

c

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

6

ANUL III Iunie
1 9 5 0

008
V34

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.
Apare sub conducerea unui comitet de redacție

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

808

6

Biblioteca Județeană
"OVID DENSUSIANU"
Hunedoara - Deva
Nr. Inv. 9/544693

81

ANUL III IUNIE

1 9 5 0

24

* P / 5 4 4 6 9 3 *

CUPRINSUL

LUPTĂM PENTRU PACE

Eugen Iebeleanu: Lidice	5
Mihnea Gheorghiu: Trei schimburi pentru pace	8
Ion Bănuță: Docherii	10
Serghei Narovciatov: Focul de tabără (în rom. de Mihail Andreiu)	12
Sancho Perez: Cântec (în rom. de V. Petrescu)	14
Lewis Allan: Am văzut un om (în rom. de Barbu Andreescu)	16
Nicolas Guillen: India de Vest (în rom. de G. Dem. Pan)	17

Eusebiu Camilar: Temelia (roman, cartea a doua)	20
Mihu Dragomir: Căntece dintr'o gospodărie agricolă colectivă	109
(Satul meu, 109; Tractoristul, 110; Sanda, 111; Fostul mijlocas, 113; Zestreca, 114; Recolta, 115; Ședință, 116).	
Vasile Iosif: Cei doi tractoriști	117
Vladimir Colin: Flacări între cer și apă (nuvelă)	119
Heinrich Heine: Vaporul cu Sclavi (în rom. de Emil Dorian)	149

ORIENTĂRI

V. Golant: Forresterii în literatură	154
--	-----

TEORIE ȘI CRITICĂ

Mihai Gafița: Specii literare de mare actualitate	172
Horia Bratu: Nuvele noi	185
Al. C. Constantinescu: Din problemele și sarcinile literaturii pentru copii	200
Aurel Mihale: Problema esențialului în „Vadul Nou”	215

RECENZII

M. Petroveanu: „Turnul de fildes”, de Camil Petrescu	231
M. Vlad: „Viața și opera lui D. Th. Neculuță”, de Ion Vitner	237
G. Viniciu: „Povestiri”, de Mihail Sadoveanu	240
L. Sărățeanu: Almanahul „Iașul Nou”	243
M. Bucur: „Teatru”, de A. N. Ostrovski	250
Tașcu Gheorghiu: „Stegarii”, „Praga de Aur”, de A. Gonciar	256
George Cozla: „Pasărea primăverii”, de S. Mstislavski	261
Virgil Teodorescu: „Corăbii astrale”, de I. Efremov	265
Eugen Campus: „Orbecamii”, de I. Puțuri	267

BIBLIOGRAFIE

Cărți noi	274
---------------------	-----

EUGEN JEBELEANU

LIDICE

Iți amintești, Ioane ? Era iarnă.
Zăpada începuse'ncet să cearnă
tremurătoare, în întreg văzduhul,
fulgi uriași, legănători ca puful.

Lăsasem Praga'n urmă'n dimineață
cu turele topindu-se în ceață.
Tăia mașina câmpu 'ntins ca tava.
Sclipi la dreapta Morawska Ostrava.

Spre Lidice goneam. Nu întrebam
nimic niciunul. Ne uitam pe geam
cum rând pe rând sburau în urma noastră
câte un sat, câte-o pădure-albastră.

Războiul se sfârșise. Unde ieri
călcase tancul, azi treceau minieri
și, peste codrii destrămați, — domoale,
suiau păduri de fumuri, din furnale.

Goneam spre Lidice, când, fără veste,
mașina străbătu șoseaua, peste
zăpezile sburătăcite'n stol,
trecu pe câmp, făcu un scurt ocol,

și se opri. „Ce e ?” — am prins să'ntreb.
„Ce căutăm aici pe câmpul sterp ?”
(Spre Lidice mergeam). „De ce-am oprit ?”
...Spre călăuz priveam nedumerit.

— Aicea e ! — răspunse. Fără rost
priveam în jur. „Și Lidice ?”

— A fost...

...L-a ras din temelie Hitler. Satul
Aici a fost dealungul și dealatul.

Privirăm până'n zare amândoi :
țesea ninsoarea harnic pânze moi.
Pustietate. Corbi. Pomi arși. Și vântul.

Sub noi un sat întreg și-avea mormântul.

Și'n tot acest pustiu, un mic muzeu.
Intrarăm toți : tu, cehul și-apoi eu.
— Ce-a mai rămas e ceea ce se vede !
Ne aplecarăm muți către perete.

Sub sticlă, 'ntr'o cutie adunate,
Un pumn de lucruri mici, carbonizate.
Un toc, un ban, o zgardă ruginită,
Un fluier sfărâmat de dinamită,

o clanță, niște ochelari betegi,
de sârmă, pentru ochii de moșnegi,
o verighetă neagră, de aramă,
un târnăcop, un degetar, o ramă...

Și, într'un colț, sub sticlă, lângă ușă,
două patine mici și o păpușă...

Vârsem unghiile 'n carne-adânc...
Lacrimi veneau, — dar nu voiam să plâng.

Ningea. Voiam să ies. Priveam spre tine.
Dar mă ținteau micuțele patine.
Ningea. Patinele...ce-ar mai sclipi
de-ar fi, ca altădată'n sat copii !...

Privirăm călăuzul. Nu plângea.
Mâna-i arzând pe-a noastră o strângea :
„Tovarăși...”

N'am mai spus nici un cuvânt.
Un zid eram toți trei și, peste vânt,

LIDICE

peste zăpezi, peste pustietate,
suiau din ura noastră ziduri late,
ne'nvinse ziduri, mari pereți de ură,
crescând din noi ca o semănătură

și înfrățite cu-alte ziduri dese
din ura lumii — rodnică — purcese.
Ca niște fierăstraie mari de piatră
tăiau văzduhul, înălțându-și vatră

mai vie decât satele distruse, —
din Lidice'n pământurile ruse.
Cât munții lumii, zidurile grele
luciau sub geana roșiei noastre stele.

Și-am pus de strajă ura, să vegheze
din colți de cremenii, sus, pe metereze.

Ningea mereu. Dar — ți-amintești, Ioane ? —
pe câmp eram nu trei, ci milioane !

MIHNEA GHEORGHIU

TREI SCHIMBURI PENTRU PACE

I

Cum şerpuieşte drumul urcând, în zori, pe munte
Când ceţurile albe mai stărue'n brădet,
Din Herja, sus, la mină, pe-a piscurilor frunte,
Lumina dimineţii spre văi se lasă, încet.

La gura „băii”, schimbul ortacilor, pe-ales,
A coborît în mină. Iar unde'ncepe greul
De-o parte's nouă fete: Maria Kereches
Şi alte opt fruntaşe; dincolo, minereul.

E prima oară'n Herja, când la perforatoare
Lucrează mineriţe. Şi-acuma: bun noroc,
„ — Marie, schimbul ista, rămâi la compresoare!”
Iar pe sub stânci trec grabnic echipele de şoc.

2.

Atât de-adânc e cerul şi-albastru, cât e zarea;
Alt cer, bogat, îi lanul de spice date'n pârg.
Când arşiţa se'nmoaie de vânt, e parcă mare
Talazurile-i lucii de amieze, care curg.

La Păuleşti, pe Someş, întrecerea e'n toi
Şi toată dimineaţa necontenit fu zorul.
Acum chiar preşedinta conduce schimbul^{doi}:
— Porniţi secerătoarea!” Şi duduie tr^{torul}.

Gospodăria „Steagul lui Lenin” plănuiește
Să dea cea mai frumoasă recoltă pe județ;
Tovarășa Zădaru e nfrunte. Și zâmbește:
„Hei, colectivul nostru, ce gospodar de preț!”

3.

In miez târziu de noapte, când vuietul furtunii
Se'ncolăcește'n spume peste nisipuri reci
Și pân hăt-departe, spre marginile lumii
Doar marinarii luptă cu albele poteci.

De după golf, pe unde talazul aprig latră,
Un dig înalt se-avântă, mai mult, dinspre uscat.
Da, cei ce'nfruntă Marea, la Midia de piatră
Zidesc si dânsii Pacea. E schimbul de'nnoptat.

Iar mâine, până'n munte va fi o zi de vară.
 În depărtări fug norii spre vest. Și marea tace.
 Și pretutindeni, alte trei schimburi, pentru Pace,
 Și multe mii, vor crește noi dimineți în țară.

ION BĂNUȚĂ

DOCHERII

E grea de lupte Sena, bat secole în undă
— Din nou tirani, Bastilii? Azi ura-i mai afundă,
când băutori de sânge veniți de peste ape
își scui-pă râsul putred, de lumea nu-i încape.

Cu arme ucigăse spre Franța trec vapoare,
în gurile de tunuri e-a morții grea culoare!
Când marea se'nfioară de-și risipește valul,
docherii sunt la posturi și — munte — crește malul.

Privește-i! În coloane, de veghe stau pe coaste;
sunt flăcări arzătoare'n a lumii mare oaste,
sunt toți copiii ai vieții, li-i greva luptă, crez,
e'n ei Comuna vie, e'n fruntea lor Thorez.

Viu, soarele din Cremlin pe țarm duce nădejdi,
înflăcărează oameni în lupte și primejdii,
îndoaie generalii ce'n porturi și pe uliți
își mână mercenarii, cu otrăvite sulii.

...Dochere din America: din New-York, din La Plata!
Ai frați în lumea întreagă și toți de luptă-s gata!
Ei nu vor să asculte ce Wall-Streetul îndrugă,
niciunul n'o să fie războiului o slugă.

.

Aruncă-ți ochii ageri! Pe'nținsa lumii hartă,
e-un port. Al țării mele-i. El n'are cruda-ți soartă
și nu trimite moartea în fâlfâiri spre Franța!
Cum zumzăie de oameni ne'ncătușați Constanța!

In apele-i albastre viață-aduc corăbii,
docherii le descarcă, ei nu sunt puși sub săbii.
Râd țesătorii noștri când aur alb sosește ;
bumbacul sovietic surâde părintește.

Și'n timp ce macarale cu mari și grele boturi
ridică din vapoare bogatele baloturi, —
cu frații lui din Franța pășește Dan docherul
și drag, le'ntinde brațe, scrutează'n zare cerul

și spune : — Și bumbacu-i unealtă de atac ;
l-om țese, și din pânză de vor om face-un sac
să'ncapă'n el războiul și toți ce-l mai vor încă.
Și l-om sbura în mare. Așa-i Maria Cincă ?

Vuiește portul nostru și brațe largi desface
mai dârz, în hora lumii, el luptă pentru pace.
Zâmbește Dan. Docherii francezi aici sunt parcă.
Și mâinile'nfrățițe, bumbacul-îl descarcă.

31.V.1950

SERGHEI NAROVCIATOV

FOCUL DE TABĂRĂ

Ca apele, amii-au fugit,
de atunci. Imi amintesc :
lângă înalții munți saxoni
am mas, popas frățesc,
și toată Elba-a strălucit
la focul soldățesc.

Uscate ierburi am avut
și lemne fel de fel,
și amândoi puneam pe foc,
deși aveau un alt drapel,
veneam din depărtate țări
și nu vorbeam la fel.

Dar cât de bine ne simțeam
privind în zori de zi,
în timp ce lemnele trosneau
și ne spuneam — mai știi ?—
că lumea pentru veacuri, noi
scăpat-am de urgență.

Și'n noapte focul lumina
chiar stelele'ntrecând,
de oriunde oamenii-l vedeau,
din margini de pământ,
nici ploaia nu-l mai potolea,
nici nu-l stingeă vreun vânt.

Nici besna nu l-a înfruntat,
ferindu-se'napoi.
Știam că este de nestins
un foc aprins de noi,
da, Johnny Smith, înțelegeam
aceasta, amândoi.

Dar din ziare'ncet, pieziș,
o umbră s'a ivit
și-amenință în lume iar
un nour greu, cumplit.
Prin valul umbrei eu te strig :
— Ce faci tu, Johnny Smith ?

În minele din Walles lovești
cu târnăcopu'n stei,
Sau Birminghamul somnoros
aude pașii tăi
când noaptea, fără adăpost,
colinzi stingher pe chei ?

Frățește astăzi te întreb :
Cum poți să nu vorbești ?
Mai poți în liniște să crezi,
în milele cerești,
când focul nostru vor acum
să-l calce pași hoțști ?

Nu, focul nostru nu s'a stins
în inimi, mii, de frați !
Nu-l vor împrăștia, nîcîcînd,
cu săbii și soldați,
nici presa plină de venin,
nici domnii deputați.

Prietene drag, Johnny Smith,
mai dîrz s'o spunem noi !
Așa vor oamenii cinstiți —
și glasul lor va fi puhoi
asupra celor ce-ar dori
război.

SANCHO PEREZ *)

C Â N T E C

Amar trăiesc la noi țăranii !
Copiii plâng flămânzi cu anii.
Dar e un om pe-acest pământ,
ca pâinea caldă e de blând.
Și ninge, unde stă, departe,
până'n mijlocul verii poate.
E drumul lung, că n'ai s'ajungi,
cu-un măgăruș un an să urci.
Grăit-a el : „așa se cade
măslinul pentru toți dă roade,
și zise: toți să bee vin !
Copiii râdă mai deplin...”
Imi curăț pușca-s timpuri grele,
și bun rămas spun mamei mele.
Ea e bătrână, și nu știe,
nici numele măcar să-și scrie.
Spun „Stalin”, parc'aș zice „mamă”.
și ea tresare sub năframă,
„Tovarășe”, parc'aș rosti...
— De cad în luptă într'o zi,
dă pușca unui frățior.
Da, trebuie să știi să mori

*) Poet spaniol, luptător în armata republicană.

și să te bați, și să dobori.
La noi gândește-acolo Stalin,
la greul nostru, la bejanii,
așa cum mă gândesc și eu
la satul meu, la traiul rău.
Lumina lui mă luminează,
durerea mea îl întristează.
Ne duce'n luptă-aceeași stea,
și-aicea, și la Moscova.

In românește de V. Petrescu

LEWIS ALLAN *)

AM VĂZUT UN OM

Am văzut un om fără un picior
și din priviri l-am întrebat.
Mi-a răspuns : e pierdut în război,
dincolo de-ocean e'ngropat.

Am văzut un om fără-o mână.
Flutura o mânecă'n vânt.
Mi-a răspuns : A rămas ciopârțită
în război, pe-al Franței pământ.

Am văzut un om fără-un ochi.
Lăcrimând, din cellalt a clipit
și mi-a spus : Pentru-o viață mai bună,
pentru noi, în război l-am jertfit.

Am văzut și-un om fără inimă.
Avea mâinile albe și moi..
Mi-a rânjit : Eu trăiesc foarte bine,
Și dolarii mi-i scot din război !

In românește de Barbu Andreescu

*) Poet progresist american

P/544693

NICOLAS GUILLEN *)

INDIA DE VEST

Colonei cu pielea brună,
demagogi lătrând la lună,
franzeluțe, unt, cafea...
Cântă, tu, ghitara mea.

Sunt slugoii toți la posturi,
după plac bacșiș să ia
grei dolari în orce lună...
Cântă, tu, ghitara mea.

Ne fac credite yankeii,
târguită-i patria —
nu se va lăsa vândută...
Cântă, tu, ghitara mea.

Sfori pe nas scot deputații,
raiul cic'au să ni-l dea ;
și yankeii cară zahăr...
Cântă, tu, ghitara mea.

2.

Dacă nu am să muncesc,
dânșii tot mă vor ucide;
de muncesc... ori nu muncesc,
dânșii tot mă vor ucide.

*) Poet progresist din Cuba

Am văzut mai eri un om
cum privea'ntristat la soare,
Se uita la soare omul,
dar pe față-i nu era
nici un licăr de lumină...
Cântă, tu, ghitara mea.

Și-am văzut la joc copiii,
se-omorau unul pe altul ;
și-am văzut la joc copiii,
se-omorau unul pe altul —
când vor crește cin'le-o spune
că nu-i jânc și-un om sadea ?
Și că toți au drept la soare...
Cântă, tu, ghitara mea.

Dacă nu am să muncesc,
dânșii tot mă vor ucide,
de muncesc... ori nu muncesc,
dânșii tot mă vor ucide,

3.

Pentru coaja ta de pâine
în sudori te istovești,
pentru coaja ta de pâine,
în sudori te istovești ;
dacă-ți place sau nu-ți place
tu muncești, muncești, muncești.

Zahărul din trestie-l mulgi
să le îndulcești cafeaua,
zahărul din trestie-l mulgi,
să le îndulcești cafeaua...
pe când tu numai cu fierea
poți să-ți îndulcești durerea.

N'am nici casă, nici nevastă,
unde duce lungul căii ?
Mie nu-mi zic „dumneavoastră”,
își asmut pe noi dulăii.

Mi-am tot spus : „scoate cuțitul,
ești bărbat — sau ești o lele ?”
Mi-am tot spus: „scoate cuțitul,
ești bărbat — sau ești o lele ?”
Și-am izbit. Și stru acum
zăvorât după zăbrele.

După gratii să-mi duc traiul
ani de zile?... Nu se poate !
Drumul nostru-i drumul luptei
El e raiul, el e raiul —
libertate ! libertate !

In românește de G. Dem. Pan

EUSEBIU CAMILAR

TE MEL I A

CARTEA 2-a

1.

Cu cât s'a'propia secerişul pâinii albe, nici vipera n'ar fi vrut să aibă inima lui Tăun !

Grâul de pe cele opt pogoane, par'că anume crescuse bogat şi mândru, ca să-i facă în ciudă. Era un grâu roşcat, greu, mai mare dragul... încât, privindu-l, Tăun îşi tot rodea o unghie. Hotărât, în vara asta n'are să se mai lase jupuit la colectare, n'are să mai deie nici un bob ! Dacă-i vorba că l-au svârlit în prunduri, dacă-i vorba că anul acesta va face ultimul seceriş, ei bine... Tăun se lasă păgubaş. Din lanul de grâu trebuie să s'aleagă pârjolul !

Sta în capătul lanului, întins lângă hat, în umbra pelinului. Apucă un număr de spice, le frecă în palmă, şi aproape că nu vedea bobii, aproape că nu vedea nimic înaintea ochilor, aşa-l cuprinsese veninul. Hotărât, ar fi destul s'aprindă un chibrit, şi, cum bate un pic de vânt, lanul ar fi îndată numai pară, o pălălaie că să se vadă cale de şapte sate... Din lanul lui, focul ar trece în alte lanuri, s'ar aprinde tot cuprinsul Crângurilor... Tresări, stătu aşa, săltat într'un cot, ascultând. Când venise în câmp, debunăsamă că nu-l zărise nimeni, căci venise de cu noapte, pe la cântatul de ziuă al cocoşilor. Işi pipăi chimirul, scoase cutia cu chibrituri... tot atâta !... Aprinse un chibrit, potrive flacăra la rădăcina unui paiu, un fir de fum creşcu repede, paiul plesni arzând, flacăra se întinse la alte paie... dar Tăun se svârli asupra lor cu pieptul, le stinse repede, rămase nemişcat, n'avea curaj să-şi ridice capul. Dacă-l vede cineva ? Dacă acel cineva vine şi vede încercarea de foc, nu-l leagă îndată în lanţuri şi înfundă ocna, pe viaţă ? Tăun nu-i prost ! Dacă ar fi fost prost, n'ar fi învărtit lumea pe

degete, nu s'ar fi îmbogățit în câțiva ani ! Nu ! Lanul lui trebuie să ardă, măcar de s'ar prăbuși pământul ! Dar Tăun nu-l va aprinde cu mâna lui ! Hotărât, nu ! „Ce, gândi el... n'am atâția cumătri, n'am atâția finii ? Ce-mi ajută mie finii și cumătrii ? Că-mi dau bună ziua și-mi ling mâna ? Mă las păgubaș și de bună ziua și de pupatul mânilor...”

Smulse paele pârлите, le frământă în palme pân'le făcu pleavă, le îngropă sub hat. Așa ! Gândul se abătu asupra lui Ține-bine-Traista, asupra lui Corcodel... „Hai las'că-mi am eu oamenii ! Grâul trebuie să-l aprindă Ține-bine-Traista, are să-l învețe cum : întârzie într'o sară în câmp, când trece pe lângă lan se pleacă, dă foc, își vede de drum... cine-l poate dovedi ? In sara aceea, eu voi fi în sat, voi sta în fața Sfatului Popular, cu mai mulți oameni împrejur, ca să-mi fie martori la nevoie...” „Ce-mi pasă de sorții lui Ifrim-Ține-bine-Traista ?”

După ce-și făuri bine planul, Tăun se ridică, pândi întinsul câmpiilor ; nu se zărea țipenie de om, din Moldova pân'n Siret ; numai departe, către podul Tupilaților, un cârd de boi plăvani trecea spre păscători.

Tăun porni repede spre sat. Se opri de-odată : „Oare nu cumva rămăseseră totuși, urme de foc în lan ? Dacă vor găsi comuniștii chiar un singur paiu pârлит, își poate încrucișa de viu mâinile pe piept...”

Porni înapoi, aproape în fugă, frica îi asudase spatele. Cercetă locul cu băgare de samă, bătuci bine cu piciorul sub hat unde îngropase paele... Astfel, făcu iar cale 'ntoarsă și mergând îi venea să fluere...

Cum l-ar folosi pe cumătrul Corcodel ? Pe cumătrul Corcodel trebuie să-l folosească la un lucru mai mare, poate la o mulțime de lucruri mari... Dacă-i adevărat că îndată după secens, cei înscriși în colectiv trebuie să predea partea de semințe trebuitoare pentru semănătura viitoare, atunci Tăun știe bine cum să-l folosească pe Corcodel.

Avea Tăun, în podul casei, câțiva saci de grâu mâncat de gărgărițe... îi va spune lui Corcodel să facă schimb... de ce să deie colectivului grâul cel bun ? Cum ia Corcodel cei câțiva saci și-i varsă în grâul comun, gărgărițele trec dela un bob la altul... se întind... în scurt timp tot grâul colhozului se duce dracului ! Va trebui amestecat cu gărgărițe mai cu samă grâul „în cruci” împrumutat dela Stat... „Tăun... boule ! ești deștept !” se lăuda chiaburul, plesnindu-se cu palma peste frunte. Se opri la fântânița Casandrei, își svârli pălăria în iarbă, scoase o trocuță de apă, o bău pân'la fund...

Dacă-i vorba de părăsit fruntea pământului, eh, ale dracului vremuri! lui Tăun nu-i venea a crede că veniseră inginerii cu instrumentele, că-i măsuraseră ogoarele până'ntr'un capăt de ață...

Va să zică, la toamnă nu va mai ara ca'n miez de pâne... ferul plugului va scrâșni în prunduri, se va înfunda în mâlîști și'n pipiriguri... „Incep ani grei... negri...” se tângui Tăun — și când se uită spre întinderea lanului de grâu simți cum îl ustură sarea în lumina ochilor : așa că nu băgă de samă cum dintr'un ogor apropiat iese o namilă de om cu sapa'n spate. Se desmetici abia când Cocoran era la câțiva pași. „M'a pândit... știe...” se sperie Tăun, apucând cârligul de pe fântână. „Ce-ar fi să-l croesc în moalele capului?” Lăsă cârligul la loc. Cocoran se opri în cărare, îl privi mult, pieptul i se mișca greoiu.

— ...ai mai ieșit în câmp... mormăi uriașul... da... da... te-au apucat junghiurile...

S'apropie dintr'un pas, Tăun sări în picioare și mai că s'au pălit piept în piept...

— Eu știu cu ce boscorodenii umbli, Tăun... Nu dacă arde câmpul... dar dacă arde un paiu, te jupuim de viu... ține minte...

— ...ascultă-mă Cocoran... ascultă-mă... eh! nu-s om și eu? Numai eu știu cum sânger...

— ...nu umbla cu lacrimi, Tăun... lasă lacrimile... nu ți le mai crede nimeni... nu otrăvi pământul... destul l-am otrăvit noi, o mie de ani... Îți spun : astâmpără-te !

— Dar ce fac eu, vai de păcatele mele? Is bun-bucuros că mă lăsați și'n prunduri... în pipirigul Pașcanilor... dați-mi pace !

— ...să te creadă Hantatar, eu nu ! Incă odată îți spun : astâmpără-te !

— Dar ce-am făcut ? Ce fac, Cocorane ?

— Ce-ai făcut ? Ce faci ? Să nu umbli cu chibrituri prin câmp... nu de alta, dar să nu te ia degetele pe dinainte...

— Suntem dintr'un sat, Cocorane... nu-i păcat ? Până mai feri trăiam ca frații... ne ajutoram... azi — iată-ne dușmani... S'a străvit lumea... Nu te gândești că și piatra putrezește... se trece... Dacă se'ntorc lucrurile, Cocorane, eu n'am să fiu câne, am să uit că mi-ați dat să beau venin...

Dar Cocoran nu-l asculta, pornise mormăind :

— ...Atâta-ți spun, astâmpără-te !

Cum se îngustaseră ochii lui Tăun! „Ba, am să dau foc... am să dau foc câmpului!” își spuse el hotărît. „Ah, ogoarele mele!” Își aminti cu strângere de inimă câte căuși de făină dăduse în schimbul petecelor de ogor : dac'ar fi fost mai deștept, vindea făina pe șpiculă și mai mare... strângea bani, cumpăra vite și mașini... ori dracul știe

ce mai cumpăra! Dar oare, nu se lovea de legile comuniștilor, ori-ce ar fi cumpărat el? Nu l-ar fi ars stabilizarea, în 1947, dacă strângea bani? Dacă lua mașini, nu i le lua acum?

Porni, și mergând se tot oprea să se socotească. Hotărât, nu mai era chip de trăit! Se văzu svârlit pe-un colț de deal, scurmând pietrele. Încet-încet, s'apropia de lanul din Sărătură... eh! lanul acela din Sărătură! Numai sufletul nu și l-a scos, negoțându-se pentru el cu calicii satului, pe vremea foametei! Abia s'au învoit, mișei! să deie cele douăsprezece pogoane pe doisprezece saci de făină! Doisprezece saci, Doamne-Dumnezeule! Cu fiecare sac măsurat, lui Tăun i se rupea inima... îi venea să-și sdrobească scăfârlia în pumni! Cum de-au fost alții mai deștepți ca el — și au putut plăti numai cu jumătate de sac pogonul luând pe deasupra câte un miel sau chiar câte un vițel?

Ocoli mult ogoarele de păpușoi, o luă în lungul haturilor, și cu cât s'apropia, simțea cum i se umple inima de venin... Mângâind spicele, uneori îi venea să scoată cutia cu chibrituri... tot atâta! Își duse mâna la chimir, dar rămase încremenit așa, Cocoran ieși din niște păpușoi și-l bătu pe umăr.

Tăun se răsuci în loc, porni repede, apoi o luă la fugă, speriat de moarte. „Măi... al dracului! se mira el... ai dracului câni de comuniști... ai dracului! Par'că mi-ar fi cetit în fundul capului!”

Privi înapoi, peste umăr, dar Cocoran nu mai era, se vede că se culcase în vr'un grâu, ori mergea într'un drept cu el prin cine știe ce păpușoacie, urmărindu-l... „Se vede că m'am dus pe copcă...” își spuse el, încetinindu-și pașii. „Dacă păzesc așa câmpul m'am dus pe copcă... Așa au să păzească și secerișul... și treerișul... Tot la gărgărițe mi-i nădejdea!”

Astfel, picioarele îl duceau singure spre lanul de sub deal, îl duceau singure pentru că așa era în obiceiul lui Tăun: în fiecare Duminică, înainte de a se lumina de ziuă, să se ducă să-și vadă ogoarele răsărind și crescând... asta i era petrecerea cea mai de samă a vieții. „Pun rămășag că și aci stă unul la pândă...” își spuse el, oprindu-se. Cercetând lung cu ochii, în toate părțile, în cele din urmă se întinse în capătul lanului, se întinse și se gândea cum i s'a dus fala... Iată, tocmai oamenii care i-au muncit cu ziua, tocmai calicii care au mâncat la masa lui, calicii, căroră le plătea cât vrea el, și când dorea el, tocmai aceia și-au ridicat pliscul și-i stau la pândă în ogoare... Dece nu fac lucrul acesta niște oameni mai cuprinși, ca Fosăilă și Clip? He-e-i... aceștia is oameni cu obraz... au trecut la colectiv de nevoie, de frica măliștilor și-a prundurilor... și Tăun îi înțelege... îi crede... îi iartă...

Cum i-ar sta lui Clip, de-o pildă, umblând prin câmp ca o știmă?

Nici n'auzi cum s'apropie cineva în vârful picioarelor. Tresări, zărind umbra unui om oprită lângă dânsul. Umbra aceea era uriașă, iar bivolul de Cocoran... ce dracul îl urmărește atâta ?

— ...e-e-i... bună dimineața ! N'ai un chibrit ?

— Dar de când fumezi ? îl întrebă Tăun stăpânit. Știam că nu tragi țigară... Chibrit ? De unde ?

— ...tocmai ți-a alunecat cutia de sub curea... îi răspunse Cocoran. Se înroșise tot, strângând grozav coada sapei. De când trag cu țigară ? Uite... trag... mă mai iau...

Se întinse lângă Tăun :

— ...pe arșița asta... eh ! dacă s'ar găsi un netrebnic... nu trebuie decât numai o scânteie... tot câmpul arde... așa a făcut unul peste apă... a dat foc grâului... că dece să-l dijmuiască la colectare ? Pe la noi... nu ! pe la noi nu se află oameni de-aceștia ! De unde să se afle ? Nu ? Cum are să se afle pe la noi oameni de aceștia ?

— Ascultă, Cocoran... ce vrei ? Ce mă urmărești ca moartea și ca umbra ?

— Eu ? Ce să vreau ? Umblu așa prin câmp... nu știi ? Ca omul...

Tuși, după ce râse stăpânit :

— ...umblu prin câmp... mă uit cât de mândră-i pânea albă... mai mare dragul !

Dar Tăun se ridică, porni repede pe cărărușă ; când îl întâlni pe Fosăilă ieșind din niște păpușoi, degeaba se prefăcu că nu-l vede, căci mijlocașul îi tăie calea :

— N'ai cumva un chibrit, bade ? Am nevoie ca de lumina ochilor... n'am putut fuma azi nici o țigară... mi-am uitat chibriturile acasă...

Tăun vru să treacă înainte, Fosăilă îl apucă de braț :

— ...ce rău îmi pare că n'ai chibrit... cum umbli prin câmp, singur, fără chibrit ? Dacă-ți iese înainte un lup ? Dacă-ți iese înainte un lup, scoți chibritul, te pleci, dai foc grâului... lupul fuge de-i scapără labele... Nu fi supărat Tăune ! Te-am svârlit în mâliște : ei, și ? semeni grâu iese papură... papura nu-i bună ? Se poate face din ea mămăligă. O toci pân'o faci ca făina, pui apă în ceaun ; când dă apa în 'clocot, torni papură... torni o mână de sare.. gata mâncarea ! așa au mâncat mulți, în anii foametei... Ești supărat că te-au isbit la prunduri ? Hei ! Cresc și-acolo păpușoi, da-i prost că le rod coropișnițele rădăcinile ! Incolo — floare la uche ! Cum îți mai merge ? Păcat că n'ai un chibrit...

Și cum Tăun vru să-și facă loc să treacă înainte, Fosăilă se îndârji :

— „ascultă, bădică Tăun ! Ce-ar fi de s'ar întoarce apele din Marea, morții din țințirim și boerii de pe unde i-a dus mama huciului ?

— Lasă... lasă, Fosăilă ! Ce-ți pasă ? Ieri, aproape că urcai cu mine cot la cot... umăr la umăr... azi ? Ai ajuns pe deal... Ce-ți pasă ? râzi de-un om nenorocit... Dar ascultă-mă bine, Fosăilă ! Intr'o zi am să-mi iau înapoi nu numai ce-mi furați voi azi... am să-mi iau înapoi și ce mi-au furat la împroprietărire... și am să mai capăt și pe deasupra pământ... eu știu răbda... rabd...

— Rabdă, pân' ți-or sări ochii... Rabdă...

Tăun râse rău :

— ...Și ai putea jura, Fosăilă, că nu ți-i frică de întoarcerea boerilor ? Ha ! Ai intrat ca boul... mâne, boerii vin înapoi...

Și cum pe fața lui Fosăilă trecu o umbră, Tăun grăi înainte :

— Cred în întoarcerea lucrurilor, cum cred în Dumnezeu... Iată, azi mă batjocorești... eu tac... tac și rabd... dece ? pentru că mâne îmi scot pârleala...

Fosăilă gândea :... „cum nu-i aici Clip ? El l-ar lua pe Tăun în dinți... l-ar învălui cu de toate câte se învață la partid... Trebuie să mă duc și eu, sara, s'ascult și să'nvăț, și-atunci ți-oiu arăta eu, Tăune !” Și astfel Fosăilă se simți mic, neputincios, și-i era rușine că ocolise partidul pân'acum. „Am să mă duc, mai cu samă când se citesc acolo cărțuliile acelea cu poze, care lămuresc oamenii politica... natura. Dacă am pomit cu ei umăr la umăr, trebuie să știu și eu ca ei ! Bunăoară, pârlitul de Onufrie, când ți-o vorbi, te ia pe sus... Eu credeam că fulgerul e harăpnicul lui Sântilie... când colo, învățătura din cărțului îți desface fulgerul, ca pe-un harapnic... îți arată de ce fulgeră, dece tună... și că omul poate aduce ploaie în pustie...”

Cum are uneori capete libere din zi, Fosăilă și-ar putea lua o carte sub brâu... și să-l vezi după aceea la întrinare !

— Eh, unde-i atomica... unde-i ? Se întreba Tăun, mergând repede. Unde-i războiul... dece dracul nu începe mai repede, să scap odată de nenorociri... să-mi capăt mai repede toate drepturile înapoi ?”

Trebuia să-l afle pe Cațaveică, pentru că vorbele acestuia par'că-i turnau undele pe rănilor inimii. Cât de frumos descria el cum, are să fie la judecata comuniștilor ! Cât de frumos grăia glasul acela din America și dela Londra, la radio, când Cațaveică răsucea un țamburuc ! Ascultând, lui Tăun i se luau de pe suflet toate nevoile, toate buboele, ieșea din casa plutonierului roșu la față, aproape râzând...

Dar zilele treceau, vremea coptului pâinii albe s'apropia cu arșița prielnică — și ce seceriș bun va fi !...

Sara, la sediul organizației, Fosăilă intră împiedecându-se de prag. Oricât era el de clonșos deobicei, acum își învălădea pălăria'n

mână; zărea picioarele desculțe ale lui Onufrie, picioarele vechi, cu vine mari, ale Tănăsoaiei; ei!... — adevărat că amândoi erau săraci cum îi colbul și buruiana, dar cât de frumos suna glasul lui Onufrie cetind! „Ce folos de juncuțe, ce folos de plugul de fer, de vânturătoare... se întreba Fosăilă, ce folos, când ei au minte plină, a mea-i pustie?” Se simți întâi mic față de ei, după aceea și-i simți pentru totdeauna aproape.

Tănăsoaia îi făcu semn cu degetul pe buze, poftindu-l în al doilea răstimp să se așeze pe-un scaun. Fosăilă prinse cu greu șirul; întâi îl tot năbăra somnul, își tot scăpa capul în jos; abia târziu se puse cu toată inima pe ascultate; se arătau în cărțuie o mulțime de lucruri văzute de un tractorist prin Uniunea Sovietică. Ajunseseră cu cetitul la descrierea unei cetăți vechi și mari, aceea a Kremlinului.

„...Kremlinul este o cetate veche, clădită în trei colțuri. Are nouăsprezece turnuri... peste milioanele de lumini ale orașului, printre milioanele de stele câte sclipesc noaptea în văzduh, se deosebește, puternică, asemeni unui far de călăuză pentru muncitorii din lumea întreagă, steaua Kremlinului...”

Ochii ascultătorilor erau împlântați ca'ntr'un vis mare, ca'ntr'un vis de foc, în năzărirea cetății aceleia depărtate unde, noaptea, încă mult după ce luminile ferestrelor se sting, încă mult după ce sgomotele orașului încetează, se zărește luminiță la o fereastră. Acolo, veghiaza Stalin. E târziu și somnul nu vine... de ce nu vine? Nu vine pentru că sub fruntea lui bună stă grija muncitorilor din lumea întreagă... și el par'că le-aude inimile svâcnind puternic, visând la un ceas mare al libertății, visând la steaua roșie, în cinci colțuri, a Kremlinului. Cele cinci colțuri arată continentele câte sunt într-o domnie apropiată a secerii și a ciocanului...

După ce Onufrie sfârși, toți tăcură mult timp, cu inimile svâcnindu-le puternic. Inchipuirea le rămăsese departe, la steaua roșie în cinci colțuri. Dela lectură, trecură la treburile gospodărești, cu inimile mai pline de viață... trebuiau să-și cucerească drepturile printr'o luptă și mai dârză. Ar fi vrut ca să se stârșească noaptea mai repede...

2.

Pregăteau grajdul și hambarul pentru pâinea albă. Trebuia un grajd lung, pentru patruzeci și două de vaci, opt perechi de boi, șaisprezece cai.

Grajdul lui Mangu era prea vechiu, acoperișul îi era putred, bârnele îi erau putrede, așa că gospodarii îl năruiră la pământ. N'aveau niciun meșter de grajduri, care dintre ei nu-și clădiseră grajd, singuri, la înșurătoare?

Iată-i punând mână delă mână lemn și, într'o bună dimineață, peste douăzeci de topoare ciopleau bârnele, hârlețele săpau locurile temeliei. Tupei își adusesese nepoții, mărișori, și mărunți, — și iată-i cărând țerna deoparte, cu cosărcuțele, cu poala... în timp ce bătrânul căra cu boulenii stâlpii.

— ...îmi aduc aminte... tot bucuria asta o aveam când m'am măritat și făceam casă... grăia Tănăsoaia, săpând... cine era ca mine? Tot așa și azi, Ileană...

Ileana lui Părau râse:

— ...Ne clădim... clădim gospodărie... par'că ne-am mărita iar... Oare nu facem grajdul pentru trebuința noastră și a copiilor noștri? Eu muncesc azi pentru Razonte și Agripina... Ce spui?

— Spun... răspunse Tănăsoaia, ce să vă spun? Spun cât de rău îmi pare că nu-s mai tânără... s'apuc vreme bună mai multă... Pân'acum, mi-am uscat anii degeaba...

Se uită la Ion Butnaru care-și lepădase bondița. Asudase tot potrivind bârnele împreună cu Onufrie și Cocoran.

— Așa, Ioane! îl îndemnă Tănăsoaia, sprijinindu-se în hârleț.

— Așa, mătușă...răspunse Ion și râse, dar fața i se făcu la loc îngrijorată, căci, lucrând, se gândea câtă grabă trebuie să pună...

Peste cel puțin paisprezece zile începea secerișul și ei n'ar fi avut unde pune sămânța... puteau s'o lase o vreme în podul fiecăruia, până către toamnă, dar ce rost ar fi avut asta? Dacău pornit la drum, trebuie să facă toate lucrurile gospodărește, să nu se lase nicio clipă de tânjală...

Lucrau peste cincizeci, cu copii cu tot, cei ce-și stârșiseră lucrul în câmp. Grânele multora erau coapte peste o zi, două — și atunci, debunăsămă, lucrul grajdului și hambarului va trebui să fie părăsit, poate, până către vremea ploilor... Pentru a tocmi meșteri, gospodăria era săracă. Bine se pricepea la lemnărie Corcodel, de-aceia toți ascultau de dânsul — și el îi trăgea într'una cu pilde din Istoria Partidului, dar se terea să-și ridice glasul, cu toate că abia se stăpânea... Că avea un gând ascuns, dracul să-l ieie! „Mai la urma urmei, se socotea Butnaru, ce sabotaj ar fi putut face, atâta vreme cât n'are pe mână cine știe ce treabă de samă? Lasă-l să-i tragă cu pilde, numai să iasă lucrul!” La ce-l va pune, mai târziu, în gospodărie? Nu trebuie să-i deie pe mână banii și uneltele; dacă l-ar pune mai mare peste grajd? Ei, nu! Atâta vreme cât n'are încredere în el, nu-i poate da vitele pe mână... cel mult dacă l-ar pune la luat în primire cotele de semințe... Li un lucru care se va face față de mai mulți oameni, l-ar putea ține sub ochi...

Președinte la gospodărie fuse ales Butnaru. În comitet intraseră și Mina și Ileana lui Părau, și Cocoran și Clip. La vremea amiezii, când oamenii se întinseseră la umbră, sau se duseseră pe-acasă să mânânce, Ion Butnaru adună comitetul, grăi arătându-și grijile :

— ...trebuie să găsim un mijloc ca să terminăm grajdul și hambarul înainte de seceriș... pe urmă ne-o iau lucrurile înainte... au să vie alătea... Ce credeți că trebuie să facem ?

Se gândea la tot ce-i spusese Iordache, cu o săptămână înainte, la plecare: „...să nu lași, tovarășe, lucrul din mână, începe-l, du-l pân'la capăt... fă ce știi, du-l pân'la capăt ! Dacă târăgănești treaba, oamenii se înmoaie, se lasă trași iar la fund, către cele vechi... asta nu-i bine!”

— Am să mă sbat, tovarășe... i-a răspuns Ion Butnaru, am să mă sbat ca'n cel mult o lună grajdul să fie gata...

Luna fâgăduită s'apropia repede. Lucrul trebuie să țină s'rună... nici un pas înapoi !

— Eu propun să tocmim meșteri lemnari... spuse Clip, îi plătim din banii puși la înscriere... găsim noi un capăt !

— Meșteri, râse Corcodel... ce ne trebuie meșteri ? Unde-i puterea noastră ?

Se opuse cu înverșunare tuturor planurilor, arătând că totul trebuia făcut cu mâna lor... cum svârlă banii pe fereastră, încă dela început ?

— Lucrăm și noaptea... ziua și noaptea... hotărî Butnaru... lucrăm fără întrerupere, zi și noapte...

— ...Noaptea... râse Corcodel. Lucrezi — îți sfarmi degetele... a doua zi umbli cu ochii cârpiți... pierzi timpul de pomană !

— Atunci, d-ta ce părere îți dai ? îl întreabă Ion Butnaru, abia stăpânindu-și ciuda.

— ...eu îmi dau cu părerea că trebuie să lucrăm gospodărește... sfârșim noi și grajdul și hambarul... Ce-i dacă le vom sfârși la toamnă ? Ne iau apele ? Parcă vitele nu mai pot rămâne la casa omului... le-om aduce, încolo către Sâmedru, avem când... La fel semințele... de ce să ne grăbim ca tonții ? Nu știți vorba că graba strică treaba ?

„Dușmanul... gândi Butnaru, adăugând tare: — ...gândiți-vă la sovietici, tovarășe... își rezidesc Stalingradul, lucrează zi și noapte... la lumina felinarelor... cazmalele nu se opresc nici zi nici noapte... Să luăm îndemn dela ei... Să pornim la treabă, fără preget!”

— Mai așa... făcu Corcodel și neîncrederea lui cuprinse tot mai mulți oameni, toți fiind pentru facerea lucrului pe'ndelete.

Ce se gândeau ei ? Ce se gândea mai cu samă Boambă care se reînscrisese fără știrea Feodorei aflată la spital cu picioarele ei

opărite ? Gândea... gândea că ziua predării vitelor să întârzie cât mai mult, îi era teamă de clipa când va scoate bouții din grajd... Iarăși va fi la casa lui venin... iarăși va fi bocet... Și Cațaveică lucra cu svonurile, și Tăun lucra... semănau îndoiala, frica de război și de întoarcerea boerilor... Iată încă pentru ce Butnaru trebuia să se deie peste cap, să nu amâie, să nu lungească lucrul...

— Trebuie, tovarăși ! Lucrul amânat și prelungit, îi ca și mort... Face viermi ! Să ne gândim într'una la binele ce ne-așteaptă !

— ...să tocmim meșteri... spuse Clip... să tocmim niște meșteri din Pașcani, eu îi cunosc, au să facă treaba repede... bine și repede... și plătim din fondul strâns cu înscrierile... ori împrumutăm...

— Ei... treabă-i și asta... răspunse Tănăsoaia. Eu am un gând, grații voi până ce m'oiu socoti mai bine... cu bani, îi ușor... dar unde-i puterea noastră ? N'ar fi mai mare râsul, când...

Tăcu, făurindu-și planul mai departe și tot plesnea din degete, se vedea cât colo că încerca să prindă un gând mare.

— ...dacă nu sfârșim, reluă Corcodel, nu-i mare lucru... vitele rămân pe la casele fiecăruia... la fel cota de semințe. Avem când... ne înghimpă cineva cu sula ?

Se uită urât la Butnaru. Dece se grăbea atâta, flăcăul, par'că s'ar sfârși lumea ?... Hei... dar cine știe ce era în inima lui Corcodel... cine știe ce plănuia... Adevărul este că voia din tot sufletul ca lucrul să întârzie. Și, bine înțeles că va întârzia, deoarece abia s'au pus căpriorii... Treaba cea mai grea erau pereții... trebuia frământat lut mult, câteva sute de cară... cine să-l sape, cine să-l frământe, cine să facă pereții ?

Onufrie nu vroise să-și întrerupă lucrul, cioplea de zor, bătea cue, potrivea căpriori noi la hambar, bătea costoroabă după costoroabă și... naiba ! știe ce plan avea el, că se tot uita spre creastă ; cu fiecare leat potrivit, urca tot mai sus și-i râdeau ochii... Când bătu ultimul cui, și când se sălta călare pe creastă, înșfăcă o prăjină lungă pusă la'ndemână ; se uită în toate părțile, ca să nu-l vadă nimeni cum scoate din sân o năframă roșie și-o potrivește din cuie la prăjină. De nu l-ar vedea Rozalia, că i-a șterpelit șalul de sărbătoare ! Dar Rozalia se dusese, pe semne, acasă, să ardă un borș, acru că să svârli cu căciula'n câni... Cu cât Onufrie urca prăjina, șalul roșu fâlfâia mai lin, întâlnit cu niște vântișoare calde ; uneori tremura repede, tipărit pe apa albastră a văzduhului — tremura tot înălțându-se mai sus decât toate casele, mai sus de cât toți arborii, până ce Onufrie bătu prăjina în piroane. Atunci, dădu un chiot, gospodarii se treziră din umbră, ieșiră afară din adunare, salutând steagul cu semne din mâni, simțind în ei o îmbărbătare. Se puseră pe lucru mai cu

putere, mâinile umblau mai repede, topoarele și hârlețele dădeau fulgere în lumina soarelui. Toți, simțeau că trebuie să grăbească și să birue... Tânăsoaia stătu un răstimp în prag, privind steagul aiurită, cu mâna la gură... și par'că întinerise, așa de bine își îndreptase spatele...

— ...să grăbim tovarășei, tovarăși... spuse ea și atunci gândul pe care nu isbutise să-l prindă, îi răsări tot, auzul i se umplu de glasurile flautelor din Hălăuca.

— ...Ioane, Ionică... tovarășe... eu am un plan... dar dacă n'are să iasă bine, să nu dați în mine, să nu mă bateți, flăcăi ! Cum să dați cu pumnii într'o babă ? Am un plan... veți vedea voi mâne dimineață ce poate baba...

— Bine, mătușă... numai să fie spre îmbărbătarea oamenilor...

— Au să le sfârșe degetele lucrând, puiul mătușii... lasă...

El trase de-o parte, vorbindu-i la ureche cu taină strașnică :

— ...ce-ar fi Ionică, s'aducem flautele din Hălăuca... grăește cu Partidul... cu sindicatul muzicanților... e-e-i... are să fie strașnic ! Da... vor primi să vie, debunăsamă...

Și cu cât se apropia amurgul, șalul roșu al Rozaliei lui Onufrie părea mai semeț, prăjina se cutremura ușor.

Se vedea steagul până departe'n câmp, încât oamenii privindu-l, simțeau cum crește în ei un îndemn... simțeau puterea roșie a clasei muncitoare din toată lumea, muncind cot la cot cu ei.

Apoi steagul se învălui în umbră și flutura mai grăbit, în vânturile răcoroase ale nopții. Mergând spre casă, Tânăsoaia se tot oprea, se uita în urmă, poate, poate îl va desluși... Foșnetul pânzei se pierdu în foșnetul pomilor, în glasul apelor la roata morii, se pierdu și se făcu una cu toate foșnetele vieții. Tânăsoaia abia aștepta să se facă ziua mai repede.

3.

„Trebuie să întârzii lucrul, trebuie... își spunea Corcodel, mergând repede. Dacă întârzie lucrul, oamenii au să se răsgândească pân'la urma-urmei... că nici svonurile nu stau degeaba... Dacă nu întârzie, birue comuniștii și nu-i bine... nu ! Trebuie să mă mai sfătuesc cu cu-mătrul Tăun, să văd ce spune ? Oare n'o fi uitat că trebuie să ne întâlnim ?”

Coti spre casă. Intră în ogradă, întârzie mult în porțiță, să vadă de nu-l urmărește cineva... par'că i se păruse că-l urmărește Onufrie... cum dracul ? Nu intră în casă ci o luă spre fundul grădinii, sări pârleazul în drumușorul câmpului și, înainte de a se pune pe mers, trase

cu urechea în toate părțile. Nu s'auzeau decât foșnetele molcome ale plantelor; la Răsărit, zarea se rumenea, vestind răsăritul lunii. Văzând rumeneala, Corcodel își înfundă mai bine pălăria pe cap, își pipăi pistolul de sub chimir, mergea repede spre valea harbuzărilor. Se păzea ca de foc să nu-l întâlnească pe Tăun prin sat, în văzul oame- nilor... ferească Sfântul! Dar, dacă era vorba de întâlnit, nu erau locuri destule în câmp? Zări o geană de foc, departe, și el mergea repede într'acolo, spre a putea fi înapoi în sat înainte de miezul nopții...

Tăun sta la adăpostul unui tol înfipt pe două bețe, sta lungit cu tălpile spre foc, își trăsese sumanul peste cap, ca să nu-l înghimpe tânțarii. Un câne mârâi dar tăcu îndată gudurându-se la picioarele lui Corcodel; Tăun își svârli sumanul, prinse a striga:

— Hoții... te văd... te văd... te văd... care-i acolo?

— Psst... taci! îi răspunse Corcodel, ce dracul?

— A... bun! Cu bunășara, Ichim! Stai lângă mine... Vezi, nu mai pot răbda să stau în sat... mi se scurge veninul... chiftesc de ve- nin, Ichime! Aici, cât îs singur, mi se pare că totu-i visare și închi- puire... că nici n'a fost vorba vreodată, la noi, la Mălini, despre col- hoz... Odată, aveam o mândrețe de cal, ca să ți se scurgă ochii după dânsul! Când veneam cu el din târg, înhămat la brișcă, cine era mai fudul ca mine? Numai odată plesneam din biciu — el mânca drumul... sbura ca pășărea... Intr'o dimineață, îl găsesc în grajd, prăbușit, cu un țaruș înfipt sub piept... cine făcuse asta? O făcuse un golan de argat... un prăpădit căruia-i isbisem un dos de mână peste gură și-i sfârmasem buzele... Golanul, nu s'a răsbunat pe mine, îmi putea trage un maiu în cap! — s'a răsbunat pe roib, i-a înfipt țarușul în piept... Ce să fac cu el? Chem veterinari... degeaba! Toți îmi spun că trebuie să-l împușc, să-i iau pielea... ori să-l ucid cu parul... știi, ca să ucizi un cal, trebuie să-i trași în cap cel puțin zece pari... N'am fost în stare... Așa cum era, l'am mânăat încet în ogradă, la soare... și-mi văd de treburi, mă duc la câmp. Sara — caută cal unde nu-i! Il caut — nu-i! Iar îl caut — nu-i! Abia peste vre-o trei zile îl găseec aici la harbuzărie... se trăsese colo între sălcii, par'că anume ca să nu-l vadă nimeni cât îl doare și cât gemel... A stat așa... cum a ajuns el aici, nimeni nu știe! Destul că'n scurt timp a murit... din piele am făcut ciubote... Iacă, Ichime, m'am tras și eu aici, ca acel cal... După ce mi-au implantat comuniștii țarușu'n inimă... Dar nu cumva să creadă ei că au să facă din mine săpun și ciubote... nu! Cum merge lucrul?

— Tocmai pentru asta am venit... răspunse Corcodel, încet, ascultând după aceea foșnetele împrejurimii... Butnaru îi tot dă cu

graba... vrea să strângă mai repede vitele... cota de semințe. S'au hotărît să lucreze și noaptea... îi trage într'una cu rușii... cu Stalingradul... Eu, bun înțeles, m'am opus, mă opun cât pot! De-ar da Dumnezeu o ploaie, să ție măcar patru săptămâni... așa n'ar putea lucra...

— Hm... făcu Tăun, sculându-se. Ce dracul facem? Ascultă...

Și s'apropie strâns de Corcodel, îl pălea în față cu răsufletul.

— Ce-i, bade?

— Ascultă Ichim... cumetre Ichim... ai în mână pânea și cuțitul... pricepi?

— Ce să pricep, întrebă Corcodel, sperându-se.

Dar Tăun nu răspunse ci îl apucă de braț, împingându-l cât mai departe de foc, între sălciile întunecate. Acolo, se făcură una cu tulpinile și Tăun răsuflea repede, tot șopotind, în timp ce Ichim Corcodel tremura ca varga...

— ...când îi gata grajdul... când îi gata hambarul... pricepi? Te sui... bați șindrila... de-odată scapi țigara din gură... Ei?

— Taci... mi-i frică... oare la cine mârâe cânele?

— ...cred că alții vor pune capăt S.M.T.-ului... alții gospodăriei de Stat... Ei?

— Taci... la cine mârâe cânele, oare? Ia'n uită-te...

Amândoi simțiră un frig tăindu-le șira spinării. Prin fața focului trecură în fugă două picioare goale, suflecate peste genunchi. Dulăul, lovit pe semne cu vre-o bătă, șcheună strașnic, după aceea se puse pe fugă în lungul ogoarelor, spre sat, hămăia turbat; după hămăituri, Tăun și Corcodel înțelesesă că omul urmărit fuge în zig-zag, fuge mâncând pământul...

— ...Dacă, Doamne-fereste, ne-a auzit? se sperie Ichim Corcodel, ascultând câmpul, dar acum hămăiturile încetaseră.

Dulăul veni după câțiva timp la foc și oare ce dracul avea în gură? Debunăsamă adusesese cu el o fleandură din îmbrăcămintea urmăritului, o fleandură mare pe care o tot flocăia mârâind a dușman. Veni la picioarele lor, îi mirosi, tot mârâind spre focul căzut pe stângere și par'că-i îndemna să vie cu el să le-arate ce a adus... Amândoi pomiră în urma lui; Corcodel, ridicând buleandra, rosti înghețat din cap până'n picioare:

— ...polcuța lui Onufrie-Ochi-de-Vulpe...

4.

De obicei, în ziua de Sâmpetru, feciorii din Mălini nu făceau hore. Stăteau, fumau, se înfundau în luncile Moldovei, cu vitele, sau se scăldau la bulboanele cele mari, până-i sugea apa. Fetele dere-

ticau prin casa cea mare, își cercetau zestrea, își scoteau, pe frânghii afară, bondițele și catrințele, să le bată soarele.

Încă de pe la ceasul patru de dimineață, la gospodăria colectivă s'auzeau bontânind. Steagul roșu flutura către soarele prins în purpurile adânci ale răsăritului. Onufrie-Ochi-de-Vulpe începuse a bate șindrila și degeaba își tot întorcea fața, degeaba se prefăcea adâncit în lucru, — că toți oamenii îi văzură sgârieturile de pe obraz. Erau niște sgârieturi mari, de câne sau de femeie... cine știe!

— Iar m'am întâlnit cu Rozalia... spuse el către Cocoran sub care pâraia scara în timp ce suia cu brațul de șindrila. Mă duc asară acasă... mă duc... ea — cu gura pe mine! E-e-i... Rozalie...

— Da, Cocorane... spuse Rozalia, sprijinindu-se în hârleț. Vine — și de-odată, cu gura pe mine! Ce mi-am spus? Dacă în legile noi femeia-i una cu bărbatul, ia'n să-i trag eu lui răfuială... I-am tras — să mă pomenească! Na!

— E-e-e... făcu Cocoran, cu dojană. Cum dracul de l-ai jupit așa tare? Îi puteai scoate ochii, Rozalie...

— Eu am iertat-o... spuse Onufrie, făcând spre Rozalia semn cu ochiul. Dece să n'o iert, când și eu am bătut-o la vremea mea? I-a venit rândul... trage-i, Rozalie...

Când veni Corcodel, Onufrie se puse pe bătut mai repede, se'n-toarse de-abinelea în altă parte, ca să nu-l vadă pistruiatul.

Dar lui Corcodel, se vedea cât colo că nu i-s boii acasă, se uita numai într'o latură, lucra ce lucra, cădea pe gânduri. Abia în dimineața aceea văzu ce piept puternic are Cocoran... ar putea turti sub el un bou... Il cuprinse frica de mânia oamenilor; cum l-ar mai apuca ei, dacă l-ar ști ce gânduri și ce planuri are! Inima i se pleoști; îi venea să se ducă la Butnaru, să se gudure, să-l lămurească, să-i arate înc'odată ce înșamnă pentru el clasa muncitoare... 'partidul... „pân'la moarte, Ioane, inima mi-i lângă voi... sunt gata să-mi dau sângele din mine..."

— Uită-te, spuse el tare, către Ion Butnaru. Vezi cuțitul ista? Mi-l împlânt în piept până-n prăsele... mi-l împlânt... gata...

— Dece, bade Ichim? îl întrebă Ion Butnaru, mirat.

— Pentru ca să nu mă mai înghimpe nimeni, Ioane... pentru asta...

„Ce dracu-i cu mine?" se întrebă el, repede. Îi venea să svârlă barda, cât colo, s'o ia la fugă, să nu-l mai tot privească așa Ochi-de-Vulpe... să nu-l mai tot privească tot așa Cocoran și Rozalia...

— M'a apucat vătămătura, gemu el, vârîndu-și pumnul sub brâu. Trebuie să mă duc acasă, să-mi bag sub brâu un pietroi fierbinle....

Porni aplecat, ascultând cum uneltele de muncă își încetează bătaia, unul după altul, pe semne că tovarășii îl priveau.

„Am să mă prefac bolnav... nu mai dau pe-aiici până dracul știe când...” „... și totuși...” își spuse el mai departe, tot eu trebuie să le fac capătul... afurisit să fiu dacă nu le dau foc grajdului și hambarului !...”

Vru să cotească, se opri, auzind cum urcă dealul niște flaute. Cântau un marș, sunetele se înălțau puternice către limpezimea văzduhului. Era marșul tinereții de nebiruit, urca, s’apropia tot mai mult de inima satului și în curând se iviră la cotul uliței muzicanții din Hălauca. Erau primeniți în cămăși albe. Calfa, un lungan cu pieptar nou, venea în frunte, avea la flaut o cordică roșie. Cei douăzeci și patru, aliniați în trei rânduri, păseau dârzi, cântând mai amarnic cu cât s’adunau în urma lor mai mulți flăcăi, mai multe fete, mai mulți copii.

Dar, oare, ce căuta lângă calfă Tănăsoaia... de unde venea ea cu dimineața’n cap ? Când se gătise așa, ca o fată mare, în fusta ei ca armonica și ’n șăluț nou ? De gheb, nici vorbă ! Venea dreaptă ca o lumânare ; drept este că nu-și putea ține mersul la aceeași măsură largă cu calfa, mergea cum putea, într’un pas mărunțel, par’că juca... Dinții puternici îi străluceau într’un zâmbet... era toată zâmbet, cu toate că o umpluse nădușala și-i intrase colbul drumului, până’n gâșter... Din vreme’n vreme făcea un semn de chemare, cu mâna dreaptă. Dar, mai era nevoie de semnul ei, când bășetanii veneau ciurdă, fetele veneau ciurdă, păseau repede, râdeau, căci amarnic de frumos mai cântau flautele... par’că-i ziceau la o nuntă și Tănăsoaia arăta ca o mireasă...

— ...a naibei săracie de babă... râse un flăcău, dar nu-l luă nimeni în samă, căci cele douăzeci și patru de flaute se opriră scurt, începând marșul partizanilor... încât feciorii simțeau cum le fug plăcările din cap sub creșterea fiorilor.

— E nevoie de hârlețe... spuse unul, oprindu-se și fugind înapoi spre casă, în timp ce calfa opri cântăreții pe tăpșan, începând un cântec săltat de horă.

Iarba se făcu îndată una cu pământul, sub tălpile boțancilor, sub opinci, sub picioare goale. Era un joc cu pași mărunței, încât picioarele voinice ale fetelor abia se zăreau în învățire...

„...hai la joc,

fecior de plop...”

strigă unul către un lungan care sta de-o parte.

„Las’la dracu,

că nu pot...”

răspunse lunganul, repezindu-se la o fată oacheșă, inirând amândoi

în horă, și flautele picurau molcome, picurau dulce, dulce cânta piculina, par'că râdea un glas de fetiță gădilată...

Oare se opriseră acolo la întâmplare, ori anume făcuse așa Tănăsoaia, că se opriseră tocmai pe tăpșanul din fața casei lui Tăun ?

Intors dela harbuzărie încă pe întunec, chiaburul ieși la gard să vadă cine dracul îl supăra... cine dracul i-a adus muzică la casă, când lui îi putrezește inima, când simte'n inimă jărușul înfipt adânc... Se piti după gard, sgâindu-și un ochiu roșu de mâhnire și de nesomn... Iată, calicii îi fură satul... îi fură tot satul... fetele și feciorii vin și curg, cu sape, cu hârlețe... și cum mai joacă, proștii ! Ce naiba făcea acolo Tănăsoaia, că se tot învăteau între tineri, îndemnându-i ?

Nu cumva căpiase, calul dracului, că-i trebuie flaute la cei șai-zeci de ani ce-i are... Cum nu se îngrijește de sicriu, sărăcia de babă ? În loc să se fi dus dracului, la vre-o mănăstire, ori la vre-o biserică, să aprindă lumânări și să ceară iertare lui Dumnezeu, s'a îmbrăcat cu fustă încrețită ca armonica, și-a pus șal colorat — scândura dracului !

„Frunză, frunză din păduri...”

chiui un flăcău și altu-i răspunse, în iureșul din ce în ce mai repede al jocului

tune diavolu'n chiaburi,

în optzeci de'nvârtituri...”

Tăun își trase capul dela gard, se furișă plecat, s'ascunse după o coștireață; mulțimea porni la deal, în marșul victorios al partizanilor. Hârlețele sclipeau în soare, copiii chiuiau mărunț. Tăun își dădu sama înc'odată că lumea se scurge ca un fluviu de neîntors, în vecii vecilor de neîntors... nimeni n'o poate opri în loc. Se ridică de după coștireață mai înveninat, cu gura strâmbată de ură.

Ca să urce treptele în casă, trebui să-l ajute nevasta, căci se clătina, par'că băuse, grația ca într'aiurea :

— ...de-acum, în mâliște și'n prunduri mi-oiu chinui zilele, mi-oiu chinui nopțile... și am muncit pentru pământ, pân'mi-au ieșit ochii din cap... Ce fac, ce dreg comuniștii, cuprind tot mai multă lume... tot satul urcă la colhoz... Eh, Trandafiră, Trandafiră...

— Bărbate, lasă... par'că nu vin ai noștri ? Ai auzit ce spunea Cațaveică... a grăit unul, din Spania... spunea că nu-i mult pân'la capăt... să răbdăm... s'așteptăm... să credem în biruința sfintei cruci... s'așteptăm... să lucrăm... Dacă mi se'ntâmplă ceva mai rău, bărbate... dacă-mi intră vr'o unul în casă, uite...

Și Trandafira s'apropie de-o furcă, scormoni caerul de lână, scoase la iveală tocul unui pistol :

— ...îi pușc drept în numele tatălui... dece iau avuția pământului, strânsă cu amar... cu amar de lacrimi ?... Imi aduc aminte cum ne-am

sbătut pentru ogorul din Sărătură... ții minte? Zi și noapte ne veneau calicii pe la uși, pe la ferești... se milogeau că crapă de foame... cereau făină... atunci, în vremea aceea, n'am avut pic de somn... veneau la noi ca la moaștele sfântului Ion... Au uitat, mișei, că le-am dat făinuța din pod?... Ei, nu, că cerem prea scump...

— Decât în prund, mai bine m'ași anina de-o creangă, Trandafiră... Trandafiră... Eu îs învățat cu mult... cu mult... să am ce apuca în palme... Cum mă svârl pe mine la scormonit pietrele? Cum să umblu cu picioarele pân'la genunchi în mâl, eu? Eu, care am avut... am avut... eh, cât am avut!...

Gândi adânc :

— „...să-l chemi desară pe Ifrim-Ține-bine-Trais'a, pe calicul... că o viață de om mi-a îmbălat mâna cu pupatul... trebuie pus numai-decât la treabă... Doamne! Tu mi-arăți pistolul din caer; nu, Trandafiră! Pistolul trebuie svârlit, ori ascunde-l în movila de gunoiu, într'o balegă moale... balega prinde coajă, cine să-l afle? Ne-o trebui și pistolul, la vremea lui, când au să vie ai noștri. Deocamdată trebuie să lucrăm cu glas blând... lasă! așa-i înțelept! Noi, nu trebuie să facem nimic cu mâinile noastre... nu! Noi avem oameni de credință... cumetri... fini.. cu mâna lor să luăm cărbunii! Să nu uit! să-i dai cuvânt lui Ifrim, să vie desară!... Înțelegi? Grâul... trei lanuri de grâu au dat în copt... poimâne trebuie să începem secerișul... secerișul din urmă... secerișul de sânge... Trandafiră! Cât are să-i fie lui Ifrim, să-și stupească în grâu muclele de Țigară?

Își aminti pătania de alaltăeri, cum îl pândiseră comuniștii, par'că i-au fost cetit gândurile :

— ...comuniștii aceștia îs oameni ai Satanei, Trandafiră, femeie... Cum fac, cum dreg, te iau ca din oală! De unde au știut afacerea cu sfânta? Cum de-au știut că am să mă duc duminică dimineața la grâu? Eu ajung la capătul lanului, Cocoran hop din grâu! Mă duc dincolo, Fosăilă hop din grâu... Mă mir de Fosăilă, cum de nu i-i rușine la obraz... dă'n mine, om cu cinste'n sat...

— Ai dreptate, bărbate... eu m'am pripit, ca o muiere plecată ce-ți sunt! Noi, nu trebuie nici să ne scoatem nasul afară... avem atâția fini, atâția cumetri... numai câte cămășuici de câlți am dat puilor de golani... câte ștergare le-am pus la lumânări... Când i-am boțezat lui Corcodel, am părăduit cinci șipuri de apă tare... acum să le plătească! Nu cumva i s'o fi dat și lui inima lângă comuniști?

— Corcodel, Trandafiră? Corcodel știe ce face... de-am avea mulți oameni de credință ca el! Ia'n uită-te...

Și Tăun s'apropie de fereastra Asfințitului, rămase cu gura căscată : sus la Mangu, acoperișul grajdului lucea în soare, lucea șin-

drila ; steagul roșu fâlfâia ca un vultur al înălțimilor, fâlfâia mândru, mai sus decât toți pomii și acoperișurile. Tăun își duse mâna la ochi. Fără să vrea, Trandafira spuse oftând din adâncul răunchilor :

— ...auzi... cât de frumos cântă flautele... altădată, așa ne cântau nouă... ți-aduci aminte? Cine era ca Trandafira lui Tăun ? Eram mai gătită decât toate preotesele... stam totdeauna la masă mare... flautele îmi cântau...

Fără să vrea, repezi fereastra, flautele s'auziră mai tare, steagul roșu flutura mai mândru, Trandafira ofta... ofta de-și da inima afară...

— Coboară în zămnice, femeie... Trandafiră... adă un șip de apă tare... să ne mai luăm... Inchide fereastra... așa... să n'aud... să nu văd fleandura aceea roșie...

După ce Trandafira închise fereastra, oftând, Tăun trase perdeaua.

Onufrie se întoarse cu fața spre Răsărit. I se părea lui, sau s'auzeau într'adevăr cântece de flaut ? De bună seamă, trec muzicanții către vreo cumătrie, cine să știe ce-i ? Desul că oamenii stătură lucrul, ascultau cum crește tot apropiindu-se marșul partizanilor. Copiii fugeau până'n dreptul gospodăriei, făceau cale'ntoarsă tot într'o fugă. pân'la muzică.

— ...și vine mulțime de oameni... strigă Onufrie, cu mâna streasînă. Când o zări pe Tănăsoaia, scăpă barda jos, încât era să nime-rească drept în capul Rozaliei. Uite-o pe Tănăsoaia... ce dracul... a înnebunit oare ? Are în mână o creangă verde...

— E-e-e... făcu Butnaru... știe ea lelea Tănăsoaia ce face... Iată, vine tot satul după dânsa...

— Baba asta îi bună de pus pe foc... roși Cocoran, mâncând-o cu ochii încă de departe. Grăia de ceea lume... când colo... s'a îndrăgostit de lumea asta...

— Cu bună dimineața, oameni, tovarăși... strigă Tănăsoaia, și nu vedea nimic înaintea ochilor, avea în față ca un zid tulbure... ca o ploaie deasă de vară...

Se uită sus, la steagul roșu, și abia-l zărea, abia-l zărea ca pe-un hultan sburând foarte sus în sporul cel mare al văzduhului.

— Iți cântă de nuntă... te măriți la bătrânețe ? o întrebă Mina, râzând, când cele douăzeci și cinci de flaute schimbară marșul, și mulțimea intra în ogradă.

— ...Ți-am spus, Mino, că toate suntem mirese... răspunse Tănăsoaia, svârlindu-și creanga verde după grajd, rușinată. M'am gândit... M'am tot socotit... ce să facem ? Vină 'ncoace, Ioane, și ascultă-mă și tu : m'am gândit, m'am tot socotit... ce să facem ? Flăcăii și fetele

nu se duc la câmp... ce-ar fi să le aduc flautele din Hălăuca? Să le-aduc flautele să le cânte... ei să chiue... să lucreze... să cânte cu flautele... Și flautiștii au și pornit la drum, cum i-a înștiințat tovarășii din Hălăuca!

Râse șiret, văzând cum se bucură Butnaru:

— Dacă nu-i bine... dacă nu vă place... mă duc... mă svârl pe apa sâmbetei... ca moartea cu racla lui Ivan Turbincă, dacă voi spuneți că nu-i bine... Cum să cheltuim banii, când satul și muzicanții abia așteaptă să ne dovedească dragostea?... Ceeace facem nu-i și pentru aceste fete și pentru acești feciori?

— E-e-i... lelică... lele... bată-te să te bată... știi basmul?

Și Cocoran grăi mai departe, râzând cu o gură largă:

— ...umblă Făt-Frumos, umblă... dă de Mama Pădurii... îl pune să-i pască iepele... avea Mama Pădurii șapte iepe... La soroc, — „pe care iapă ți-o alegi, Făt-Frumos?” Făt-Frumos nici nu se uită la iepele cele mândre... trece... se duce drept la o iapă slabă că s'o dea jos vântul: „Pe asta, Mamă a Pădurii!” Și iapa aceea slabă avea în ea șapte inimi... șapte vulturi... Așa ești și dumneata, lelică... De unde atâta inimă? Par'că mă iau picioarele de dinainte... îmi vine să mă dau la joc...

— E-e-i... Cocoran... de unde inimă? Voi sunteți de vină că mi-ați trezit-o... O credeam moartă... putredă... Odată, aveam în fundul grădinei o fântână... au fost căzut în ea lemne putrede, bolovani, mâl... o credeam seacă. Intră odată un vecin, un băetan... scoate pietrele, scoate lemnul... scoate mâlul... și să fi văzut ce bulboană vie era dedesupt... forfotea apa și clocotea, așa de bogat era izvorul.

Flautele cântau la umbra mestecenilor, hârlețele umblau repede, băetanii săpau de zor, fetele puseseră întâii vălătuci între parii pereților... și să-i fi văzut cât de asudați erau cei care frământau lutul... Cocoran mânca pământul cu sapa, rupea maluri întregi trăgându-le în groape unde se frământa lutul amestecat cu pleavă și paie...

Lui Butnaru, flautele îi treziseră inima; cum sta sus și bătea șindrila, se trezea uitându-se lung către podul cel mare al Tupilaților... către pomii aceluia sat mare de peste apă. Cunoștea grădina lui Iapă-Scurtă, după un nuc uriaș, iată nucul... iată acoperișul casei... Acolo era Albăstrița... și cine știe cât se chinuia... Oare vede ea steagul roșu, când se uită câteodată către Mălini? Știe ea că sub acest steag se află o inimă de sgură... o inimă otrăvită de supărare?

Mătușa Măndița se uita la el, de jos, îl vedea cum își tot pălește degetele cu barda, cum nu nimerește cuiele... Nu spuse nimic, multă vreme; într'un târziu lăsa lutul din mână, se spălă mult la un ciubăr, porni spre casă,

Mai târziu, mergea repede, pe după grădini, pe o cărărușă, spre podul cel mare al Tupilaților.

5.

Satul începe chiar de lângă podul cel mare, se respiră pe dâmburi și pe delușoare, coboară în văi care duc firișoare de apă departe către pâclele munților. Grădinile dăduseră în rod, miroseau perele de Sântilie. Ca s'ajungă la acareturile lui Iapă-Scurtă, mătușa Mândița coti o ulicioară, mai coti una și casa albă cu pridvor dat proaspăt cu var, îi răsări în față.

„Bine stă, cănele de bogătan!” gândi bătrâna, privind grădinița cu bujori, cu măghiran și busuioc. Podurile grajdurilor și ale șurilor erau tixite cu fân vechi răspândind o miroznă depărtată de trifoiu și de sulfină. Ograda largă era plină de găini și găște; curcanii își înfoiau aripile spre câinii legați în lanțuri, pe sârmă. Întâi s'ar fi părut că nu-i nimeni acasă, nu se zărea țipenie de om, dar mătușa Mândița își întinse capul peste gard; între flori dormea un băiat ca de paisprezece ani, era în niste rufe murdare, părul capului i se prefăcuse în dupuri, muștele, bâzâind, îi intrau în gura căscată. „Pe-semne-i vre-un argat, unul de pîrpalas” gândi bătrâna, apucând un vreasc din șanț, svârlindu-l spre el. Băiatul se frecă mult la ochi, se uită buimac la străina dela gard.

— Măi flăcău... e-acasă mă-ta? Tat-tu? N'ai vrea să-ți faci pomană să-mi dai o ulică de apă?

Flăcăul se scărpină în cap:

— Ce vrei, lele? Noi nu dăm pomană... Șterge-o! Ai noroc că nu-i tătuca acasă, că ți-ar arăta el...

— Atunci e acasă mămuca-ta... du-te, spune-i că stă pe șanț o trecătoare străină... îi cere o ulică de apă...

— Mămuca? Noi n'avem mămuca... mămuca noastră putrezește la Dealul Nucilor... Avem o argată... Tătuca a luat-o cu cununie... frații mei n'au să-l lase s'o treacă și pe ea la testament... Auzi-o... toacă lobodă pe desară...

„Săraca fată...” gândi mătușa Mândița, așezându-se pe șanț.

— Du-te măi flăcău... spune-i că o caută o drumeață înșetată... îi cere o ulică de apă... fă-ți o, pomană...

— ...apoi m'oiu duce. Apa, ne-o dă Dumnezeu degeaba.

Se ridică cu greu și pe bătrână o cuprinse mila, văzându-l cum își târăște un picior uscat, strâmb.

— ...îmi zice Iță, și-s betșugit încă din leagăn... spuse el, da'tot pot paște porcii... pasc cârlanii... Vii, poate, dinspre Mălini? Ce-i acolo? Am auzit că s'a făcut colhoz... niște băetani spun că se zărește

un steag roșu... Eu, cum să-l văd ? Ei se urcă pe garduri, se urcă'n nuci, se uită ! Eu... cum să mă urc ? și tare-ași vrea să văd și eu cum arată steagul bolșevicilor... E-o... da'am uitat de apă... lele Albăstrița — hei ! te caută cineva la poartă...

Bufniturile tocătorului încetară, mătușa Mândița își trase mult broboada pe ochi, își plecă fața în jos, auzind niște dupături spre poartă. Mai apoi, bătrâna privi lung picioarele goale din fața ei ; aveau sgârieturi, se vede că se înghimpase la seceriș, prin spini ; văzu o fustă de câlți boită în negru, stropită de zăăle...

— ...ce... ce mă privești așa ? Uite, mătușă, ți-am adus o ulcică de apă... nu bei ? N'am când sta...

Când bătrâna își trase colțul șalului în sus, Albăstrița scăpă ulcica din mână, s'așeză pe cealaltă margine a șanțului.

Era sgâriată pe față, avea vânătaii pe mâini, urme ale ghionturilor și bătăilor.

— ...ce faci, puica mamei ? cât ești de necăjită ! Văd că neomul te bate... te canonește... Hai înapoi la Mălini, puică !

— Înăpoi ? ba, mătușă ! Stau, că se vede că așa mi-a fost dat să rabd... în toată noaptea mă bate, mă sgârie cu unghiile... să mă supună ! Dar de ce ai mai venit să mă stârnești ? suspină ea. Hai... dacă nu ți-i milă de mine, hai... stârnește-mă... sfarmă-mi inima... puică... puică de bogdaprosti... așa am fost în toate zilele mele...

— ...Albăstrița puică... n'am venit să-ți sfarm inima... n'am venit de floarea mărilor, necăjita mamei... Mia mi-i milă de Ion... mi-i milă... se svârcolește'n somn... n'are stare... fie nu ți-i milă de el, Albăstriță ?

— Mie ? Doamne... dar nici lui nu i-a fost milă... n'a venit măcar să-mi spună o vorbă bună... în noaptea aceea, fire-ar ea blesemată, că atunci a început pentru mine amarul, și funinginea... M'au adus argată la nouă zăvozi, m'au adus argată, nu floare'n fereastră... m'au adus să slujesc un vădăuoi sgârcit și bătrân, nu să cos altă ibovnicului... Asta-i viața mea, asta-i mătușă... Am eu vre-o bucurie ? Crezi că a răsărit pentru mine vreo floare ? Plâng, calc în spini ; bocesc — mă aude vântul... căci amar mi-i traiul în casa vădăoiului !

Se ridică, mătușa Mândița, o apucă de mână :

— ...hai, lasă, Albăstrița... eu spun să intri'n casă, să iai ce vrei să iai... vino cu mine... la Mălini cântă flautele...

— ...nu... lasă-mă... are să afle Iapă-Scurtă și debunăsamă la noapte-mi mușcă nasul ca să mă pocească... așa spune el : „...vrei hătălău tânăr ? lasă-ți arăt eu !” Și'n fiecare noapte se repede spre mine, când dorm, să mă muște de nas... să nu-i mai plac nimănui, nici azi, nici după ce moare el... Așa că du-te sănătoasă, mătușă... Oh, norocul meu ! oftă ea, sucindu-se în loc, trântind poarta.

Tocătorul prinse să sune iar. Era un fel de pivniță unde chiaburul Iapă-Scurtă își durase cuhnia ; acum, niște purcei de țată umblau pe la picioarele Albăstriței; într'un colț, pe o petică, fătase o mătă. Tocătorul suna surd, sdrobind loboda pe care fata o lua în răstimpuri și o turna în ceaunul cel mare, în clocot, pregătind mâncarea de sară pentru cele unsprezece guri ale casei.

Pentru că era zi de Sâmpetru și pentrucă pe Iapă-Scurtă îl chema Petru, îi îngăduise Albăstriței să ia oloi pe-un fund de sticlă, pentru a spurca loboda cu o țără de grăsime. Și ea isbea cu tocătorul, amestecând lăcrămile cu loboda. Ii venea să plângă în hohote, dar se păzea să n'o vadă Iță care se așezase sus în capul treptelor și-o privea ; de-aceea prinse să cânte și Iță prinse a plânge de se scutura cămașa pe dânsul...

— Lele... lele Albăstriță... ce ai ? Plângi ? Dacă plângi, eu fug în urma babei aceleia străine și-i trag cu piatra ! Plângi lele ? Nu cumva ți-i dor de-acasă ? Pe mine, când m'a dus tata la ciobănie, tocmai la Ardeal, stam sara la foc și plângeam și cântam... mi-era dor de casă... Dece m'a fost dus tata acolo, în străini ? Pentrucă-s olog... nu-i pot lucra... nu-i aduc nici un folos... și-am stat în străinătate neagră trei ani... n'am mai putut de dorul casei... am pornit la drum, am venit pân' aici în cinci luni... numai eu știu cum !... Eu știu ce-i pânea străinului, leliță... lele... dece nu fugi acasă ? Eu zic să fugi... Dacă fugi să nu uiți de Iță...

Ea abia-l auzea ce spunea. Cânta cântecul miresei înstrăinate, cântecul săracei dusă la casa urâtului și bogatului.

Cât de bine-i era acelei fete în sărăcia ei, la căsuța ei...

.....când eram la maica fată,
mâncam turtă coaptă'n vatră,
turtă coaptă în cenușă,
soarele-mi râdea la ușă !
Dar de când m'am măritat,
la casă de om bogat,
mămânc pâne cum îi spuma,
și mi-i fața cum îi huma..."

Își închipuia norocul ca pe-o apă, pentru unii o apă răcoitoare și dulce, pentru alții o apă amară, de mlaștină... o apă isvorită dintr'un dâmb cu otravă... Așa-i dat femeii să se canonească în zilele ei... cine poate schimba ceva din cele hotărâte, din cele ce-s pe lume partea femeii ? Nimeni ! Femeia trebuie să se bage roabă sub pumnul bărbatului, să-și plece capul... niciodată să nu-și ridice ochii mai sus decât cele rânduite ! Lasă ! Albăstrița va chinui cât va chinui, pe urmă, își va rândui pumnii pe piept, așa cum i-i scris omului... Să'ncerce să-și

schimbe norocul? Nimic nu se poate schimba, dacă nu-i rânduit. „Îl va suferi pe Iapă-Scurtă cât îl va suferi... cât îi-i dat să-l sufere...”

Și astfel își căina ea norocul pe care-l crezuse apă vie și când colo au năvălit asupra lui vitele și l-au băut...

„...Săracul norocul meu,
cum mi-l beau boii'n părau,
și vacile la hălău...
Nu știu, boii l-au băut,
ori eu noroc n'am avut...”

Și-și asemăna norocul cu o iarbă înflorită; într-o zi, iarba aceea trebuia să se deschidă'n spic... să umplă tot câmpul cu bucurie... Dar, au venit dușmanii și-au sdrobit-o în picioare, au călcat-o sub roțile carelor...

„...și mâncată-s de străini,
ca iarba, de boi bătrâni...
...și mâncată-s de străini,
ca iarba de boi plăvami...”

Cum îi mai sticleau ochii lui Iță, sfătuind-o să fugă acasă, să fugă cât mai degrabă... căci dece să-și topească inima în lacrimi? — Fugi... du-te, leliță Albăstriță... lasă... așa-i trebuie tătuchii... când va veni, desară, să găsească cuibul gol-goluț... Știi, lele, este o vorbă cu un uliu care-a adus la cuib niște pui străini... i-a adus, zboară iar în huceagurile lui. Și-i plăceau pușorii, nu să-i mânânce ci să se uite la ei, că erau frumoși ca raza soarelui... Când se'ntoarce, odată cu sara, cu ciocul plin de bunătăți, ce să vadă? Cuibul gol... puii s'au fost sburați... și de-atunci, de ciudă mare, uliul s'a făcut rău și mânâncă pui... Tătuca... mai rău decât îi azi, nu se mai poate face... numai cremene nu sfarmă în măsele...

Și Iță grăia înainte, spunând că basmul cu uliul îl știe din neagra străinătate unde l-a fost dus tatăl său — acolo îl cântau ciobanii și ciobănițele.

Albăstrița nu-l auzea, isbind înainte cu tocătorul. Când se uită în colțul cuhniei și văzu patul strâmb, tare ca piatra, o cuprinsese frica de noapte... debunăsamă, Iapă-Scurtă are să beie rachiu și desară iar are s'o sgârie, iar are să-i isbească ghionturi...

— Mă duc pe deal, s'aduc viței acasă... spuse ea către Iță.

— Du-te, lele, mai ia-te cu florile câmpului... te uiți la flori, ți se luminează ochii... te uiți la pomi... la dealuri... îți vine să sori... Eu, numai munții nu-i pot suferi! Când îi văd mă sperii. Dece? Pentru mine, munții au fost chin și caznă...

„Mă duc repede, măcar să mă uit spre Mălini...” își spuse Albăstrița ieșind.

— Vezi, ai grijă, Iļă, să nu deie loboda'n foc... auzi ?

— Da, lele...

Şi se uită la ea ca la o iconiţă; o urmărea cum iese în drum, cum coteşte uliţa, către ogoare. Mai apoi o văzu cum urcă dâmbul cel mai înalt.

Acolo, Albăstriţa stătu mult cu mâna streăşină. Venea amurgul. Iată, aceea-i casa lui Mangu... dar ce-o fi însemnând punctul de deasupra Mălinilor? Vultur nu-i, că dac'ar fi vultur, s'ar depărta... Nu cumva-i steagul gospodăriei colective? Da, debunăsamă! Acolo, sub acel steag, lucrează Ionică... debunăsamă... Ce-ar fi să o apuce la fugă, să nu se mai oprească pân'la Mălini? „Mânânce-i câinii vişerii! blestemă ea, hotărîtă, qata să coboare dâmbul, să iasă la cărarea de printre grâne, şi să nu se mai uite în urmă...”

„La Ion are să-mi fie ca'n cântec...” îşi spuse ea, potrivit-şi broboada; făcu un pas, dar lângă ea s'abătusă o umbră cu pălăria mare, auzi un râs rău :

— ...te uiţi... tragi cu ochiul... hai? De cine ţi-i mai dor, de tat-tu ori de banditul Butnarului? Să ştii... eu am să te cotonogesc, nimeni altul! Nu mi te-a dat Vrabie cu colac şi lumânare? Vezi... dacă te uiţi bine... dacă te sgâeşti cum trebuie, zăreşti steagul roşu al bolşevicilor... Ce'nsemnează steagul lor? Insemnează că dedesuptul lui îi nenorocirea... sărăcia... dorm câte şaizeci sub o plapomă... da... câte şaizeci... aşa-i comunismul... şaizeci sub o plapomă... S'a dus şi unul dela noi în Rusia, să-şi sgâiască ochii... să vadă... abia-l aştept să se întoarcă, să mă iau cu el la înconţrare... Auzi, muere? Ce te fereşti aşa de mine?

Ea se'ntoarse, îi văzu capul cărunt, gura cu dinţi puternici, faţa sbârcită. Iapă-Scurtă prinse să rădă, căutând să-i descheie cămaşa, să-i bage mâna'n sân.

— Ştii... ca'n cântare, muere :

„Omul, cât îi de bătrân,

tot ar vrea miere din sân...”

Dacă răcneşti şi desară, te'nnăbuş cu perna... Indată se'mplineşte luna de când te-am luat... şi... nimic... mării la tine ca un câne, degeaba... nu vrei să te pleci legii şi sfintei evanghelii... Hai, mârş acasă! Ce-ţi sgâeşti ochii spre Mălini? Nu-ţi convine poate? Eu, muere, să ştii că te'nnăbuş cu perna... te bat pân'ţi-oiu scoate mă-selele... la mine nu merge cu şmichirii, cu şolticării, cu prostii... Eu te bat, de te ia mama focului! Nu cumva ai tras cu urechea pe la ufedereu... nu cumva ţi-au umplut urechile de prostii bolşevice... că femeia-i tot una cu bărbatul... că s'a desfiinţat bătaia? La mine, bă-

laia nu s'a desființat ! Eu țin de rânduelile cele vechi, cele bune !... În acele rândueli, femeia era roabă... nu poate fi decât roabă supusă pumnului ! Vreau, — o bat... vreau — o acopăr cu flori... o cresc în fereastră ca o floare de mușcată... Hai, marș... fă-o'nnaie !

O repezi cu un ghiont, dar cum pe cărare urca Vlasie, se prefăcu a râde:

— ...prefă-te că râzi, junco... prefă-te... că ne'ntălnim cu bolșevicul, cu cânele Tupilaților... prefă-te, stelele mâne-ta ! râzi... să-i râdem amândoi în nas... să nu simtă, cânele de bolșevic, că am în mine amar...

Dar Albăstrița nu se da urnită.

— ...prefă-te, stelele mâne-ta... n'auzi ? Iaca, ajunge cânele !...

Vlasie, un flăcău oacheș, veni drept spre ei, răsese încă dela cinci pași :

— ...l-ați văzut ? Steagul dela Mălini... steagul gospodăriei colective... Am venit să mă uit și eu... să prind putere la inimă... când, oare, are să fluture și deasupra Tupilaților un steag roșu, peste o gospodărie colectivă ?

Se încruntă, se încruntă și Iapă-Scurtă, privirile li se pâliră ca ascuțișurile de cuțite...

— Când, bade Iapă-Scurtă ? Când ? Eu știu când ! Foarte repede te-ai ars... vezi vulturul roșu din Mălini ? Vine cât de repede și deasupra Tupilaților.

— ...ce vorbești... răsese rău chiaburul. Crezi că au să se lase oamenii din Tupilați răsuciți să se bage câte șaizeci sub o plapomă ?

— Așa crezi ? Eu ași vrea numai să-mi urmărești o țără mâna, să te uiți la ce ți-oiu arăta eu... vezi spinăria aceea de pe malul apei ? Pălămidă și căcădări... vezi ? Uită-te bine... acolo-i grâul săracilor... grâul văduvelor și al orfanilor... Cine i-a aruncat acolo ? Te faci că nu vezi ? că nu știi ? Eu știu... și știe tot satul... Invață-te cu gândul, bade ! Acolo ai să-ți canonești zilele ce le mai ai... în pălămidă și'n căcădări...

— ...n'ajungeți voi zilele acelea... răspunse chiaburul, dar fața i se întunecase, vorbele lui Vlasie îi ajunseră la inimă. Și chiar de m'ați svârli acolo... cât are să dureze ?

— Cât ? Cât lumea și pământul... Bați din ureche, bade ! Bate sănătos, până'ntr'o zi... E-e-e... cât de frumos flutură steagul din Mălini...

— Ascultă, Vlasie... ai uitat că am mâncat amândoi dintr'o mămăligă... că am împuns ceapa în aceeași sare ? Te-am botezat, Vlasie... în loc să-mi pupi mâna, cum i se cuvine unui nănaș, mă sgârîi... nu ți-i rușine ? Te-ai luat după vorbele jidanilor... ți-au ferecat

capul gazetele... dar când vine Truman cu atomica... ei? când vine Truman cu atomica, tot sub poala cămășii mele ai s'ajunghi...

— Truman, bădică? Nouă nu ni-i frică de nimeni... n'ai grijă, au să-l pună muncitorii din America și pe Truman cu botul pe labe... auzi? Ce are să-mi iee mie Truman ori toți hantatarii capitaliști? Viața? Dar eu știu trage cu pușca...

— Ascultă, Vlasie...

— A... da... uitasem că Truman ți-i cumătru... bine... bine...

Și Vlasie oftă:

— ...hei, leliță... tovarășă Albăstriță... cum ai încăput în vizunia vulpoiului? Nu hălăduesc pe lume bărbați tineri? Ion Butnaru îi cruce de bărbat... Spun vecinii că răcnești în vreme de noaptea... Vezi, eu te știu, te-am jucat la horă...

— ...Să-mi lași muerea'n pace, Vlasie! Ce te legi de muerea mea? Ea mea — gata! Pot s'o și tai la trunchiu, ca pe-o rață...

— S'o crezi d-ta... răspunse Albăstrița, pornind înainte.

— Faci clonț, diavole? Ia'n uită-te...

Vremea bății s'a scuturat, bădică, spuse Vlasie. N'ai voe...

— Eu? N'am voe? Eh, stelele mâne-sa de cătea!

Porni în urma Albăstriței, o ajunse, o apucă de după cap:

— ...mi te-ai pus în contra, fată de câne, stelele mâne-ta! Las'că-ți arăt eu ție!

Dar ea nu-l auzi, nici nu-i simți ghiontul sub coastă; se gândea cum odată cu sara are să fugă de-acasă. La Mălini? Nu! Are să se ducă la președinta organizației U.F.D.R., și are s'o roage s'o primească și pe ea în adunare. Ce-i dacă a ajuns pe mâna lui Iapă-Scurtă, chiaburul? „La ce m'ași mai duce? Vai de zilele mele”... își spuse ea.

Se uită în urmă, abia zări punctul de pe cerul Mălinilor; Vlasie privea depărtarea cu mâna streășină.

Când intrară în ogradă, Iță s'ascunsese repede după colțul casei. Ceilalți feciori ai lui Iapă-Scurtă, hătălăi între cincisprezece și douăzeci de ani, o priviră pe Albăstrița cu dușmănie, unul, un zăbălos, întrebă:

— ...nu cumva, tătucă, ai fost să faci testamentul și i-ai dat ei din moștenirea noastră?

Când intrară în ogradă, Iță s'ascunse repede după colțul casei.

— Stai, că-ți arăt eu ție, ologule... Na!

Și zăbălosul svârli în olog cu cârja, nimerindu-l drept peste piciorul uscat.

— Imi mâncați mămăliga de pomană, golanilor... se stropși la ei Iapă-Scurtă. Ei... măi Iță...

Se plecă asupra băiatului, vru să-i adauge la pălitura de cârjă niște pumni. Ii apucă dupurii părului, băiatul se cinchi la pământ, tremurând; dar lapă-Scurtă îl mângâie ușurel, oftând:

— ...tu mi-ai fi fost cel mai drag, dacă nu erai olog... ai fi fost feciorul ales al tatei... alinarea durerilor... cârja bătrânețelor...

Pornind spre cuhnie, îl repezi la o parte, cu piciorul.

Cap. II.

— ...să vedem care-i mai tare, spuse un flăcău, unul Mitriță Bostan; își svârli cât colo bondița, își suflecă mai bine mânecile, apucând un vălătuc, potrivindu-l bine între pari.

Din clipa aceea, brațele umblau mai repede, cei patru pereți creșteau văzând cu ochii.

— ...noi, cei din ulița bejenarilor... răspunse altul, lucrând la peretele dinspre Asfințit. E-e-i.... lele Tănăsocie... feri la o parte... ce mi te tot încurci printre picioare? Ileană, ai grijă de copii... vezi să nu pice cu capu'n jos în groapă...

Apucând al doilea vălătuc, Mitriță Bostan se socotea: „...iată un prilej... un bun prilej să strâng băetanii... Ce fac ei, decât că svârli cu pietre pe drum? Ia'n să-i tragem o organizație U.T.M...”

— Hei, Ioane... mi-ai tot belit obrazul că nu fac nimic cu tineretul... Ce spui? Cred c'ar fi bine să'nfiripăm un cor... o echipă de oină...

— Dacă n'am folosi prilejul, Mitriță, am face rău... ai grijă... la încetarea lucrului îi aduni... le vorbești... dece să nu fie și ei ca tinerii din Bozia? aceia au cel mai bun cor din județ... pune-i la ambiție și pe-ai noștri... cheamă-i pe Duminică... la început au să vie câțiva... dar se înmulțesc, unul câte unul...

— Flautele din Hălăuca trebuia să le-aducem noi, nu Tănăsocia, o babă... răspunse Bostan. Asta m'a învățat minte... Mi-a trezit ambiția... M'am lăsat pe tânjală... nu-i bine! Ai să ne vezi, Butnarule, ce pot și flăcăii din Mălini...

— ...vezi Mitriță... ar fi bine... îi bine când suntem mulți la un loc... grăi cel de pe ulița bejenarilor. Uite cum cresc pereții văzând cu ochii... Singur... pui un lucru azi, un lucru mâine, nimic nu crește... parc'ar sta'n loc... dracul știe!... Hei, bejenarilor... grăbiți... ne-o iau înainte oamenii lui Bostan...

— ...s'avem pildă tineretul sovietic... spuse tare Butnaru și flautele își crescură glasurile. Onufrie-Ochi-de-Vulpe nu mai vedea de bucurie, lumea și pământul... Bătea cuie, dar își pălea mai mult mâna... suduia, sugându-și degetele pălite, dar acoperișul era acum

aproape gata... numai de nu i-ar apuca noaptea cu lucrul neisprăvit...

Coboî de pe acoperiş, la Ion Butnaru, să-şi spună temerile:

— Ioane... ce facem dacă ne-apucă noaptea ?

Şi se vedea după faţă că socotea noaptea ca pe-un duşman care trebuia răpus. Ce nu poate face mâna omului când vrea?

— Vom lucru la lumina felinarelor... spuse Butnaru, par'că cetindu-i gândurile. Urcă repede înapoi pe acoperiş...

Dar, hotărît, noaptea le-o lua înainte. Care pe care ?

Feciorii obosiseră, mulţi se întinseseră mai de-o parte, sub pomi, răsucindu-şi jigări, stupind, răsând.

— Să-i zici una de iureş... spuse Butnaru către calfa flautiştilor... îngădui o ţără, după aceea suni deşteptarea... sună cum ştii d-ta... îi zici o huţulincă ori o ţigănească...

Şi cu toate că-l dureau braţele de atâţia vălătuci căraţi, cu toate că avea rană în inimă după Albăstriţa, Butnaru îşi suflecă mai tare mânecile, la întâiul semn al flautelor... Onufrie sări de pe acoperiş... Cocoran, oricât era de greoiu, s'apucă de după cap cu Mina, şi feciorii se ridicară câte unul... roata de trupuri se lărgi, pământul duduia în bătaia regulată a picioarelor... strigăturile stârniră cele dintâi râsete... şi să fi văzut după aceea ce ştiu feciorii din Mălini !... Se'nşăcară mai bine de brăe... chiotele crescură unul după altul... oboseala le fugi din oase; flautele răsunau tot mai vesele, cu toate că flautiştilor li se umflaseră buzele de-atâta cântec.

Din joc, feciorii trecură de-a dreptul la vălătuci, Onufrie se căţăra pe acoperiş, ca un motan la lumina albăstruie a amurgului. Sapa lui Cocoran apuca maluri, le trăgea în groapă sub picioarele femeilor şi copiilor care frământau de zor... totul era o înconţrare cu întunerecul care venea... şi când răsări sieaua ciobanului, după un ceas, lucrul era aproape gata...

Odată cu spuza stelelor, s'aprinseră şi întâile felinare. Baba Tănăsoaia sta ca o scorbură între gropi, ca o scorbură în al cărei vârf cineva agăţase un felinar. Mina, cărând vălătuci, grăia femeilor:

— ...vedeţi... așa ! După cele ce le facem azi, vin altele... vin lucrurile cele bune, fericirea... Ce'nsamnă grajdul acesta ce-l facem ? Însamnă lapte mult, cu spumă multă... însamnă vite sănătoase, hrănite bine, ţesălate bine... biata vacă nu va făta pe brazdă... nu va geme fătând pe brazdă... Vedeţi... de ce să se chinuiască, biata vacă ? I-i greu pântecul că abia şi-l duce, omul o înjugă... hai la plug... hai la cărat fân şi bostani... şi-s dealuri grele... Biata vacă abia suflă... îi dau ochii afară din cap, de greutatea pântecului şi-a carului... omul o îndeamnă cu biciuşca, ea trage, săraca... geme la deal, geme la vale, până-i vine ceasul... Când îi vine ceasul, se lasă pe proţap,

omul o desjugă repede... ea se prăvale în colb... Odată, am văzut o vită fătând din mers : ei îi ieşise botişorul viţelului... omul nu ştia, îi trăgea cu biciul, că era greu dealul... îi trăgea cu biciul... omul o îndemna şi trăgea ţigară... când vita s'a lăsat pe-o parte, omul a ghiontit-o... şi când a văzut ce-i cu ea, şi-a svârilit pălăria de pe cap, şi-a făcut cruce... a plâns... i-a sărutat botul şi-a plâns...

— Mâne, va fi bine şi pentru vite... rosti Ioana. Eu, de-aşi avea o vită, aşi aduce-o aici, cu toată inima... Dece s'o chinuiesc ?

— ...şi-apoi... continuă Mina... bună suroră Ioană, are să ne bată inima de bucurie... în fiecare an cârdul de vite s'o înmulţi... au să pască iarbă grasă... au să fie îngrijite şi pieptănate, ca nişte fete... Eh, ziua de mâne... dece nu are omul măcar două vieţi ,să apuce cât mai mult bine ?

— ...dacă n'om apuca noi bine destul... eh, Mino !... ia'n ui.ă-te la fâncii iştia din gropi... Noi — lor le-aşternem...

— Aşa-i, Ileană. Par'că femeia-şi aşterne vre-odată pentru ea ? aşterne oricui, numai ei nu... inima i-i mindir moale... mindir cald... mindir încălzit cu lacrimi... cusut cu fir de lacrimi. Şi nu trebuie să mai fie aşa ! Avem drept să trăim şi noi bine !

Ioana se opri din mers, cu vălătucul în braţe :

— ... vezi, Mino, mie mi-i aşa de bine lângă voi... Am să las viaţă cu focul... Intru'n casă, omul nu-i... nu-i şi nu-i... oala cu venin în cui... De când aţi început voi gospodăria, mi-i urât focul... mi-i urât să stqu singură... Oare dacă aşi grăi cu Butnaru, m'ar înscrie şi pe mine ? Să fiu cu voi... să fim toate la un loc... Vezi, am o palmă de orz... am să mă duc la secerat singură... am să stau pe deal singură... şi-au să mi s'acopere ochii de sudoare, inima de amar... Vă şi văd pe voi toate, în brigăzi secerând... cântând... şi eu am să stau singură. Când îmi trăia bărbatul, culcuş de flori îmi făcea, la umbra tufei de pelin, secerişul era vremea cea mai bucurăoasă. Cum mă duc acum pe deal, la orz, par'că-mi zăresc bărbatul... şi-mi amintesc cum îmi spunea el :

„Cântă-mi, mândră, cântecul,
că mi-i drag ca sufletul...”

Dar unde mi-i omul ? Cine ştie ce tractoare l-au arat, de mult... „Nu trebuie s'o lăsăm singură... îşi spuse Mina, căzută pe gânduri. O mai las până i se mai alină sufletul, după aceea trebuie s'o mărităm... ce-ar fi s'o întorlocăm cu uriaşul Cocoran ? Şi el stă singur... umblă răpănos... cine-l ştie cum o duce cu traiul, singur...”

S'aproprie de Cocoran, îi puse o mână pe umăr, el se opri din săpat, se'ntoarse spre ea :

— Ce-i, Mino ?

— Mai nimic, Cocorane... om mai grăi noi... ceva dinspre partea femeii...

— Eu ? făcu Cocoran, plecându-și capul în jos, rușinându-se. Eu... am pus de mult cruce... sunt feciorii la rând...

Fără să vrea, se uită la Ioana, Ioana se uită la el și mai apoi spuse încet la urechea Minei :

— ...tot așa de voinic era și omul meu... când mă apuca, îi intram toată sub bondiță...

— Om mai vorbi noi, Ioană... lasă... ce, îi gata lucrul ?

— Gata... gata... gata... strigau feciorii dinspre tuspătru pereții.

— Acoperișu-i gata... gata... strigă Onufrie, bătând ultimul cui, sgreptănându-se ca un motan pe sub spuza alburie a stelelor.

Lunecă pân'la marginea acoperișului, s'apucă de scară ; coborî repede, se duse întins la Rozalia, apucând-o de mijloc :

— ...acum, tovrășeilor, după atâta sudoare, vreau să-i trag și eu o horă mare... hai, Rozalie !

Dar Rozalia îl feri la o parte, spunându-i încet, să n'audă oamenii...

— ...după ce mi-ai pus șalul să-l ude ploile și să-l bată vânturile... uite ce mai vrei !

Râse :

— ...Noi, Onufrie, am pus umărul trei puteri; eu ,tu... și basmauc roșie... ai văzut cum au prins la lucru mai cu inimă, după ce-ai ridicat tu steagul...

— Eh, Rozalie, Rozalie, mi s'au umplut nările de-o miroznă acră... ce bine mi-ar prinde acum un borș... mi-ar merge drept la inimă...

— Ii vedea acasă, omule... m'am repezit la amiază, am tăiat o puică, am pregătit un borș de puu cu buruene multe... abia aștept să mergem ! Mâne, ai să'mbraci cămașa de in...

Onufrie răspune :

— ...mâne, Rozalie, începem mai departe cu hambarul... am să mă primenesc la urmă... hai, să-ți rup o țără ciolanele, să te strâng în horă... ca mai demult, când erai fată la maică-ta...

— Noi, vă mulțămim, feciori... spuse Butnaru către flăcăii gata de ducă. Ne-ați dat un ajutor de preț...

— Lasă, Ioane, răspunse unul, par'că lucrul nu l'am făcut și pentru noi ? Să ne zică mai bine flautele o horă de bună-sara... Ei, Bostan ! Spuneai tu odată despre o echipă de oină... despre un cor... păcat că suntem acum trudiți...

— Pe mâne sară, spuse Bostan. Ce, vreți să ne-o ia înainte zăbăloșii din Bozia ? Curg flendurile de pe ei, dar când deschid gura la

cor, te ia amejeala... lua-i-ar dracul ! Au cântat la Roman, la concurs... lumea a bătut din palme, au câpătat primă... Ce, noi suntem țapeni ? Dacă-i să le-o facem, atunci să avem și o echipă de jocuri de pe la noi...

— Au să plesnească zăbăloșii din Bozia... râse unul. Se cred ei tari, numai ei... când colo, hop și corul dela Mălini... hop și echipa de jocuri ! Când începem ? Eu cunosc notele de muzică... am făcut cătănia la echipa artistică a regimentului... ce tont am fost că nu v'am spus mai demult... li tragem un cor, să ni se ducă vestea !

Hora se întinse la lumina felinarelor.

Pe-o ieseie stăteau, Butnaru, Cocoran, Clip și Onufrie Ochi-de-Vulpe toți erau toropiți de somn, mai cu samă Cocoran stătea el cu ochii hoțbați, dar își tot scăpa capul în jos, gura largă i se deschidea fără voia lui. Plini de mâl din cap până'n picioare, sfătuiau la lumina felinarului, grăiau aproape în șopot...

— ...că-i gata grajdul, îi gata... însă trebuie să-l păzim ca pe ochii din cap... debunăsamă, au să'ncerce să-i pună foc... care rămâne de pază ?

Cocoran răspunse grăind într'aiurea căci nu mai putea de somn, trupul îi era țăpăn :

— ...stau, stau... vine chiaburul la grâu... îl bat pe umăr... el se'ntoarce speriat...

— Vorbește într'aiurea... răspunse Clip. Să-l lăsăm să se ducă acasă... hei, Cocoran, du-te și te culcă...

— Ha ? făcu uriașul, frecându-se repede pe la ochi. Nu... nici o grijă... Tăun a înțeles că nu stăm... că suntem cu ochii în patru...

— Du-te acasă, lasă... adause Butnaru. Care vrea să rămâie de pază, tovarăși ?

Bine înțeles că Onufrie-Ochi-de-Vulpe ridică mâna, ca și cum s'ar fi înscris la cuvânt într'o ședință plenară... Al dracului îi gâdila nările mirozna de borș... ce bun trebuie să fie... par'că o vedea pe Rozalia spurcând puiul fiert, în scăfița cu mujdei mult... să-ți dai inimă afară, de atâta bunătate !

Și Onufrie horpăia în gând, cerul gurii i se înăcrise tot... își clămpănea dinții horpăind dintr'o lingură mare... mare...

— Eu, tovarăși... rămân eu... ducă-se dracului de borș... l-oiu mânca mâne dimineață...

— Ce borș, frate ? se miră Clip, încercând să râdă, însă mustățile îi căzuseră în jos, îngreunate cu bucățele de lut, obrazul își pierduse roșata. Rămân și eu, Ioane...

— Cred că unu-i destul... lasă... răspunse Onufrie. Iau furca... umblu împrejurul grajdului. Vine unul din colț... hop și Onufrie... i-o împlânt până'n rărunchi...

— Bine, bădică Onufrie... atunci rămâi sănătos... ne vedem mâne dimineață... cu bine...

— Hai, măi... rosti Cocoran îndemnându-se să se scoale. După miezul nopții, viu să te înlocuesc eu... Onufrie își luă furca, ieși afară, umblă repede, tot prin locuri ferite... că poate-poate-l aduce dracul pe vr'o unul, să se lege de grajdul durat cu atâta trudă...

Nu se simțea singur. Sus, pe creasta grajdului, flutura steagul roșu, sbâmbăia lin în vântul curgând ca o apă străvezie pe sub pâlpăirile depărtate ale stelelor.

2.

Despărțindu-se de Cocoran și Clip, Butnaru ocoli casa, apucă spre pârlul morii. Apa vuia la roata ferecată, departe în câmp s'auzeau păsările de noapte și greerușii. Ce era în inima flăcăului? Cât de strașnică i-ar fi fost bucuria, dacă ar fi fost Albăstrița lângă el... cum ar râde de bucurie împreună... Ce să caute în culcușul de fân, să se sbată ca un șarpe pe jăratec? Ce va face, oare? Ii spusese maică-sa cât îi de negru traiul fetei... cât îi de mânioasă pe dânsul... Căzuse, biata, în mânănire, ca'ntr'o mâliște... își plecase capul în jos... rămăsese plecată... plecată va fi de-acum în toate zilele ei... „Ce-ar fi să'ncalec, să fug la Tupilați?” se'ntrebă el. „Nu... își răspunse, trebuie să stau în sat să am grijă... să fiu cu ochii în patru... dacă se'ntâmplă vre-o poznă?...”

Nu auzi la spatele lui pași, nici tusea ușoară.

— ...te-ai tras aici... stai singur... îi grăi Clip, așezându-se lângă el. Vezi, Ioane, am tras cu urechea... am tras cu ochiul... am văzut-o pe maică-ta mergând spre Tupilați. Văd ce vorbă de răspuns ți-a adus, după mânănirea în care ai căzut... Inseamnă că-i rău... eh, dragostea bat-o pustietățile! Când omul are în el veninul dragostei, nu trebuie să se tragă la singurătate... trebuie să s'amestece printre oameni... să simtă umerii oamenilor... Nu numai în venin de dragoste; omul, orice venin ar avea, îl leapădă numai amestecându-se printre oameni. Eu, Ioane, is pătit... am avut la tinerețile mele ibovnice fel și fel... mi-au ars multe inima... Tu crezi că mâna ibovnicei te bate cu floare... când colo floarea-i de flacăra... te arde! Acum ești sănătos-tun, peste-o clipă dă'n tine lungoarea... frigurile... te ia dela picioare, ca un vin vechiu... așa-i! Ei, ce spui, frate?

— Nimic, bade Clip... am pierdut-o din vina mea...

— Lasă, frate! Nici mie nu mi-i somn... stăm de vorbă... minți Clip abia grăind, abia ținându-și ochii deschiși. „Cum să-l las singur, să se sbată? se întreba el, prefăcându-se că râde :

— ...am pornit spre casă, nu mai puteam de somn... când colo mă pălesc de-o piatră, — somnul sare... sare ca o mătă... ca mătă care mi-a lins zahărul de pe policioară... Și ce-mi spun? Ia'n să-l caut pe Butnaru... să tăifăsuim până mâne dimineață. Mâne — hai la lucru, de-adreptul de pe malul pârâului...

„...cum te prefaci, tovarășe... gândea Butnaru..., cum te prefaci, par'că n'ași vedea că nu mai poți de somn... că abia grăiești... Ce'nsamnă tovarășia între oameni! și doar nu mi-i frate, nici tată, ca să-mi oblojească durerile! Ieri eram străini, abia ne cunoșteam, azi mi-i ca un frate mai mare... nu mă lasă”.

— Bine, bădiță Clip... râse Butnaru lipindu-și umărul de umărul puternic al roșcovanului. Vezi, oricâtă greutate ar fi... oamenii o biruie numai stând alături...

„Așa, Ionică... își spuse Clip. Trebuie să-ți abat gândurile la alte lucruri... Sovieticii abat din curs apele cele mari... eu n'am să pot abate gândul unui om?”

Se plecă, luă un pumn de apă, își băgă în el fața, își udă mult fruntea.

— ...trebuie să facem contract cu S.M.T.-ul... s'aducem semințele selecționate, îndată ce sfârșim hambarul. Oare ce au să simtă oamenii în inima lor când s'or ara haturile? Vine tractorul... scurmă... hatul nu-i... nu-i... și nu-i! Ai auzit ce spunea Victorița lui Papură, duminică? A... ori tu nu erai de față. Vine la gospodărie... întâi mânioasă foc, pe urmă începe a plânge... și plânge!

— „Ce-i femeie?”... o întreb eu, o întreabă Cocoran.

— „Mă mai întrebați ce-i? ne răspunde ea. Ce-s de vină dacă am ogor unde o să faceți voi tarlaua? Eu nu mă mișc de-acolo... nu mă mișc... nu!”

— „Lele, îi răspund eu, ești femeie săracă, ți-om da alt ogor bun... nu te căina degeaba... noi nu lovim în oamenii cei săraci...

— „Floare la ureche... plânse ea. Trei copii am — și-i culc pe tustrei în fața tractorului... să-i are tractorul! Li apuc pe tustrei în brațe... mă trântesc jos drept în fața namilei... încaltea să mă ucidă cu tot cu plozi, dacă-mi luați ogorul...”

— „Te ții ca scaiul... o să-ți dăm un ogor mai bun ca al d-tale... ce mai încolo? Iți mai spun odată, noi nu lovim sărăcimea... nu lovim nici mijlocașii...”

— „Nu... eu nu mă mișc niciun pas de pe ogorul meu, de-

geaba-i vorba... mă arunc cu tot cu plozi înaintea tractorului, să mă are plugurile încaltea..."

Așa spunea Victorița... vezi, trebuie avută multă grijă.

Se vedea cât colo că gândurile lui Butnaru i s'adunaseră iar acasă; se ridică:

— Bun înțeles, că nu vom opri lucrul în loc, din pricina ei... ne-om purta omeneste... mai mult ca omeneste, om lămuri-o de ce nu trebuie să se opună. Cred că trebuie s'o trimitem la ea pe Mina, să n'o slăbească... poate că pân'la urmă Victorița ar intra la gospodăria colectivă. Dar, oricum, totul trebuie să se petreacă fără plânsete. N'o să ne oprim, dacă femeia se'ncăpățânează... îi dăm un ogor bun, în loc de frunte; întâi are să-i fie urât... are să ne blesteme, dar când va vedea rodul, uită și-i bună bucuroasă...

Butnaru tăcu, grijile îl năpădiră. Hei... câte mai erau de făcut! Bine-i că s'a nimerit că toate cele o sută de hectare din fața satului, locul de frunte, să fie semănat numai cu pâne albă; astfel, trebuiau desmirișite cât mai devreme, pe toată întinderea celor o sută de hectare; după aceea, toamna, vor ara întâile haturi, ...poate vor fi întâile haturi arate din toată țara... Inima îi crescui:

— Imi dau sama, bade, ce lucru mare înfăptuim... arăm haturile cele de pământ? Le arăm și pe acelea, dar odată cu ele arăm o mulțime de haturi din inima omului... deschidem inimii omului largime... Cum au să fugă șoarecii când or pârâi haturile din câmp, așa au să fugă din sufletul omului superstițiile... frica... teama de viață... Ai auzit despre Boambă... Pe el îl ține în loc femeia... Ce-o ține în loc pe ea? O țin în loc doi viței care mai la urma urmei fac câteva mii de lei, un lucru de nimic. Pentru doi viței, care mai la urma urmei pot pieri, ori pot fi furați, omul își ține'n funie bucuria... fericirea...

— Săracul Boambă... făcu Clip. Țin minte când a venit să se înscrie iar, îi era rușine, întâi a stat la pândă în colțul casei gospodăriei noastre... sta, tot trăgea din când în când cu ochiul și-și arăta nasul spre fereastră. Eu ies afară, mă duc la el: „Noroc bun, Boambă!” I-am spus istoria cu mârța și cu zahărul... l-am înmuiat... a râs. Totuși, i-i frică încă. Dacă-i vine Fedora dela spital? I-a trimis vorbă: „ascultă, Niculai! Dacă dai bouții în lipsa mea, află că nu mai vin! Mă svârl sub tren...” Totuși, Boambă va aduce bouții... îi va aduce... cu orice chip...

— Zi mare are să fie și aducerea vitelor... Să nu ne gândim că vom strânge la un loc niște vaci, niște boi și niște cai... nu! Să ne gândim numai că strângerea loc ce bogăție însemnează pentru mai târziu... strângerea celor câteva vite însemnează bogăția de lapte și

de unt de peste câțiva ani... însemnează copii bine hrăniți, femei sdravene... asta trebuie s'o'nteagă oamenii... Să nu geamă, că-și hurducă degeaba pieptul... Vaca ori bouful adus la gospodăria colectivă azi, înșamnă cârdul numeros de mâne... belșugul!

Cât de frumoasă era noaptea! Stelele pâlpâiau peste sat, peste întinderea câmpiilor. Greerușii cântau cât îi întinderea, din fânațuri veneau miroznela de mazărică și de trandafiri sălbateci. Dincolo de câmpii și dealuri, cerul avea o culoare portocalie, stinsă. Acolo era orașul, răstrângând pe cer lumina electricității.

— Ia'n uită-te, bade Clip... câte minuni a făcut mîntea omului... mînta omului... Ne-am înjghebat într'un conac vechiu, cu pereți coșcoviți... am făcut un grajd cu pereții de lut... cu iesle cioplite din topor... dar nu duce, oare, înjghebarea noastră, către electricitate? După o muncă de ani, punem bani de-o parte, cumpărăm un dinam... Într'o sară, așa pe la răsăritul stelelor, răsucim un buton... și mii de stele au să s'aprindă'n sat: stele sus... stele jos... așa zile, mai mare dragul! Dimineața, când se sting stelele de sus, răsucim și noi butonul... asta înseamnă înjghebarea în gospodăria colectivă!

— De-ar gândi toți ca tine, Ioane... azi am avea colective în toate satele Republicei... Dar omului i-i greu... vorba ta, își ține fericirea'n funie...

Și Clip își aminti de noaptea adunării, când s'a dus la ogorul lui și numai n'a plâns mângâind mătasa păpușoilor. Să-i spună, oare, lui Ion, fapta asta? Dece nu, când și-a lepădat tot mujdeiul din el?

— Vezi... chiar și eu... atunci, îndată după adunare, m'am dus drept în câmp... am grăit cu păpușoi așa cum grăește omul, noaptea, cu vitele pe care a doua zi le vinde casapului. „Vezi, Floreană, spune el către vacă, mi-ai fătat viței buni, mi-ai crescut cu laptele tău copiii... acum ai îmbătrânit... trebuie să te vînd, să-mi iau o juncă tânără”... Spune așa, îi aduce Florenei fân bun, cel mai bun fân ce-l are, o hrănește bine — și cu asta inima lui se'nchide. A doua zi o ia de funie, o duce drept în luncă, la cărnărie... Așa și eu cu păpușoi: i-am mângâiat... am mângâiat ogorul: — „Vezi, ogorașule... ani de zile m'ai hrănit și aici m'a născut mama. A venit vremea... te dau tractorului!” „Nu plângeți proștilor... am spus către păpușoi. Cât să vă țin între haturi, dobitoceilor? Voiu da grăunțelor noastre lărgime, ca să răsăriți mai mulți... mai voinici. Nu-i bine, prostălăilor?” Asta am făcut-o eu, Ioane, și mi s'a scurs din inimă tot mujdeiul... nu văd înaintea ochilor decât lanuri... de s'ar coace mai repede câmpul... să strivim haturile!

Luă iar un pumn de apă, își răcori mult fruntea :

— ...moara asta, stă părăsită, par'că-mi stă pe inimă. Nu trebuie mare lucru ca s'o punem în mișcare, să macine.

— Și eu mă gândesc la ea, bade. Dar sunt multe de făcut, tare multe... grădinița de copii... casa de naștere... atâtea! Dar să avem grijă, înainte de prima recoltă! Înainte de prima recoltă, s'o punem pe roate... să dudue pereții, așa să umble! N'a măcinat dinainte de războiu... oamenii merg cu sacul în spate, tocmai la Bozia, că li-i lehamite! Înainte de prima recoltă, s'o punem iar pe roate... s'o'nfruptăm cu grâu muncit în comun... oare cum are să iasă făina? Mulți au să se mire când vor vedea că au în mână o pâine albă... n'are să le vie a crede că-i adevărat, pentru că o viață de om au tot muncit și-au mâncat mămăligă acră, împunsă în sare și'n lacrimi... E-e-i... bade Clip, tovarășe! Totul îi să muncim și să credem! Dacă azi agonisim un opaiț, trebuie să vedem în el electricitatea de mâne... Cât de frumoasă-i noaptea! Și mai frumoasă ar fi, dacă n'ar mai geme oameni prin somn... mă gândesc la țărani din alte țări, unde mai stăpânesc boerii...

Clip se ridicase bucuros în sinea lui: „...cred că i-a trecut cum-pănă... să-l petrec pân'acasă, să-i tragă un pui de somn... căci mâne încep alte lucruri, alte greutăți”...

— Hai, Ionică, să ne luăm cu un pui de somn... mâne începem lucrul la hambar. Trebuie să începem dimineață tare, și acum s'apropie miezul nopții...

— Hai, bădică! He-e-i... cred c'am s'adorm butuc, cum oi pune capul pe fân... nici mâncare nu-mi trebuie...

Cum ajunsese acasă și urcă în fânul din podul șurii, găsi pe pernă o bucată de colac.

3.

Dracul îl știa pe Corcodel! Era bolnav cu adevărat, sau se prefăcea? Mai cu samă când muerea îi aduse vestea că s'a sfârșit grajdul, el ceru o petecă udă să-și răcorească tâmplesle. Era grozov de rău când pica la pat! Își ținea muiera și plozii numai în cruci și dumnezei, nimeni nu mai putea sta în casă de răul lui!

Intr'un târziu se sculă, ceru sumanul cel de iarnă, că-i era frig strașnic; era galben, îi tremurau mânille, și-i tremurau buzele când grăia:

— ...ascultă Siminica... eu mă duc... poate fac drum fără întoarcere... pst! taci, să nu trezești plozii! Destul că mă duc! La ce drum mă duc? Asta numai eu o știu... nimeni altul nu trebuie s'o

știe ! Mă auzi, hei, toantă ? Ce plângi ? Dacă vine și'ntreabă cineva de mine, spune-i că's la grâu, m'am dus să-mi păzesc grâul...

Se plecă lângă vatră fără să-l vadă femeia, luă sticla cu gaz, și-o ascunse sub brâu, își încheie sumanul de sus până jos. Dar ea îl pândise, îl văzu luând sticla.

— Așa ! Nu te sgâi la mine ! Ce-i ? Nu cumva vrei să mă tragi de limbă, să mă știi unde mă duc ?

— Măi omule... tu te duci la moarte... se sperie femeia, îngălbenindu-se. Gândește-te... dă-ți sama... ai copii... unde te duci cu gazul ?

— ...să-i ardă focul copii ! Na ! Dacă nu taci, torn pe ei gaz... le dau foc...

Răse cu niște ochi speriați :

— ... nu fi toantă Simină ! Mi-ai cerut niște gaz Itrim-Tine-bine-Traista... cum să nu-l împrumut ?

— Măi omule, tu mă amăgești ! Te rog, pune sticla la loc... pune-o, că de nu strig să vie oamenii...

Atunci Ichim Corcodel o apucă de piept, o trase spre el, cu gând s'o stropsească în bătaie. „Nu-i bine... nu” ...își spuse și-și încălzi glasul, îi pipăi sânul :

— Muere... proastă... Siminică ! Știi că țin la tine ca la lumina ochilor... știi asta... de ce mi te ții de picioare, Siminică ? Nu-și are bărbatul drumurile lui ? Dacă ar fi să ne spunem toate drumurile femeilor, le-am încărunți de tinere... Am și eu socoteli între bărbați... n'ai grijă !...

Ieși, dar ea se ținea de el, rugându-l :

— Ichime... păzește-te... ai grijă !

— Da... da... răspunse Corcodel de-afară, apucând spre fundul grădinii.

Apucă un par sdravăn, socotindu-se : „...dacă se află acolo careva, îl croesc în numele tatălui !... E-e-e... tot atâta... până când am să port cămașa îndoelii ? Tăun spune că-mi trebuie om de ajutor... la ce ? ca să-mi încurce picioarele ? Pe doi, îi descoperi mai ușor decât pe unul...”

Ocoli mult grădinile, se opri în apropierea grajdului, cu răsuflarea tăiată. E-e-e... Debunăsamă că s'au pus zăbălăii de pază ! Cine-o fi omul cu furca ? Era unul mărunț, se arăta când la un colț al grajdului, când la altul ca o umbră... nu-i bine, nu ! „Vigilență... răscrucea mâne-sa ! Las'că le înăbuș eu vigilența !”

Intorcându-se scurt, porni cu pași mărunței, ocoli iar grădinile, socotindu-se : „...dacă eram doi... are dreptate Tăun ! — dacă eram

doi, unul îi isbea lui Ochi-de-Vulpe un par în cap, celălalt făcea treaba... Totuși... noaptea asta, trebuie... numaidecât... trebuie!"

Intră la Tăun prin fundul grădinii. Intr'o cuhnie săpată în pământ s'auzeau suduituri, isbituri înfundate și niște câni hârâind. În loc de ușă, intrarea avea un țol; Corcodel îl feri la o parte. Așezați pe scăueșe, în jurul unei mese joase, Tăun și Tăunocia ospătau, rupeau gălătuși de mămăligă, tot ștergând cu ei cuprinsul unei strachini mari de lut, anume ocolind cele câteva fărâmituri de brânză. Lângă ușă, cu o bătă în mână, sta Irim-Ține-bine-Traista, apărându-i de câni; cum chiaburul și chiabureasa își ridicau mâinile din strachină, cei patru zăvozi se repezeau, mârâiau, vrând să le'nșface mămăliga — Irim îi isbea cu bătă. Erau niște zăvozi cu pântec supt, cu boturi ascuțite, cu păr prefăcut în dupuri.

...— isbește-i, Irim... spunea Tăun... să se ducă în câmp la prins șoareci... să prindă iepuri... eu nu le dau mâncare...

Rupse un gălătuș mare și, pândind când muerea nu-l vede, acoperi cu el o fărâmitură de brânză, o împunse, își ridică mâna, dar zăvozii mârâiră spre gura lui a fiară, repezindu-se tustrei deodată, în timp ce Irim îi isbea din toată inima, peste spinări.

— nici să mânânci nu-i chip... se mânia Trandafira, și asta se'ntâmplă în fiecare zi... cum te văd că-ți duci mâna la gură, cum se reped... cum mârâe! De ce nu le legi pietroaie de gât, să-i înnece dracului?

— Cum, să-i înnece? Se vede că ești nebună... cine să mă păzească? Mi-s mai credincioși decât oamenii... decât toți finii și cu-metrii ce-i am... H-i-i, pocitaniilor!

Își băgă repede gălătușul în gură, și'n timp ce molfăia, câinii îl priveau cu ochii sticliți, cu limbile scoase. Irim, îi pocni iar, să apere îmbucătura Tăunociei.

— Poftă mare... făcu Ichim Corcodel, oprit în prag. Era galben cu sumanul încheiat de sus până jos, cu cușma înfundată adânc.

— Ninge? răsă Ține-bine-Traista.

— Ninge... răspunse Corcodel, înciudat. Ninge'n inima oamenilor de treabă! La cei răi... știm noi care-s aceia... li s'a făcut vară în inimă... se coc grăele! La noi, ninge!

— Tu, să ieși să te duci să te culci... spuse Tăun către muere. Eu m'am hrănit, bogdaproste lui Dumnezeu pentru pâne și sare! Se ridică, se întinse și-i pârâiau ciolanele. Irim, ia loc la masă... ospătează...

Trase cu coada ochiului spre strachina goală, dar se prefăcu a nu vedea că n'a mai rămas niciun pic de brânză.

— Mânâncă, Ifrim ! Corcodel, ia loc pe scăueșul Trandafirei... așa... Cum îi ?

Suflă în sâmburele de lumină din hârb.

— Așa... par'că-i mai bine... nu ? Apropiți-vă capetele...

Dar cum se făcu întunec, cei patru zăvozi se repeziră la mâna lui Ifrim, se repeziră la o rămășiță de mămăligă... într'o clipită măsura rămase linsă... boturile clăpăneau, Tăun râse:

— ...ai rămas Ifrime, cu buzele umflate... de ce n'ai apucat mămăliga mai repede ? Ia'n mai ia mămăligă de aici de sub ștergar... mai ia un boț de brânză....

— ...au pus pază... l-au pus pe Onufrie-Ochi-de-Vulpe... nu-i chip... Cu svârlitul tăciunilor de departe, n'am isprăvit nimic... Ai avut dreptate, cumetre Tăun: trebuie doi...

— Ți-am spus... șopti chiaburul. Unul îi trage lui Ochi-de-Vulpe cu paru'n cap, celălalt... psst... psst... Oare la cine mârâe câinii ?

Reluă după un răstimp, după ce-și trase auzul din ațintire :

— ...da'i prost... prost... dacă cel pălit cu parul are când răcni... răcnește... vin oameni... nu-i bine !

— E-e-e... făcu Corcodel și-l sgâlțâia frigul. În loc de-un foc, om aprinde două... ce spui, Ifrime ? Tu, te duci și dai foc bordeiului lui Onufrie... el lasă paza grajdului... fuge spre casă... în vremea asta eu... psst... psst... la cine dracu mârâe câinii ?

Tustrei tăceau, s'auzea cum răsuflă greu, ca la urcuș; urechile și le țineau ațintite spre țol.

— Vine om cunoscut... îl cunosc câinii... cred că vine Cațaveică...

Tolul se dădu într'o latură, toți răsuflară ușurați cunoscându-l pe plutonier după mirosul iufului.

— Ce-i ?

— Ii bine... bine... cum nu se mai poate... trebuie să strângem... știți ce... s'avem cu ce trage... dacă se'ntâmplă ceva... să ne păzim viețile... dacă pică bănuiala pe noi... vine careva... miliția... pac !

— Eu am de gând să mai trăesc... șopti Tăun. Fără pocnituri... fără gălăgie ! Totu-i, deocamdată, să le-aprindem grajdul... mai încet cu pistoalele... Corcodel, cred că-i vremea ! Ifrim, tu te răfuești cu bordeiul lui Onufrie... gata...

— Bine... șopti Ține-bine-Traista, ridicându-se. Unde-i sticla cu gaz ?

După ce Corcodel și Ifrim ieșiră, Tăun și Cațaveică rămaseră tăcuți, se pândeau unul pe altul, pe întunec. Tăun gândea : "...mă duc la un vecin... îl țin de vorbă, să am martori că mă aflu la cutare om..." „Eu, se hotără Cațaveică, mă duc la Maștei... îl chem pe prispă... îi vorbesc despre asolamente... despre regulamente...”

Amândoi ieșiră tăcuți, tăcură și când se isbiră unul în altul cu umerii, din graba mersului.

În vremea asta lui Onufrie-Ochi-de-Vulpe îi cârâiau mâțele de foame... zărea luminița din fereastra bordeiului; se gândea cum biata Rozalia îl așteaptă cu masa pusă... borșul trebuie să aburească acum spre grinzii... Apucă o creangă de vișin, rupse frunze multe, băgându-și-le în gură și cu cât le mesteca vedea tot mai multe stele verzi...

La ce se gândea el, urmărind luminița? Dar, iat-o pe Rozalia, pe buna Rozalia, apropiindu-se cu mâncarea. După ce horpăi sdravăn, că aproape își scăpă lingura pe gât, Onufrie rosti înviorat :

— ...cel mai sdravăn borș din zilele noastre, mândruțo !

— E-e-ei... omule, așa spui după fiecare borș, ca să mă lauzi... Ce-i pun eu borșului de iese bun ? Pun, ce pun toate gospodinele... al lor iese cum iese ! Eu, omule, cu fiecare frunză de pătrunjel, cu fiecare frunză de leuștean, pun inimă. Par'că presar sare ? Presar firimituri de inimă...

El îi răspunse abia după un răstimp :

— ...inima, arde-o focul s'o ardă ! Eh, cum ești și tu, mândro ! Ce-ar fi, Rozalie, să încercăm, acum aproape de bătrâneță... s'avem și noi un suflet la casă... un copil... În zilele lui, să spue: „Părinții noștri au pus umărul, au fost în frunte la gospodăria colectivă...”

Ea, înroșită toată sub broboadă, răsă blând:

— Lasă... oare mai avem noi inimă ! Rămâi cu bine, omule. Am să mă culc pe prispă, să te simt când ai să vii, după miezul nopții...

Mai apoi, stând când la un colț al grajdului, când la altul, Onufrie privea lung luminița de pe deal.

Își aminti vremea cătăniei, când a fost întâia dată santinelă... cu câtă mândrie se plimba la postul numărul 3, păzind cotețul de porci al colonelului ! Avea credința că porcii aceia era sfinți... și el ar fi trimis glonț în pieptul oricui s'ar fi apropiat de ei... „Așa eram atunci... așa socoteam... azi, păzesc fericirea de mâne... temelia gospodăriei colective...” Și tot mai țânțos umbla dela colț la colț, poate... poate l-ar aduce dracul pe careva ...Privi spre steag, abea-l deslușea... îi auzea sbornâitul în boarea molcomă. „Când l-am pus sus, mirosea a husuioac.. cum l-am șparlit de ușurel, să nu mă simtă Rozalia !”...

Privi iar spre luminița unde-l aștepta femeia; se frecă pe la ochi... ce să fie ? O flacără țâșni, creșcu într'o pălălae, creștea spre cer ca o cușmă uriașă de foc... un câne prinse să urle, cocoșii prinseră să cânte de miezul nopții.

— Foc... foc mare... foc... răcni careva, satul se trezi, se trezi clopotul cel de cumpănă, răsunând repede, în timp ce niște femei strigau din fugă în sunetul căldărilor:

— ...arde... ..arde ...arde la Onufrie...

— La cine... unde... tot întreba Ochi-de-Vulpe, repezit la gard.

— Arde la Ochi-de-Vulpe... la Onufrie...

— Doamne... la cine?

— La Onufrie, neghiobule... n'auzi? Dela el, focul se poate întinde'n câmp... ard pâinile albe... strigați să tragă toate clopotele...

Onufrie se înșfăcă de furcă, se învârtea împrejurul ei, ca'n jurul unui pripon, ca să n'o rupă la fugă... „Imi arde bordeiul... arde... își spuse el... poate să ardă'n foc și Rozalia... fugi, Onufrie, fugi, ce te'nvârți ca mânzul legat la pripon?...”

Sări în drum, fugea din răsputare, dar se opri de-odată „...și grajdul... cum să-l părăsesc? Dacă vin dușmanii în lipsa mea? Nu !...”

Se'ntoarse, stătea la postul lui, i se scutura cămașa de plâns, obrajii îi erau uzi; abia vedea focul, printre lacrimi...

— ...du-te... lasă...bordeiaș-bordei... cu stâlpii mititei... între cei patru pereți ai tăi am cunoscut amarul!”

Și abia deslușea oamenii, ca pe niște găze, învârtindu-se în jurul trupului uriaș de foc... și-i cântau clopotele de îngropăciune... „Rozalia! strigă el... cred că nu ți s'a întâmplat nimic, Rozalia... Lasă... eu stau aici... păzesc binele... vom avea mâne o altă casă... una cu ferești largi...”

Și oricât cerca să se iee cu gândurile, lacrimile îi curgeau tot mai bogate... dar sta la postul lui... sta, cu furca gata de repezire...

Dar nimic nu-l mai putu ține în loc când îl văzu pe Cocoran apropiindu-se repede, mirosind a petecă arsă.

— Onufrie... îți trimite Rozalia cuvânt... dă-mi mie furca... îți trimite cuvânt că s'o ierți... s'o ierți dacă ți-a făcut vr'odată vr'un rău...

— Cocoran... Cocoran... ce s'a întâmplat?

Cocoran abia-și gătui un sughiț de plâns:

— ...a nimerit-o flacăra între ochi... a rămas oarbă...

— ...na-ți furca... e-e-eh, lume... și... ce trebuie să fac acum?

— Nu știu, Onufrie! Chiar oarbă... se cheamă că trăește... îi auzi glasul... ce să-ți răspund, prietene? Du-te și ia-o... spune-i dela inimă... spune-i tot ce ai cald în inimă... du-o la spital...

Și Onufrie se împleteci mult până ajunse la poartă, zăbovi un car de vreme pân'ce găsi clampa. În loc să meargă pe drumul drept,

nimerea din șanț în șanț; oamenii se plecau asupra lui cu felinarele, nu-l cunoșteau, pentru că pe obrazul lui colbul se amestecase cu lacrimile și-l acoperise într'un fel de obrazar. La urmă îl cunoscă Țupeii și-l luă în brațe ca pe-un copil, ori ca pe-un mort, și'n timp ce-l ducea spre casa lui spunea:

— ...vezi... de ce au făcut așa? Până azi n'am crezut în dușman... nu credeam... socoteam că s vorbe goale... când colo... ia'n uită-te de ce s în stare... partidul are dreptate... Dar de ce te-or fi aprins tocmai pe tine, Onufrie? Dece... pentru că cine era mai de credință partidului, ca tine? Așa... stai aici pe prispă... eu înjug boulenii, să-ți duc femeia la spital... oh, Doamne!...

4.

Iordache veni la Mălini, a doua zi dimineața, cu noaptea'n cap. Butnaru îl și aștepta, la poarta de răsărit a satului. Jeep-ul se zări întâi ca o găză, crescă repede în albastrul zorilor, lăsând în urmă un sul galben de colb. Mai erau de față, toți abătuți, cu mâinile vârate sub brăe, Cocoran, Clip și Fosăilă. Iși țineau capetele în pământ.

— Noroc bun... strigă Iordache, coborând. Slăbise, între sprâncene i se adâncise o dungă. Gura i se înăsprise. Scurta avea pete uscate de noroi. Ai nimerit bine, Ioane... tocmai când ai telefonat, mă aflam la județeană... venisem de pe la înființarea altor gospodării...

Butnaru îi întinse mâna, îi spuse pe nume, deadreptul, privindu-l în ochi:

— Bine-ai făcut, Gheorghe... am telefonat... mi-am fost pierdut cumpătul... îmi spuneam: „...de-ași da la județeană de Gheorghe... de tovarășul...”

— „E-e-e-i... oameni buni, și prin alte părți, lucrul merge cu greutate... La Dumești... la Bălțați, sunt chiaburi mulți, fac tot ce le stă în putință ca să împiedece oamenii... i-au îmbătat cu minciuni și cu rachiu... Spuneți-mi cum s'a întâmplat...”

— ...îmi pare rău din inimă, Gheorghe... a căzut victimă femeia unui tovarăș... ți-l amintești pe Onufrie-Ochi-de-Vulpe? A primit să stea de pază la grajd, jumătate de noapte... cealaltă jumătate a stat Cocoran. Cum sta Onufrie la grajd, a văzut că-i arde casa... și-a dat seama că-i poate muri femeia, arse de vie... el a stat la post... și-i ardea casa în fața ochilor... Femeia lui s'a repezit prin flăcări, în casă, să scoată niște cămăși de in... a pălit-o flacăra în ochi... a rămas oarbă...

Iordache se opri din mers:

— ...și bănuți voi cine a pus focul... de ce l-a pus tocmai la casa lui Onufrie? Eu cred că dac'ar fi fost de gardă oricare dintre voi,

vi se punea foc la casă... Nu credeți că-i o manevră, ca să rupă omul dela pază? Cine mai stă să păzească un grajd, când îi arde casa? Așa s'au socotit dușmanii... numai că s'au isbit de credința unui om... unui adevărat comunist... Unde-i Onufrie acum?

— Stă sus la gospodărie și geme... îi cu gândul pe altă lume. Stă cu capul în pumni și geme...

Cotiră la dealul Merilor, intrară în ograda gospodăriei odată cu răsăritul soarelui. Onufrie sta pe pragul gangului, cu capul în pumni. Îi privi cu niște ochi roșii, străini. Când îl bătu Iordache pe umăr, se ridică, apucă printre pomi. Se așeză iar jos, în fundul grădinii, cât mai departe...

— Tovarășe... e-e-e-i... răsese blând Iordache, apropiindu-se așezându-se lângă el pe iarbă. Debunăsamă, dragul meu tovarăș... prietene...

Era stânjenit, nu găsea cuvântul cald care să meargă la inima omului. Tăcu și el, abia într'un târziu începu iar vorba:

— ...Debunăsamă... nici inima tovarășilor... nici cuvintele... nimic nu pot pune la loc ochii... lumina ochilor... dar noi toți suferim cu d-ta, tovarășe Onufrie... ne pare rău! Cum ți-am pune inima la loc, când ți-a fost dărmată așa de rău? Vrei să vii în adunare? Hai lângă oameni... între oameni...

— ...la ce? întrebă Onufrie: în umeri avu un cutremur... mă roade cugetul... mă mustră, tovarășe... dacă mă repezeam eu, poate nu se'ntâmpla... nu mi-am închipuit. Socoteam: „îmi arde casa... rămân, păzesc un lucru mai de preț..." așa m'am socotit...

— Ei, frate... tovarășe Onufrie... mergi? Hai să mergem...

Îl ajută să se ridice:

— Ei... prietene... ce cuvinte să-ți spun? Eu grăesc, d-tale îți geme inima...

Intr'un loc, chiaburii au dat foc grajdului plin de vite, au ars vitele... a ars un copil al tovarășului care păzea... în altă parte, au tras cu pistolul automat în secretarul de plasă... și câte... și câte...

Membrii gospodăriei colective se adunaseră, stăteau rânduți pe scaune.

— Ne pot pune foc și nouă... spuse Maței, ridicându-se. Așa-mi spunea Cațaveică... a stat la mine pân'la ceasul focului... îmi spunea care-i deosebirea între un regulament și un asolament. Îmi spunea că regulamentul duce la bine... la ulciorul cu lapte dulce... pe când asolamentul duce la prăpastie...

Nimeni nu răspunse, toți se gândeau, îngrijorați, că într'adevăr pot fi arși... eh, ce belele și-au luat pe cap! Câte greutăți îi mai pot aștepta!

Însă toți erau îndârjiți, ura împotriva dușmanului le înăsprise gurile.

— Căinii... scrâșni Clip și Cocoran adause:

— De-acum n'am să am hodină până nu-i prind, pân' nu-i apuc de gât!

— ...în primul rând, oameni buni... tovarăși... să ne gândim la fapta lui Onufrie... a rămas la posiul încredințat cu un preț așa de mare... neînchipuit de mare... Tovarășul Onufrie este o pildă... o pildă de om cu inima lipită de năzuințele clasei muncitoare... despre tovarășul Onufrie se va grăi cu cinste, foarte multă vreme...

Întâmplarea din Mălini e un semn că dușmanul e în stare de orice... Trebuie trecut îndată la fapte! Răspunsul la foc, trebuie să fie aducerea cât mai repede a vitelor și a uneltelor, la gospodăria colectivă... trebuie să treceți la ararea haturilor... la svârlit chiaburii și ceilalți dușmani, în prunduri!

Cocoran se ridică, ochii îi erau sticloși:

— ...amarnic... lumina mamei lor... amarnic! Dar să-i svârlim unde-or fi prundurile cele mai amare... unde or fi mâlîștele pân'la genunchi... Să le arătăm, că nu ne lăsăm chiar dacă ne ard lumina ochilor... chiar dacă ne ard bordeiele.

— Măne, ar trebui să începem secerișul... încă n'avem hambar pentru cotele colectivului.

— Lasă, Ioane... vă făgăduesc... unde-s tovarășii muncitori dela oraș? Sindicatul Lemn, vine cât ați bate din palme... în zece zile hambaru-i gata... pomii secerișul... goliți lanul cu cele o sută de pogoane... chiar azi, dați-i de știre lui Tăun, lui Cațaveică, să treacă îndată la seceriș...

— ...vezi... cu hambarul... Gheorghe... vrem să-l facem cu puterile noastre...

— Lasă, Ioane... cine se îndoiește de puterile voastre? n'aveți unde vi le arăta? Mai aveți înainte atâtea greutăți multe... foarte multe... Faceți contractul cu S.M.T-ul, pentru tractoare... Cum se golește tarlaua, ieșiți și voi cu plugurile... sdrobiți haturile... au să vadă că la noi e faptă, nu vorbă...

— ...s'aducem vitele... spuse Clip, înroșindu-se până'n sfârcurile urechilor. E-e-e-i... Fosăilă! Is gata de mult... aducem și fânul de care-i nevoie... și zahareaua... Pe când hotărîm?

— Cred că peste cinci Duminici, tovarăși... Numai bine se usucă pereții, și sfârșim iesele.

— Peste cinci duminici, făcu Boambă îngrijorat. De nu mi s'ar întoarce Feodora dela spital... dacă se'ntoarce, iar plânge... iar jale... iar lacrimi...

— Eu, flăcăilor, abia aștept s'aduc vișica... n'am să mă îmbogățesc cu ea la bătrânețe... o aduc... ce bine are să-i șadă rânduiea la iesle...

— E-e-e-i... Tănăsoaie, lele... făcu Cocoran... iapă cu șapte inimi...

Astfel rămaseră hotărâți. Vor aduce vitele, carăle, uneltele... să plesnească dușmanii de ciudă!

— ...trebuie trimisă vorbă, flautele dela Hălăuca... spuse Tănăsoaia, îngrijorată.

— Numai de joc îți arde... îi răspunse careva, dar Tănăsoaia se îndrăci:

— Nu-mi arde de joc... nu... dar eu știu ce putere au flautele! Când le-auzi cântecul, cânti și râzi, chiar dacă ți-ar arde inima... Eu cred că să chemăm muzică multă... corul din Bozia... trâmbițele din Boroaia... să căutăm pânză de steaguri. Eu, dau vâlul de pânză... îi de în curat... trebuie numai boit. Eh, mi-l pregătisem pentru podurile către cea lume...

Ieșiră afară, să mai vadă grajdul, Onufrie mergea aiurit lângă Iordache:

— ...vezi, prietene... steagul... îi tocmai șalul Rozaliei mele... și ea niciodată n'are să-l mai vadă... n'are să vadă grâul răsărind... n'are să vadă cum se joacă pruncii la grădiniță...

— Fii tare, prietene... ochii ei sau stâns pentru cea mai mare cauză a omenirii...

Astfel îi răspunse Iordache, dar își dădu sama că orice vorbe i-ar spune nu l-ar mângâia deocamdată.

— ...ai grijă de Onufrie... îi spuse mai de-o parte, lui Butnaru. Nu-l lăsa singur... pune-l la treabă... la cât mai multă treabă... să n'aibă când gândi în urmă... ci tot înainte, la cele de mâne... Va să zică, ne-am înțeles, Ioane... mâne, dușmanii au să înceapă a goli suta de pogoane... puneți-le în vedere încă azi... Și Butnarule... cum stai cu... cu...

Arătă spre Asfințit:

— ...cu inima... Tot ai în Tupilați un cap de pod... ce-ar fi să începi... să grăești cu organizația de acolo... îi o organizație slabă... dă-le ajutor, să n'ceapă și la ei treaba pentru gospodărie...

— Ai dreptate... îi răspunse Butnaru, bucurându-se de-odată. Cum am un pic de vreme liberă, fac primul drum la Tupilați, la organizație...

— Și-apoi, la strângerea vitelor, dă de știre să vină satele dimprejur, să vă vadă cum vă rupeți din lanțuri... din proprietate... trebuie să fie o sărbătoare mare, cum n'au mai văzut locurile...

Ii întinse mâna:

— Cu bine, Ioane, cu noroc bun... m'așteaptă alte griji... Dar vom pune temelia și'n alte părți... Onufrie, bădică... rămâi cu bine! Ce cuvinte să-ți spun, prietene?

Și Iordache se smulse cu greu de lângă Onufrie, rușinat de lipsa unor cuvinte fierbinți, fierbinți ca focul, să învie inima omului dintr'odată.

Jeep-ul porni, oamenii îl priviră până-l văzură mic cât gâza. După aceea se'ntoarseră unii spre alții, să nu-l vadă pe Corcodel care venea sprijinit în cârjă: era galben ca ceara, cu ochii scurși în fundul capului. Abia grăi:

— l-au ars pe bietul Onufrie... n'am putut fi la foc, mă ghemuia al dracului vătămătura... Oare miliția urmărește făptașii?

Nimeni nu-i răspunse. Se despărțiră pe rând fără să se uite la Corcodel, ca și cum nici n'ar fi fost acolo.

— Când svârlim dușmanii în prunduri? mai întrebă el, dar, hotărât, nu vroia să-i răspundă nimeni. S'au copt grăele, tovarăși... ar fi bine ca peste-o săptămână chiaburii să se vaete în piatră seacă...

„Nu-mi răspundeți? Lasă... se mânie Corcodel, pomind înapoi. Debunăsamă, au împotriva mea bănuială... și dacă-i vorba că tot mă bănuiesc, încaltea să aibă pentru ce... câinii! Cel puțin să'mpiedec aducerea vitelor... trebuie speriate mai cu samă femeile... copiii... să nu se lase! Să plângă... să bocească... să vadă și oamenii din alie sate, și să nu le trebuiască gospodărie colectivă în vecii-vecilor!...”

Se gândi îndată la Feodora lui Boambă — cu ea trebuia să'n-ceapă. Dar oare s'o fi întors Feodora dela spital?

5.

Feodora se'ntoarse acasă, după o zi, cu picioarele pline de pete roșii, era slăbită, cu frumusețea stinsă. Vii, îi erau ochii, îi sticleau puternic uitându-se la cei doi bouți plăvani legați la iesle. Boambă nu era acasă, așa că ea avu vreme destulă să-i mângâie pe grumaji, să-i adape, să le dea trifoieș proaspăt și iar să-i mângâie. La urmă, ostentivă de drumul lung, se duse sub streășina casei, se întinse pe-un jol, adormind lemn. Cât o fi dormit ea așa, nu știa, dar când deschise ochii îl văzu venind prin păpușoi pe Cațaveică.

— ...nu grăi tare, Feodoră... am să-ți spun o veste. Taci... mai încet... Știi că bărbatul tău s'a înscris la colectiv? Da... și îndată se predau vitele... mă'nțelegi... rămâi cu grajdul gol? Rămâi! Eu știu, Feodoră, cât de greu ai crescut cei doi bouți... Ce'nsamnă vitele la colectiv? Insamnă că le strâng la un loc... într-o noapte vin rușii, le iau pe toate, le duc în Rusia... Așa! asta vrei tu, să-ți dai boulenii!

crescuți cu trudă... cu nopți nedormite... cu lacrimi? Mai bine vinde-i din vreme... mai bine ologește-i cu mâna ta... îi dai casapului, ori îi lași să piară la tine'n grajd...

— ...adevărat, domnule Cațaveică? Va să zică s'a înscris... iar s'a înscris... și l-am rugat... i-am trimis vorbă dela spital, să nu se înscrie.. dar eu nu dau bouții, nu-i dau, chiar de-ar fi să verse pe mine un crop, din cap până'n picioare... nu-i dau, să știu că arde casa pe mine...

— ...e-e... fiindcă veni vorba despre foc... ai auzit? A ars casa lui Onufrie... Rozalia a rămas oarbă... i-au fost arși ochii... așa pot păți toți... s'au băgat, tonții, într'o dandana grozavă, se pun cu puterea boerilor...

— Domnule Cațaveică... eu, dacă-i vorba pe-atâta, îi vând... îi mân la târg... dar nu-i dau... îs ai mei! Știam că d-ta faci câte-odată negustorie de carne...

— Eu? Ferească sfântul! Cine spune? Par'că-i chip să faci vr'o negustorie, cu comuniștii aceștia? Indată îți trag cu legea șpiculei... te pun în lanțuri... Eu nu mă apuc de așa ceva...

— Păcat, domnule Cațaveică... Dacă-i vrut, îți vindeam d-tale bouții... să-i ia dracul! mai bine să-i mânânce câinii decât să-i văd în juguți la cară străine... Cum nu mi-i omul acasă... îi mân prin fundul grădinii până'n fundul grădinii d-tale...

— ...și ce să fac cu ei? Să'nfund ocna? Eu, de așa ceva nu mă apuc... și nici n'am bani să-i cumpăr... se vede că ai cere cine știe cât...

— Cine știe cât? Ți-i dau pe șpiculă... să-i ia dracul... dar la colectiv nu-i dau! Să se'nvețe minte bărbatul meu, cum să se pună altădată cu mine'n gât! Să ți-i mân prin fundul grădinii, către sară?

— Hm... ce să fac cu ei? Să mă prindă careva, să dau de dracul?

— Poate ai vr'un om de credință... să-i ia el în primire... d-ta nici cu spatele nu știi...

Cațaveică se prefăcu a gândi adânc:

— ...Da... că să-ți fac un bine... cel puțin rămâi cu câțiva bănuți... mânâ-i, pân'la luncuța de jos... acolo ți l-oiu trimite pe Ifrim... dar să nu suflă o vorbă, că bolșevicii atâta așteaptă ca să-mi pună fearele'n gât!... Banii, ți-i dau după ce fac și eu afacerea... dacă mă prinde bolșevicul?

Feodora își mușcă buzele, din clipa aceea ura împotriva lui Boambă n'o mai părăsi. „Am să-l las... cum nu l-am putut opări... am chinuit eu, ca o vită... răcneam de se cutremura spitalul"... Astfel, abia aștepta să vie sara, să mae bouții... când va veni Boambă, să-i rădă'n nas, să-i arate ea dacă i s'a pus împotriva și s'a înscris iar

la colectiv... Află din vecini că omul și băiatul i s'au dus, cu niște cară străine, la târg, s'aducă bârne pentru hambar; și că se întorc tocmai peste două zile... „s'a și înjugat pentru calici, juncul... gândi Feodora. Las'că-i arăt eu lui!” Incet-încet, îi veni în minte să se despartă de el, să-l lase în rapăn... să-l ia dracul! Ea, la măritiş, socotise că are s'ajungă gospodină cu fală, o chiabureasă mai mare dragul, când colo, Boambă o trage înapoi, la sărăcie și la colb... Asta-i trebuie? Are abia douăzeci și opt de ani... să fie sănătoasă, că bărbați găsește destui...

Când veni sara, deslegă bouții în liniște, îi mână spre fundul grădinii, îndemnându-i:

— ...hai-hai... bouleni-bouți! Hai-hai! Decât să pierți de foame și de sete, pe jos, până'n Rusia, mai bine... mai bine... hai-hai... Ia'n să-i facem lui Boambă să crape de ciudă...

Cu cât îi mână, îi pieria inima, încât când îi dădu în primire lui Ifrim-Ține-bine-Traista, nu mai putea, trebui să-și dea drumul plân-sului.

— Lasă, Feodoră... par'că numai tu faci asta? He-hei... să fim noi sănătoși... Până la predare, tăiem, de ne-om umple de sânge până'n gât... au să-l aibă comuniștii la grajd, pe dracul! Hăis, bouți!

Îi smuci de funie, le isbea pumni sdraveni, să meargă mai repede, căci trebuiau înjunghiați repede... într'un ceas să fie împachetați în cufere, în saci, și duși repede la haltă... Sara asta va trebui să'nșăface câte-un cufăr și Cațaveică și Zavedeu, și alți oameni, căci vor mai veni vite... acum îi rost de făcut un ban, acum, înainte de predarea vitelor. După aceea, Cațaveică poate să-și închidă căsăpia, să-i facă pe ușă o cruce neagră...

Bouții apucau iarbă, întindeau boturile după nuele cu frunze grase, Ifrim îi ghiontea tot mai sdravăn, căci se făcea târziu.

— Gata? îl întrebă Cațaveică, ieșindu-i înainte.

— După cum vezi, îi gata... ai pregătit cuțitele? Cred că Zavedeu a și venit.

— A venit, au să mai vie și alți oameni... știi isbi drept în inimă? Să isbești drept în inimă... dacă greșești, ei prind a boncălui... Dăm de dracul... trebuie să ne umble degetele ca prâsnelele...

— Lasă, domnule Cațaveică... n'ai grijă... comuniștii sunt duși de-acasă... Sunt la târg, după lemn pentru hambar... miliția îi tocmai la mama dracului, la Hălăuca... Ne temem, te temi, par'că n'ai fi fost jandar și n'ai ști ce-i șmichiria... Hăis, boală!

Mai apoi, ușa căsăpiei se deschise și se închise la loc; s'auziră două isbituri de trupuri prăbușite. Un vițel boncălui o singură dată;

s'auzi boncăluitul pân'acasă la Feodora ; ea își apăsă inima cu amândouă mâinile ; și fuși de-acasă...

6.

Acel boncăluit l-a mai auzit cineva, un om care rămase țapăn în mijlocul luncii. Când porni iar, rupea tufarii cu picioarele, își deschidea loc cu sapa... Bată-l norocul de Cocoran ! Se vede că se prefăcuse a merge la târg, dar se'ntorsese pe ocolite, prin cine știe câte păpușoie... avea credința că'n noaptea aceia se vor lămuri multe lucruri... să-i trăiască sapa ! Dacă apucă a-l croi pe unul, atunci toată șandramaua cade, dușmanii s'au dus dracului ! Aflase câte ceva despre îndeletnicirile lui Cațaveică, fusese de multe ori în luncă, trăsesse cu ochiul prin crăpăturile bărăcii, dar niciodată nu zări nici un strop din sângele vitelor tăiate... azi, o zărise pe Feodora mânând bouții spre fundul grădinii, și înțelese totul. Se repezi acasă, să-și ia sapa, ocolind mult, încât ajunse în luncă prea târziu. Ce să facă ? Bine ar fi dac'ar fi timp să se repeadă până la organizația de partid, la Butnaru, ori pân'la Sfatul Popular, să iee oameni, ori să telefoneze miliției... Dar, oare, n'ar pierde prea multă vreme ? N'ar ajunge prea târziu și ar scăpa dușmanul ? Se bizui, în cele din urmă, pe puterile lui, să-i trăiască săpușoara, săraca ! Abia acum își dădea sama ce rău a făcut că n'a sărit în grădina Feodorei, s'o oprească... dar dacă o oprea, ea i-ar fi putut spune că-și duce bouții la păscut... ce-i pasă lui ? Auzind boncăluitul, înțelese că gospodăria colectivă a și pierdut două vite...

Nu mai trase cu ochiul prin crăpătura bărăcii ; smuci ușa, abia desluși niște umbre, în nări îl izbi miros de sânge cald. Nu-și dădu seama de nimic ce face, se rezemase cu spatele de perete, isbea cu sapa în dreapta și'n stânga, în toate părțile, auzi două trupuri prăbușindu-se. Un al treilea îi alunecă afară, pe sub mână. Abia când simți o sgârietură de cuțit în spate, prinse a răzni și isbea cu sapa și mai sdravăn, pân'se făcu tăcere...

Veni un om, pe semne atras de strigăte, aprinse un chibrit, Ifrim Ține-bine-Traista și Zavedeaua stăteau prăbușiți în sângele vițelilor.

— ...Cațaveică... eh, Cațaveică a șters-o... spuse Cocoran, cu amar. Ia'n veniți încoace, pușorilor !

Il înșfăcă pe Ifrim, săltându-și-l pe-un umăr :

— ...Ia'n să mergem la Sfatul Popular... să grăim la hulubăria telefonului... să vie miliția... partidul...

— ...nu eu... nu eu, aiura Ifrim. Ce vreți dela mine ?

Cocoran răspunse :

— E-e-e ... bade Ifrim... ce bine-i că nu te-am pălit mai tare, că mai poți grăi... las'că-mi spui tot, după ce te-om uda cu apă rece... Și nădăjduia Cocoran în sinea lui că va avea dela pârlit lucruri mari... poate chiar ceva în legătură cu focul...

Abia la Sfatul Popular, îl puse jos, îl puse cu grijă, nu cumva să-l rănească mai tare, isbindu-l, căci era lucru de mare preț... Trimise străjerul să-l cheme pe Ion Butnaru.

Butnaru veni într'un suflet. Cocoran se prefăcu că nu-l vede, nici pe el, nici pe Ifrim care se frământă ce se frământă și se ridică în capul oaselor, privind speriat.

— Ce-i, Cocoran? Ce s'a'ntâmplat?

— Ai răbdare, Ionică... Ioane... cum dracul se grăește la hulu-băria asta? Trebuie să înștiințăm miliția... Ifrim știe lucruri mari...

— Eu? se miră Ifrim. Va să zică, tu mi-ai tras cu sapa, Cocorane... Bine... bine... bine... sapă am și eu... ți-oiu întoarce-o cum trebuie, n'ai grijă!

Se ridică, vru să pornească, să iasă, Cocoran îi tăie calea:

— ...de-acum, Ifrime... pregătește-ți colac și lumânare... Iată unde te-a adus cumătria cu chiaburii... cu jandarii dați afară... cu netrebnicii... Ești om sărac... îmi pare rău de tine.

Se duse iar la hulubăria telefonului, apucă receptorul, dar cum dracul să grăiască?

— Ioane, treci tu și grăește... cheamă autoritățile...

— Pot veni și o mie de autorități... răsă Ifrim. Ce vreți dela mine?

— Pentru bouții lui Boambă... ca pentru bouți! Dar eu cred că ai de spus alte lucruri... ai de răspuns...

— Ai văzut vr'o dată mormânt grăind, Cocoran? Eu sunt mormânt... groapă de mormânt...

Tăcu, se așeză liniștit pe-un scaun. Ameți iar, îi vâjâiau urechile. Când veni miliția și-l luă, era galben ca ceara, cu conștiința pierdută.

Grija lui Butnaru crescuseră mai mult, după întâmplarea asta. I se părea că zilele trec greu, că trec prea greu...

Ichim Corcodel îi trimise vorbă că nu mai poate de vătămătură... că stă zi și noapte, cu bolovanul înfierbântat sub brâu, ca să-și ostoiască durerile; dar că la predarea vitelor, va fi de față, va aduce carul, o vacă, plugul, cotiuga.

A doua zi dimineață, Tăun fu chemat la Sfatul Popular. Veni, dârz, împreună cu Trandafira. Amândoi, se rezemară de ușorii uși, cu mâinile cruciș. După masă, lîngă președintele Sfatului, sta Butnaru. Pe scaune, stăteau mulți din membrii gospodăriei colective.

— ...bade Tăun, ți s'a dat în primire locul din prunduri... acolo secerișu-i aproape gata... Golești lanul din vatra satului... Cum golești lanul, îl desmiriștești.

— Doamne... făcu Tăun, alb ca varul. Cu cine să secer, atâtea pogoane de grâu? Mână de lucru nu-i... ban nu-i... secerătoare nu-i... e-e-i, Butnarule...

— Să-ți vinzi și cânele din lanț, să plătești! Să-ți vinzi țolul de sub d-ta, să plătești... îi răspunse un sătean băgându-și capul pe fereastră să-l vadă cum se vaeță.

— Doamne... făcu și Trandafira, înroșindu-se. De unde mână de lucru? De unde bani?

— De unde? Chemați-vă finii și cumetrii... răspunse omul acela.

— Finii...cumetrii, măi Costică? Finii și cumetrii ni i-ați dus voi cu vorbe... fac sindicat... cer cât pe dracul... Trebuie să vând și grâul ce mi-o mai rămâne după jupuiala colectării, trebuie să-mi mai vând și vitele din grajd, ca să le pot plăti cât cer ei...

— Bade Tăun... îi spuse președintele Sfatului, ridicându-se: treci la treabă... nu te pune în curmeziș...

Tăunoaia vru s'adauge ceva, Tăun o trase de mână, afară.

— ...e-e-i oftă el... când dracu vine bomba atomică? Mânâncă ciuperci, Cațaveică... de ce dracul nu începe odată războiul, Trandafiră? Ce să facem ca să lăsăm grâul să putrezească?

— Bine că ți-a venit juvățul... îi răspunde Petrea Papuc, auzindu-l căinându-se. Ascultă, bade... ți-aduci aminte? Era pe vremea foamei...

— E-e-i... lasă!

— Să las? Ascultă... Te plimbai, fluerai. Eu, nu-mi nimeream ogorul, de foame... aveam în traista pusă pe coada sapei o mămligă de țernă... țernă amestecată cu lobodă... cu frunze de cartofi... Cum flămânzeam, mâncam țernă... am rămas de-atunci fără plămâni în mine... mi i-am vărsat odată cu loboda și cu țerna... Azi te mai sclifosești, câne? Mi-ai luat ogorul, pentru un căuș de făină... Ne-a fost vorba ca să culeg eu, toamna, ogorul dat ție... Cum s'a copt păpușoiul și cum m'am dus la ogor, mi-ai ieșit cu parul înainte... animalule, mi-ai cules tu păpușoi pe care copiii mei îi așteptau cu dinții sticliți de foame... Ce te mai sclifosești? Treci la prunduri, nemomule... Vaeță-te acolo, până ți-or sări ochii din cap...

După Tăun, trebuia să vină Cațaveică. Străjerul nu-l găsisese acasă, primi vorbă că-i dus la București, de vre-o trei zile, că nu se știe când vine.

— Atunci să-i vină muerea... spuse Cocoran.

Aceasta veni cu niște pași mărunți, ȝopăind ca o ȝarcă, pe tocurile înalte ale pantofilor. Era îmbrăcată într'o rochie cu flori mari, își dăduse pudră pe obraz, își înroșise buzele. Ochii mici, iuți, îi jucau sub urmele de sprâncene rase... Intră în încăpere mândioasă :

— ...cui porunciți voi așa, par'că v'am fi argați ? Așa vă purtați cu oamenii cu carte, cu intelectualii satului ?

— E-e-e... spuse Cocoran, ridicându-se. Ia'n arată-ți mâinile, cucoană... cu ce drept mândânci mămăligă pe lumea asta ? Arată-ți mâinile... văd că ȝi-ai băgat unghiile în cârmâz, ȝi le-ai boit, ca să nu li se vadă rapănul de mai ieri... ai uitat așa repede cine ești... a cui ești ? Iȝi freca tat-tu mucii de sub nas cu ciucălăul... gata, te-ai domnit... ai uitat de tat-tu și de mă-ta, cum te-a luat Caȝaveică de nevestă... Dacă în trei zile nu dai gata lanul, îȝi rad unghiile cu rașpa... se duce dracului boiala ! Nu glumim !

— Par'că s'ar pune cineva cu voi la glumă... las'că vine ea vremea ! Să secer lanul ? Nu-mi pasă... nici nu știu unde-i lanul... nu-mi pasă de coada sapei...

Vru să iasă, președintele Sfatului o opri :

— ...îȝi punem în vedere înc'oda'tă !... Dacă nu ȝi-i bărbatul acasă, fă ce știi... Seceră la vreme...

— S'o credeți voi... făcu ea, ȝopăind peste prag.

— Marș în prunduri... se strâmbă la ea Petrea Papuc... marș ...că-ȝi bag mâinile'n cârmâz clocotit... dihanie... spurcăciune ! Uite-o ȝarca dracului, s'a făcut doamnă mare... și te-a fătat mă-ta pe cuptor...

Vrabie s'arătă la fereastră, nici nu vroi să intre.

— Ascultă, Ion Butnaru, îl cauți pe dracul... ai să-l găsești ! Să nu mi te-atingi de pământ, că eu ȝi-s popa... te jugănesc ca pe porc...

— Bade Vrabie, păzește-ȝi treaba... nu grăi vorbe cum nu se cuvin față de o adunare de oameni... Ești mijlocăș, locul ȝi-i alături de noi, nu lângă dușmani ! Noi îȝi grăim cu frumosul... înțelege !

— Prăpădiți rânduelile... ticăloșilor... luați omului drepturile rămase din bătrânii cei buni... lasă ! ȝi-oiu arăta eu ȝie, Ioane ! Dacă nu ȝi-o place cum am să te răfuesc, să nu-mi spui pe nume !.

Se îndepărtă, se opri pe gânduri.

— ...și chiar îmi luați ogorul ? chiar mi-l luați ? Cum, nu mai are omul drept să steie pe bucăȝica lui, să-și mândânce mămăliga cum vrea ?

Nu-i mai răspunse nimeni, căci tocmai ȝipa al dracului Victorița lui Papură, repezindu-și copiii spre masă :

— ...plângeți, dihăniilor și răcniți la ei, să nu vă ia bucăȝica de pâne de orz... strigați, dihăniilor, arde-v'ar para focului... să vă

ardă... Să fim înțeleși, oameni buni, eu mă svârl înaintea tractorului, cu tot cu prunci... mă svârl... cum m'ași svârli în foc... că tot am să mor odată ! Mă svârl, gata ! Îniâi aștern jos dihăniile de copii, pe urmă, mă așed peste ei... vine tractorul... ne acopere cu șapte brazde... ne taie cu șapte pluguri... așa aduceți voi fericire oamenilor... să se asvârlă cu copiii sub tractoare ? Dacă asta 'nsamnă la voi fericire... belșug... n'am decât... mă svârl dracului, sub tractor, dar nu dau ogorul...

„Și doar a fost atât de mult lămurită”... își spunea Butnaru, cu un simțământ de milă. O știa cât îi de săracă... avea doar un biet ogor de orz... ca un brăușor gălbui în lanurile de-un galben roșietic ale bogățiilor. Totuși, dacă nu se dă la brazdă, are să pice, săraca, victimă încăpățănării... va trebui dusă, la o bucată de pământ mai bun ca acel ce-l are, cu nevoia ! Va trebui pusă să-și secere orzul, la vreme, dacă nu, va fi strânsă în chingi...

— Ești femeie săracă... noi nu te lovim... nu-ți punem funia 'n gât, gospodină... femeie... Că nu vrei să intri în gospodăria colectivă... treaba d-tale. Dar ai picat în tarlăua din fața satului... ce să-ți facem ? Îți dăm în schimb un ogor și mai bun, femeie... de câte ori să-ți spunem ? Fii înțelegătoare ,pentru binele d-tale...

— Nu ! Eu mă svârl înaintea tractorului... să mă are de vie cu șapte pluguri...

— ...se vede că nu te-a călcat nimeni de mult... spuse careva, în glumă. Tractorul nu-i ca bărbatul... te face mujdei... nu s'alege nimic din tine... te faci una cu pământul...

— Atâta pagubă... nu-mi pasă... mă amestec cu pământul meu, să crească din mine spini... pălămidă... că așa-s de strivită... Ține minte, Ion Butnaru, ce ți-am spus...

Își repezi copiii spre ușă :

— Hai, diavolilor și vișeilor... că după cât văd, mai aveți de trăit numai câteva zile...

„In ziua aratului, vom lua măsuri”... își spuse Butnaru, însemnându-și ceva într'un carnețel.

Vrabie își băgase iar capul pe fereastră :

— ...să ai la moarte mujdeiul ce-l am eu azi în inimă, Ioane ! așa am ajuns, să mă mânânce căței... dacă-i pe mânicate. Inalteea să mă fi mâncat lupii ori niște câni mai sdraveni ! Ce se socotește odată cerbul, trecând prin niște codri primejdioși ! De nu m'ar mânca lupul !” Și-i era frică... înghețase părul pe dânsul ! Merge — de odată îi ies înaintea niște javre... niște dihăanii cu dinți de lapte... și hop asupra cerbului ! În timp ce-l chinuiau, rozându-i când o

ureche, când alta, ce gândea cerbul? Gândea că ce bine ar fi să vie lupul... încaltea să-l rupă dintr'odată...

Când a venit lupul, s'a întors drept cu gâtul spre el, lupul l-a sfâșiat cât ai întoarce palma...

— E-e-e...d'apoi ne bați rău la obraz... făcu Clip, ridicându-se. Vrei să spui că...

— ...Dar noi ce suntem? întrebă Fosăilă, cu mândrie, scoțându-și pieptul. Asta-i soarta mijlocașului care nu se dă la brazdă: munții se bat cap în cap — el la mijloc! În loc să fi umblat cu picușuri de-ale chiaburilor, în loc să fi umblat cu minciuni dela o poartă la alta, băgând sărăcimea și mijlocașii în boale, mai bine ți-ai fi pus inima lângă noi, bade... Asta ai căutat, asta ai găsit! Niciodată nu te-ai uitat înainte, cum trebuie! Ne-ai ținut numai în dușmănie... svârleai din gură, nu vorbe... nu ocări... ci spini... otravă! Cine-o învățat-o pe Victorița să spună că se svârle înaintea tractorului? Avem oameni — te-au auzit! Adică, vrei să-ți acoperi cu trupul ei și-al copiilor ei, ogorul d-tale... Unde-i femeia? Chemați-o...

Victorița rupsese un vreasc din gard, își bătea copiii, și-i miluia peste umeri, căinându-se :

— ...pentru voi, sărăciilor, eu am să mor... nu v'ați mai fi născut! Muncesc pentru voi de dimineață până'n seară, mânânc mujdei... borș și venin... Plângeți, dihanților? Dacă plângeți așa, că să-mi rupeți inima, eu mă duc și mă anin de-o creangă... Ce-i, dacă v'am tras câteva? V'am omorît? Văd că ne chiamă înapoi... poate dă Dumnezeu și maica precista și ne-or ocoli cu tractoarele... poate le-o fi milă de-o femeie văduvă și săracă...

— Iată, tovarășă... s'apropie de ea Fosăilă. Vrei să ne spui curat cine te-a dăscălit... cine te-a sfătuit să te svârli înaintea tractoarelor? Nu-ți fie teamă... Vrabie nu-ți poate face nimic... niciun rău!

Și cum Vrabie vru să-și facă loc, să se îndepărteze, Petrea Păpuc îl cârdui înapoi :

— ...stai... ți-i rușine? Să vedem ce are să iasă pân'la capăt...

— Spune drept, femeie... o îndemnă Fosăilă. Te dăscălește Vrabie, de astă primăvară, ce trebuie să faci? Dar îți dai sama de ce te dăscălește el așa? Crezi că de mila d-tale? Pe dracul! Vrea să se apere cu trupurile săracilor! Ce-și spune? „În mine pot lovi... am aproape cât chiaburul și li-s dușman fățiș! Dar cum au să lovească în cei săraci? N'au să-i poată lovi pe ei, nu mă lovesc nici pe mine! Poate aleg alt pământ... eu scap, fluer! „Așa s'a socotit Vrabie, numai c'a socotit prost! Dacă nu era un sgârcit și-un hrăpareț... dacă n'ar fi tras cu ochiul numai la chiaburie, azi țărănimea muncitoare îl lua în brațe... îl primea cu dragoste... Te-a dăscălit Vrabie, sau nu?

— Ei, na... și ce-i dacă mi-a vrut omul binele... dacă mi-a arătat binele? Acum să svârl în el cu pietre? Să nu-mi mai bată pragul, Mina și Tănăsoaia! Ierî, și pe Cățeaua lui Făină a adus-o dracul... și-mi dăscălea capul despre tifus... despre războaie... că dacă ne strângem săracii cu toții la un loc, n'au să mai fie războaie! Cum îi, domnu'Vrabie? Nu-i așa că dacă vreau domnii, argații n'au nici o putere?

— Așa-i... întări Vrabie, clătinând din cap. Dacă vreau domnii, argații n'au nici o putere... asta-i știută încă din bătrânii cei vechi și buni...

— Rămânea-ți-ar de cap... ce tot prostești lumea cu bătrânii cei vechi și buni, Vrabie? Dacă ți-s așa dragi, disgroapă-i din cimitire, pune-i la fum! Bătrânii au putrezit de mult, nici pulbere n'a rămas din ei... și noi ne împiedecăm de amintirea lor... amintirea lor ne ține'n loc...

— Aici n'ai dreptate, Fosăilă...

Și Clip își sburlă mustățile către Vrabie:

— Bătrânii și-au trăit vremea... pomenirea lor ni-i dragă și ni-i scumpă... și-au apărât ogorul cu parul afumat la capăt... au trăit în cumpăt și'n neagră bejanie... avem de luat dela ei multe lucruri bune... Dar, Vrabie, d-ta îți bați joc de bătrânii cei vechi și buni! Fie-ți milă de ei... lasă-i în cimitire sub flori, nu le scoate ciolanele ca să-ți aperi cu ele pământul... Până și ciolanele străbunilor le folosiți, le aruncați între picioarele oamenilor, ca să-i încurcați la mers... Iat-o, femeia asta! Dacă n'ar fi dăscălit-o Vrabie, azi n'ar plânge... ar fi bună-bucuroasă că se schimbă ceva pe lume...

— Vrabie... Vrabie... de ce nu-ți vin mințile acasă? Cumînțește-te, cumetre, nu lângă dușmani ți-i locul...

— Lasă... lasă... făcu Vrabie. Petrea Papuc spuse printre tuse:

— Ca un câne turbat umbla în vremea foametei... oriunde auzea că se află un colț de sac de făină, alerga cu limba scoasă... o cumpăra... o vindea pe amară șpiculă...

— Lele... făcu președintele către Victorița, nu mai umbla cu proștii... ai văzut unde bate planul lui Vrabie... Vin apele, îți iau casa... ce faci? Nu cauți un loc, unde să nu te mai bată apele? Spune...

— Mai că-i așa, bade Clip, dar... dar de apele voastre n'are să scape nimeni, oriunde s'ar duce... par'că eu nu știu că într-o bună zi gospodăriile colective au să se ntindă pe toată țara... pe toată lumea?

— Atunci, de ce mai legi ploile, cumătră? răsă Clip — și toți o priviră cu prietenie. Intr'adevăr, lele... asta nimeni n'o poate opri...

oricâți chiaburi, oricâți boeri s'ar opune... Ploaia cea bună ! Ai văzut-o cât îi de mândră ? Vine de peste codru... par'că trage cu săgețile... în urmă ogoarele înverzesc... cresc... nimic nu poate să oprească odrăslirea ! Păpușoiul își scoate mătasa la subțiori... grâul își umflă bobii văzând cu ochii ! Bine că a dat bucuria și plinătatea asta peste lume... Ei, te mai svârli sub tractor ?

— Ii făcu semn Minei s'o ia în primire, adăugând :

— ...femeie săracă... necăjită că o mânâncă colbul... ea se trage lângă țarca lui Cațaveică... Nu-i mai mare rușinea ? Hei, Ileană...

Ileana lui Părau clătină din cap :

— ...dac'au îmbrobodit-o, săraca ! Și are și ea copii... Pe băiat cum îl cheamă, cumătră ? Dar pe fată ? Aداuse mângâindu-și pruncii :

— Pe-ai mei nu-i bat... nu-i mai bat ! Razonte al meu are să fie tractorist... poate-are s'ajungă inginer.. de-aceia care măsoară câmpul, ori de-aceia care fac mașinile să umble...

Razonte, tocmai umbla cu degetele după un muc de țigară stupit jos ; îl ridică, și-l puse în gură, uitându-se lung la bărbații de prin-prejur...

— ...da, grăi mai departe Ileana lui Părau. Umblă azi prin colb, și Razonte și Agripina ? Umblă ! Dar mă gândesc cât de bine are să le fie în zilele lor... în zilișoarele lor... Ce spui, cumetre Onufrie ?

Ochi-de-Vulpe, sta pe un colț de scaun, cu gândurile aiurea.

— ...tocmai de asta-mi pare mie rău, Ileană... Rozalia mea n'are să mai vadă binele... n'are să mai vadă grâul...

7.

Dar ce dudit de motoare s'auzea la poartă ? Lumea se'ngră-mădi la ferestre, cineva spuse plin de bucurie :

— ...au venit niște camioane... steaguri roșii... steaguri tricolore... Is gătite cu crengi verzi, de sărbătoare...

— Muncitori dela oraș... spuse altul. Uite, cel bătrân ce mustăți mari are...

Grupul de muncitori coborî, toți erau veseli, par'că veniseră la o serbare.

— Noroc bun și pace bună... salută cel bătrân, cu mustăți mari, oprit în prag.

— Noroc bun și pace bună... răspunse Gavril Teleagă, întinzându-i mâna și în încăpere stăru mult un murmur, ca un ecou :

— ...și pace bună...

— ...Dar, ca s'avem pace bună, tovarăși, spuse muncitorul cel bătrân, trebuie să clădim redute... Cei vechi,dela care ne-a rămas acest

salut, aveau apărare pădurea, tăul... în ele așteptau pacea bună ! Noi, ne pregătim cu altfel de redute... clădim uzine, fabrici... întindem căi ferate... Care-i tovarășul Ion Butnaru ?

— Eu, tovarășe...

— Mă cheamă Maxim... răsese bătrânul, strângându-i mâna. Venim în numele Sindicatului... să vă dăm o mână de ajutor... Ce ne-am socotit, la ședința plenară, ieri ? Gospodarii din Mălini intră acum la secere... au multe nevoi pe cap.. au mulți dușmani de înfruntat ! Ia'n să ne ducem... să le sărim în ajutor... să le clădim hambarul... Știm, tovarăși, că-l puteți face voi singuri... știm, lasă ! Dar ne-am gândit să vă ușurăm munca, la început...

— Bine... vă mulțumim... răspunse Butnaru, îmbujorat. O s'aveți și voi, într-o zi, dela gospodăria noastră, o pâne mai albă și mai dulce...

— Atunci, tovarăși, să pornim la lucru...

Și Maxim se'ntoarse spre grupul pe care-l lăsase la ușă, dar muncitorii se'mprăstiaseră printre săteni, la vorbă. Ileana lui Părau grăia cu unul tânăr, arătându-i-l pe băiat și pe fată, spunându-i că pe băiat îl cheamă Razonte, pe fată Agripina...

— Fără voi, debunăsamă, niciodată n'am fi apucat ziua de azi, tovarășe... ați venit să clădiți hambarul ?

— Am venit douăzeci și cinci... îl sfârșim înainte de isprăvirea secerișului.

— Iți fi flămânzi, poate... Hei, lelică Tănăsoaia... Mina...

După ce camioanele porniră spre gospodăria colectivă, cu Butnaru, Clip, Onufrie, Cocoran și Fosăilă, femeile rămaseră în poarta Sfatului Popular, sfătuind :

— ...îi ceasul amiezii... spunea Tănăsoaia, îngrijorată. Ei au venit drum lung, i-au sguduit camioanele... cred că nu mai pot de foame... Cum facem ? Eu ași tăia o puicuță... una grasă...

— Tot o puică aș tăia și eu... spuse Ileana. Tu, ce pui, Mino ?

— O găină bătrână, tovarășelor... mă gândesc... eh, păcat că nu-i Rozalia ! Nimeni din sat nu știe face borș acru ca ea ! Nu știu ce taină știe... ce pune în oală ! Am pândit-o odată... pe naiba ! a pus ce pun și eu, când colo, al ei iese bun că să nu-l mai uiți, al meu o biată learcă... atunci, gătim mâncarea la un loc, surorilor. Care are ceaun mai mare ?

— Ceaun mare găsiți la mine... rosti Tănăsoaia, mândră. Și le-om trânti o mămăliguță de pomină, să-și aducă aminte de gospodinele din Mălini...

Porniră spre case, mândre de hotărîre, li s'adăugară alte fe-

mei, împreună cu mama lui Ion Butnaru și'ndată peste sat se stârni o miroznă ușoară, acrie ca să-ți sleiești inima.

Temelia hambarului era demult pusă, așa că muncitorii o luară în primirea sculelor, lucrul începu îndată.

— Noi, Ioane, spunea Maxim către Butnaru, am cam șters-o din Roman, ca s'o luăm înaintea altui sindicat care se ținea să-și trimită el oamenii, numaidecât... Dac'am văzut, așa... care pe care? Să nu să pună ei piept în piept cu meșterul Maxim...

Se așezase pe-o bârnă, își aprinse pipa...

— Eu, dacă nu trag o pipă înainte, nu-mi ticnește lucrul... bat în gol...

— Vezi, par'că mi-i nu știu cum, tovarășe... mi-i rușine... cum să ne faceți voi hambarul? Uite-i, ai noștri se și uită chiorâș...

Intr'adevăr, Cocoran sta cu mâinile cruciș, nemulțumit, Clip, își tot trăgea de coadă în jos vrabia unei mustăți. Numai Onufrie sta pierdut par'că nici n'ar fi fost acolo...

— Ascultă-mă, Ioane... să nu crezi că nu ne-am gândit și noi la asta... „Oamenii din Mălini, îs mândri... vor să facă totul cu mâna lor...” Dar, fraților, nu începeți voi mâne secerișul? Voi secerati... Aveți atâtea griji... noi, în vremea asta, clădim... Ce-i mare lucru? Cum am aflat că v'ați hotărât să treceți la colectiv, nimeni nu știe cum ne-au crescut inimile... pâni calde, nu altceva! Ne-am hotărât să venim să vă facem în dar, grajdul... dar voi l-ați și început... l-ați și terminat, hojomanilor... E-e-e... am auzit ce-a fost... da... Care-i tovarășul Onufrie?

Ochi-de-Vulpe tresări, vru să se îndepărteze.

— Ei, vină'ncoace, tovarășe... D'apoi despre fapta d-tale geme republica, tovarășe... Îți ardea casa... d-ta ai stat cu furca 'n mână, de pază... Ați cetit în gazeta, tovarăși?

Scoase din buzunar un ziar mototolit, îl desfăcu:

—„Pilda de vigilență a unui sătean din județul Roman”... ceti el titlul. Mai încolo se istorisea cum s'a pus de pază, Onufrie, în chip voluntar, după o muncă mai mult decât istovitoare, de câteva zile; și cum, dușmanul dându-i foc la casă, pe semne pentru a-l hotări să-și părăsească postul spre a putea da foc grajdului, Onufrie nu și-a părăsit postul încredințat, cu toate că-i ardea bordeiul, în fața ochilor, la câteva sute de metri...

— Cred că va fi răsplătit cu „Ordinul Muncii... spuse Maxim, împăturind ziarul la loc. Noi toți am aflat de d-ta, Onufrie... fapta d-tale a fost cetită și prelucrată, în fabrici... în sate... fii mândru, ai dat multora o pildă...

— ...ce folos... dacă ochii Rozaliei nu mai sunt...

Și Onufrie vru iar să se îndepărteze :

— Ce folos, dacă ea a rămas oarbă... n'are să mai vadă lumina soarelui...

Maxim tăcu mult... vorbele erau de prisos, n'aveau niciun rost...

— Așa-i... ce-i mai scump decât lumina ochilor ?

Își fugări gândurile, se ridică :

— E-e-i Onufrie... asta nu'nsamnă că să cazi și tu... Oare nu te-a învățat nenorocirea asta să lupți și mai sdravăn, să crești ? Ia'n vino'ncoace...

— E-e-e-i... lasă-mă, tovarășe... îmi vine să beau venin... să mă ia dracul...

Se îndepărtă și atât Maxim cât și Butnaru înțelesesă că se duce să se îmbete.

— Dacă nu-l punem la treabă, Onufrie se pierde... păcat de el ! Oare nu se pricepe deloc la lemnărie ? Mă gândesc că să-l luăm între noi... să nu-l slăbim... să ne simtă umărul... Du-te și-l cheamă...

— Eu, mă gândeam să-l pun paznic în câmp, să iee sama... dar bine-ai făcut, tovarășe... în câmp ar fi fost tot singur cu nenorocirea lui.

— Oare ce aduc femeile acelea ? Mi se pare că simt abur de mămăligă...

Și Maxim își luă pipa din gură.

— Îți fi flămânzi... strigă Ioana, încă dela poartă. V'am adus de mâncare... vă place borșul de găină ?

— E-e-e... bată-te norocul, tovarășe... râse Maxim, sculându-se. Imi place borșul de găină tânără prinsă din fugă... cum să nu ne placă ?

— Ospătați... după aceea vă apucați de lucru... spunea Ioana întinzând un ștergar larg și lângă el încă unul. Iaca, v'am adus linguri... câți sunteți ? Oare au să vă ajungă lingurile ?

Numără muncitorii cu ochii :

— Taman douăzeci și cinci de linguri... le am dela o masă mare, dela nuntă... Când m'am luat cu omul meu, trei zile și trei nopți au cântat la noi pe prispă flautele dela Hălăuca... masa, nu s'a strâns trei zile și trei nopți...

Oftă turnând borșul :

— ...după aceea, omul mi s'a dus... n'a mai venit ! Nu-i și nu-i... oala cu venin în cui...

Se uită pe sub gene la Cocoran, își plecă fruntea, înroșindu-se. Dar, se ia cu gândurile, proasta, în loc s'ajute celorlalte femei să'n-tindă ștergarele...dacă apucă a veni Tănăsoaia, Mina, Ileana lu Părau și celelalte, cu mâncarea lor ? „Le-am făcut-o pe obraz... le-am

luat-o înainte... se mândri Ioana. Să le arătăm, că și noi cele ce nu ne-am înscris în gospodărie, avem față de musafiri dragoste..."

— Așa... gata-i masa... acum ospătați sănătoși... îi pofti ea și muncitorii s'așezară în genunchi împrejurul ștergarelor, cimbrul, pătrunjelul și leușteanul le gădilau nările...

Ioana îl văzu pe Cocoran lingându-și buzele... îi flămând, gândi ea... ia'n să-l ospătez..."

Luă o strachină de borș, i-o puse pe genunchi îmbiindu-l :

— Ospătează, bădică... îndeamnă...

— E-e-e-i... se minună Cocoran, dar se înroși, sudoarea îi năpădi mai cu samă fruntea ;un strop îi lunecă în strachină, el amestecă ușor cu lingura, bucățelele de cartofi, pătrunjelul și leușteanul și nu horpăi lingura plină vârf, decât după ce Ioana se îndepărtă roșie și plină de zâmbet.

— Are să iasă bucluc... spuse Clip, căci tocmai în clipa aceea intrau în ogradă gospodinele Tănăsoaei.

— Na ! făcu baba, din poartă.

— Na ! făcu Mina, punând jos oala cu borș. Cine dracul i-a spus Ioanei să facă mâncare ? Hei, papucencelor... acuș nu vă puteți strânge papucii ! Cine v'a adus ?

Maxim râse ușor golind de carne un ciolănaș :

— ...D'apoi vrednice gospodine...

— Cine te-a pus, Ioană ? întrebă Mina, adăugând încet, cu ciudă :

— ...să știi... borșul nostru era mai bun... tu ai pus leuștean ?

— Am pus... să fi sănătoasă, Mino...

— ...dar smântână i-ai pus ? Ei, vezi ? Tu n'ai pus smântână... așa că vezi...

Ioana gândi : „Are dreptate, nu i-am pus smântână, dar tot le-am făcut-o pe obraz..."

— Dintr'al vostru, tovarășelor, vom ospăta deseară... spuse Maxim, pricepând cum sta lucrul. Să fiți sănătoase...

— Dar must ca al meu n'a adus Ioana... se lăudă Tănăsoaia, punând cofița la umbră. Must din pere și din mere domnești... par'că Ioana știe cum se face ? Pui apă caldă... pui merele și perele uscate... treci cofa la o umbră deasă, în zămnic ori după ușa tinzii... Șăiți, odată trece pe la mine pe la poartă un drumeț, îmi cere apă. Eu, cum să-i dau apă, când o găsește pe toate drumurile ? Iau o cană de lut, cu smalt, țin după ușa tinzii, la cofa cu must ! Umplu cana și mergând spre poartă o duceam sub șorț, să n'o bată soarele de fel. Străinul bea... se descopere... se uită la soare și apoi în fundul câinii... „N'am să uit niciodată satul Mălinilor"... o spus el, uitându-se iar, la soare

și'n fundul căinii... Și nu l-a uitat ; după ani, trecând iar pe la noi, a venit drept la mine... Asta ca să știe Ioana ce must poate face baba Tănăsoaia....

Și astfel, Maxim își șterse lung capetele mustăților, după ce bău cana. Se dădură la lucru, cu toate că pogora vremea asfințitului. Când veniră camioanele cu olane, alți muncitori puseră umărul și, hotărât, lucrând, ei și vedeau hambarul gata în timpul făgăduit. Probă era faptul că aduseseră cu ei un steag, anume spre a fi pus pe creasă, în ziua când vor sfârși. Băteau benzile și ciocanele. Ferăstraele de mână umblau repede, zăngănind. Și, lucrând, cântau, cântau cântece, vijelios al tinereții.

„Noi fugim de bătrânețe...” murmură Maxim, îndemnându-i :

— Așa, băeți... în ziua a zecea steagul să fie sus... sus...

— Va fi sus.. chiui unul.

— Da... cu astfel de oameni, în ziua a zecea steagul va fi sus... spuse Tănăsoaia. Unde-i satul, să vie să se uite la ei, pușorii mamei...

— Și eu am știut a ridica un steag... băguia Onufrie-Ochi-de-Vulpe.

Era beat-lemn, se clătina când într'o parte, când în alta, cu cu mâna streășină, spre șalul Rozaliei fluturând în vântul înserării.

— Un steag am știut ridica și eu... Și-am știut clădi, am bătut aproape toată șindrila... Credeți că nu mă pricep? Ia'n dați-mi o bardă....

Însă se clătina prea tare.

— Lasă, bădică Onufrie, te-apuci de lucru mâne dimineță... lucrezi, așa cum știi d-ta, să le-arăți tovarășilor ce știi...

— Bine, Ioane, bine... ca să știe ei că și pe la noi sunt oameni care pot zidi... care pot ridica un steag...

8.

Cu toții se opriră la poarta S.M.T.-ului. Clip își netezi mustățile, Cocoran își întinse capul peste gard, să vadă cum stau mașinile în hambar. Mai apoi, poarta se deschise, și pe Cocoran trebuiau să-l tot tragă de mână după ei, căci tot rămânea în urmă ca un copil rău, uitându-se în toate părțile, cu gura căscată larg.

— Hai, Cocorane, eh, ce dracul ? se prefăcu a se mânia Clip. Par'c'ai fi un copil care vede pentru întâia dată un târg... Imi aduc aminte, să fi tot avut șase ani, când m'a luat fratele mai mare la comedia din Fălticeni, la un sântilie... Stam... căscam gura... mă uitam... de-odată trec niște călăreți — mă sperii... mă rătăcesc !

Cocoran nu-l asculta. Rămăsese în urmă, se oprise locului,

sprijinit în sapă. Iși scosese pieptul, par'că sfidând pieptul unui tractor. Merse câțiva pași, ca înfruntând namila. Ii veni să-și ascundă sapa, la spate... Nu... cu puterea asta nu se putea el pune! Aliați, da... mai mare dragul! Impreună, împotriva haturilor... împreună, împotriva sărăciei, împreună împotriva dușmanului de clasă... S'a-propie, mângâie botul de fer al bivolului:

— ...cu așa aliat, noi cucerim lumea... toată lumea asta... Hei, tractorașule!

Se îndepărtă, în urma celorlalți, simțind din clipa aceia o mai mare putere, o mai mare încredere în sine. Ii era rușine de sapă, oricât era ea de lungă'n coadă... Vru s'o ascundă după ușă, însă, tovarășul șef al S. M. T.-ului, înțelegându-l, îi spuse râzând cu prietenie:

— Încă mai ai nevoie de ea, tovarășe, pân'la o mai mare dezvoltare a industriei grele. Pe urmă, facem din coada ei chibrituri... încă un obiect de robie se desființează... îi ia loc prășitoarea de fer.

Ii întinse o mână puternică, peste masă. Cocoran i-o smuci și i-o sgudui, cu toată dragostea și cu toată stângăcia. Ceilalți se așezaseră pe scaune. Clip începu vorba:

— Suntem gospodari, dela gospodăria colectivă din Mălini... am venit în numele celorlalți gospodari și gospodine... să... da...

Tăcu, pierdu șirul gândului, așa de tare îl coplesise sângele în inimă.

— ...dela gospodăria colectivă „Horia”... rosti Butnaru — și muncitorul de după birou, la fel de roșu la față, cu acelaș tremur ușor în mâni, răspunse:

— ...într'adevăr, tovarăși, încă un mare semn de înfrățire... da... încă un semn de înfrățire dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, în partea asta a Republicii! Vom lucra mână'n mână... în toate anotimpurile, în toți anii.

Iși mai strânseră odată mânilor, sguduindu-și-le și mai tare, se așezară iar în scaune, Clip spuse dela'nceput:

— ...suntem gospodari dela gospodăria colectivă din Mălini... gospodăria „Horia”...

— ...debunăsamă, reluă și muncitorul, încă un mare semn de înfrățire, după isgonirea boerilor de pe moșii... Vom lucra împreună, din primăvară în primăvară...

— Și am venit să facem contract, tovarășe... grăi Butnaru, mai hotărât. Facem contract... se aliază două puteri... voi, ne dați brazdă mai adâncă — noi, vă vom da pâine mai multă și mai bună... arăm optzeci de hectare... avem de rupt plămânii la peste o sută șazeci de

haturi... Pe urmă, începem cu tarlăua doua, aceea a porumbului... în primăvară altele... tot înainte...

Toți își învăteau pălăriile'n mâni; apoi, când muncitorul deschise fereastra, un tractor pornise a tuși afară, patru roți grele sgu-duiau ușor pământul și pereții. Tuspătru se ridicară, privindu-l cum smucește de sub șopron un camion cu ferărie; erau niște țevi plesnite de tunuri, turele sparte de tancuri, obuze goale. Tractorul se smuci odată, se dădu înapoi, când se smuci a doua oară, camionul porni scârjiind ușor, spre poartă.

— Din tunuri — tractoare... spuse muncitorul. La nevoe, din tractoare tunuri...

Cei patru gospodari, văzând greutatea urnită, se gândeau acasă, la boulenii lor umiliți, hrăniți cu ogrinji... sleiți de putere... Ce puteau boulenii lor, față de această putere a oțelului?

— S'avem tractoare multe... multe... scoatem din robie omul și boul...

Și Clip ar mai fi avut încă multe de spus, dar cuvintele îi pieriră, își răsuci mustățile privind visător, departe.

— Ca s'avem tractoare multe... multe... tovarășe, atârnă și de voi muncitorii câmpului... Cu cât veți da voi pâne mai multă... grâu mai bun și mai mult, crește și industria grea... se înmulțesc furnalele... cu câte se înmulțesc furnalele, se înmulțesc tractoarele... secerătorile... prășitorile... brazda se adâncește... pânea iese mai plină, satul românesc își schimbă fața! Vin spitale... case de naștere, drumuri pietruite... toate, datorită creșterii industriei grele... La urmă, tovarăși, vine electricitatea...

Privi lung afară; se desfășura valea Moldovei sub trandafiriul asfințitului.

— Câtă sărăcie... câtă... îi pe valea asta... Vedeți acoperișul acela roșu, dintre pomi?

— Conacul lui Stârcea...

— Conacul lui Stârcea ca un bordeiu roșu care a stricat, a otrăvit totul... Copiii din sate sunt tuberculoși... sifilisul mânâncă nasurile fetelor... pelagra ucide bătrâni și tineri... Unde-i binele de pe valea asta a Moldovei? L-a supt, tot, buboiul roșu... l-a supt oamenilor până'n măduva oaselor... Noi, trebuie să dăm oamenilor sănătatea și binele!

Cum în încăpere se făcea umbră, răsuci un buton, un bec străluci, deasupra lor, în tavan.

— Intr'o bună zi, prieteni, unul are să răsucească un buton într'o uzină, și toată valea asta are să se lumineze... Stelele-s prea sus, prea departe... trebuie ajutate cu becurile aprinse... și-atunci noaptea are

să fie și mai frumoasă... Ia'n închipuiți-vă... Să ne gândim la colhoz-nicii Uniunii Sovietice : grâul lor dă 3.300 kg. la hectar...

Toți, gândeau cum va arăta valea lor în anii de mâne. Dar pentruca s'arate așa cum gândeau, trebuiau să s'apuce temeinic de lucru... Lumina electrică de mâne, casele de cărămidă, mierea, sănătatea, belșugul, pornesc și dela contractul ce-l semnează acum cu S. M. T.-ul...

Clip, când își semnase intrarea în colectiv, n'avusese în mână nici un tremur ; atât doar că l-a cuprins o sete strașnică și-a băut aproape o cofă de apă... Acum, dece i-ar tremura mâna ? Și, totuși, îi tremura strașnic, încât abia își răsuci iscălitura. Cocoran nu putea mână un beșișor așa de subțire cum îi condeiu ! Il învârti ce-l învârti, după aceea se lăsă păgubaș ; își împunse degetul cel mare în tuș, și-l apăsă pe hârtie cu toată puterea !

— Atunci, tovarășe, așteptăm chemarea... vedeți să fie toate miștele goale...

Butnaru, gândindu-se la împotrivirea dușmanilor, răspunse îndârjit :

— ...da, debunăsamă, toate ogoarele vor fi goale... chiar de-ar fi să secere cu dinții...

Astfel, porniră înapoi; trecură podul de săici, apucând pe-o cărărușe, ca să scurteze drumul. Cel mai tare mergea Cocoran, încât dupăia pământul. Tuspatri, însă, își încetiniră mersul, ajungând dincolo, în prunduri și'n delușoare, la ogoarele cele blestемate. Dar, oare, cine secera sub pâlpăitul stelelor ? Se zăreau câteva mogâldețe.

— Trebuie să fie Cârlig cu ai lui... spuse Ion Butnaru. Săracii ! Oare le-au lăsat apele măcar o mână de grâu ?

— Da... secerăm noaptea... spuse Cârlig, mânios, ieșindu-le înainte. Și ce-i dacă secerăm noaptea ? Dacă ne place și pe ploaie putem secera... secerăm când vrem... suntem stăpâni ! Vedeți ? Jumătate din ogor a rămas în mijlocul apei... jumătatea astalaltă n'are grâu nici de doi bani... Spice ? Un fel de viermi... și-i mâncat tot de tăciune... așa mă chinuesc eu, aici, de paisprezece ani... de paisprezece ani împart grâul cu apele...

— Cârlig... se mânia Cocoran... cine ți-i de oină ? Dece ești încăpățânat ca juncul ? Mai ai când... noi te primim...

— Așa ? Bine că mă primiți... răspunse Cârlig, cu răutate. Mă primiți... da-i vorba dacă vreau eu ! Și eu nu vreau ! Mai bine dau apelor și funinginii jumătate din muncă, decât s'o dau calicilor !

— Păcat... păcat... ai pierdut atâta grâu... Îți ajunge măcar pentru semănat la toamnă ?

— Pe dracu ! Abia dac'am să gust o turtă coaptă în cenușă !

Dracul s'o ia... dar de-aici nu mă urnesc... nu ! luați-vă gândul !

— Seceri noaptea, par'că furi pânea albă... îl căină Clip. Frate... noi am fost totdeauna vecini buni... prieteni... îți întindem mâna, tu ne-o muști...

— Par'că fur pânea albă, noaptea ? Dacă nu o fur eu, de unde știu că nu vin mâne dimineață apele ? Plouă, dracul știe unde, în munți, mă trezesc cu năboiul. Mă culc... ațipesc un ceas... când mă scol, năboiul îi cât malul... Nici câinii să nu aibă viața mea ! Și asta, de paisprezece ani ! Tot apele, au să-mi lase fata să-mi îmbătrânească la casă... n'o ia nimeni ! Vine hătălăul cu pețitorii : — „Cât pământ dai fetei ?” — „Patru hectare... și mai pun pe deasupra două junci...” — „Bine... bun ! Dar pământul meu îi pe sprânceană... al d-tale e'n piatră seacă...” Ne ciorăvăm, ne tocmim... hătălăul trece la altă fată... a mea rămâne cu ochii scurși... cu inima scursă...

— Și dece, bade Cârlig, necăjești așa ? Hai cu noi ! Ai să ai mii de chilograme de grâu...

— Asta să i-o spui lui tat-tu, Ioane... nu mie ! Eu nu cred în parascovenii comuniste... Mulțămim de vorbă... am treabă !

Se îndepărtă în ogor, plecându-se între celelalte mogâldețe ; secerau repede, sub pâlpăirile depărtate ale stelelor.

— ...încăpățânat ca boul... spuse Cocoran. Oricât am încercat să-l lămuresc degeaba ! Odată, îl îngrămădesc acasă, pe prispă. Ii spun, câte și mai câte... o încep cu țărani sovietici... cum și ei tot în piatră se chinuiau. Imi curgeau vorbele, par'că aveam în inimă un pârâu... căci mie mi-i milă de omul care se năcăjește... Cârlig tot clătina din cap; la urmă, când i-am spus cât a chinuit clasa muncitoare dela noi, mi s'a părut că l-am înmuiat, și m'am lăudat în gând : „Bravo, Cocorane... l-ai câștigat cauzei !” Când colo, Cârlig îmi răspunde :

— „...toate-s bune, verișorule, dar îs minciuni ! Nu-ți mai răci gura de pomană !”

Și oriunde l-am îngrămădit, nu l-am lăsat... am vrut să-i fac binele... el a rămas tare ca piatra pe care o scurmă cu plugul... Ce grâu îi poate eși din piatră ?

— Eu... începu Clip, după ce Cocoran oftă și tăcu... L-am găsit odată la ogor... ce făcea, mi s'a sburlit părul pe mine ! Viață-i asta ? Împreună cu fata și cu feciorii, scormoneau miriștea, scoteau pietrele. Așa, cum le scoteau, le puneau în coșărci, le răsturnau în apă, la temelia malului. Cu cât scormoneau mai adânc, pietrele erau mai multe ! Atunci l-am apucat de inimă cu niște vorbe grele : „...chiar de-ai scormoni pământul până 'n măruntae, omule, dai tot de pietre ! Tu le cari

în apă, apa crește, ți le-aduce înapoi, înmiite la număr ! De pe ogorul acesta n'ai să mânânci niciodată pâine albă ! Vezi... clasa muncitoare ne deschide drum spre altfel de pâine, mai bună ! Dece nu vii cu noi ?" Cârlig nu mi-a răspuns nimic, numai m'a privit așa de chiorâș, că aproape că m'am temut de el...

— Loc de pedeapsă... rosti Fosăilă. Cred că turta ce și-o coace în cenușă, îi aspră ca nisipul... amară ca laptele cânelui de care i-i plină prundăria...

— Da... spuse și Clip, loc de pedeapsă ! Uitați vă... am ajuns în dreptul pământului unde are să geamă Tăun...

Se plecă, apucă o mână de pământ, îl frecă între degete:

— ...nisip curat... are să îmblătească spice de nisip... cânele ! Așa-i trebuie ! De fapt, ar trebui să steie la ocnă, să sape sare... Și când te gândești că are să fie vecin cu Cârlig ...săracul Cârlig ! Cum să-i sdrobim încăpățânarea ? După cum vedeți nici nu vrea să steie de vorbă.

— Și totuși, tovarăși, Cârlig va veni la noi... va veni când își va da sama că locul lui nu-i alături de Tăun... când își va da sama că din pricina lui Tăun se chinuște în prunduri. Cine l-a svârlit în prunduri, pe Cârlig, dacă nu Tăun ? Acum, iată-i vecini... chinuind alături — ca și cum am spune : ...,ieri mi-ai scos măselele cu pumnii, m-ai svârlit în spini ca pe necuratul... acum suntem frați !" Când își va da sama de lucrul acesta, Cârlig îl va lăsa pe Tăun să se chinu-iască singur, pân'i-or sări ochii...

— He-e... Ioane... par'că eu nu i-am grăit așa ? Cârlig nici n'a vrut s'audă ! Se poate să-i vie mintea cea de pe urmă, când va vedea fapta împlinită...

— Iar aici, va țopăi tarca lui Cațaveică... spuse Clip, și tuspatru se opiră.

— Dihania... făcu Cocoran... auzi... i-s boite buzele... par'că l-ar fi pupat pe dracul sub coadă ! Și-a boit unghiile, țarca dracului, să nu i se vadă rapănul de-acasă dela mă-sa !

— Dar par'că numai țarca lui Cațaveică face așa, Cocorane ? Cum se duceau la târg, la învățătură, feciorii își uitau satul, părinții... se rușinau de glodul satului, de sărăcia părinților, de neștiința lor...

— E-e-e, Clip... par'că eu nu știu ? Odată, pe când holteiam, nimeresc la un bal, în Scripti. Ce bal era ? Intr'o sală, jucau domnii din Scripti... se strâmbau în felul lor... petreceau... frații, surorile și părinții lor stăteau afară, se uitau la ei pe geamuri... că nu-i primeau înăuntru. Erau jandari, popi și preotese, tot felul de ștronți... Eu, cum eram un pic afumat, mă reped în ușă, o sfarm, intru ! — „Să-mi ziceți mie una

țărănească !...” m’am strâmbat spre muzicanți și toți au încremenit locului, că aveam subțioară un par.

Muzica a început una țărănească... eu mă învăț odată cu parul în mijlocul sălii, să-mi fac loc larg, să am unde juca... și să fi văzut cum săreau domnișorii pe geamuri ! Am răcnit odată și am pus mâna pe preotessa din Bâra, una cât soba dela cazarmă ! Am jucat-o, până s’a făcut learcă... s’o fi văzut cum sărea la sârbă, de frică ! atunci m’am răcorit ! Auzi, mucoșii ! Pasc vitele cu tine, o copilărie, când colo, se duc la târg... nu te mai cunosc... trebuie să te ferești de ei prin sanț... să le faci loc pe cărărușă... Asta nu-i bine !

Se desluseau înainte umbrele acoperișurilor din Mălini. Peste acoperișuri, peste umbrele depărtate ale dealurilor, pâlpâiau stelele, ca niște focuri albe ale nopții. Câmpul era plin de foșnetele nemuritoare ale vieții. Greeruşii ieşiseră pe prispele nevăzute, încercându-și și’n a mia noapte strunele de oțel. Țârâitul lor se întrerupea de-odată, în lungul și’n latul lanurilor, pesemne se speriau de picioarele moi ale fiarelor de câmp. În desișul pomilor, păsări de noapte împrăștiu triluri. În dumbrăvi gangurii cântau din fluere, chemându-și gangurițele rătăcite cine știe unde, la ce cuiburi cu fluere mai tinere.

— Mâne dimineață prindem la seceriș... spuse Cocoran, în drep-tul grâului lui Tăun. Oare are să iasă la secere, neomul ? Și mult ași da s’o văd cum își înghimpă unghiile boite, în spini, țarca lui Cațaveică !

— Oare mai au cu ce plăti secerătorii ?

— Hm... tovarășe... Tăun are bani grei... degeaba se prefacă ! Și chiar de n’ar avea, să-și vândă vitele... câinii din lanț, să plătească ! De el ți-i milă, ori de cei ce-au îmbucat o viață de om mămăligă cu lacrimi acre ? N’ai grijă — cănele rămâne căne, toate zilele lui ! Il vezi jlgărit cu coada’ntr-o picioare... tremură când te vede. Dar cum faci un pas, se repede, te mușcă de moarte !

— Ei, Ioane... parcă mi-i milă ? Cum să-mi fie milă ? M’a otrăvit și pe mine, mijloacă, ca și pe sărac, la amândoi ni-i dușman... De când a fost prins Ifrim și dus la parchet, a intrat boala’n ei... Cațaveică a înfuniat lumea... lui Tăun îi țâțâie spatele.

— S’aude că Ifrim nu vrea să mărturisească nimic... nimic. Spune într’una că a venit la Cațaveică, din voia lui, să-i ajute a tăia bouji.

— Cine știe... tovarășii ! S’avem încredere în judecata poporului... pân’la urmă va spune tot ce știe... Ce mândru-i grâul...

Și Butnaru se plecă asupra spicelor.

— Noroc... cu bine... spuse Cocoran, eu rămân în preajma Crângurilor... să bag de samă...

— Eu o apuc spre lanul din Sărătură... spuse Clip. Să nu-l ia cumva, pe Tăun, chibriturile pe dinainte...

— Și eu, spre fântâniță... spuse Fosăilă — și astfel se despărțiră. Era cu un ceas înainte de miezul nopții.

9.

Ei... acum e-acum, Tăune! Cu cine va doborâ holda, când mare parte din cei ce-i lucrau în alți ani, trecuseră la colectiv? Și, pe deasupra, nici ceilalți săraci ai satului nu vroiau să-i lucreze. Se îndepărtaseră cu inima, de chiabur, se apropiaseră zi cu zi, de gospodăria nouă... Incât, Tăun trebui s'alerge cale de șapte sate, după mână de lucru. Aduse patruzeci de nevoiași dela Văleni; dar toți, când a fost vorba de tocmeală, prinseră clonț, nu lăsau nici un creițar din preț.

— Acum, bădică, s'a schimbat vremea... nu mai merge... nu! Cu borș de lobodă, nu lucrăm... dă-l la câni, ori mânâncă-l d-ta... Nouă ne dai trei mămăligi calde pe zi, și spurcă borșul cu carne de găină! Altfel, noi nu lucrăm! Hai, fraților...

Se prefăcură că pleacă, spre marea spaimă a hapsânului.

— E-e-ei... baragladinilor... și voi ați prins clonț... vă aduceți aminte când îmi veneați cu traista la poartă?

— Așa? Dar cu ce plecam dela poarta d-tale, decât cu ismenele rupte de câni. Dai prețul... bine! nu... iarăși bine!

Odată mai mult, Tăun își dădu sama cât s'a schimbat lumea... cum toți îl hăituesc, îl mărginesc, pân'ce va pica în bârlog, ca un câne bătut cu parii din toate părțile... așa s'ar fi părut; însă Tăun făcea tot mai mult venin la buba din inimă, cocea gânduri și mai negre; se ghemuia el, umilit, ca un câne pe Țol, uneori vărsa chiar câte-o lacrimă; se căina în toate părțile că a fost pus în sapă de lemn — dar cine să-l creadă?

În întâia zi a secerișului, Tăunocia numai nu și-a smuls părul, de ciudă că are de făcut atâtea mămăligi, pentru atâtia golani; trebuia să părăduiască trei saci de făină, pe puțin; altădată, ar fi îndopat oamenii cu mămăligă acră, ar fi amestecat făina cu țărâțe de orz... ar fi făcut ea vre'o șmichirie, ca să nu se lase săracită. Acum, adusese ceaunul cel mare în câmp, aprinsese focul sub pirostria, se duse la bahnă, cu două căldări, s'aducă apă. Umblă mult cu căldările, printre păpurisuri; era o apă sălcie, prin care se bălegaseră caii. „Cum să le fac mămăligi din făină bună? se căina ea, crescând mai tare ca focul. Ce are să fie dacă le-oiu pune și câțiva pumni de orz... făină de orz? Când dracul au mai mâncat calicii mămăliga ca lumea? Am să mă bucur și eu odată din suflet, când le-or sticli ochii mâncând hoaspe...

tărăte ! Tăunoaia scociorî cu făcălețul. Tocmai atunci îl aduse dracul pe unul, un fel de calfă a secerătorilor, sticlindu-și ochii în cean.

— Vezi, lele, să faci mămăliga cum trebuie... cum scrie la carte!

— E-e-e... Gavril ! Și'n ceanul de mămăligă vă băgați ? Nu destul vă băgați în punga omului, în cinstea omului... acum vă băgați și'n cean... Am fost, o viață toată, prieteni cu cinste... acum...

Și făcu un semn din mână a jale:

— Acum s'au dus dracului prietenii, rânduile... Dar noi tot prieteni o să rămânem... tot oameni... O să le-arătăm noi, bolșevicilor, că degeaba spun că noi oamenii cuprinși n'avem omenie ! Uită-te din ce făină vă fac eu mămăligă !... Deslegă un sac, luă o mână de făină:

— ...aur și aramă, nu făină de păpușoi ! Așa că aveți și voi obraz... nu dați în noi cu pietre... nu vă legați de oamenii care-s cinstea satului... Imi rup șalele cărându-vă apă tocmai dela fântânița din vale... Altădată, se pleca omul cu căldarea'n șanț, lua ce apuca, juști în cean !... muncitorul mânca, bea, ce-i dai... Azi, crezi că noi n'am înțeles că se schimbă lumea... că truditorul are un drept mai mare ? Omul care trudește pe câmp, trebuie cinstit ! Hai, du-te și îndeamnă oamenii mai tare, că îndată-i amiază !

— Apoi m'oiu duce... făcu omul. Mai apoi, când văzură o mămăligă neagră cum îi pământul, Gavril își sticlă ochii:

— Va să zică așa... lele...lelică... lele... țineți muncitorii în cinste... le căutați în cinste... bine !

— dar pricepe, omule, că apa-i de vină... nu știu cum dracul... ce fel de apă-i asta ! Eu — mi-i martor cerul că am pus făină ca arama...

— Ca arama, lele ? Ia'n să-ți deslegăm o țără sacii... așa ! Te temi ? Ia'n flăcăi !

După ce deslegară sacii și luară în pumni făina neagră, Tăunoaia o rupse la fugă, mâncând pământul.

Tăun, care tocmai venea, o strigă încă de departe:

— Hei, Trandafiră... ce-i ? Ce-ți fac golani, Trandafiră ?

Oamenii își luară secerile, pornind înapoi spre satul lor; astfel, Tăun spuse mahnit:

— Am rămas cu buzele umflate...

Se strânseseră oameni de prin ogoare, să vadă ce-i. Toți, îndepărându-se după aceea, se minunau de câtă inimă neagră poate fi într'un om chiabur... Chiar dacă-ți dă mămăliga ce ți se cuvine, ți-o spurcă întâi, fie cu apă plină de coromâsle, fie că stupește în ea, pe ascuns, fie că ți-o amestecă dracul știe cu ce...

Tăun își isbea muiera cu piciorul, blestemând-o :

— ...vai... lehamite ce ești ! O săptămână am alergat să-i caut... îi aduc... tu mi-i fugărești, lehamite ! Na-ți, să ai, toanta dracului... na-ți !

Mai apoi s'așeză lângă dânsa, alintându-o :

— Bine le-ai făcut, Trandafiră... Trandafiriță... Ce rău îmi pare că n'ai avut o cofă de venin... să le-o fi turnat în mămăligă... să crape toți de-odată... scăpam dintr'odată de patruzeci de dușmani...

— Hei... omule... amar de noi ! oftă ea, iertându-i ghionturile. Altădată, în alte veri, când vedeam grâul copt, îmi creștea inima... azi, când mă uit la el, par'că-l văd tot acoperit de funingine... nu pot dormi noaptea, așa mi-i de greu pe inimă grâul... așa mi-i de greu, par'că fiecare bob ar trage o sută de chile... și mă apasă în somn... vai de capul meu ! Cât de bună ne era viața, dac'am fi avut un ogoraș strâmt, cât ar paște o juncă... acum ce ne păsa ?

— He-e-i... oftă el, uitându-se asupra lanului, cu ură. Avuția, mi-a devenit dușman... moarte... desființare... Altădată oamenii mureau din pricina sărăciei, — azi, are să ne ucidă bogăția... are să ne înădușe grâul... secara... păpușoiul... Este-o vorbă cu unul care-a murit înădușit de bani... am ajuns la basm...

Tresări :

— Mă căinez... ne cănim, ca proștii ! Trandafiră, lasă ! Inghițim azi venin... pe dracul împielit îl înghițim, dar are să ne vie ea vremea ! Dacă mi-i dat să beau boz și cucută, — beau ! Dacă mi-i dat să mânânc buruiănă amară, — mânânc ! Dacă mi-i dat să mă culc pe-un țol, pe țolul cânelui, mă culc ! Dar ascultă-mă bine, Trandafiră : când are să se întoarcă vremea, eu cu mâna mea am să-i leg la grindă, am să le crăcănez picioarele și am să-i jugănesc. Au scos-o la lucru pân'și pe doamna lui Cațaveică, nerușinații... cum îndrăznesc ? Ce le pasă lor dacă omul își seceră grâul sau nu ? E-al meu, eu îl semăn, eu îl plivesc, eu îl secer, cum vreau și când vreau... ce le pasă lor ? Dacă-mi place, pot să-i dau foc, pot să dau drumul vitelor să-l pască... treaba mea...

— Eh ! Dacă mi-ar fi făcut așa, altădată, golani erau acum cu lanțuri la mâni și la picioare... azi, pân'și jandarii s'au prostit... țin tot în partea calicilor ! Uite-o pe biata doamnă a lui Cațaveică cum se chinuște...

Intr'adevăr, la al treilea ogor, doamna lui Cațaveică sta plecată asupra grâului. Încă pe la răsăritul soarelui, când înțelese că nu-i de glumă, se încălță cu pantofii, se găti în oglindă ; însă cum să iasă cu secera în mână, s'o vadă neghiobii de țărani că merge la secerat ? De mers, trebuia să meargă, dar cum să se facă de râsul satului, făcând aceiași treabă ca toate ghioarlele ? Ieșind, își înveli secera

într'o foaie de ziar. Pân'la ogor merse cu căpul în pământ, socotindu-se ce bine ar fi de nu s'ar întâlni cu nimeni... „Las'că mi-o veni el, bărbatul, înapoi... se socotea ea. Las'că-i va veni bărbatului meu vremea bună! atunci are să se facă ofițer... ai noștri au să-l facă dintr'odată colonel, dacă nu chiar dintr'odată ghenereal...” Unde-i era bărbatul? Prinse știre că unde stă, stă bine, să nu aibă grijă de el! Nu poate veni, că dacă vine și-l prind comuniștii, îl bagă la legea șpiculei, pe ani de zile, și nu-i bine! Va veni, când s'or liniști apele, poate s'o întoarce în sat odată cu atomica... Dar cât de bine ar fi dacă ar chema-o la București. Foarte repede are s'o cheme și pe ea la București, unde-i lume multă și te pierzi repede... Dacă ar fi chemat-o ieri, alaltăieri, ea nu s'ar chinui azi așa, răbindu-și unghiile în pălămidă! Iată... i-au și ieșit bășici în palmă... și o dor șoldurile al dracului! Iși aminti ce spusese azi noapte radio Londra... radio Madrid... grăise ca dela inimioara ei, săraca! să-i ajungă mângâere de două săptămâni așa de frumos grăiseră cei fugiți peste granițe... Inșă, văzând cât îi de întins lanul, văzând că lucrul nu sporește de fel, văzând că dela răsăritul soarelui secerase abia un locușor cât s'ar tăvăli un cal, roști cu amărăciune:

— Hei, Londră... Londră... frumos le spui... dar de făcut nu faci nimic! Când dracul vii cu atomica, să scăpăm odată de chin? Am făcut bășici în palme...

O bășică mare îi plesni, curse un fel de apă sălcie.

— ...iaca, așa ne chinuim noi... ne stricăm mâinile, unghiile... n'avem parte de umbră! Când dracul vine bomba atomică, să s'aleagă pulbere din lume, să nu mă mai chinuesc! Zilele acestea le-am ajuns... să vie guardul comunal la poartă, să mă trimită la lucru... de ce nu vine mai repede atomica?

Dar, doamna lui Cațaveică avea un secret mare. Știa că'n celălalt capăt al ogorului secerase toată noaptea cineva, un om de credință bună. Cine era acel om? Venise de multe ori la casa lor, în timp de noapte, să-l întrebe pe plutonier ce-i aceea asolament... Dar, să creadă doamna lui Cațaveică! Din celălalt capăt al lanului, nu era secerat nici un pai, Maței nu se ținuse de cuvânt. Venise, într'a-devăr, pân'la ogor... și, ce naiba s'a petrecut cu el? Abia își plecă umerii, și i se păru că aude pe cineva întrebându-l:

— „Ce faci, Maței? Dă-ți sama... te pui în slujba dușmanului... Aici ți-i locul? Adă-ți aminte cum te-au ținut ciocoii cu pălăria 'n mână, la prag... te-au plesnit cu dosul palmei peste gură...”

Și Maței își aminti cum, cu câteva seri înainte, mergând la Cațaveică, acesta nici nu l-a chemat în casă... l-a ținut pe prag. În casă, sfărâiau cărnuri într'o tîgaie, zări pe masă pâne albă ca spuma laptelui.

Ce mâncase în sara aceea Maței ? Mâncase o hrincă de mămligă rece, tăvălită în hrean înăcrit cu borș și înroșit cu zamă de sfeclă...

„...apoi, așa nu mai ajung eu binele... se socoti el amintindu-și. Ca s'ajung la pânea albă, am de muncit alături de ceilalți gospodari, în colectiv. Ia'n să-mi văd de treabă... cum să le apăr eu pânea albă ? Va să zică, ea să steie la umbră, eu să-i secer... ea să se'ndoape ca o găscă, eu s'o apăr de câni !

Și apucând spre casă, repede, Maței sudui hotărât :

— Ei... ei... nu-mi mai trebuie să știu... dracul să-l ia de asolament !

CAP. III.

Cât de frumos strălucesc ploilele calde ! Stai plecat asupra lucrului și, de-odată vezi cum ogorul se întunecă. Ce să fie ? Când te'ntorci spre asfințit, o vezi venind repede, bătând cu săgeți piezișe, cu săgeți de cristale și de aramă. Atunci, copiii rămași în sat, urcă pe garduri, pe acoperișurile înalte, s'o vadă mai bine — și strigă ca s'o îndepărteze :

„Fugi, ploaie călătoare
că te-ajunge sfântul soare,
c'un pai,
c'un mai,
cu săgeata lui Mihai...”

Și ploaia cade, cu bulbuci; în timp ce departe, cine știe unde, se întind pe bolta cerească, dela un capăt la altul, curcubeiele... Plantele se îngreunează de stropi, pământul se udă în adâncime de-un lat de mână. Astfel, cu ploaia strălucitoare, trec lunile grâului, lunile vișinelor, lunile privighetorilor și ale perelor de vară. Intr'o zi, cerul se încoronează într'un curcubeu mai frumos ca de obicei, un curcubeu care ametește ochii.

Soarele, după ploaie, are o strălucire deosebită. Dacă te uiți bine în lăstari și'n coroanele ulmilor, vei zări cele dintâi frunze galbene. Vântul amurgului e mai rece, luna răsare albă. Păpușoiul, dacă-i desfaci un pic pănușile, își rânjește grăunțele de aramă. Intr'o zi, nu se vor mai arăta cumpene din spre miezul nopții. Intr'o zi, vor veni ploi tulburi, de toamnă, ținând câte paisprezece zile și paisprezece nopți. Vine vremea cea îmbelșugată a culesului. Cum vine ploaia, camenii se întorc în sat ; unii stau la sfat, sub streșini, fumând, stupind în fugă bulbucilor ; alții își pun un sac în cap, își iau vitele de funie și se duc să le pască în brătiș ori în lungul drumușoarelor. Așa făcu Tăun în ziua aceea ; își puse un sac în cap, își suflecă bine ismenele,

porni în luncă să pască două juncuțe roșii. Dar dacă-l credem că s'a dus numai la păscut juncuțele, ne păcălim !

În plopărie era plin de copii, mai toți de-ai oamenilor înscriși în colectiv. Își pășteau florenele, rujanele, răsunau clopoței și zurgălăii.

— Ascultă, măi Trică... spuse Tăun către un băiat cu pălărie țuguiață. Nu cumva ești feciorul Dumitriței... stați peste drum de Clip... așa-i ? vezi că știu... cu tat-tu am fost bun prieten, ca niște frați. Îl ții minte ?

— Nu-l țin minte, moșule... când a murit eram prea mic.

— E-e-e... așa ! S'a dus bietul ta-tu... ați rămas voi, ca de batjocură... Câte vite aveți ?

— Trei : o vacă, un vițel și-un buhăeș... Vaca și vițelul ne rămâne nouă... buhăeșul îl dăm la comun... așa spune mama... cō mîne îl dăm la comun...

— ...și nu-ți pare rău ? Nu-ți vine să oftezi, să plângi ? Tu-l paști... îl hrănești cu trifoiș verde... acolo au să ți-l facă nevăzut... într'o noapte toate vitele au să fie tăiate... carnea au s'o ospăteze... din piei își fac ciubote bolșevicii... Tu, măi, să nu te lași ! Cum te cheamă ?

— Mitriță mă cheamă, bade... La școală mă strigă Dumitru, acasă mă desmiardă și-mi spun Mitriță... Și spui că au să se taie vitele ? Dacă-i pe tăiate, am să-i spun mamei să nu deie buhăeșul... Eu îl cresc, de mic... l-am scărpinat în cap ca să-i iasă mai repede cornițele... acum îl învăț să împungă... are să fie un buhai mai mare dragul ! Și spui că are să ni-l taie într'o noapte ?

— Cum te văd și cum mă vezi, măi Mitriță ! Taie vitele, aduc în locul lor mașini, au să vă calce sub roți... veți vedea voi ! Cum de-a fost mă-ta așa de proastă, că a trecut la comun ? Și pe ea au s'o iee într'o noapte, și voi rămâneți și fără tată, și fără mamă ! Au s'o lege în funii... au s'o ducă cine știe unde, într'un vagon fără ferești, într'un câmp, au s'o deie jos, au s'o omoare...

Își trase mai bine sacul, și-l încheie în dreptul obrazului, încât i se vedea numai un ochiu.

— ...asta ți-o spune un om bătrân... un om care a pățimit multe... unul care a înnotat în venin pân'la piept... Cunosoc tot ce plănuiesc bolșevicii... Și pe voi copiii au să vă iee... vă închid în niște cotețe, ca pe câini... vă pun să vă rugați la un ciot bătut în fața cotețelor ; care se roagă mai bine ciotului, acela capătă o hrincă de mămăligă odată la trei zile ! Asta vă așteaptă ! Pe cei mai deștepți, așa cum ești tu, îi ia de după cap, le taie limba... Eu cred, mă Mitriță, să te duci acasă, să te apuci de poalele mîne-ta... să n'o lași... plângi și răcnește... să nu intre la caznă... să-i fie milă de copiii ei și de vite !

Cum Mitriță se făcuse alb, și cum din ochi prinseră a-i luneca lacrimi, Tăun se îndepărtă, tușind, își mână juncuțele spre celălalt capăt al luncii, tocmai în desişurile plopăriei.

Vorbele lui trecură dela Mitriță la alți copii și astfel din copil în copil se întinseră pe toată lunca. Veni asfințitul și veni sara, sara cea din urmă pentru vitele menite colecivului; astfel, cum ajunsese acasă, Mitriță se prinse de poalele maică-sei, țipa cât îl ținea buricul:

— Mamă... mămuță... mamă... să nu dai buhăeșul, mamă, că-l ucid bolșevicii să-și facă din el ciubote... și pe tine are să te ucidă, mamă... și pe noi toți! Cum te lasă inima, măicuță? Păcat că nu vine tătuța acasă, păcat că putrezește... că el ne-ar apăra! Să nu dai buhăeșul, mamă...

Dumitrița tocmai pusese în iesle câte un braț de fân fraged, dinaintea celor trei vite. Pentru buhăeș, făcuse o covățică de zahareă din sfecă și tărațe îi pregătise buhăeșului o mâncare mai deosebită, ca un praznic de rămas bun. Vaca și vițelul se întindeau să se înfrupte din bunătate, dar buhăeșul își semețea urechile, gata să'mpungă cele două boturi calde amirosind a iarbă acră. După ce sfârși zahareaua, muși încet, întorcându-și botul către Dumitrița: aceasta, cu o perie și cu o cesală, îl griea de stropii de glod, îi scotea țurțurii de bălegar din coadă. În răstimpuri se oprea din treabă, cădea pe gânduri. Când Mitriță veni iar cu văicăreala, îl repezi la o parte cu piciorul... Mai la urmă, poate că Mitriță are dreptate... de ce să-și deie buhăeșul? Cât se chinuise pentru el! Își aminti pârjolul secetei, când nicăiri nu găsea un fir de iarbă verde... cum umbla ea, cu poala, până cine știe unde, s'aducă vitelor niște frunzar îngălbenit; cum scormonea pământul, căutând rădăcini, până și hrean le pusese dinainte... atunci, în vremea aceea, a fost domnia șpiculanților și casapilor. Dumitrița și-a ținut vitele cu dinții, și le-a ținut numai ea știe cum, numai să birue greutățile pârjolului... Iat-o acum cu trei vite sdravene, sănătoase, mai mare mândria! „Ce-ar fi, dacă mâne dimineață ași trimite tustrele vitele în luncă, să nu dau buhăeșul? Ce au să-mi facă? E-al meu — nu-l dau!”

Nu mai intră în casă. Se întinse în iesle, în preajma celor trei boturi calde... și ofta... și ofta... Dacă nu i-ar fi murit omul în război, el ar ști cum îi bine... s'ar da și ea după voia lui... căci bărbatul tot bărbat rămâne... Așa, ce să facă? Își dă de lângă casă vita crescută cu atâta sbucium... și cine știe pe ce mâni o dă! Când era mic, buhăeșul ei pășea odată în preajma mălișilor celor mari... Păscând, a intrat în mâl pâ'n la genunchi, apoi pâ'n la pantece, pâ'n'ce nu i s'a văzut afară decât vârful botului. S'au muncit vecinii o noapte întreagă, cu parii, la luminile felinarelor, săltându-l iar afară... Când

l-au scos, era supt de mâl, tremura, se strânsese ca o armonică... de-atunci i s'a făcut ei drag acest vițel roșu, cu țință albă... A bolit — ea l-a căutat ca pe-un copil, l-a ținut în casă decum au dat ploile toamnei și până primăvara... Cum iarna era aspră și ea n'avea lemne, cum să-și încălzească plozii, să nu degere? Li culca pe paiele vițelului, lângă trupul lui cald, învelindu-i pe toți cu acelaș suman aspru. Când și ei îi era frig la mâni, în dricul nopții, cobora de pe cuptor, își lipea palmele de botul vitei, încălzindu-și-le. Astfel, vita deveni un suflet al casei, crescut cu copiii la un loc, pe acelaș așternut de paie, sub aceeași învelitoare... Când îi era sete, vițelul se scula, bea din căldare; lîngea același drob de sare din care ei își sărau borșul și mămăliga... Și, oftând, Dumitrița își dădu sama că i-i tot atât de greu, ca și cum ar fi să se despartă de-un copil, să-l deie la prag străin, pe mâni străine. Mai bine să-și iee vitele, să se ducă încotro vor duce-o ochii, decât așa...

Și doar era așa de hotărîtă, pân' nuse întoarse Mitriță din luncă! Vorbele lui o destrămaseră... și ea ofta, în timp ce vitele răsuflau blând. Grajdul era plin de miresmele fânului și sudoarei. „Dacă-l dau, își spuse ea mai departe, nu mai am pace cu copiii! Au să-mi scoată ochii toată ziua... au să prindă ciudă pe mine... au să mă blesteme... Eh, vai de femeia necăjită!” Ce-ar fi oare, să se ducă pe la vecine, să se iee cu ele... Oare ce face Tănăsoaia cu junca ei? Ce inimă are și baba asta!

Astfel, Dumitrița se scula din iesle, trecu pârleazul la Tănăsoaia, unde se zărea o luminiță în grajd. Rămase pe prag, uitându-se cum baba spală coada juncii într'o strachină mare de lut...

— ...să fii frumoasă... cea mai frumoasă să fii tu... grăia baba, încet. Mâne dimineață, când va fi să te scot din grajd, să te duc, îți pun în coadă cordică roșie...

— Ce inimă ai... grăi Dumitrița, cum te lasă inima? Mie, mi s'a făcut scrum și șgură...

— Ascultă, fată... îi răspunse baba, spalând mai departe coada juncii, uită-te la mine... nu-s nebună! Ducem vitele acolo ca la o liberare... mă pricepi? Acolo, ele capătă alt traiu, scapă din jug și de sub biciușcă... Vita, îi pentru dat lapte! Pentru arat, vin mașinile! Dece să le chinuim? Îți fată vițel, le mulgi, le înjugi, le bați... la urmă, când cad de bătrânețe, le iai și pielea... treabă-i asta? Acolo, la comun, ele au să fie în huzur... Le vine vremea taurului — au taur de prăsilă... fată niște viței frumoși ca bujorii... Cum să-ți deie lapte mult și bun, dacă trag la plug din zi în noapte? De unde lapte bun? Din chinuri? Ele abia urcă locurile deluroase, trăgând carele, de dimineață până'n sară, tu le mai trași de țâță! Dacă 'ntorc cornul la tine, mă-

nioase că le ceri lapte din trudă și din buruiană amară — tu le tragi cu ghiontul...

— Vezi, mătușă, mi-i greu... mi-i al dracului de greu... tocmai de-aceea am venit! Oare nu s'ar putea, mătușă, să duc boujul noaptea? Că dacă-l duc noaptea, copiii dorm, nu află... mi-i frică de plânsul lor! După ce-l duc, noaptea, a doua zi dimineață le spun copiilor că l-am vândut, ori că mi l-au furat... găsesc eu o vorbă potrivită... Nu-i bine?

— Mde.. fată... știu eu? Cred că dacă-i să treci un val, trece-l dintr'odată! Dacă ocolești, te 'nneci debunșamă! Ce are să fie? Au să plângă copiii... Plâng o zi, două... le trece! Dar dacă-i să-i tot amăgești cu vorba, ai să ai amar în casă în fiecare zi. Știi că vin flauetele? Când le-auzi cântând, ia buhăeșul de funie, intră 'n rând! Are să fie o petrecere cum nu s'a mai pomenit!

— Poate așa oi u face... nu știu! Mă mai duc și pe la alți oameni...

Trecu în drum, se opri drept la fereastra lui Țupei. Pe-un pat larg, cei nouă nepoți dormeau amestecați ca niște săculețe aruncate la întâmplare. Pe horn, ardea chiorâș lampa. Lângă ea, sta în capul oaselor, Țupei, cu capul sprijinit în pumni. De când sta el așa, cine știe! Dumitrița ieși din ogradă în vârful picioarelor. Unde să se mai ducă? Hotărât, bine era cum îi spusese Tănăsoaia! Dacă-i să treacă un val, să-l treacă dintr'odată!

Se cuibări la loc, în iesle, în timp ce afară cântau cocoșii de miezul nopții. Și ea ofta, de o dureau rărunchii. Vitele respirau rar, cu boturile întoarse către ușa deschisă larg și către cerul plin de spuza stelelor. Din câmpii veneau mirozne umede din respirația fără început și fără sfârșit a plantelor și a pământului.

„Cât de ușor îi vine lui Cocoran, de pildă... gândea Dumitrița. Iși ia sapa 'n mână... hai la colectiv! Treceți-mă și pe mine cu o sapă! Dar să-ți rupi din inimă o vită... ei, cât de greu îi vine omului !...”

Dacă socotea Dumitrița că somnul lui Cocoran era mai bun ca al ei, se păcălea amarnic! Cocoran, prăbușit pe pat, gemea ca un bivoli. Când se răsucea, pârlău scândurile sub dânsul. Ce-i lipsea, oare? Nu cumva îi părea rău după pământ? Asta, debunșamă, nu! Minteai lui nu mai putea vedea ogoarele decât fără haturi... împărțise lumea în tarlale fără capăt! Atunci de ce ofta că pârlău patul? Cocoran ofta de-o mare rușine! A umblat toată viața ca un haidău... n'are la casă măcar o vacă... măcar o oaie... cum să se arate, mâine dimineață, fluerând, cu mâinile în buzunar? Nu-i mai mare rușinea? Oamenii ceilalți au s'aducă boi și vaci, oi și cai... el, — nimic! Rușinea

asta are să-l urmărească în toate zilele lui... are să-l mustre cugetul... Ce-ar fi, dacă s'ar ridica din pat și s'ar duce să cumpere măcar un vițel, măcar un bouf de lapte, ori o juncă? S'ar putea duce la Clip, cu care-i prieten... l-ar înțelege... i-ar da vițica, el ar rămâne cu vaca...

Se răsuci, se mai răsuci odată, patul trosni, se prăbuși sub dânsul, drept pe cloșca așezată în coșarcă, pe ouă... Ce-i venise lui Cocoran, de se hotărîse să pună cloșcă! Cine-i poate afla gândurile! Destul că gândul cloștei i-a venit în ziua când i-a pus Ioana pe genunchi strachina de borș. Iată cum poate topi o femeie, nu inima omului, ci chiar munți de fer...

După ce s'a aburcat dintre hârburi, cu mare greu, potrive cloșca speriată, la loc, își încinse cureaua. În tindă, auzi cârâitul depărtat al cocoșului adormit. Pân'la Clip urcă aproape în fugă.

În grajd, Clip cesăla vitele, pe întunec. Cocoran pricepu asta după hârșăitul ușor al cesalei.

— Noroc... ce faci? spuse el, oprit în prag.

— E-e... umbli ca strigoiul! Tu ți-ai pieptănat cocoșul? Măne dimineată ia-l la subțioară... hai și tu cu averea...

— Nu mă ghionti, Clip... mi-i rușine de nu văd înaintea ochilor! Toți duceți câte ceva... eu, nimic! Ce să pun la comun, sapa? Tocmai de-aceea am venit la tine... am o rugămintă... o mare rugămintă... te rog așa... cum nu m'am rugat la nimeni niciodată...

— E-e... ce vrei? Lasă-mă să-mi pieptăn mai departe miresele! Du-te și te culcă! Umbli... n'ai stare... Du-te și-ți piaptănă cocoșul...

— Iar mă ghiontești, Clip, și mă arde... Mai bine lasă-mă mamei dracului... Vei vrea, oare, să-mi faci un bine, tovarășe?

— Ce vrei? se stropși Clip, cu un glas în care se simțea căldura și prietenia, dela o poștă. Vii la miezul nopții... îmi bați capul! E-e-e...

— Dacă-i așa, mă duc... rosti Cocoran și bucuros ar fi fost să se despice sub el pământul.

Vii la om, ca la o fântână bună, să-ți adapi inima însetată, când colo, scoți ciutura plină de mâl... plină de pietre. „Lasă, Clip”... făcu el, prin mijlocul ogrăzii, dar Clip îl ajunsese, îl bătu pe umăr:

— Te-ai sălbăticit de-abinelea, tovarășe! Omul glumește când colo, tu te mănii ca un copil! Știi bine că ți-aș da și inima din mine dacă mi-ai cere-o!...

— ...Clip... frate... tovarășe... vinde-mi mie vițica...

După ce însfârșit, izbuti să spună ce-l durea, tot atâta... se putea despica pământul sub dânsul...

— Bine, Cocoran... bine... să ți-o dau acum? Ți-o dau pe-ascuns, să nu mă simtă femeia... Hai, ia-o... Că noi, Cocorane, trebuie să fim

una... nu luptăm împreună de-atâta timp? Nu suntem amândoi într-o brigadă? N'o să muncim alături, cot la cot?

Grăind, intră în grajd, deslegă vișica de lângă vacă, o aduse afară; Cocoran se descinse, îi petrecu cureaua pe după gât, îndemnând-o :

— E-e-i... hai! Noroc la boi și vaci!

Și o îndemna:

— ...hai, vișică, hai... hai la bădița Cocoran, acasă... și să vezi ce bine are să-ți fie... să vezi cu ce bunătați am să te hrănesc până mâne dimineață! Dacăi fi copil ți-aș aduce acadele... turtă dulce... brânză de iepure...

Vișica se trase înapoi, cât se trase, dar se împlânzi cruzindu-i glasul bun, mergea repede alături cu dânsul:

— Ai supt-o destul pe maică-ta, Florică ! îi bătrână, las'o să se hodinească, n'o mai chinui! Am să te duc între vișei mulți... mulți... ai să sburzi zi și noapte! Și când îi fi tu mare, floreano, ai să ai altă viață! Maică-ta a fost roabă, rămâne roabă... tu n'ai să cunoști jugul, nici sfârcul biciului! Ai să faci un grumaz frumos, ca să crape de ciudă vișicele chiaburilor, cele de-o samă cu tine... Ai să fii pieptănată în fiecare dimineață ca o fată mare... să vezi! Și-apoi, n'au voie să te bată! Am să grăesc cu Țupei care-i mai mare peste grajd, să se poarte bine!

Tot grăind ajunse acasă, băgă vișica în bordei, îndemnând-o :

— Hai... bine-ai venit în ospeție! Eu sting lampa, îți pun dinainte un brățisor de fân moale... roade până mâne!

Ceeace și făcu. Aduse un braț de fân, încât par că vroia să îngroape vișica în el, cu totul; îi puse apă într-o strachină mare, stinse lampa, se întinse în pat. Dar, cum prinse el a sforăi, vișica începu să ragă jalnic, tot pipăind cu botul fereștrică. Ii răsturnă oalele de pe laiță, călcă în strachina cu apă...

Dându-și sama că n'are să mai poată închide ochii, Cocoran se sculă, îi trecu iar cureaua pe după gât, îndemnând-o:

— Hai mai departe, hai... dacă n'ai stare în casă... Te-ai și învățat la larg, florică... dacă vrei la larg, hai în câmp, hai să-ți dau frunze de păpușoi...

În marginea fiecărui ogor, se oprea, îndemnând-o:

— Ia'n apucă o frunză... așa... Acum hai să fugim. Ia'n mai ia și de-aici o frunză... o frunzuliță...

Ajunse la o fântâniță, vru s'o adape. Dar cum să-și bage vișica botul în trocuța aceea prea strâmtă? Lasă, are el Cocoran un meșteșug... ce-i dacă-și va pune pălăria cu gura'n sus și va turna apa în

ea? Potrivi pălăria, o umplu, vișica o goli dintr'o sorbitură, întinzând iar botul spre fântână; bău zece pălării de apă.

Încă de pe la ceasul 4 dinspre ziuă, Țupei coborî de pe horn, își trezi nepoții. Avea un pieptene mare, sub grindă; îl curăți bine, prinse să-i pieptene, pe câte unul, alegându-le cărărușe, drept prin mijlocul capului. Li lăuda:

— ...sunteți frumoși, mânjilor... azi îi zi de sărbătoare mare... mare cum nu s'a mai pomenit... ferice de mine că am apucat-o! Voi, mânjilor, dacă nu v'ar fi murit părinții, ieșeam azi cu toții, atâtea familii... abia am fi încăput 'pe drum!

După ce-i pieptănă, îi trimise în fundul grădinii, la pârâu, să-și spele bine picioarele, să și le frece mult, cu pietre și cu mâl. După aceea se duse la șopru, unse bine osiile carului, cesălă boii, grăindu-le:

— ...hai... hai, feciori! Cinci ani am bătut drumurile împreună... unde n'am fost? Prin câte ploii n'am trecut? Iarna, când crăpau ouăle cerbului, noi eram cine știe unde, pe drumuri depărtate și tremuram împreună! Să n'aveți grijă, că vă duc la bine, boulenilor! Poate veți apuca măcar un an de bine... Azi, vă dau foaie de lăsare la vatră...

Grăia, dar în gât îi stăruia un nod amar... părerea de rău după bouleni îl făcu să asude din cap până'n picioare. Știe că acesta-i binele...știe că nimeni altul, dar gândul că-i va rămâne grajdul gol și ograda goală, îl rodea al dracului! Cu cine se va lua, de-acum înainte? Pân'acum, n'avusese când îl cuprinde urâtul, căci era mereu pe drumuri, zi și noapte pe drumuri... De-acum, când va intra sara în ogradă, boturile cui nu se vor mai întinde afară prin ușa grajdului? Își pricepea boulenii așa de bine, știa când vor apă, când vor mâncare, când vor să fie scărpinăți pe grumazuri, apăsat...

Pe cel din brazdă îl poreclise Florean, după culorile roșii și albe ale părului, pe cel de către om, Plăvan. Hei... toamna când se înne-case Florean cu un cartof! Atunci moșul Țupei nu mai știe ce-i cu dânsul! Un vecin veni repede peste ogoare, atras de strigăt, vru să bage restel de la jug în gura boului, să împingă cartoful. Moșul Țupei i-a repezit restel la o parte -- l-a rugat numai să ție boul de coarne, să-l ție sdravăn! Astfel, se suflecă repede, până'n umăr, și băgă mâna până'n gât, cu grijă și cu socoteală, împingând cartoful... Dar vara când Plăvan s'a umflat de prea multă lucernă verde? Atunci, cu mâna lui i-a implantat sulvacul în boft, slobozindu-l, scăpându-l de la o moarte năprasnică prin crăpare... Dar când s'au îmbolnăvit, și Florean și Plăvan, de dalac? Este și-acum în Mălini o vale numită cimitirul vitelor, de unde câinii mai scot și-acum ciolane... Atunci, au pierit

atâtea mândreji de vite! S'a turnat var peste gropi întregi de vițice roșii, de bouji floreni, de vaci cu lapte... Mândreji de boi erau cărați acolo. Un veterinar umbla dela casă la casă, să afle boala. Țupei și-a ascuns boulenii în grădină, mânându-i cu multă caznă, — i-a ascuns în luncă, punându-le iarbă de spânț cu mâna lui, pân'ce și i-a ridicat iar pe picioare. Nu i-a înjugat vreme lungă, pân'ce s'au însdrăvenit cum trebuie. Și câte alte greutăți n'au trecut cei doi bouleni! Pe vremea războiului, când umblau cu rechiziția, el și i-a ascuns într'un zămnic săpat anume sub șură... pe-atunci boulenii erau flăcăi...

Dacă ne întorcem cu câteva ceasuri înapoi, la miezul nopții, îl vom vedea pe mijlocașul Fosăilă, cum nici n'are inimă să intre în grajd să-și vadă vitele... Gata! În câteva ceasuri, grajdul i se va goli cu totul, căci n'are vacă, n'are vițel... va scoate juncuțele, și le va mâna la deal... când se va întoarce înapoi acasă, are să amejească de-atâta goliște... Ce bine ar fi dacă'n ceasurile grele ce le mai are pân'la ziuă, ar sta cu Clip! Posnașul, l-ar lua cu basme, l-ar face să uite. Cel mai greu, îi era de gura muerii, ard-o focul s'o ardă! S'a umflat de plâns, a aprins candelile sub icoane și se roagă... se roagă la nu știu ce sfinți cu bărbi să-i aducă înapoi gândurile bărbatului. Gură mare nu face, ca de obicei; numai se roagă de i se scutură cămașa pe dânsa...

— „...doamne, sfinte Atanasie cel mare, fă să mi se întoarcă gândurile bărbatului înapoi, că tu poți...”

— Poate într'adevăr, răspunse Fosăilă, poate — dacă vreau eu! Și eu nu vreau... Degeaba cheltuești oloiul cu candelile... Fericirea și bucuria, femeie, îs aici pe pământ, degeaba ridici ochii sus...

Grăia Fosăilă ce grăia, ca să-și facă inimă, dar simțea cum i se golește capul cu cât înaintează noaptea. Așa că se repezi la Clip.

— Aprindem țigări... începu posnașul, poftindu-l pe prispă. Ei, cum merg fumurile? Merg?

— Merg... merg al dracului! În viața mea n'am pus țigară în gură... la orice greutate aș fi fost... Cum să trag fum în mine ca 'ntr'un foi? Și iată... De câteva zile fumez... trag țigări una după alta... Ce-mi face femeia ca să mă desveje? Dacă vede că nu merge cu rugămintea, îmi fură într'o zi tabacherea, amestecă tutunul cu păr de capră pisat mărunț... eu fac țigară... trag... era să-mi vărs și inima! Și m'am lăsat, am svârlit tabacherea într'o fântână. Pe dracul! a doua zi umblam nebun după o țigare... am umblat cale de zece ogoare. Și fumeg... fumeg ca hornul... par'că n'ași avea în mine plămâni ci bucăți de carne puse la afumat... Cu el, mă mai iau! Vezi, aveam un fecior — când l-am prins fumând i-am băgat țigara pe gât... nu-l înțelegeam

dece fumează... avea o durere, o supărare cu o fată. Și nu-i leac mai bun la supărare, decât fumatul!

Grăind, aprindea țigară dela țigară :

— ...vezi, Clip... se cheamă că tu ești cel ce m'ai prelucrat... m'ai lămurit. Îți spun drept — mi-i greu! De asta am venit la tine, să mă ajuți să trec hopul... Cred că mâne, după ce om duce vitele, am să mă 'mbăt... Dracul știe ce am să fac! Li greu când ai vrut să aduni... când te-ai văzut mijlocaș, și, de-odată, iată-te cu grajdul gol!

— Nu uita, Fosăilă, un lucru: mijlocaș sunt și eu... eu sunt deplin încredințat că drumul apucat de noi, îi drumul cel bun! Să ne ție legați la pripon o sărăcie de vacă? Un cal? O oaie? Căci, ce-l ține pe om în loc? Dar când se 'ntâmplă că vita crapă, ce faci? Îți pui mâinile cruciș pe piept? Nu-i mai mare râsul, Fosăilă, să stăm legați de cozile vitelor, noi care vrem să trăim mai bine? Lasă-ți nevasta să se roage cât îi place! Tu vrei să mergi înainte, ea te trage înapoi... Îți rupi inima... La ce? Pentru trei juncuțe? Dar dacă dă în ele un dalac, și pier? Hai, mai aprinde o țigară și nu ofta atâta, că-i mai mare râsul! Oftezi, ca o babă! Ia'n gândește-te cum are să se spue: „Iată, trece brigada... uite-l pe Fosăilă mijlocașul... uite-l pe Clip! „Unde-om lucra noi, potopim buruiana... potopim pălămida... Au să-și sgâiască ochii, toți, când ne-or vedea cât aducem, toamna, acasă... Cinci mii de chile la hectar, măi! Gândește-te ce pârleală scoatem...

— Știu, Clip, dar mă trage dracul de coadă... mă trage înapoi... Numai mâne are să-mi fie greu, al dracului de greu... Mi-i milă de nevastă. Dacă ar fi una rea, cu clonț, i-ași trage una... gata! Da-i bună... mi se înmoae picioarele cum o văd rugându-se la icoane... Par'că o văd cum tace și plânge, mâne, când oiu scoate vitele...

— Eu, în locul tău, Fosăilă, ași trimite-o de-acasă... trimite-o la târg, ori la vr'un neam, în alt sat...

— Știi că nu-i rău așa... o trimit la Bursuci, în Baia, are acolo o soră.

Astfel, hotărît, Fosăilă se' ntoarse acasă, dar nu mai avu pe cine trimite în alt sat; nevastă-sa stinsese candelile, gătise frumos în amândouă încăperile, măturase tinda; își puse desagii în spate și pomi; lăsă vorbă, printr'o vecină, că se întoarce peste trei zile, după ce trece valul... Fosăilă răsuflă a ușurare. Se duse cu felinarul în grajd, să pieptene și să cesăleze cele trei juncuțe, să le grijească bine, gospodărește, să nu se facă de răs, el, om cuprins... Se opri în prag, și mai nu și-a dus mâna la inimă, de mirare: cele trei juncuțe erau pieptănate gata, așternutul le era proaspăt, din niște pae de orz, una din ele, aceea din mijloc, cu grumaz mai țănoș avea la gât un zurgălău, între coarne o împletitură cu panglică albastră.

Tustrele cozile juncuțelor se despletiseră ca niște fuioare de in carat... „E-e-e... mâna femeii... săraca! făcu Fosăilă, înduioșându-se. Le-a îngrijit înainte de a se duce... e-e-e... Minodoră... Minodoră”... Anină felinarul sus, s’așează pe-un butuc, după ce le dădu câte-un braț de trifoș așa de plin de mirozne, să-ți vie să-ți pleci capul pe el și s’adormi...

Înainte de a se așeza pe butuc, la coada vitelor, Fosăilă își puse la îndemână o lopată. Cum își dădea coada la o parte, una, să se balege, el potrivea lopata, arunca balega afară; vroia să nu se mânjească de fel, să fie curate și frumoase, toți câți s’ar uita la ele, în drum spre grajdul comun, să spue:

— „Trec juncuțele lui Fosăilă... mai rar cunoscător la vite!”

Astfel, stând cu lopata în mână, pieptul îi creștea puternic, abia aștepta să se facă ziua... Se închipuia trecând prin dreptul lui Tăun, alături de Clip, amândoi țănoși, cu piepturile scoase mult.

— „...Pe Tăun unde-l svârlem, Clip — tovarășe?”

— „Pe Tăun? În piatră seacă... la prunduri... să plângă și să se vaete ca necuratul în spini...”

2.

Rămăseseră înțeleși să se strângă în capătul satului, la poarta lui Onufrie-Ochi-de-Vulpe. Întâi și’ntâi, veni pe tăpșan Tănăsoaia, cu junca de funie, gătite amândouă ca de nuntă. Coada juncii era împletită într-o mulțime de panglici roșii; între coarne îi pusese o ramură de brăduliță, legată cu ațișoară încât părea că poartă o cunună de mireasă. Îi pusese la grumaz un clopoțel cu sunet frumos. Însă, junca voia să pască, se tot smucea; găze rele, niște muște cânești o înghimpau; baba, tresărea speriată, de câteori junca vroia să-și facă coada par, s’o ia la fugă... După Tănăsoaia, veniră mănându-și oile, cei doi ciobani, Mitru și Dumitru. Ileana lui Părău veni cu Razonte și Agripina, toți aduceau câte ceva, vite, oi, cai, cară cu unelte; numai Onufrie sta de-o parte, cu mâna sub brâu; se socotea: „eu, am să mă alătur de Cocoran, amândoi n’avem nimic... Eh, dac’ar fi măcar ochii Rozaliei!” Dar ea chinuia la spital, oarbă, oarbă pentru totdeauna!... Da, am să mă alătur de Cocoran are să-mi fie mai ușor să trec rușinea...” Dar Cocoran va veni, debunăsamă, cu sapa... o va purta pe umăr cum numai el știe s’o poarte... Așa că ar fi bine să aibă și Onufrie măcar o seceră... măcar o furcă... Dar toate arseseră... De-ar veni mai repede Cocoran, să s’alătore de el, căci mulți au și prins a se uita pieziș. A... dar ce să fie asta? Cocoran venea într’adevăr cu sapa pe

umăr, dar trăgea de funie o vițică floreană, umflată de mâncare ca o căpușă... Ca s'o amăgească să-l urmeze, uriașul ținea în mână o ramură verde și vițica tot întindea botul... Astfel, Onufrie asudă tot de rușine și umilintă mai cu samă văzându-l pe Corcodel cu ce avere vine... Era galben, se vede că abia se ridicase de pe boală. „Ce să fac? se întreba Onufrie, trăgându-se tot mai de-o parte și-i venea să se ascundă în câmp, să nu mai deie ochii cu nimeni. De-odată, zări steagul roșu de pe grajd, îi veni un gând strașnic: „...dar cine să poarte steagul organizației de Partid? Cine, dacă nu Onufrie?” Urcă dealul tot într'o fugă, se întoarse cu steagul organizației. Acum inima îi era liniștită.

Veniră flautele din Hălăuca, trâmbițele din Bozia și cu toții se puseră în mers...

La poarta gospodăriei se îngrămădise lume de peste lume, din sate de departe. Copii cu steaguri și cu ghirlande veniseră din satele vecine. Peste toți, soarele lumina puternic, mestecenii fluturau ușor, străluceau pereții caselor. Astfel, când s'auziră flautele, de departe, când s'auziră trâmbițele, unite toate în cântecul tineriei, mulțimea simți fiori la tâmplă. Inșă dealurile erau grele, și se vede că gospodarii vroiau să treacă prin cât mai multe ulițe, să-i vadă tot satul cum se rup din trecutul de sărăcie... Și, într'adevăr treceau prin ulițe cât mai multe, chemând oamenii strânși la porți:

— Hai cu noi! Hai cu noi!

— Cu sănătate... spor la viață nouă... le urau oamenii și astfel mulți se repezeau în grajd, își scoteau vitele, intrând în mulțimea în mers, cu simțământul că dacă nu s'or smulge acum din frica de viață, n'au să se mai smulgă niciodată.

Întâi, s'a auzit un cal urcând în galop. S'a zărit un steag roșu, desfășurându-se în fugă ca'ntr'o vijelie. Ion Butnaru, îmbrăcat în straele de duminică, în cisme cu botfori lungi, în bondița cu flori, se opri în piciorul dealului. Steagul îi flutura deasupra capului. Calul strănuta. Astfel, Butnaru așteptă acolo oamenii, căci urcau greu. Lumea se dădu la o parte, deschise un drum larg, să fată loc carului larg al lui Țupeș.

Moșul îmbrăcat în tulumbar, își îndemna boulenii, fără cuvânt, atingându-i ușor cu biciușca peste gâturi. Pe fânul din car, cei nouă nepoți stăteau îngrămădiți unul lângă altul, mirați de-atâta lume câtă se uită la dânșii... Unul, cel mai mărișor, cel care-și tăiasse gâtul în sticlă, sări din car, înconjură delușorul, în fugă, se urcă la loc, râzând în gura mare.

— Taci... Scaraoțchi... vru să-l oprească unul într'o cămășuică ruptă dela gât până jos la poale.

- Aşa ? Dacă mă pui să tac, dă-mi înapoi cămaşa... na !
Ii smuci cămaşa, îl desbracă în pielea goală, râzând :
— ...asta-i cămaşa mea... a mea.

Fetiţele, mărunte cât păpuşele, stăteau tăcute, privind lumea cu nişte ochi gravi. În cosiţele împletite stângaciu, de mâna bătrânului, aveau nişte floricele galbene. Astfel păreau nişte gospodine pitice, împovărate de grijile grele ale vieţii.

Cânta muzica, ele îşi duceau mânuşele la ochi, ştergându-şi-i într'una... Intre copii, sta plugul bătrânului. În urma carului, prinsă cu o funică, venea cotiuga cu roţi strâmbe. Carul coti la pod, lumea se dădu mai la o parte, copiii de prin mesteceni se uitau miraţi la averea lui Tupei, la copiii şi la uneltele îngrămădite în carul larg. Urcând, moşul îşi aminti iar cântecul şi astfel, obrazul i se umplu de zâmbet şi mai că grăia tare... sau poate cânta cu glasul lui bătrân acoperit de sunetele largi ale muzicii :

...boişorii dinainte,
Cu corniţe aurite...
Boişorii din mijloc
cu corniţele de foc...

Cântând astfel, intră în ograda gospodăriei şi prin mulţime trecu un murmur. Cine erau cei doi pieptoşi care veneau alături aşa de şanţoşi ? Se strânseseră umăr lângă umăr, erau roşii la faţă amândoi, şi'n urma lor scârţâiau carele ; cel al lui Clip, mânat de nevestă, era încărcat cu unelte ; ferul plugului, uns bine, lucea în soare ; la fel luceau colţii grapei ; dar ce s'a întâmplat, oare, că boulenii lui Clip tot întorc capetele în urmă ? Trecând şi urcând, au zărit o viţică floreană şi o tot chemau mugind. Din urmă viţica aceea boncăluia jalnic, şi, de-odată iat-o ajungându-i ! „I-o dădusem lui Cocoran... îşi spuse Clip, speriat. Acum, se face de râs!...” Dar Cocoran urcă în fugă, o luă de după grumaz, îndemnând-o :

— Hai-hai ! Dacă vii, şi nu mă faci de râs, am să-ţi aduc în fiecare dimineaţă fân proaspăt... trifoiş... Ai uitat ? Ți-am dat să bei apă din pâlărie...

O trase înapoi, lui Clip îi veni inima la loc. Fosăilă tot întorcea capul în urmă, uitându-se cu mândrie la carul lui încărcat vârf. Il mânau nişte nepoţi. Peste uneltele mici pusese vânturătoarea cu picioarele 'n sus, încât carul scârţâia sub greutate. Legată de car, venea cotiuga de fer, după cotiugă, legată cu un lanţ, urca şişcorniţa cu roţi mari, rânjindu-şi dinţii şi cuţitele.

— Unde svârlim chiaburii, Clip ?

— În piatră seacă... să se vaete ca împelitaţii...

— Dar pe Tăun, cumetre ?

— Pe Tăun? Unde și-a înțărcat dracul copiii... să se vaețe la ape amare...

Urcau amândoi umăr la umăr, mai țănoși, Clip își bârligase grozav mustățile; păreau doi vrăbii grași, gata să-i sboare de sub nas.

— Brigada lui Clip... se lăuda Fosăilă, dar tăcu, pentrucă-l amețise atâta cântec.

— Așa mi-au cântat mie la nuntă... mi-au cântat... eh... uite cum se uită lumea la noi...

— La mulți li se rupe inima, cumetre... Să vezi... mîne o să primim multe cereri de înscriere... și-i o zi frumoasă... atâta soare... Hai, cu noi, măi!...

— Venim... venim... n'ai grijă! Spor la viață nouă...

Bucluc mare făcuseră oile lui Simion Pantoc. Cum au simțit alte oi înainte, pe acelea ale fraților Mitru și Dumitru nu le-a mai putut opri nimeni. Un berbec se alătură de alt berbec, mirosindu-se în lungul pântecului; se dădură înapoi, făcându-și vânt; când s'au isbit, dintre coarne le-au ieșit ațișoare de sânge. Oile mergeau strânse una în alta, stârnind un val ușor de colb. Mitru și Dumitru le luară în primire bucuroși și pe acelea ale lui Pantoc, erau mândri că urcă o turmă mai mare. Pantoc, ajungându-i, își scoase fluerul și cânta de se scutura cămașa pe dânsul... Mitru și Dumitru își plecară urechea spre cântec.

D'apoi baba Tănăsoaia! Ii venea să-și ia junca în unghii, s'o sfarme ca pe-o căpușă! Se isbise în niște tufe, dihania, se vede că o înghimpase musca sub coadă... altfel, junca dracului, nu-și strica frumusețea... de brăduliță dintre coarne... Căpiase par'că, tot mugind spre buhăeșul Dumitriței...

— ...și i-am lăut coada în dumbravnic, dihania! Am pieptănat-o cu pieptănul păstrat de pe când eram fată mare. Ce pricepe vita? O împunge o muscă, hop coada în sus cât parul! Dihania... numai oglindă nu i-am pus dinainte, să se caute!

Vru s'o ardă cu palma peste ochi, dar se înduioșă:

— Așa... juncă dragă, lasă... și eu am pățit așa, când mi-am pus întâi brăduliță în păr... m'am dus la o horă, într'un sat vecin, mă apucă ploaia. Am ajuns urâtă, așa cum ești tu acum... Hei, Ileană, Ileană saltă-ți copiii și mai sus!

Să-l fi văzut pe Razonte... s'o fi văzut pe Agripina! Razonte avea pălăriuță... întâia lui pălăriuță! Ileana i-o gătise cu hurmuz la panglică, îi pusese un pieptene, așa cum poartă numai flăcăii. Și un brăușor încinsese, țăncul, întâiul lui brăușor! Sub brăușor, avea o năframă, așa cum numai flăcăii au! D'apoi Agripina! Avea

cosițe și codițe ; mai cu samă codițele îi erau mici cât niște covrigi de grâu... ea ,se vede că-și da sama cât îi stă de frumos, de-aceea numai putea de răs ! Dar împielitatul de Razonte se tot pleca să ridice pietre... și mai-mai să-i apuce mâna un picior mare de bou...

Pe pruncul ei, Ileana îl gătise și mai ceva : avea o cămășuică înflorită în cusătură de mărgele, o pălăriuță cu pană strălucitoare de răjoiu.

Dar oare dece se opriseră, oameni, vite și care ? Ho-o... bouleni ! Ce s'a întâmplat, oare înainte ? Ce gură s'aude la poarta gospodăriei ? N'o fi glasul lui Corcodel ? Dar al cui poate să fie ?

Cum urca, galben și mâhnit, își spunea : „...dau vitele... intru în miezul mărului... lasă ! Am și pregătit grâul cu gărgăriță... mâne îl și amestec.... Bine ? Bine ?”

Zări în mulțime uniforma albastră a milițianului și-și spuse : „da, debunăsămă, a venit să se uite... să caște gura... Itrim nu mărturisește nimic, de l-ar arde de viu !...”

Dar ce să fie, oare ? Cu cât s'apropia el, milițianul ieșea tot mai la față... și... cine-i omul din spatele milițianului. Par'că-l cunoaște de undeva ! N'o fi... eh ! cum dracu-i spune ? Deodată, i se ivi în fața ochilor întâmplarea din Comănești... podul cu morți... Corcodel trăgând depe stînghie cu pușca mitralieră... Lăsă funia din mână, carul intră cu o rouă în șanț.

— Stai ! îl opri Onufrie, tremurând. Corcodel, puneți mâinile pe piept ! Il înșfăcă de gât :

— ...îl cunoști pe Făclieru ? Tocmai s'a întors din Rusia... din prizonierat...

— Lasă-mă... se smuci Corcodel, vrând s'o ia la fugă. Se opri, răspunse liniștit :

— ...Făclieru ? Nici n'am auzit de el... Care-i acela ? Tu ? Nu te cunosc !

— Ai să-l cunoști la târg, la judecată... îi spuse milițianul, scoțând cătușele din buzunar. Intinde mâinile !

-- Vezi... vezi... spunea Onufrie... vezi...

— Bine ! făcu Corcodel, prăbușindu-se în colb.

— Voi, tovarăși, strigă Onufrie, scoateți-i carul din rând ! La o parte, să treacă înainte lumea cinstită !

Carul lui Corcodel fu scos din rând, repezit la o parte. Și'n timp ce mașina miliției gonia către oraș, în timp ce carul lui Corcodel se răsturnase într'un șanț și boii rupseseră jugul, gospodarii prinseră a trece mai departe, veneau într'o hotărîre de nestăvilit, ca o apă puternică repezind la o parte butucii care-i stau în cale. Flautele cântau acum un marș, marșul victorios al Partizanilor, cântau

trâmbițele cu ele laolaltă, și cât de frumoasă era lumina soarelui ! Cât de frumos fluturau steagurile roșii ! D'apoi cele tricolore. Mândru, mai sus decât pomii și acoperișurile, flutura steagul ridicat de Onufrie, șalul roșu al Rozaliei. Incât, privindul, Onufrie spuse :

— Ochii Rozaliei... am să-i văd de-apururea în steag...

Potrivi scara, urcă sus pe acoperiș, cu steagul organizației de partid. După ce-l bătu în ținte lângă șalul Rozaliei se întoarse spre Răsărit, către steagul al treilea, înfipt pe creasta hambarului de către muncitorii din Roman.

Și cele trei steaguri prinseră a flutura la fel, prăjinile se îndoiu ușor, după apa vântului care mergea înainte, tot înainte. Muzica suna mai tare, oamenii căpătară o dărzenie în ochi și'n mers. Cocoran, așa se zăpăcise, încât vișica îl tot călca pe picioare. O îndemna la deal :

— ...Floritică-floare... hai, floritică-floare ! Ți-am dat apă din pălărie...

O zări din mulțime pe Ioana și nu mai văzu nimic înaintea ochilor, așa că prinse el să calce vișica pe picioare, încurcând-o la mers. Ioana se gândi că azi, acest om trebuie să mânânce un borș sdravăn. Cum să facă, să nu o simtă gura lumii ? După amiază, îl va chema pe Cocoran în fundul grădinii, la umbra mărului, va întinde un ștergar alb, îl va pofti să ospăteze... Din clipa aceea prietenul ei de zile și nopți, prietenul ei de ani, — focul — îi iese din inimă. Cocoran se și gândea acasă, la cloșca de sub pat: oare când scoate puii ? Adevărat că-i aproape toamna ; oare vor avea când crește pușorii ? „Mi-am ținut cocoșul în văduvie...” se dojeni el ; acum are să aibe puici sdravene, să le deșale... să le rupă creasta cu clonțul...” Trecu pe pod și se împletici mai tare, încât mai-mai să cadă în șanț !...

Pe Gavril Teleagă par'că-l lăsase frigul ; dârz, își îndemna boii, căutându-și feciorii, cu ochii, prin mulțime. Ii zări, suri și mânioși, mușcând-și buzele.

— V'am făcut-o pe obraz, lacomilor... spunea moșul. De-acum dacă vreți vite și pământ, treceți la colectiv... aveți vite... aveți pământ, ca să vă săturați până'n gât !

Urcă, având simțământul că între el și feciorii lui s'a făcut o depărtare mare... El a urcat pe-un deal — ei au rămas jos în vale, în urmă.

— „Dar vi-i deschis drumul, măi surilor ! Codiți-vă cât vă veți codi, după aceea — hai cu noi...”

— Hai cu noi ! îi îndemnă el, tare...

Feciorii își plecară capetele în pământ, rușinați că el, o sărăcie de moșneag, a avut curaj să se smulgă, s'o ia înainte, în timp ce ei, niște namile de oameni, stau cu ochii la moștenire, la apucături vechi.

— Hai cu noi ! ... îi îndemnă moșneagul înc'odată...

— Vom veni, tată... îi răspunse unul. Du-te sănătos înainte... Vom porni și noi...

Nu se mai auzi ce spune, pentru că Mitriță al Dumitriței nu vroia să lase buhăeșul ; îl trăgea de funie, înapoi spre casă, țipa :

— ...au să-l taie într'o noapte... au să-și facă din el ciubote...

— Să pleci din ochii mei, diavole... îl sfădea Dumitrița, îndemnând buhăeșul la deal. Nu mă face de râs, sărăcie cu ochi !

Astfel, după câteva pâlcuri de oi, venea, rușinat, Boambă. Degeaba îl apuca Feodora de mână și-i spunea :

— ...am greșit, omule...Știi, am scorțuri... pânză de in — le vând... cumpăr bouți la loc ! Hai... hai !

— Ai vrut să mă opărești... să mă arzi de viu, Feodoră... Feodoră ! Și te-am ținut ca pe-o pasăre'n cuib, femeie ! Te-a bătut vr'odată soarele, ploaia ? Munceam eu, în ploaie și'n arșiță... tu stăteai la umbră, țeșeci pânză... Nu m'am purtat eu bine ? M'ai făcut de râs... cum am să uit ?

— Uită, omule ! Cum ne'ntorcem acasă, întind masă mare... ca la nunta noastră. Ți-aduci aminte ? Erau colacii cât roata carului...

— Bine, Feodoră... bine ! Când cumpărăm bouții ? Să-i cumpărăm cât mai repede, Feodoră... să nu-mi mai plesnească obrazul de rușine...

— M'ai tras după tine sărăcie... hârâitură de babă... spunea Vasile Butnaru, către nevastă-sa. Ducea vitele de funie, era gătit în cămăși albe de fuior. M'ai tras după tine, știrbătură... unde duc carul ? Unde duc vitele ? Unde duc plugul ? M'ai făcut de râs... unde mă duci, hârâitură ?

— Hai... hai... hai... Nu te mai sperii de atomică ? Iaca, a, trecut vremea grâului, lumea nu s'a sfârșit ! Unde-i vecinul Zavedeu, să-l stupeșc între ochi ? N'ai văzut că spun minciuni, hoții, ca să ne sperie ?

Și bătrâna se uita mândră tocmai în capul șirului, vedea un steag roșu, zărea pălăria gătită a lui Ion.

— Hai, mână, moșnege... mână că ne îngrămădesc alții, din urmă. Ce tragi cu ochiul înapoi ? Ți s'a făcut dor de Cațaveică ? De Zavedeu ?

— Zavedeu... eh, săracul ! Bine mai deslega gromovnicul !

Bine le spunea — numai că nu se potriveau ! Acum, zace la pușcarie împreună cu Ține-bine-Traista...

Și astfel, șirul se sfârși. Vitele stăteau în grajd rânduite pe două rânduri ; și să fi văzut cum vițica adusă de Cocoran s'a rupt din funie și s'a tras înapoi lângă boii lui Clip ! Buhăeșului Dumitriței îi căzuse locul lângă junca Tănăsoaiei și să fi văzut cât de bine se împăcau mâncând fânul de care ieslea era plină până'n vârful ! Stăteau pe două rânduri, florene, plăvane, negricioase ; privindu-le, Mitriță spuse :

— Cât de bine îi șade buhăeșului nostru, mamă ! Uită-te la el ...și-a și aflat prieteni...

Se gândi la vaca rămasă acasă, singură la iesle, vai de capul și de singurătatea ei ! Sta, debunăsamă, ca o strigoaică cu patru picioare și cu coarne, în timp ce aici era atâta viață, erau vite așa de multe...

— Cât îi de frumos aici, mamă ! Și toate-s ale noastre ?

— Toate... toate, flăcăule ! Toate — ale tuturor !

— Și eu mă sclifoseam ca prostul ! Dacă'm să vreau să mă sui pe calul lui Ion Butnaru, am să am voie ?

— Ai să ai voie... calul e și-al tău, după cum buhăeșul nostru e și al lui.

Țupei și începuse să le adape, căci soarele urca... urca... luminând mai tare arborii, oamenii și pământul. Cântau flautele. După darea în primire a uneltelor, se întinse o masă mare, apoi o horă mare. Toți îl căutau pe Ion Butnaru. Unde să fie, oare ?

Se trăsese de-o parte, cu Clip și Cocoran, grăiau îngrijorați :

— Hopul a fost trecut... l-am trecut. Dar mai avem atâtea înainte... Mâne, pornim după semințe selecționate... în două săptămâni vin cu tractoarele... sdrobim haturile...

— Vom trece și peste greutatea aceea, Ioane... vom trece peste toate greutatețile, oricare ar fi ele...

— Așa-i, Clip... întări Cocoran, vom birui toate greutatețile ! Unde-i Onufrie ? Să nu-l mai lăsăm să steie de-o parte... se gândește numai la ochii Rozaliei, săracul...

Dar Cocoran tăcu, se uita în pământ. Niște ochi vedea și el. Erau vii ca argintul viu — aceia la care se gândea Onufrie erau stinși.

Onufrie sta singur, după grajd, privind cele trei steaguri, roșii. Prăjinile se îndoiu ușor, în apa vântului, arătând drumul steagurilor, înainte — tot înainte...

(Urmează în nr. viitor)

MIHU DRAGOMIR

CÂNTECE DINTR'O GOSPODĂRIE AGRICOLĂ COLECTIVĂ

SATUL MEU

Satul meu, de colburi năpădit,
te-au uscat boerii și chiaburii,
ani prelungi pe câmpuri am sădit
doar amarul și sămânța urii.

Satul meu, umbrit sub vineți nori,
adunam din miriști numai gozuri,
până când veniră muncitori
și ne-au spus de viața din colhozuri.

Satul meu, ca pumnii-am adunat
sforile de-ogoare laolaltă,
pirul sărăciei l-am sfărmat
sub tractorul ce pe brazde saltă.

Satul meu, am fost pălmași, argați,
glie-aveam cât capătul de ață,
azi în colectiv suntem bogați,
ne-a deschis Partidul porți spre viață.

Satul meu, deacum spre viitor
țara frânge tot ce-i împotrivă,
vin mereu țărani muncitori
în gospodăria colectivă.

TRACTORISTUL

Pe câmpul ca o apă răscolit
svâcnesc motoare, inimi uriașe.
Și-aici e acelaș cântec auzit
în halele de fabrici din orașe.

Tractorul greu pe brazdă s'a încins
și-i simți din plin suflarea 'n fierbântată,
din soare parcă-un bulgăr s'a desprins,
rodind o vară'n spice legănată.

Hai, tractorist ! Volanul ține-l strâns,
tractorul tău Republicii dă pâne.
Atâți țărani acest pământ l-au plâns,
tu fă-l să rădă 'n nesfârșit de grâne.

Cât colective și 'ntovărășiri
cresc largi peste răzoare gloduroase,
brăzdarele despică fericiri,
tăind adânc în cuiburi dușmănoase.

Azi muncitorii braț de fier întind,
ogoarele 'mpânzind cu S. M. T-uri,
și sub aceleș flamuri de Partid,
țăranii 'nalță 'n holde curcubeuri.

Hai, tractorist ! Volanul ține-l strâns,
tractorul tău Republicii dă pâne.
Atâți țărani acest pământ l-au plâns,
tu fă-l să rădă 'n nesfârșit de grâne.

SANDA

Umeri uscățivi.
Părul, spic de hrișcă.
Bob în colectiv
fără ea nu mișcă.

Știe orice-ogor,
luncă sau arabil,
toată-i numai zor —
Sanda-i doar contabil.

Și-acum patru luni
ce știa ? Să toarcă,
sau cu sapa'n mâni
brazda s'o întoarcă.

Patru luni ! Să crești
cât o viață 'n'reagă !
Adevăr, povești,
într'un spic se leagă.

Iarnă. Cerul tuci.
Într'o dimineață
i s'a spus : Te duci
la oraș. Învață.

Și dela Partid
a plecat — dar unde ?
(Teama, agurid,
parcă o pătrunde).

Dar la școală 'n bănci
sunt atâtea fete,
ca și ea, țărănci,
învățând cu sete.

Și-amintea de toți :
sate 'ntregi de rude,
slugărind pe-un boț
de mălaiuri crude.

Mâna-i ce-a asprit
am, în lutul tare —
caldă a simțit
mâna muncitoare.

Azi, în colectiv,
vocea-i vesel sună;
totu'n catastiv
știe, trece, -adună,

ochii-i vulturești
în chiaburi sunt grindeni.
Câte Sande crești,
țară, pretutindeni !

FOSTUL MIJLOCAȘ

Când ies pe câmp, el tot își mai aruncă
privirea către fostul lui ogor,
și-i trece-un ac prin inimă, ușor.
Dar se pornește, îndârjit, la muncă.

Își vede caii — și svâcnește'n el
un fir fierbinte care'n tâmpile urcă.
Dar strânge pumnul mai avan pe furcă
și-i umblă ochii, coase de oțel.

Când l-au ales brigadier și-a spus:
— Ai naibii, îmi încarcă greu'n spate!
Însă la muncă pleacă pe'nnoptate
și vine-acasă după ce-a apus.

Și stându-și tot mai aprig împotrivă,
se rupe, dureros, din oblojei,
cosind și'n grâu, și printre îndoieli,
spre singurul liman, în colectivă.

ZESTREA

Ar intra în colectiv,
altă cale nu-i, el știe,
cât o dă din tiv în tiv,
n'ar scăpa de sărăcie.

Insă fata-i — sold de-alun,
ochi vioi și mâni măiestre —
cum se mai mărită-acum,
când nu-i dă nimic de zestre ?

— „Ian să-mi spui, măi frate-miu,
ești în colectiv de-an vară :
cu pământul dacă viu
ce-i dau fetii, apă chioară ?”

— „Am și eu o fată, știu,
și spre iarnă se mărită, —
Decât altele n'o fi
tocmai ea mai înstărită.

Dar carnete dece mi-s ?
Ian citește : Până-acuma
vreo cincizeci de zile-a'nscriș,
și-a muncit o lună numa.

Grâu, și bani, și aur face
munca ei, doar vara asta.
Spune, care cui nu-i place
zestre-așa să-i dea nevasta ?”

RECOLTA

Ți-a așternut, din toamnă, tractorul pat curat,
țesut-a ploaia scutec, zăpezile-au fost perne,
să crești cât gândul nostru, cu spicul gras, roșcat,
făina albă, deasă, să'ncepem a o cerne.

Dintre musteți bălane surâde bobul plin,
în palmă lasă-un foșnet de lapte și răcoare.
Ascult un svon. Tot crește. De pretutindeni vin
grămezi de aur proaspăt, în legănat de care.

E-un scârțâit de osii, prin care se aud
cântările 'ntrărite cu-acelea din colhozuri.
pământul colectivei e încă nou și crud,
dar varsă val de grâne'n pătule și silozuri

Și grosul râu de grâne se scurge spre oraș,
și se întoarce'n sate cu rodul din uzine.
În toiul colectării, săraci și mijlocași
parcă-s prezenți la strunguri, la șarje și în mine.

Da'n șirul lung sunt care cu'n clănțănit de dinți.
Aduc chiaburii roada. Surâsul lor tocit e.
Cât ar dori să-aducă nisipuri, doar, fierbinți !
Dar mii de ochi i-urmează, ca spânșile-ascuțite.

Un bob să nu se piardă ! E-atâta viață'n el
că-auzi deacum, la anul, cum intră'n lanuri coase.
E și făină dulce — și lamă de oțel
în care se retează dorințe dușmănoase.

Crești, pâine sățioasă ! Nu mai pornești pe mări
să fii jucată'n burse și să îngrăși boerii !
Culegem noi recolta — și facem din ea scări
să ne urcăm mai iute spre anul primăverii.

ȘEDINȚĂ

În jurul mesei albe, trei țărani.
Pietroase sunt obrazele, de ani.

Și-au pus căciulile pe-un colț, deoparte.
Citește unul tare, dintr'o carte.

Apoi vorbesc, agale, în-de-ei.
Sunt președinți de colectiv tustrei.

Grăește unul, cu mustața stancă:
— Eu zic să facem virament, la bancă!

Și ceilalți aprobă. Se vorbește
despre prăsila care prisosește,

de S. M. T., de norme, de legume,
și paza pe armene câtă-i, cum e.

Miroase'n casă a dughii trecute.
Se-aud cuvinte ieri necunoscute.

Sunt trei țărani. Întăiu-a fost rândaș,
cellalt văcar, al treilea pălmaș.

Și mă gândesc: limbuții din New-York
cred că din drum acești țărani se'ntorc?

VASILE IOSIF

CEI DOI TRACTORIȘTI

Soarele pe cer se urcă
Și-a încins întreaga zare,
Spre fântâna cu o furcă
Se întrec două tractoare.

Ele-și trag a lor povară:
Două noi secerători,
Pe un lung drumeag de țară,
Printre miriști, printre flori.

Amândouă au secerat
Indârjite, amândouă,
Pe un lan întins și lat
În Gospodăria nouă.

Unul sboară păcnind,
Parcă-i armăsar pe goană.
Un flăcău l-o fi mômând?
A, ba nu, e o codană!

„Uite cum îl ține'n strună,
Salopeta nu-i stă rău!”
Spune 'n drum către fântână
Tractoristul, un flăcău.

Cel ce'ntâi va isprăvi
— Au făcut mai ieri prinsoare —
Primu-aici se va opri
La fântâna din isvoare.

Nu e încă săptămâna
Când întreceri au pornit
Ea îl necăjește într'una
Că tot prima-a isprăvit.

Șapca-i joacă pe sprânceană
Căci e tare supărat :
Să-l întreacă o codană ?
Și să-l râdă 'ntregul sat ?

Inciudat spre fată cată,
Iar obraji-i s'au încins
Și porni tractoru'ndată
Către S. M. T. întins.

A rămas mirată-o clipă
Fata'n coama dealului,
Și-o porni și ea în pripă
Ca să taie calea lui.

Îl ajunge... se coboară.
El să treacă n'are loc,
Și sub soarele de vară
O cuprinde de mijloc.

Mângâindu-l, ea-l întreabă :
— „Iată că ne-am împăcat
Dar ia spune-mi, fără șagă,
Sporul meu te-a rușinat ?”

El i-arată 'n zare lanul
Cu un zâmbet împăcat :
„Nu veziY întrecurăm planul,
Ămândoi l-am câștigat”.

Pâine rumenă gustoasă
Patriei noi plămădim
Pentru noua noastră casă,
Pentru viața ce-o trăim.

FLACĂRI INTRE CER ȘI APĂ

1

Barcazul lui Cerneț a despicat apele turburi ale brațului Chilia, până la Alba, ultimul punct de colectare, așezat la numai câțiva kilometri de mare. Se'ntoarce acum cu pântecul greu de peștele vânat cu năvoadele brigăzilor din mare și din baltă, culegându-l în lăzile de lemn în care trupurile mai mari sau mai mici, nemișcate, se'nvecinează cu aceleași bucăți de ghiață. Întins pe tabla care căptușește cala, acoperit și el de mormane de ghiață, peștele roșu, peștele de mare, morun, nisetru sau păstrugă, mai păstrează urmele cumplitelor carmace ce i s'au înfipt în carne, făcându-l să sângereze, să-și piardă puterile, până când pescarii, trăgând de otgonul pe care carmacele sunt prinse, l-au răsturnat în lotcă, după ce l-au amețit printr'o dibace lovitură'n cap.

Ultimele lăzi dela Alba au fost coborâte și ele în cală, sub ochii celor din cherhana.

— I-ați întrecut pe toți, spune Cerneț, dând mâna cu pescarii și intră odată cu Sașa Ivanov, marinarul, în cabina de comandă, unde pune mâna pe cârmă. Printr'un gest scurt, îi semnalizează lui Fedia Șermeniev, mecanicul, pornirea.

În zăpușeala din camera motorului, cu ochii'n toate părțile, Șermeniev e gata de plecare.

— Ai curățat motorul? I-ai dat motorină? — îl întreabă pe Vasile Țigău, ajutorul întru mânuirea ființei de fier, care pune barcazul în mișcare.

— Da, tovarășe Fedia. Numai că nu-ș ce dracu, am consumat tare puțin...

— Cum așa?

— Uite, bine. În loc să fie rezervorul gol pe trei sferturi, l-am găsit gol numai pe jumate, când ne-am întors aseară dela masă.

— Ho-ho! râde Șermeniev. Ți l-o fi umplut sfântul duh, ca să nu te mai obosești cu turnatul... Picai de somn aseară, când am ajuns la Alba, brigadierule. Nici să-ți nimerești gura, la masă, nu te pricepuși!

— Tovarășe Fedia, eu...

— Uite-l al dracu, ce căpățânos! strigă mecanicul. Hai, lasă, adaugă, auzind semnalul de plecare. Dă-i drumul. Să te văd cum o pornești, că dacă mai smucești ca la Pardina, înseamnă că mecanic n'ai să fii, cât n'am să fiu eu popă!

Incruntat din pricina încordării, Vasile pornește motorul. I-s mâinile pline de ulei și așa, aproape gol cum e dela bâră în sus, (căci tricoul alb, tare răscoit, e fără mâneci și mic) i se văd mușchii spatelui și brațelor, cum freacă.

— Mă, ca la cai îți joacă mușchii, exclamă admirativ Fedia. Cu ceva tot te-ai ales tu din brigadă, dacă ce-i mai de seamă nu s'a lipit de tine.

Vasile și întoarce fața negricioasă, arsă de soare, și se află acum chiar sub portretul lui Stalin, pe care Fedia l-a scos din Ogoniok și l-a prins în pineze de lemnul peretelui.

— Ce nu s'a lipit de mine, tovarășe Fedia?

— Ei, pe dracu, ce?... Disciplina, brigadierule, disciplina... Aici, la motor, faci viață, știi tu? E ca la armată, ca la cheferie... Ai văzut tu, când trece trenul printr'o stație, cât de prăpădită să fie ea, cum stă șeful cu șapca roșie, în poziție de drepti? Aici, la motor, e răspundere, brigadierule. Dacă nu te faci prieten cu fierul, lasă-te păgubaș...

— Păi asta-i meseria care-mi place. Dece să mă las?

— Uite mânzul c'a luat vânt! Ce, îți spun eu să te lași? Să fii vrednic, îți spun, vrednic de cinstea că stai la motor... Il auzi?... mai întreabă Fedia și ascultă o clipă bătăile regulate ale motorului. Mă cunoaște. Fierul e un om, ce crezi? Noi doi, prin câte am trecut... Suntem prieteni. Acu o săptămână mă chiamă la direcție: „Mă, Fedia, zice Munteanu, da tu concediu nu mai iei?” Cum să iau concediu, păcatele mele? Da motorul ia concediu, zic? Să-l las eu pe mâna altuia, care nu-î știe metehnele, să mi-l strice, să-l bolnăvească? Mulțumesc, zic, da cât nu ia motorul concediu, nici eu n'am să iau. Și n'am luat. Văzuși?

— Poftim, acu te superi pe mine c'am luat concediu...

Mecanicul zâmbește și pe fața lui roșie, acoperită de o barbă bălaie, nerasă de când a plecat din Tulcea, ochii se nchid îngăduitori. Iși freacă nasul cu dosul palmei.

— Nu mă supăr, brigadierule, nu... Da nu pot eu să'nțeleg ce-i în capul vostru... Știi, mă, cum am deprins eu meseria? Pe furatele! Când am coborât prima dată la motoare, era pe șalupa mare a lui Kerciulescu. Era albastră toată ca cerul și pavilioanele fluturau, fluturau... Noi, jos, la motoare, eram lac de apă — el, sus, bea și cânta cu muieri... Avea, al dracului, pavilionul lui, un triumfi albastru cu'n crap de argint pe el! Mecanic era unu Rudolf, o huidumă de neam, care se pilea toată ziua și'njura pe nemțeasca lui, de te bolnăvea la cap. Din „verdamer zigeuner” nu mă sco-tea... asta ar veni, pe limbă de om, Țiganu dracului. Câte palme-am înghițit dela el, n'ai tu fire de păr în cap! Il întrebam: „Da asta ce-i, meștere?” Harști, o palmă. „Vrei să-mi furi meseria, verdamer zigeuner?”... Ce să i-o fur? Parcă dacă învățam și eu să umblu la motor, luam dela el și-i împruțam lui învățătura! Și așa, în loc să'nvăț într'un an, mi-au trebuit cinci, că'nvățam numai trăgând cu coada ochiului, când nu mă lua neamul în seamă. De'nvățat tot am învățat, că-mi era drag de motor și când îi ascultam bătaia, parc'ascultam cum bate inima lui frate-meu...

Urmărește o clipă jocul acelor în cadranele prinse lângă motor și se așează pe scăunelul de lemn, scund și mânjit de ulei.

— Ehei, și pe urmă, când a fost să dau examen, altă dandana. Că nu era examenul atunci, cum e azi: știe omul, brava, l-ai trecut; nu știe, îl ajuți, îl sfătuești și la anul știe mai bine. Da de unde! Era în comisie unul—și tocmai președintele—un urât cu barbă și cu cărare la mijloc. Mă'ntreabă câte feluri de motoare sunt, din ce se compune motorul mă rog... Eu știu, el înseamnă și fierbe. Il vedeam cum i se clătina barba de necaz. Și deodată numai ce-l aud că'ntreabă: „Ei, să ne spui acum, ce face iepurele când împlinește trei ani?” Da eu, zăpăcit, dau să bâlbâi: „Domnule, păi nu la iepuri, la motoare dau examen...” Parcă-l văd și acum cum sare: „Nu dumneata, zice, ai de pus întrebări aici. Scurt. Știi sau nu știi?” Când am văzut așa, am început și eu s'o scald: „Când împlinește trei ani, iepurele face copii”. „Nu”, strigă bărbosul. „Moare”, zic. Nici. Una, alta, cutare. Nimic. Și după cum se bucura bărbosul vedeam că vrea să mă trântască, da știi, cu tot dinadinsul. Eu numai atunci bag seama că unul din comisie, un căpitan pensionar care-l știa pe tata, se trage ușurel înapoi și ridică pe ascuns, întâi trei degete, pe urmă patru. „Ce dracu, zic eu în gând. Asta ce mai vrea?” Și deodată, cum mă chinuiam așa să răspund, parcă se face lumină'n mine și spun: „Când împlinește trei ani, iepurele, ce să facă?... merge pe al patrulea!” Și să vezi că nimerisem. N'a mai avut ce spune bărbosul, a lăsat nasu'n jos și-a mârâit: „Următorul!”...

Fedia își freacă mai tare nasul cu podul palmei și zâmbește amintirilor. Apoi coboară ochii spre Vasile:

— Da, brigadierule, așa trăiam noi și așa învățam, și soarta ne atârna de hatârul unui stăpân, de toanele unui meșter și de hachișele unui examen cu bărboși ...Și pe tine te'nvăț, de bătut nu știu să te bat, totu-ți vine de-a gata. E un bine brigadierule, un mare bine'n treaba asta. Dar uite, am eu o'ndoială așa, care-i pitită undeva aici, în inimă... Oare motorul ai să'nveți să-l iubești, în liniște, așa cum l-am prins eu drag, sub palme, în camera cu motor a neamșului?... Mă, eu de concediu n'am știut, în douăzeci și cinci de ani de când mă tot mân-jesc cu ulei! Când veneam dintr'o cursă și ajungeam la Tulcea, se duceau toți să se culce, dar eu urcam pe alt vas să văd alt tip de motor și să-l învăț și pe ăla... Stai, îl oprește pe Vasile cu-o mișcare, văzând că dă să răspundă. Stai, nu te grăbi... Eu, dacă ți le spun pe astea, se cheamă că vorbesc că te știu băiat bun... ai fost brigadier... Nu răspunde așa, deodată. Stai, chibzuește și-mi răspunzi după masă, la Tulcea. Bine?... Ei, vezi atunci de motor, că mă duc la căpitan.

Scara de lemn scârțâie sub trupul lui Fedia, care astupă lumina zilei, când trece prin chepeng.

— Ptiu! scui-pă, odată ajuns pe 'punte.

De jur împrejur, acoperind puntea, vasul, apa și malurile, o ceață deasă își întinde pânzele albe, umede. Simte cum într'o clipă umezeala îl cuprindea, îl înfășură, i se lipește de piele, alunecă de pe ceață pe spinare. Soarele a dispărut odată cu cerul, odată cu lumea, și mecanicul întinde fără voie brațele, ca un orb, încercând să se apuce de ceva, să regăsească lumea cufundată în marea inconsistentă și albă a ceții.

Glasul lui Sașa, marinarul, îi izbește auzul și, făcând fără voie ochii mici, pentru a auzi mai bine, încearcă să deslușească vorbele romanței, care sboară de pe punte și se'nfig în ceață, pier în ceață fără a putea s'o străbată, ca un deget vârlt într'un pachet gros de vată:

Pe marginea oceanului
Se plimba iubita lui.
El o vede, o salută,
Ea pe mal — el pe ocean.
Vântul bate, valul umflă,
Marinarul se cufundă.
Copilița 'ngenunchiază,
Către cer ea se ruga:
— Potolește, doamne, valul
Că se'neacă marinarul.

Glasul de tenor al lui Sașa se face trist, trist și tristețea asta neprețuită dă viață cuvintelor în care nici el nu crede, cuvintelor care zadarnic încearcă să sboare dincolo de învelitoarea umedă a cetii, să vestească o durere și să mustre un dumnezeu încăpățânat.

Sunt cinci ani de suferință,
Au trecut, s'au strecurat :
Amândoi s'au înecat.
Adio mamă, adio tată,
Adio frați și surori,
Eu mă duc în depărtare,
În mormântul fără flori...

— Ce-i asta, marinarule ?... Halal cântec, Sașa ! strigă mecanicul.
Ori ți s'au înecat corăbiile ?

Prin ceață, trupul lui Sașa înaintează, se izbește de Fedia.

— M'a apucat așa, cu jale... Maica'mă-sii! și scuipă peste bord, în ceață. Nu vezi ce vreme e? Și m'am și certat cu Duniașa la plecare...

— Mă, Sașa, zâmbește Fedia. Tu ești aproape cât Mișa al meu și cu maică-sa m'am certat de-atâtea ori câte cuvinte are cântecul tău de adineauri ! Omul se ceartă, ca să se'mpace mai cu folos, nu știi ? și bătându-l pe umeri: — Lasă c'o să fie bine !

Dar Sașa dă din cap către o durere numai de el știută, iar melodia jalnică a romanței îi stăruie în minte : mai răd pescarii că marinarii au câte-o ibovnică'n fiecare sat ! Dacă ar putea afla cine i-a strecurat Duniașai prostia asta, s'ar mai potoli. I-ar arăta el. Bine, Irinușenca se tot uită la el când vine la Alba, — treaba ei. Dar are el ochi pentru altcineva decât pentru Duniașa lui ? Cum de nu poate ea înțelege ?

— Femeile nu înțeleg nimic, îi împărtășește desnădăjduit lui Fedia, care râde gros și răspunde ca un om liniștit :

— Ei, câte ceva mai înțeleg și ele !

— Pe dracu'nțeleg ! izbucnește Sașa. Uite, Dunia : „Duniașa, zic, dacă nu știi tu că te iubesc, să-mi sară ochii, da ești proastă de-abinelea", iar ea, poftim, se supără, îmi întoarce spatele și fuge. Înțelege ceva, dacă poți ! și Sașa face o mișcare grea de amărăciune, pe care ceața o înghite și-o ascunde. Ce-i spui tu, că dacă pleci la Alba, te trimete direcția și nu pleci că așa vrei tu, — ea nu și nu, o ține doină că înadins mă cer la Alba, ca să dau ochi cu Irinușenca...

— Da puțină dreptate n'o fi având și Dunia, hai ? întrebă Fedia.

— Tovarășe Fedia, dacă și dumneata...

— Ei bine, bine, lasă-că-i vorbesc și eu când sosim... Acu, du-te

jos că te mai faci de râs față de tot neamul marinăresc : ai să răcești și-ai s'o silești pe Dunia să-ți pună ventuze !

Pipăind cu mână, bâjbâind, Fedia își stăpânește un tremur al umerilor și se îndreaptă spre cabina de comandă. Odată înăuntru, așezat pe bancă, răsuflă ușurat, în timp ce Cerneț, cu trupul aplecat spre fereastră, se străduiește să deslusească drumul prin ceață.

Barcazul trece printr'o liniște ciudată, în care nici un glas de om sau pasăre, nici un sunet nu-l însoțește, în afara mereu egalei bătăi a motorului. Câteodată, pentru a găsi drumul, Cerneț închide ochii. Acolo, în fund, în întuneric, retina păstrează imaginea malurilor, a coturilor și căpitanul își cârmește cu grijă barca prin beznă, după legile curentului, taie o diagonală acolo unde drumul ar înscrie un ocol. O cută adâncă i s'a săpat între sprâncene și, măcar că nu e cald, își șterge din timp în timp cu batista chelia, acoperind-o apoi de grabă cu șapca.

O izbitură înfundată îi repede pe amândoi cu fruntea de fereastră din față a cabinei. Căpitanul învârte cârma, semnalizează încetinirea jos, la motor.

— K ciortu ! scrâșnește Fedia și amândoi ascultă cu inimile oprite hârșăitul produs de frecarea tălpii barcazului de ciotul de salcie pe care Cerneț nu l-a putut ocoli. Hârșăitul alunecă dela proră, vine spre ei, îl aud acolo, jos, chiar sub cabina de comandă, apoi sub cală, sub camera motorului, până ajunge la pupă. Li se pare c'a trecut o groază de vreme. Inimile tot nu și-au regăsit liniștea.

— Două am ocolit pân'acuma, spune Cerneț. De ăsta'ntodecuna mi-e teamă. Nu știu cum stă sub apă, că niciodată nu sunt sigur dacă într'un el sau trec pe alături...

Ușa cabinei e smucită fără veste și Sașa se arată'n prag înconjurat de limbile moi ale ceții, ca de niște trombe de fum.

— Cred că nu luăm apă, tovarășe căpitan ! M'am uitat peste tot. Dar Cerneț își svârle privirile spre marinar și strigă mânios :

— Crezi ! Ce crezi ! Ești marinar sau popă ?

— Tovarășe că...

— Controlează imediat cu atenție și raportează exact. Executarea !

— Crede ! Hm ! pufnește apoi, după ce ușa s'a închis în urma lui Sașa. Unul ca ăsta te bagă nevinovat în pușcărie !

— Lasă-l, ce-ai cu el ? își înalță împăciuitor glasul Fedia. I se n-tâmplă pentru prima oară. Și-a păstrat, băiatul, destul de bine firea. L-a dat chiar în gând să controleze, fără să-i fi spus... Ascultă-mă pe mine, sunt băeți buni, și el și Vasile al meu. O să-i scoatem oameni.

Cu ochii ațintiți, încercând să străpungă perdeaua de ceață,

Cerneț ascultă cuvintele mecanicului — și'n gând îi dă dreptate. Dar las că nu-i strică să-l pun nițel în viteză, își spune. Să nu se plictisească de bine !

Peste câteva clipe, Sașa își face din nou apariția, învăluit de aceleași limbi de fum, ca o zeitățe a apelor mânioase.

— Raportez : Am controlat încă odată peste tot. Nu luăm apă.

— Bine, Sașa, zâmbeste căpitanul. Așa se raportează... Dar Vasile nu s'a speriat ?

— Nu s'a speriat, tovarășe căpitan. Zice că la brigadă îl zgâlțâia mai tare, când svârleau munții cu dinamita.

Când închide ușa, cei doi se privesc cu un zâmbet.

— Leit noi, spune Cerneț. Numai că ne speteam pentru alde Ker-ciulescu, la vârsta lor... Știi, adaugă după o pauză, la Partid ne-a spus la ultima ședință c'ar fi venit la Tulcea, Ker-ciulescu. Cine știe ce sfori mai trage...

— Gheorghe, șoptește rugător mecanicul, de chestia mea ai mai vorbit ?

În loc să răspundă, Cerneț trage cu urechea. Să se fi pornit vântul ? Se aud un fel de șuierături lungi, în jurul barcazului, ca niște vaete ale cerului și ale apei. Dar legănarea vasului e cea de obicei.

— Am vorbit, îi răspunde apoi mecanicul, dar numai fiindcă mă tot pui să'nreb. Deocamdată nu se poate face, frate, nimic, ți-am mai spus. Trebuie s'aștepti.

— Iar s'aștept..., oftează Fedia.

Aprinde o țigare, după ce i-a întins căpitanului pachetul.

— De când ne cunoaștem noi, Gheorghe ? Întrebă după un timp, și fruntea i se umple de cute orizontale când ridică sprâncenele.

— Păi... să tot fie douăzeci de ani... Dece ?

— Douăzeci, încuviințează mecanicul. Și de zece lucrăm împreună pe barcă. Ne-am văzut în anii ăștia aproape tot timpul, și la bune și la rele, m'am văzut cu tine mai des decât mi-am văzut nevasta și băiatul. Este ?

— Așa e, recunoaște Cerneț.

— Și dacă mă cunoști de atâta vreme, urmează celălalt, spune tu : sunt sau nu sunt om cinstit ?... Aș face eu de rușine Partidul ?

— Fedia... încearcă să-l potolească.

— Nu, lasă, lasă-mă să spun. Uite aici, aici la inimă mă doare că nu m'ați găsit vrednic să intru'n Partid. Parcă nu mai sunt om... Dece ? Inima asta, a mea, nu-i inimă de comunist ?... Gândurile, purtările, faptele mele, nu-s fapte de comunist ?... Dece să pătimesc și acuma pentru o greșeală săvârșită din prostie ? M'ar uat după muiere,

știi și tu. „Stai, mă tot ciocănea la cap, stai, nu te grăbi să dai adeziune. Cine știe ? Dacă una zic și alta fac ? Stai să vezi cu ochii tăi, judecă. De semnat, zicea, ai tot timpul și mai încolo!“. Am fost slab. N'am dat adeziunea imediat, atunci, după 23 August. Și rău am făcut că m'am îndoit, când lupta avea nevoie de fiecare om, de fiecare ostaș... Dar de lucrat, știi și tu, am lucrat ca un comunist, dela'nceput. Nimeni nu mi-a făcut o vină din faptul că n'am venit imediat. Dar eu, în inima mea știu că am greșit... Măcar că-mi spun că nu toată viața o să pătimesc dintr'o greșeală. Nu îndreptățesc eu, în nici un fel, încrederea tovarășilor?... Tu știi că mi-e rușine să dau ochi cu oamenii?... Știi ? Știi ?

Strângând din fălci, Cerneț l-a lăsat să vorbească, fără să-și întoarcă o clipă ochii dela fereastră dincolo de care marea de ceață e nemișcată.

— Tu, omule, răspunde ntr'un târziu. Nu vrei să'nțelegi că nu e vorba de tine, numai de tine ? Mai sunt atâția alții care așteaptă. Așa e hotărîrea : deocamdată oameni noi nu se primesc. Și-i sănătoasă hotărîrea asta. Prea au venit mulți de-a-valma, chemați și unii nechemăți... Mai ai și tu răbdare, să alegem grâul de neghină și pe urmă, da, pe urmă or să judece tovarășii cine-i vrednic. Știi... spui că ești comunist în inima ta. Și eu te cred, că te știu. Dar uite, disciplina, cu asta nu prea te'mpaci !

— Disciplina ? tresare Fedia.

Oare nu despre disciplină vorbise cu Vasile ? Și uite că acum... Dar n'apucă să-și termine gândul.

În bătaia regulată a motorului, pe care n'o asculta cu dinadinsul, dar care însoțea cuvintele amândorura, urechea lui a prins niște sunete străine, nelalocul lor.

— Motorul ! șoptește, și ascultă privind la Cerneț.

— Parcă... mi s'a părut și mie...

Grăbit, mecanicul părăsește cabina și se avântă n îmbrățișarea umedă și înecăcioasă a ceții.

— Nu știu ce are, îl întâmpină Vasile. Deodată a'nceput să facă așa...

Cu trupul aplecat peste cutia motorului, cu capul puțin întors, ca s'audă mai bine, mecanicul pare un medic cu urechea la pieptul bolnavului. O'ngrijorare îi strâng ntr'o clipă sprâncenele ; face o mișcare cu mâna :

— Vasile, adă...

O bubuitură seacă îi reteză cuvintele.

— Explozie ! aude Vasile în creeri, ca și cum o voce nefirească, nici a lui și nici a meșterului, ar striga acolo, înăuntru.

O a doua bubuitură zguduie întreaga culasă a motorului, care tremură sub apăsarea unei uriașe puteri, pe care n'o mai poate stăpâni.

— Meștere ! răcnește Vasile, când adevărata explozie se produce.

Tunând, o bucată se rupe din culasă și schija grea, de fontă, îl izbește pe Fedia în frunte, croind în pielea și oasele zdrobite o floare roșie, de sânge. Ca un deget monstruos, de dihanie, pistonul țâșnește afară. Uleiul aprins stropește hainele mecanicului căzut, stropește pereții de lemn, dușumeaua, semănând puncte de foc care toate cresc, nasc suluri de flăcări și fum. O cutie veche de ceară, în care se păstra puțin ulei să fie la'ndemână, ia foc și pare o candelă ce arde cu flăcără mare. Într'o clipă perdeluța albastră dela fereastra rotundă se aprinde și bucăți în flăcări încep să sboare prin încăpere, împrăștiind focul mai departe.

Ingrozit, Vasile s'a tot dat îndărăt, până a ajuns la scara care suie spre punte. Deodată, din cămașa lui Fedia, întins jos fără suflare, se ridică un val de fum și-apoi o flăcără își șerpuiește trupul, apare și dispare și, odată cu ea, un miros de carne arsă pătrunde în nările ajutorului mecanic.

— Meștere ! mai strigă odată, cu lacrimi în ochi și se repede, apucă găleata prevăzută cu o frânghie, găleată cu care scoate de obicei apă de băut din Dunăre, și se repede pe punte, unde se izbește de Cerneț.

— Arde meșterul ! mai apucă să strige. L-a izbit motorul...

Fără un cuvânt, căpitanul dă să se repeadă jos, prin chepengul din care năvălesc rotoagoale mari de fum înecăcios, dar flăcările au cu prins scara de lemn și le simte mușcătura fierbinte pe picioarele goale, în sandale.

— Sașa ! cheamă cu un glas care răsună asurzitor în liniștea din jur. Sașa ! Desfă parâma și svârl-o peste bord — și fără să mai aștepte, se aruncă în apă, așa, îmbrăcat.

Răceala apei îl face să clănțâne din dinți. Cu amândouă mâinile se apucă de capătul parâmei și, ajutându-se cu picioarele, pe care le sprijină pe trupul barcazului, încet, scrâșnind, prinde să urce. Tălpile sandalelor, pe care n'a apucat să le scoată, alunecă. Mușchii brațelor, umflați, încep să doară când Cerneț se trezește culcat pe spate, orizontal, a câteva palme dela fața apei. Renunțând să se mai sprijine cu picioarele, strângând din dinți atât de tare că-i înțepenesc fălcile, se ridică numai în mâini, cucerind palmă cu palmă frânghia. Simte apoi o mână care i se'nfîșe în cămașă, îl apucă subsuoară și-l ajută să se ridice. Ajuns pe punte, se clatină o clipă, sprijinindu-se de Sașa, apoi se repede spre camera motorului.

Gălețile de apă pe care Vasile n'a încetat să le arunce prin

chepeng n'au putut opri întinderea flăcărilor. Cerând prin semne, mai mult smulgând de pe trupul băiatului tricoul, Cerneț îl moaie în găleata plină, îl înfășură în jurul capului, acoperindu-și nasul și gura și se aruncă în jos. Fumul îi intră în ochi, ustură, limbile de foc îi ling hainele, pielea mâinilor. După două trepte scara troznește, se prăbușește, și Cerneț cade odată cu ea în mijlocul unei izbucniri de scânteii.

În ciuda hainelor ude, căldura îl lovește. Gâfâie. Hainele încep să-i fumege. Și mirosul de carne arsă îi ajunge la nări, prin tricoul care s'a uscat ca prin minune — și nu știe dacă arde carnea lui sau carnea tovarășului căzut.

Apa unei găleți zvârlită de Vasile îl izbește în spate, făcându-l să se clatine, răcorindu-l în acelaș timp, pentru o clipă. Inviorat, se repede prin fumul care'ntunecă toată încăperea și inima care-i bate să se spargă i se oprește, parcă, atunci când simte cum picioarele i se'mpiedică de trupul mecanicului.

— Fedia! strigă răgușit, dar un val de fum îi umple gura și, tușind, se apleacă, bâjbâie și-și apucă tovarășul de mână. Trupul celuilalt e greu, moale și greu, îndărătnic parcă.

Gemând, Cerneț îl ridică pe umeri și'ncepe să-l tragă după el, auzind cum picioarele mecanicului, care ating podeaua, poduc un hârșăit ce-i amintește de hârșăitul buturugii peste care trecuse cu barcazul.

Flăcările și fumul au cucerit încăperea. Pereții tușesc și limbile lor roșii înțepă trupul căpitanului. Arsurile dela mâini și de pe față îl ustură și lacrimile-i curg fără încetare din ochii orbiti de fum, uscându-se înainte de-a ajunge la bărbie.

Când se apropie de ieșire, o nouă cantitate de apă zvârlită de Vasile îi dă puterea să împingă trupul lui Fedia.

— Vasile... Sașa... — geme răgușit. Trageți-l! și se prăbușește cu capul pe marginea chepengului, căptușită cu tablă. Dar sare'napoi cu un strigăt, căci tabla frige ca plita unui cuptor.

Tras de cei doi, trupul lui Fedia s'a ridicat, a părăsit odaia în care trosnetul lemnului mistuit de incendiu crește.

— Mai toarnă o găleată peste mine, cere Cerneț. Vasile!

Și după ce tânărul i-a îndeplinit rugămintea:

— Fedia... trăește?

— Mort! șoptește Vasile, într'un sughiț de plâns.

Cerneț strânge pumnii fără să vrea, dar îi desface cu'n geamăt, simțind, ca niște tăieturi adânci de cuțite, durerea arsurilor. Fierbințeala în care stă îi reînviește durerile, i se pare că fumul i-a intrat sub piele, că și măruntaiele-i fumează.

— Ascultă, începe, vorbind întretăiat... Și tu și Sașa... Dar o tuse lungă îi sugrumă cuvintele. Sunt mândru de voi... ați fost tari — și glasul îi sună aspru, răgușit. — De plâns o să plângem pe urmă... Acum, barcazul trebuie salvat... Avem pește, peste 10.000 de kilograme. Focul... trebuie stins focul!

Tinerii de pe punte nu înțeleg cum poate ieși vocea căpitanului din încăperea în flăcări, otrăvită de fum, spre care — dacă-și apleacă fața numai — simt arsurile focului și năpăsturile fumului.

— Tovarășe căpitan, urcați pe punte! strigă Sașa.

De sub picioarele lor, vocea lui Cerneț se aude alterată și Vasile vede parcă strămbăturile pe care silința de a vorbi le poruncește căpitanului.

— Faceți lanț... pentru cele două găleți. Mi le dați jos, cu frânghia. Repede.

Și lupta cu flăcările începe. Una după alta gălețile sunt coborâte în camera motorului, unde Cerneț azvârle apa pe pereți, după ce-și moaie capul în găleată, încercând să-și potolească arsurile cumplite. E atât de amețit de fum, fiecare punct al pielii a devenit atât de dureros, încât i se pare tot timpul că aude sfârâitul propriei lui piei, care arde.

Capul îi vinuește. Și'n timp ce aleargă și deșartă gălețile una după alta, frânturi de gânduri îi străbat creierii, ciocnindu-se, încăleându-se ca niște valuri furioase, pe care nu le mai poate stăpâni. Intr'un vâlmășag nedeslușit apare Fedia, cerând să fie primit în Partid (mai târziu, mai târziu, acum nu vreau să mă gândesc la el, nu vreau) Fedia, care a murit, care nu va mai strânge niciodată la piept carnetul roșu, nu va mai asculta bătaia inimii de fier a motorului, nu-și va mai vedea nevasta, pe care o vedea mai rar decât îl vedea pe el, căpitanul lui. Fedia... cu copilul în brațe apare Tania („Te-așteptăm, te-așteptăm, te-așteptăm”). Și deodată, în locul Taniei, făptura spătoasă a lui Stoian, secretarul organizației, vine spre Cerneț („Ești membru de partid, ești exemplu. Stinge focul și adu barcazul în port. Barcazul poporului, averea poporului. Tovarășii așteaptă peștele, cantinele așteaptă... așteaptă... așteaptă...”) Nu înțeleg, tovarășe Stoian. Cum de-a explodat? Cum de s'a făcut una ca asta? Și Fedia... A murit Fedia... Ce să-i spun nevastă-si, eu, căpitanul? Ce să-i spun?... („Să-i spui adevărul, să-i spui cum a fost. Că a căzut în luptă, pe câmpul de onoare al luptei pentru socialism a căzut”).

— Fedia! geme Cerneț și se clatină. Și, pentru prima oară dela izbucnirea exploziei, lacrimile care-i curg nu-s pricinuite de fum.

Cineva îl ia de braț:

— Tovarășe căpitan, spune Sașa. A mai slăbit focul. Treceți pe

punte, vă schimb eu, — și-l împinge pe Cerneț care, ajutat de Vasile, iese afară.

Aerul curat îi năvălește în plămâni, ca o ușurare și ca o durere. Absent, îi trece lui Sașa gălețile și ochii aproape i se'nchid. Arsurile, o clipă ogoite de răcoreala de pe punte, frig parcă mai tare acum. Cu ochii mari, Vasile îl privește cu admirație și groază.

— Cum v'ați ars!... Vă doare tare?

Ce greu e uneori să'ntorci capul! Ți se pare că-i o muncă de care niciodată n'ai să mai fii în stare.

— M'am ars, da... șoptește. Nu mă doare.

— Iese tot mai puțin fum, vestește bucuros Vasile. Am scăpat barcazul!

— Da, ne-am făcut datoria, rostește Cerneț. Și vocea-i e greoaie, ca din somn.

Tăbliile metalice cu care barcazul e, din loc în loc, căptușit, au oprit întinderea focului, curmând lupta cu flăcările.

Niciunul n'a prins de veste că vântul ușor, care a prins să bată, a risipit ceața. Soarele scaldă barcazul legănat de apă, asemeni unei păsări greoaie, cu aripile frânte. În cerul, acum limpede, un uliu se învârtă în cercuri tot mai largi.

În gura chepengului, capul mânjit de funingine al lui Sașa își sclipește dinții spre cei de pe punte.

— Gata, tovarășe căpitan.

— Vino sus!

Ușoare șuvițe de fum, repede furate de vânt, se mai târăsc în golul chepengului. Toți sunt negri de funingine, cămașa și pantalonii căpitanului sunt arși în nenumărate locuri, dar rănila de pe față și mâinile lui sunt cel mai greu de privit.

— Unde l-ați pus? — întreabă cu vocea scăzută.

Fără o vorbă, cei doi îl duc în propria lui cabină. Trupul lui Fedia, cu fața însângărată, mușcată adânc de flăcări, e întins pe cușeta căpitanului și o liniște nefirească, înspăimântătoare, se desprinde din trupul acesta mare, nemișcat. Simțind că-i tremură genunchii, Vasile își întoarce capul. Cu pași grei, ca și cum de fiecare picior ar avea atârnată o povară, Cerneț se apleacă peste cușeta lui Sașa, din celălalt perete, strânge cearceaful cu mișcări încete și-acoperă trupul neînsuflețit al tovarășului.

— Trebuia să-i dau un răspuns, când aveam s'ajungem la Tulcea, își amintește Vasile — și glasul îi urcă și-i coboară, răgușit.

— Răspunde-i acum, poruncește căpitanul. Aici, pe barcazul lui. Drept, cu capul puțin înclinat, ucenicul tace o clipă.

— Mi-ai fost meșter bun și drept, tovarășe Fedia, rostește apoi,

meșter în ale motorului și meșter în ale vieții. Nu știu cine te-a ucis, dar știu că nu motorul... M-ai învățat că fieru-i un om — și cu fierul ai fost prieten și tovarăș. În fața ta, eu, ucenicul Vasile Țigău, mă leg să învăț ca s'ajung să cunosc și să iubesc motorul, așa cum l-ai înțeles și l-ai iubit. Eu... și glasul i se frânge și-și șterge, cu mâna, lacrimile. Eu...

— Bine, Vasile, ajunge — spune blând Cerneț. Acum ieșiți pe punte și așteptați-mă... Vin îndată.

Singur în fața cadavrului, în picioare, căpitanul privește cearceful marinăresc, care a luat forma trupului pe care-l acoperă. În dreptul frunții o pată de sânge s'a întins pe albul pânzei.

— Nu știu cum s'a întâmplat, Fedia șoptește Cerneț. Nu pot să înțeleg. Dar dacă e ceva necurat la mijloc... — se oprește cu buzele deodată strânse și rostește cu greutate — dacă cineva te-a ucis, n'am să am somn nici odihnă până nu-l găsesc. Eu, căpitanul Cerneț, jur să-l aflu și să-l trag la judecată, cine-ar fi și cum l-ar chema.

Prin geamul rotund al cabinei o rază de soare pătrunde și-și joacă licărul pe cearceful însângerat.

— Mă duc, Fedia, spune Cerneț — și parcă-și cere iertare. Trebuie s'ajungem la Tulcea. Tovarășii așteaptă încărcătura...

Când ajunge pe punte, soarele-l orbește o clipă. E-o liniște atât de adâncă, e-atât de albastru cerul și-atât de înverzite-s malurile, că Cerneț, încă plin de durere, se'ncruntă.

— Stați jos, tovarășe căpitan. Vă ung îndată.

Sașa n'a pierdut vremea. Coborând în cală, a răcâit cu cuțitul grăsimă din pântecele spintecat al unui morun și unge acum, grijuliu, rănilor căpitanului.

— Să trăești, Sașa ! zâmbește Cerneț și, imediat, se crispează când atingerea mâinilor celuilalt îi deșteaptă durerea, parcă amorțită.

Apele Dunării au devenit verzui și fire de paie se'nvârtesc în anafoarele zbuciumate.

— Avem noroc de vânt, spune mai apoi, când sanitarul improvizat și-a dus la capăt treaba. Haidam, băeți, ridicăm pânza !

E noapte târziu, când luminile Tulcei izbesc privirile celor trei de pe barcă. Vântul le fusese, ce-i drept, prielnic, dar întârzierea pricinuită de explozie și faptul că mergeau în contra curentului îi întârziase cu aproape zece ore.

În port, forfota obișnuită a'ncetat. Și când se apropie la câteva sute de metri, celor de pe vas li se strânge inima : în lumina becurilor, două femei tot atât de nemișcate ca stâlpii scunzi de piatră de pe

mal — de care se leagă masivele parâme ale şlepurilor — privesc spre apă.

Cei de pe vas ştiu că'n afara întârzierii, pânza atât de neobişnuită la un barcaz, le face să se teamă.

Urmăresc încremenite apropierea tăcută, aducătoare de cine ştie ce spaime, a barcazului, pe care cunoscuta bătaie a motorului nu-l însoţeşte.

— Doamne, murmură Tania — şi-şi încleştează mâna de braţul femeii lui Cerneţ.

Pe vas, Vasile îi şopteşte lui Saşa :

— Bine c'ai noştri nu-s din Tulcea... — în timp ce inima căpitanului se zbate dureros, încă nepregătită pentru clipa în care Cerneţ va da ochi cu femeia mecanicului lui.

Odată coborîta pânza, care-l face să se clatine, barcazul e pregătit pentru acostare. Sprinten ca o veveriţă, Saşa sare pe debarcader şi trage repede parâma dela pupă pe după stâlpul de lemn, frânând alunecarea vasului. După o clipă, parâma dela proră e şi ea legată şi Cerneţ iese din cabina de comandă.

— Gheorghe ! strigă femeia mai scundă şi se rupe de lângă cealaltă, aleargă spre punte.

Dar când se apropie, încremeneşte. Din gura deschisă nici un sunet nu iese şi ea-şi astupă totuşi gura cu palma, ca şi cum ar fi strigat.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, şopteşte Cerneţ, mângâindu-i broboada de sub care şuviţele de păr, împestriţate de fire cărunte, zboară'n vânt. Cu mâna tremurătoare, femeia-i atinge uşor faţa rănită, mâinile, pielea desgolită sub cămaşa arsă şi lacrimile-i curg fără zgomot, ca un tribut pentru orele de nelinişte şi aşteptare, pline de toate spaimele pe care gândul întinderii de apă le naşte.

Cu grijă, cu duioşie, Cerneţ îi dă mâna deoparte şi se'ndreaptă spre Tania.

— Unde s'a vârât Fedia ? — întreabă ea şi ceva negru îi tremură'n priviri, ceva ce nu poate fi ascuns de zâmbetul silit cu care adaugă: Mereu rămâne ultimul, mereu...

Căpitanul înghite de câteva ori, încercând să scape de nodul care i s'a pus în gât. Îşi muşcă buzele.

— De data asta Fedia a fost primul, primul dintre noi, şopteşte.

În noapte, ţipătul femeii răsună, se izbeşte de pomii de pe celălalt mal :

— Fedia !... Unde eşti, Fedia ?

— Vino, spune Cerneţ — şi cu braţul îşi şterge o lacrimă. Nu

trebuie să plângi. A căzut ca un luptător... pe câmpul de onoare a căzut !

— Bog moi... bog moi... — bolborosește femeia, izbîndu-și pumnii, clătîndu-și cu desnădejde capul, în care fața a îmbătrînit deodată mult mai mult, — și se lasă dusă.

Ajunsă în cabina căpitanului se repede cu un răcnet spre trupul acoperit de cearceaful sîngerat și smulge pânza, înainte ca Cerneț s'o fi putut împiedica. Prăbușită peste cadavru, plîngînd cu sughituri, gemînd, chemînd și blestemînd, sărută fața chinuită a tovarășului de viață, scaldînd-o'n lacrimi, apropiînd-o cu palmele ale căror degete se strîng și se desfac :

— Fediaaa! Cine mi te-a luat, Fediaaa?... Usuce-i-s'ar mînușitele cum ți le-a uscat ție... Mîncă-i-ar focul fețișoara, cum ți-a mîncat-o ție, Fediaaa ! Ce să mă fac eu acum, Fediaaa?... Fediaaa...

Dunărea îi ascultă bocetul, îl primește în adîncurile ei întunecate și, pe undele ei bătrîne, îl poartă spre Marea cea mare.

2.

Cînd vii pe Dunăre, dinspre deltă, Tulcea ți se arată pe coasta unui deal, ultimă undă de piatră a milenarilor munți ai Măcinului. De jur împrejur sunt cariere de piatră. Într'unele, în cele părăsite, care seamănă cu niște gropi uriașe, roșcate, cu pereți prăpăstioși și cu o singură limbă de drum, în serpentină, pînă'n fund — și-au făcut cuiburile tot felul de păsări cenușii. Tot aici își aduc pentru noptare oile ciobanii — și carierele se umplu atunci de glasurile turmelor, jalnic sau mînios de omenеști. Din pricina acestor glasuri, din pricina luminii colorate a amurgului, ciobanii mai socotesc și azi că turmele lor sunt turme de oameni fermecați și schimbați în dobitoace, că se muncesc să grăiască, dar că duhul din ele le oprește să se facă înțelese ; prăvălirea oilor pe limba de pămînt care duce'n fundul carierei pare năvala unei hoarde barbare, înfășurată'n praful ridicat de copitele cailor, hoardă care chiamă, țipă, blestemă pe limba ei neînțeleasă și plină de spaime.

Dar la o bătaie de pușcă e Tulcea, cu casele ei bătrîne, cu străzile pline de praf și ulițele pietruite care suie pe coama dealului, cu salcâmii și plopii, cu tutungeriile și cafenelele, cu aerul ei de sat mare, dobrogean.

Sunt și case mai răsărite în Tulcea. Pe o uliță suitoare, ca mai toate suratele ei cu iarba crescută între pietrele caldarâmului, după gardul de fier năpădit de viță se vede o curte înverzită, străjuită de o broască mare, de piatră, găsită odată, de mult, în pămînt și așezată acum pe un bolovan acoperit de mușchi. În fundul curții — casa

e tăcută. Legănată de vânt, creanga unui nuc privește de zeci de ani înăuntru, se depărtează plictisită și revine la fereastră, pentru a se trage din nou îndărăt.

În odaie e aproape întuneric. Perdelele groase de pluș cafeniu lasă să treacă o singură șuviță de lumină amurgie, acolo unde cele două aripi de stofă se ntâlnesc. Ca un parfum lănced, ieșit din mobilele vechi învelite'n apărătoare de pânză cenușie, un miros ușor de mucegai plutește'n încăpere și garoafele de pe măsua scundă nu pot lupta cu el. În apa din vasul de cristal s'au alcătuit vâscozități verzi. Înăbușite, garoafele se sting odată cu lumina, în nemișcarea dintre pereții tapetați.

Mâna cu degete galbene ca pergamentul unui uitat hrisov băjbăie, apucă de pe masă clopoșelul, al cărui sunet aspru, repetat, trezește o muscă adormită și-o face să se repeadă buimacă prin odaie. Un timp — fotoliile așteaptă.

Ușa se deschide apoi și lampa cu piciorul în chip de șarpe răsucit prinde viață. Pata ei de lumină galbenă scoate din umbră fotoliul și, cu el, figura bătrânei. Ochii ei gălbui privesc de peste pungile de piele moale, încremeniți, fără viață și fără înțelegere, ca ochii unui bou bătrân. Tot obrazul de altfel, buhăit și pământiu, pare mort, ca o mască de lemn, sub peruca nefiresc de albă. Colțurile gurii, trase spre bărbie, tot nemișcate sunt. Dar între ele, singure însuflețite, buzele subțiri și uscate se mișcă nestăpânit, ca și cum ar șopti aceeași rugăciune fără'nceput și fără de sfârșit. Și aceeași tăcere veche, în odaie.

Cu mâinile tremurătoare, bătrâna apucă pachetul de cărți soioase de pe masă, le amestecă, le taie, apoi începe să le împartă. Incet, chipurile pasenței prind să se alcătuiască, se încheagă după legile de ierarhie și culoare ale jocului. Pe fața de lemn a femeii ochii încep să lucească, în adâncurile lor moarte se aprind sclipiri gălbui. Încă puțin și — doamne, doamne! — pasența iese bine de astă dată.

Dar lucirile gălbui se sting tot atât de repede cum au apărut, brațele recad istovite și mâna scapă ultimele cărți. Trupul greoi se face parcă mai mic în fotoliu, se desumflă asemenea unei grotești păpuși cu sforile fără veste slăbite. Mereu, dela o vreme, pasența se încurcă la sfârșit, când cărțile par s'arate că vor să se așeze. Mereu valetul de cupă e cel care nu se'nfățișează în clipa sorocită, și face să se'ncurce socotelile, toate. Nu te mai poți bizui pe valetul de cupă! Și între colțurile gurii, trase spre bărbie, buzele ofilite ale bătrânei molfăie, tremură într'un supărat du-te, vino.

Ușa se deschide, scârțâie.

— Ce faci, mamă?

Bărbatul care a intrat, acoperind cu trupul lui mare pervazul, are aceleași punji, sub aceiași ochi galbeni, ca ai bătrânei.

— Valetul de cupă... șoptesc buzele ei mozelite.

— Cum ?

— Pasența. Nu iese pasența... De când ne-au luat cherhanalele, nu iese pasența... Și tot valetul de cupă... Valetul !

Plictisit, fără a o mai lua în seamă, bărbatul se îndreaptă spre aparatul de radio și sucește butonul.

— ...pentru construirea socialismului sub conducerea Partidului...

Cu un gest furios, mișcă schimbătorul de unde.

— Cine dracu tot pune la București! mârâie, cu fața deodată crispată. Nu v'ați săturat de lătrăturile lor !...

Sub mâna care mișcă butonul, difuzorul găsește în văzduh trosnete, fluierături, șuieră și pocnește.

— ...in the dark, rostește un speaker cu glas de bariton și mâna se depărtează de butonul aparatului. Stridența alămurilor și a tobelor aduce'n odaie ritmurile africane.

— Cum nu vi-i dor și vouă de muzică civilizată, suspină bărbatul și se lasă să cadă'ntr'un fotoliu. Când întinde mâna să ia „Adevărul” de pe măsua aparatului, pe degetul mic al mâinii stângi lucește aurul inelului lat, cu piatră sângerie.

„O NOUĂ MANEVRA A CERCURILOR IMPERIALISTE LA O.N.U.”

— Ii freacă bine, îi freacă... Numai de n'ar trăgăna-o...

Pe fața nemișcată a bătrânei buzele se mișcă la fel de nestăpănit, cu o regularitate mecanică.

— A venit un om, vestește fata care a deschis ușa.

— Ce vrea ?

— Zice că știe conașu... Zice că-i zice Macarie...

— Macarie ? se bucură celălalt. Ia te uită !... Adu-l aici... și adaugă în gând: Te pomenești că el a făcut treaba...

Prin ușa deschisă, trupul negru al numitului Macarie se strecoară stângaci, vestit celor dinăuntru de o undă scurtă cu miros de pește. Cismeile lungi i se așează cu fereală pe covor, se freacă pe loc. Nesigur, se apleacă de câteva ori, greoi.

— Apăi bine v'am găsit sănătoși... Săru-mâna, coană-mare...

— Și zi, ai lăsat iarăși delta pe seama peștilor, rostește celălalt, fără a se mișca din fotoliu. Hai, dă-te'ncoa să te văd !... Și adaugă în timp ce bătrâna, ca și cum n'ar fi auzit, își mișcă buzele ca mai'nainte. Ei ?

— Bine, coane Kerciulescu, s'a făcut !...

O lumină galbenă se smucește'n privirea fostului cherhanagiu.

— Așa ? Hm !... Ce ? Uite, zic s'ascultăm America și trecem după aia să stăm de vorbă... Ai mai ascultat ?

— Ce să zic ? Nu m'am învrednicit până azi...

— Bine că cel puțin știi că numai acolo e nădejdea ! spune Kerciulescu și vocea-i sună prietenos. Apoi, fără trecere : — Staa și te te prostesti în Alba aia păduchioasă...

— Câte ceva am mai auzit și noi, se apără Macarie. Cu bomba atomică...

— Ascultă și destupă-ți urechile, să spui și altora când te'ntorci. Evanghelie, auzi ? Asta-i evanghelie pentru acu : Vocea Americii.

Aparatul flueră, tușește. În liniștea din odaie, rostite pe nas, se aud cuvintele de'nceput ale evangheliei de peste ocean.

— Aici este Vocea Americii. Doamnelor și Domnilor, bună seara. Ascultați buletinul nostru de știri. Teroarea se intensifică în România. Zilnic noi știri ne parvin la New York...

Cu gura deschisă, încruntat, Macarie ascultă ; din când în când dă din cap.

— Parcă te unge la inimă, răsuflă apoi, când după terminarea emisiunii trec amândoi în biroul fostului cherhanagiu. Parcă citea în inima mea. Îți dă coraj s'auzi că ditamai America gândește ca tine...

— Ei, vezi, dă Kerciulescu din cap, vezi... Și-acu, hai, spune ce se aude ?

— Bine, coane. Cum m'ați învățat, așa am făcut. Crez că de barcaz îți fi auzit...

— De auzit, am auzit, bun înțeles. Dar nu știam că erai tu... Ai avut greutăți ?

Macarie zâmbește, ca și cum s'ar strâmba.

— Ce greutăți?... Nimic ! Mecanicul ăla pe care l-ați avut, Rudolf, deștept bărbat ! Știa socoteala. Două damigene de gaz am turnat în rezervor și-a isplodată de ți-era mai mare dragul. — Macarie duce degetul mare și arătătorul în dreptul buzelor și le desface fluerând : Uite-așa !

— Vezi, râde Kerciulescu, dacă ți-am spus... Și te plângeai că-i greu... Brava ! Dar oamenii, ce zic oamenii ?

Macarie-și scarpină cu stânga ceafa, se foiește pe scaunul, care scârțâie.

— Oamenii?... Proști, cine nu-i știe ? Blestemă !... Merg ca turma...

— Ei așa ! Țipă Kerciulescu și sare'n picioare. Nu așa... Merg... Bine că merg ! Da noi ce păzim, a ? Dece ești mai răsărit decât ei ?... Spune-le, vorbește, deschide-le capetele alea astupate !

— Greu, oftează Macarie, cu ochii la vârfurile cismelor. N'ascultă, viperele ! și se trage de barbă, făcând ochii mici.

— Greu ! Ce ?... Hm ! pufnește Kerciulescu și ca o focă se burzuluiește. Poftim, greu. Și ? izbucnește apoi. Ce-ar vrea ? Să se lase frumușel să li se pună cuțitu'n beregată ?... Te știam bărbat, rostește disprețuitor. Nu știi să-i iei cum trebuie !

— Acu, nu mă certa și matale, coane, de pomană, se supără celălalt. Se chiamă c'am dus la cap o treabă nu?... Pe mine m'au scos chiabur — nu i-ar mai scoate pe ceea lume sân Petru din cazanul cu pucioasă —da pentru golanii lor nu mai știu ce să facă. Te miri că se țin tari, toți care n'aveau din ce fierbe o mămăligă pentru zeama lor de pește ? Au turbat ! S'au luat de capul nostru !

— Bine, bine, lasă... — rânjește celălalt, potolit. Vorbeam și eu așa... Eh, dă-le' ncolo, și schimbând vorba : Da ia zi, zi, ce faci, cum o duci ? Aia... ce-ți face fata aia... cum îi zici ?...

O umbră trece peste fața întunecată a lui Macarie. Cuvintele-ies din gură cu greutate, de parcă le smulge din măruntaiele lui sângerânde.

— Gata, s'a dus și ea, cățeaua, — șueră... S'a dat cu'n golan din sat !

— Ce să-i faci ? — încearcă celălalt să-l mângâie. S'a mai întâmplat și altora, la case mai mari... — Dar își ia repede seama și se'ncruntă : Numai că ție ți-a luat-o un golan ! Vremea golanilor, scrășnește.

— Păi ce-i în inima mea... — începe Macarie ; Kerciulescu însă n'are răbdare pentru spovedaniile lui. Îl întrepușe :

— Da ăla, sluga care-o aveai în casă... care s'a dus la comuniști ?...

— Nazarie?... Ce slugă, coane ? Copil, copil de suflet mi-era, năpârca... La suflet l-am încălzit și-acu el e capu blestemaților în sat... L-au pus sicritar... — și cu vocea deodată scăzută : ăsta și nimeni altul mă mănâncă fript...

— Că tu ești copil, să te lași, râde Kerciulescu, în timp ce închide un ochi. — S'o găsi el ac și de cojocul lui ! — și, deodată grav : Ai auzit ce-a zis la radio ? S'avem încredere, c'ai noștri nu ne lasă... Vorbe mari, Macarie, aici sunt socoteli, interese, he-he... Să știm noi găsi oamenii potriviți și facem minuni. Ia să vedem. La voi, la voi în sat, nu se poate să nu fie ceva oameni de încredere, oameni de nădejde ? N'a încercat încă nimeni nimic ?

— C'a fost unu, tare de treabă om... Copoiu, crășmaru. A vrut el să facă ceva, dar a băgat ale dumnezești în ale lumești și-acu mucezește la meliție...

— Mda ! ăștia cu minunile-au cam încurcat-o... Ei alții, alții...

— Ar mai fi el Parasca, Stere Parasca... Un golan... și bețiv... Da să-l folosești, se poate... Cu-o damigeană de țuică îl cumperi, cu păr cu tot...

— Nu de sfinți avem nevoie. Parasca... bun. Alții, alții...

— Alții... — mormăie Macarie, alții... Ar fi unu sau doi dintre mijlocași... ar fi. Da cu ei niciodată nu știi cum stai. Șăd cu ăla'n două luni și sar cum bate vântul...

— Ptiu ! face cu scâră Kerčiulescu. Mă, omul lui dumnezeu, pricepi ori nu pricepi? Asta-i treaba ta: le vorbești, îi descânți, îi dăscălești și la urmă-i apuci și-i așezi cu de-a-sila într'o singură luntre: a noastră. Pricepuși ?

— Iar mă iei repede ? Pricep, că n'oi fi turc... Am vrut să spun cum e, să știi și matale.

Inelul de aur al lui Kerčiulescu sclipește, când degetele-i apucă o țigare din cutia de pe birou. Incruntat, o răsucesce ca s'o moaie, în timp ce-l cântărește pe omul din față cu privirea, pironindu-l cu ochii prin care alunecă sclipiri gălbui. Aprinde țigarea:

— Să-ți spun ce-i de făcut. Dela nimic să nu dăm înapoi, asta e. Pe urmă, când o începe războiul și-or veni americanii aici, o să aibe ei grijă de cine le-a fost de-ajutor. Parcă niște părălute bune prind rău vreodată, a ? — și face cu ochiul.

Macarie-și apleacă fruntea îngustă, ca un bou în jug :

— Așa și cu Copoiu chibzuisem...

— Cu-atât mai bine ! Treaba trebuie făcută acu, în vară, cât mai e vreme. În toamnă... izbucnește războiul.

— În toamnă ?

— Ha-ha ! râde Kerčiulescu, da ce crezi tu, că sunt proști americani să le mai dea Rușilor o iarnă ?

— Eu, coane, îndrăznește Macarie, am capu mai greu. Fii bun și ispică o țără...

— Ce-i de explicat?... E limpede. Când au început Rușii toate ofensivele în timpul războiului ?

— Iarna, se știe.

— Carevasăzică, iarna Rușii sunt tari... bun. Ei, cum crezi, treaba asta de care noi doi ne dăm seama, n'o știe ditai America?... Mof-turi ! America știe tot. America nu-i mai lasă pe Ruși să se'ntărească înc'o iarnă. Carevasăzică, America atacă în toamnă, cel mai târziu, poate chiar în vară. Noi... le netezim drumul. Cum ? Asta vine că trebuie stricate, tăiate, arse, năvoadele și toate uneltele.

— Asta am și început-o, rânjește Macarie.

— Foarte cuminte... Ei, vezi? Dacă vrea, se gândește cmul și face singur cum e bine. Dar ăsta-i numai începutul, ca și chestia cu barcazele care duc peștele. Scufundate, aruncate'n aer, te privește. Numai praf să se facă și, firește, ar fi bine să se'ntâmplesse asta nu când sunt goale, ci la întoarcere, când sunt pline cu pește.

Inchizând un ochi, Macarie-și scarpină falca.

— Era plin de pește ăsta, pe care l-am „lucrat”. Numai că l-au dus în port, cu pește cu tof, afurisiții!

— Nu-i nimic, râde celălalt. Barcazul n'o să-l mai folosească ei, până'n câteva luni și asta tot se cheamă o treabă! La al doilea, ai să te pricepi mai bine și n'o să-ți mai scape nici încărcătura... Ei, și pe urmă, bun înțeles, vin la rând golani.

Prin ochii lui Macarie sclipirea roșie, de lup, fulgeră.

— Dacă l-aș avea pe Nazarie aici, în mâinile mele... — și înînde brațele negre și vânoase. Mâinile cu degetele desfăcute, crispate, se strâng cu atâta ură, că încheieturile trosnesc.

— Dar pe celălalt, îl întărită Kerčiulescu, pe ăl de ți-a luat muierea? — și face ochii mici.

Tot sângele fugă din obraji lui Macarie, se strânge în inima umflată să se spargă și-i lasă fața, o clipă, cenușie. Apoi își simte pielea obrazilor dogorind și-o căldură supărătoare îi încinge urechile.

— Pe el, bâlbâie, pe el...

— Nu-ți face sânge rău de pomană, o'ntoarce Kerčiulescu, a cărui săgeată a atins prea bine ținta. Îți cade el în mână și-atunci... ai să-ți ușurezi inima pentru toate și-ai să faci așa cum e bine.

Răsuflarea lui Macarie se liniștește treptat. Cu arătătorul stângii și-a lărgit cămașa la gât și acum respiră în voie. Kerčiulescu s'a ridicat, a deschis una din ușile biroului și-a scos două păhărele. Toarnă cu grijă câte-o țiucă și'ncuie ușa la loc.

— Noroc să dea Dumnezeu! Și spor la treabă și pentru mai departe...

— ...trăiți! și Macarie privește cu un soi de caraghioasă nedumerire păhărelul pe care l-a dat peste cap. Nici n'a avut ce alege...

— Atunci ne-am înțeles, răsună glasul celui alt, deodată uscat, oficial. Dacă ești de credință și le duci pe toate la cap, cum trebuie, te fac om. Și asta-i făgăduială americană, nu d'aia... d'aia... — și, cum nu găsește cuvântul, face cu ochiul. — Bani îți trebuie? În-treabă apoi, pe neașteptate, cu glasul răstit. Fără s'aștepte răspunsul, descuie sertarul biroului și zvârle în fața lui Macarie câteva bilete. Uite, ca să știi: pentru un barcăz, de două ori pe-atât. Pentru un comunist, de cinci ori. E limpede? Și-i socotește suma pentru treaba făcută.

— Nu trebuia, spune Macarie și-și umezește buzele în timp ce apucă banii, numărându-i dupăce răsfirea printr-o singură apăsare de deget bancnotele. — Coane Kerciulescu, adaugă apoi, schimonosindu-și fața într'un fel de rânjel, când cunoaște suma, — păcat de dumnezeu, zău așa...

— Ce spui ?

Lingușitor, cinic, Macarie șoptește mios :

— Păi la atâta prețuiești matale o viață de om ?

— Asta e, se'n cruntă Kerciulescu, fără alt semn de mirare. — Dacă-ți convine... Nu-ți mai răci gura, că firma-i serioasă. Preț fix. Ai înțeles ?... A !... și încă ceva. Dacă aflăm c'ai vorbit ce nu trebuie, cu cine nu trebuie...

— Imi pare rău, începe Macarie ; și pălește. — Coane Kerciulescu...

— Ei ?

— Atunci, noaptea, când am dus gazu pe barcaz, la plecare... mi s'a părut că era cineva pe mal.

— Cum ?

Cherhanagiul a îngălbenit și broboane de sudoare i-au ieșit pe frunte.

— Și-mi spui asta abea acum ? strigă. Cine era ?

— Nu știu, rostește încet celălalt vinovat. Am sărit după el, da n'am dat de nimeni. Poate mi s'a părut...

Incruntat, Kerciulescu bate cu degetele'n masă.

— Caută să afli. Trage cu urechea la șoapte, stai cu ochii la comuniști. În nici un caz nu mai veni aici, la mine. Dacă e nevoie să-mi spui ceva îl cauți pe Arcadie Gâtlan, la cofetăria din piață. Să nu scrii numele... Arcadie Gâtlan, ai să ții minte ?

— Arcadie Gâtlan. Țin minte, țin, n'aveți grijă.

— Ei, dacă ții, e'n regulă... Fii cu ochii'n patru, bagă de seamă. Deocamdată... S'auzim de bine !

— Să trăiți ! Și de auzit, trag nădejde că-ți mai auzi.

Ușa s'a închis în urma lui Macarie. Cu o'ncruntare nelămurită pe față, Kerciulescu răstoiește un dosar, se așează la birou. Scârbit, apasă butonul soneriei și, când fata intră :

— Deschide ferestrele, spune. Pute toată casa a pește !

3.

Soarele acopere Tulcea cu perdele grele, de căldură. Se coc pietrele pe uliți, se coc zidurile cu tencuiala căzută, fierb oamenii și dobitoacele în zăpușeala uscată — și se mișcă anevoie — ca și cum

le-ar atârna greutăți de mijloc, de mâini și de picioare. Arar, o undă de umezeală aduce din port, unde se descarcă lăzile cu pește, mirosul crăpcenilor spintecați și dați la sare. Oamenii umblă nct, tăcuți și, dacă trebie să vorbească, vorbesc în șoaptă. Doar dinspre Dunăre se ridică din timp în timp glasuri și atunci frunzele încremenite ale oțetarilor încep parcă să fremete.

În cele câteva zile trecute dela întâmplarea cu barcazul, știrea a prins să umble din om în om, ca o întunecată ștafetă a urii. Acasă. strânși în jurul mesei, bărbații vorbeau cu femeile, sub lumina galbenă a lămpii. În parc, pe uliți, în cafenele, oamenii-și șopteau vorbele la ureche, umbre și lumini le treceau prin priviri și capetele se'ntorceau spre port, chiar dacă vorbitorii erau departe, chiar dacă se aflau între patru ziduri, acolo unde portul nu putea fi zărit.

În clădirea organizației de bază, tovarășii vorbeau scurt, se simțeau mobilizați. După ancheta dela securitate și dela căpitanie, era limpede pentru toți că de sabotaj fusese vorba. Il cunoșteau prea mulți pe Fedia drept bun mecanic, pentruca gândul unei greșeli a lui să se fi putut naște în mintea cuiva. Cerneț, căpitanul, depusese la anchetă, cu tărie, în favoarea mecanicului ucis. Firesc, întrebările celor însărcinați să scoată adevărul la lumină se'ndreptaseră atunci asupra lucrurilor neobișnuite, suspecte, pe care cei de pe barcă și le-ar fi putut aminti.

După ce stătuse o vreme cu fruntea încruntată, din pricina efortului pe care-l făcea pentru a-și aduce aminte, Vasile Tigău se lumină de odată :

— A fost ceva, tovarăși, strigă el. Și i-am spus și tovarășului Fedia. Încă mă lua în râs, bietul, că de adormit ce eram, zicea, nu mai știu ce văd și ce spun. Da eu am văzut, cum vă văd, că rezervorul motorului, care se golește pe trei sferturi, când facem cursa, era gol numai pe jumate...

— Adică ?

Răspunsul veni când Cerneț, întebat și el dacă n'a văzut ceva neobișnuit, își aminti de simțământul ciudat care-l năpădise, când coborâse pentru prima oară în camera motorului :

— A fost așa... poate c'o să râdeți, tovarăși, dar mi-am adus aminte, nu știu cum, de bucătăria de acasă. Era ceva, așa, ca un miros cunoscut care m'a pălit, peste mirosul de ars. Un miros cunoscut, ca de... de... — și căpitanul Cerneț păli deodată — ...ca de gaz, tovarăși.

Închis în cutia motorului, mirosul putea trece nebăgat în seamă și faptul lămuri dece atenția mecanicului nu fusese prin nimic tre-

zită. Abea în urma exploziei, când gazul și motorina aprinsă țâșniseră afară, mirosul cunoscut lovise nărilor căpitanului.

— Dar cum a putut ajunge gazu'n rezervor?

Incurcat, Cerneț arătă că seara, când barcazul ajunsese în Alba, toți cei de pe vas se duseseră să ia masa în sat, pe la cunoștințe.

— Așa că n'a rămas nimeni pe barcaz?

— Nimeni, șoptise căpitanul.

De când se știau marinarii, om de pază pe barcaz nu lăsaseră. Cine, ce să caute noaptea pe barcaz?

— Și uite, tovarășe, că lipsa de vigilență ți-a ucis un tovarăș, era să vă piardă pe toți și barcazul, odată cu voi. Vezi, se'ntâmplă încă așa, că una spunem și alta facem. Vorbim de vigilență și, când colo, uităm că dușmanul pândeste, că se folosește de cel mai mic prilej... Intr'un fel, dumneata, căpitane Cerneț, porți o parte din răspunderea uciderii lui Fedia Șermeniev.

— Eu?

Exclamația îi scăpase fără voie. Dându-și însă imediat seama de adevărul cuvintelor căpitanului din securitate, Cerneț se prăbușise pe un scaun cu fața împietrită de durere. Intr'un târziu, ridicase capul:

— Tovarăși, sunase aspră vocea lui. Greșeala mea o înțeleg. Nu poate fi durere mai adâncă pentru mine decât în gândul că sunt vinovat de moartea prietenului, a tovarășului meu. Vă rog... Dați-mi voie să iau parte la cercetări, să ajut aflarea făptașilor. La căpătâiul tovarășului meu, așa am jurat.

I se dădu încuviințarea.

Și astfel, în procesul verbal care se încheie, se consemnă că explozia se datora unui sabotaj, îngăduit de lipsa de vigilență a echipajului, o anumită cantitate de gaz fiind introdusă în rezervorul motorului. De către cine însă?

Vestea exploziei de pe barcazul lui Cerneț a fost adusă în deltă de primele barcaze pornite dela Tulcea să culeagă peștele din centrele de colectare. La Alba, oamenii se adunau, se frământau, discuții aprinse se închegau în tinda cherhanalei.

Curând după aflarea știrii, un flăcău înalt se desprinsese din mijlocul pescarilor și porni în goană spre clădirea organizației de bază. După câteva clipe, cu pieptul plecat înainte, Nazarie, secretarul îl asculta pe tânărul ars de soare din fața lui.

— ...și cum mă'ntinsesem în seara ceea sub salcie, aveam sub ochi barcazul. Cât am stat eu acolo, nu mai știu. Nu se zărea țipenie

de om, numai broaștele orăcăiau pe apă. Și numai ce văd un bărbat care pășește pe debarcader, sare pe puntea barcazului și intră undeva, jos, pe semne, că nu-l mai văd. Țin minte, mi-a rămas c'avea ceva în mâini, în fiecare mână ducea ceva. Și se ferea. Dece, m-am întrebat, se ferește Cerneț? Că mi s'a părut întâi că-i el.

— Ți s'a părut, spui? — și glasul lui Nazarie vibrează.

— Mi s'a părut. Când a ieșit și a supt din nou pe punte era cu fața spre mine și l-am văzut. L-am văzut barba.

— Cine? strigă secretarul și ochii-i lucesc.

— Macarie. El era.

Agitat, Nazarie se scoală, izbind cu pumnul în masă. Din călimară, o picătură de cerneală sare, pătează cartonul verde, cu urme mai vechi.

— Ce-avea în mâini?

Gânditor, tânărul tace o clipă.

— Era întuneric... Mi s'a părut... Ceva așa, ca două damigene. Adineauri, când am auzit de explozie, mi-a venit deodată un gând. Ce să caute Macarie, singur și cu fereală, noaptea pe barcă?

— Bine ai făcut c'ai spus ce-ai văzut, răspunse Nazarie, încuind sărtașul mesei. Se'ndreptă apoi și strânge mâna pescarului. — Bine-ai făcut. Nu-i lucru curat la mijloc! — și după o clipă de gândire: Hai la miliție.

La post, tânărul și-a repetat povestea. Fără a pierde vremea, cei de față au hotărât așa: Nazarie cu Toma, U.T.M.-istul care-l văzuse pe Macarie să plece degrabă la Tulcea, să spună ce știu. Cu șalupa grănicerilor ajung în câteva ceasuri. Comuniștii din sat și milițienii să nu-l scape din ochi pe Macarie și, dacă pleacă din Alba, să-l urmărească.

Din pragul cofetăriei, Arcadie Gâtlan privea convoiul care-l însoțea pe Fedia la cimitir. Făcea ochii mici și-și zbârlea mustața neagră, pe oală, mângâind-o ușor cu arătătorul, de jos în sus.

Pe trotuare oamenii se descopereau în fața camionului învelit în pânză roșie, care purta sicriul înconjurat în cele patru colțuri de steaguri. Căpitanul Cerneț, Vasile Tigău, Sașa Ivanov și președintele sindicatului, țineau fiecare câte unul din steagurile roșii. În urma camionului, Tania, văduva lui Șermeniev, cu Mișa, fiul lor, urmați de un lung șir de tovarăși, căpitani de barcaze, mecanici, hamali ai artelurilor din port, funcționari ai „Compescariei”, pășeau sub soarele arzător. Fanfara mergea în frunte și sunetele ei, care făceau să se strângă inimile oamenilor, îi făceau să strângă pumnii, totodată.

Sirenele barcazelor din port porniră în același timp să suiere, aducând ultimul salut tovarășului ucis. Și'n aceeași clipă sicriul fu

coborât în pământ, bulgării tari sunară pe capacul de lemn și Tania se prăbuși, cu un geamăt.

Dar când mai apoi, lângă groapa cu pământul încă afânat, secretarul organizației de partid luă cuvântul, șuietul sirenelor se domoli. Un vânt ușor făcu să fluture pânza roșie a steagurilor și, purtate de vânt, cuvintele secretarului ajunseră până la ultimul om din cimitir.

— A fost ucis un fiu vrednic al clasei muncitoare, spuse el în încheerea cuvântării, un fiu vrednic și cinstit. Fedia Șermeniev nu a mai apucat să poarte lângă inimă carnetul de partid, dar inima lui Fedia Șermeniev a fost inima unui comunist și dușmanul, tovarăși, dușmanul a'nțeles că a fost așa. Fedia Șermeniev iubea pacea. El a fost răpus, dar pacea o iubim cu toții și suntem gata s'o apărăm, suntem gata să apărăm pacea copiilor noștri, a văduvei lui Fedia Șermeniev și a feciorului lui. Vorbesc despre bomba atomică, imperialiștii? Am putea, tovarăși, să vorbim și noi despre ea! Dar nouă ne place să vorbim despre gândul tovarășului Stalin, despre visul tovarășului Stalin. Visul ăsta, visul fericirii oamenilor, făcea să bată inima lui Fedia al nostru. Visul ăsta au încercat ticăloșii să-l sugrume, atunci când au oprit bătăile inimii lui Fedia Șermeniev. Căci bătăile inimii lui, da, pe ele au izbutit să le oprească. Dar visul? Un vis, spune un poet sovietic, nu-l acoperi cu țărână, nu-l arzi, nu-l poți ucide. Visul lui Fedia Șermeniev e viu, e visul nostru, al tuturor. Și visul nostru, visul lui Fedia Șermeniev, cuprinde întreg pământul, sclipește în fața ochilor tuturor popoarelor, le avântă la lupta cea mare împotriva războiului, fâlăie'n faldurile steagurilor roșii, ne înzecește puterile în lupta de-a-l preface în viață a avea.

Nici două zile n'au trecut dela înmormântare. Cu fețele înăsprite de-o și mai neclintită hotărâre, tovarășii mecanicului ucis au pornit bărcazele, brigăzile de pescari au zvârlit năvoadele, pietrarii au atacat pereții de stâncă ai carierelor, funcționarii s'au așezat la birourile dela care rezolvă hârtiile. Când află rezultatele muncii lor de peste zi fruntașii spun: „Și pentru tine, Fedia!” iar cei rămași în urmă șoptesc, cu tăria unui legământ: „Măine, Fedia, nu se mai întâmplă”.

Singur, Arcadie Gâtlan se ncruntă și se pare că albușul de ou al savorinelor lui se face cenușiu, pe policioarele de sticlă în jurul cărora muștele bâzăie.

— I-au înebunit la cap, îi spune seară de seară, mânios, vecinei tutungioaice, care-și trece batista peste mustăcioara neagră, de firele căreia se tot prind minuscule bobițe de sudoare. N'auzi? Muncă, în'receri, moașă-sa pe ghiață... Când să mai găsească omul timp să

vină la cafea, să-și mai descarce sufletul o oră, două, să stea la taifas, mai tu o tablă, mai tu... Parcă au pe dracu să-i pieptene !

Șervetul, odată alb, cât de cât, cu care ștergea mescioarele de marmoră, îi spânzură neputincios pe braț și mustață, o clipă zbârlită de mânie, recade pleoștită peste buzele umflate. Cu răbdare, ca și cum ar vrea să se păstreze viu în amintirea concetățenilor, stropește din când în când trotuarul din fața prăvăliei, cu aceeași grijă de a nu stropi cumva, din nebăgare de seamă, și porțiunea din fața tutungeriei, pentrucă, nu-i așa, prieteni, prieteni, dar fiecare-și vede de-ale sale și Dumnezeu de sus vede pe toți...

Acum, când pentru a cine știe câta oară a mai desenat niște întortochiate șuvițe de apă pe trotuar, vede un om voinic, negricios, cu cismele bine lustruite, care trece în susul străzii, se'ntoarce, ridică ochii spre firmă. Omul are o clipă de șovăială în prag, dar intră în cele din urmă și, nevăzând pe nimeni în prăvălie, se așează la una din mese, bătând cu un inel gros, de plumb, în marmoră.

— Vine ! strigă Arcadie de afară și zvârle o ultimă spârcălă de apă peste trotuarul încins.

— Domnu Gâtlan... Arcadie Gâtlan... e aici ? întreabă mușteriu.

— Eu...

Aplecat deodată, confidențial, omul șoptește înăbușit :

— Pentru conu Kerciulescu... Mastic Macarie...

Fața cofetarului se golește parcă de ultimele picături de sânge și mustața i se vâără între buzele desfăcute. Inghite în sec, sugând, fără să vrea, perii cu gust sălcii.

— Taci, șoptește cu spaimă, apucându-l pe Macarie de umăr. Nu aici !

— Bre, da sperios te-a mai ouat mă-ta, rânjește. Dar Gâtlan nu pare înclinat să-l lase să vorbească.

— Hai ! poruncesc buzele lui, într'un tremur mai mult ghicit, în timp ce-l trage pe Macarie. Hai !

Ajunși în odaia din dosul cofetăriei, care slujește drept dormitor și sufragerie, cofetarul se prăbușește pe pat, încercând zadarnic să-și stăpânească svâcnetul picioarelor neascultătoare.

— Ce mai e ? întreabă răgușit. Dece m'am vârît eu în treaba asta doamne !

— Ho-ho ! scrâșnește Macarie și se lasă să cadă pe un scaun. Ce să fie ?... Am venit după bani.

— Bani ! Care bani ?... De unde bani ?

Dar omul din deltă își pierde răbdarea :

— Ian ascultă, vericule... Faci pe nebunu sau ce ? Că nu se prinde cu mine, cruzi ?... Am stricat motoru. L-am trimis pe lumea

ailaltă pe mecanicul ăla, cum moaşă-sa-i zice şi, nu ştiu cum se face da am acu tot satul pe cap. Au mirosit ceva, n'au mirosit?... Mă tem că da. N'am chef să nfund ocna. Limpede?... Am nevoie de bani ca s'o şterg. Oriunde mă'ntorc, dau peste unu care mă are la ochi. Nu mă simt bine...

Cofetarul îşi duce o mână la inimă, geme.

— Dece, îngaimă. Dece la mine?

— Ei, asta-i! se răsteşte Macarie. Aşa m'am înjeles cu conu Kerciulescu. Imi trebuie ceva, vin la Arcadie Gâtlan. Am venit. Nu cumva îţi fi vrând să mă lăsaţi să fac ocna pentru voi, hai?

Glasul cofetarului tremură, se roagă.

— Stai... mai ai răbdare. N'am bani acum! Să cer, să fac rost... Dar trăsăturile feţii lui Macarie se'năspresc, se'ndârjesc.

— N'am timp s'aştept, strigă înăbuşit. Vreau banii acu, înţelegi? Cum şi dela cine-i ceri înapoi pe urmă, te priveşte! Dar eu, de aşteptat, n'am vreme.

— N'am se apăra Gâtlan. Dacă n'am?

Aşa? Faţa lui Macarie a căpătat o culoare cenuşie, de plumb. Uite ce'nseamnă să te'nhaiţi cu boerii! Te vâra 'n bucluc şi pe urmă se spală pe mâini: N'am, nu ştiu, n'am auzit.

Incruntat, îl fulgeră cu privirea, în timp ce cofetarul, pierit, îl priveşte cu groază broboanele de sudoare de pe fruntea neagră şi nu ştie dacă trebuie să se teamă mai mult de posibilitatea arestării, sau de fiinţa încordată ca un lup, care-i stă în faţă.

Dar liniştea nu durează mult, Un gând nou schimbă'ntr'o clipă trăsăturile feţii lui Macarie, hotărât la o ultimă 'ncercare:

— Ascultă, şueră. Eu am făcut treaba. Vreji acu să scăpaţi de mine, hai? Vă dau în gât şi pe voi. Spun tot, tot, să ştiţi...

Şi-a repezit un picior înainte şi şi-a aplecat trupul mare spre cofetar, într'o intensă încordare; îngrozit, Gâtlan îl simte asemenea unui arc întins, gata să pornească.

— Banii! scânceşte. De unde bani? — şi-şi trece febril batista peste chelia rotundă. Crezi că am la mine bani?

Arcul se destinde fără veste şi Macarie, în picioare, îl apucă de piept, zgâlţâindu-l cum zgâlţâie vidra peştele, până moare. O vână groasă i s'a umflat pe frunte, în prelungirea nasului şi ochii-i scapără scânteii roşietice.

— Ticălosule, auzi tu? Nu s'a născut ăl care să mă tragă pe sfoară. Nu s'a născut, auzi?

— Jur...

Dar degetele lui Macarie i se opresc de beregată.

Nu jura, javră. Nu jura. Pe ce juri tu, mă...

— Doamne !

— Unde-s banii ?

Moale deodată, cofetarul din roșu se face alb ca hârtia, dar două palme zdravene îl readuc în simjiri.

— Banii !

— Stai, geme Gâtlan, sfârșit. Am să iau dela mine...

Cu un gest de scârbă, Macarie-l împinge înapoi, pe pat.

— Că nu puteai să spui dela'nceput așa !... Unde sunt ?

Și când celălalt, cu o mână pipăindu-și grumazul, face cu dreapta un semn spre dulap, Macarie începe să cotrobăiască pe sub rufele puse pe polițele 'nvelite frumos în hârtie albă. Deodată se oprește. Din oglinda prinsă pe ușa dulapului, chipul lui negricios, cu barbă neagră, îl privește întunecat. Ca vrăjit, își trece degetele printre firele negre, odată, de două ori... Dacă i-au trimes semnalmente și la Tulcea ? îi trece prin minte.

— Un foarfece ! poruncește. Și glasul îi sună atât de ciudat că Gâtlan, uluit, îl privește o clipă fără să-l priceapă. Nerăbdător, Macarie își repetă porunca, răstit de astă dată.

Mai apoi, cu barba neagră, niciodată atinsă de brici, în mână, chipul din oglindă îl privește străin. Fără voie, ca și cum ar încerca singur să se convingă, șoptește :

— Macarie !

— Dar o să-ți fie milă, da ? — aude vocea plângăcioasă a cofetarului. Nu iei tot, așa-i ?

Trezit, înhață teancul de bancnote găsit sub maldărul de izmene, scoate câteva hârtii, pe care i le aruncă lui Gâtlan și le vără pe celelalte în buzunar.

— Cum ? — urlă cofetarul. Numai atât, tâlharule ? — și uitându-și pentru o clipă spaima sare spre el. Fie-ți milă... strigă. Mă nenorocești... Banii ! — și cu'n răcnet ascuțit i se aruncă la picioare.

Dar celălalt nu-l mai ia în seamă. Impingându-l plicitisit cu vârful cizmei, ridică piciorul, încercând să se desprindă și se îndreaptă spre ușă.

Desnădăjduit, tremurând, Gâtlan își aruncă privirile prin odaie, căutând o scăpare, se agăță cu privirea de fiecare mobilă, de fiecare colț, în timp ce celălalt fuge cu banii lui, cu viața lui, fuge cu amii care i-au mai rămas de trăit, cu ultimele nădejdi de scăpare.

Dintr'un salt a ajuns la masa din mijlocul odăii și trage sertarul. Inconștient și lucid totodată, măsurându-și fiecare mișcare, oprindu-și răsufierea ca să nu-l simtă celălalt, care-i aproape de ușă, apucă tremurând cuțitul de bucătărie. Din alte două salturi e'n spatele lui

Macarie și-i împlântă cuțitul în spinare cu un : „Na !” de triumf, care devine curând un sunet de groază.

Macarie a mai făcut ultimul pas așa, cu cuțitul în spate și-a apucat clanța.

• — O-o-o ! răcnește cu un glas care nu mai are nimic omenesc, un glas al sângei și-al măruntaielor, un glas al oaselor.

Incearcă să-și păstreze echilibrul. Se apasă cu tot trupul pe clanță și, cu un geamăt aproape de scâncet se prăbușește, întorcându-se pe jumătate și trăgând în cădere ușa, pe care o deschide.

Din prag ,nemișcați, căpitanul Cerneț și un locotenent de miliție privesc.

Arcadie Gâtlan se lasă pe vine, ca o păpușă dezumflată și-și izbește capul pe podea, izbucnind în hohote isterice de plâns.

— Nu eu, nu eu ! strigă. Kerciulescu !... Doamne, dece m'am vârât Doamne !... Fie-vă milă... Nu eu, nu... nu..

În port, sirena unui barcăz şuieră, ca și cum ar aduce cuiva de departe o veste.

VAPORUL CU SCLAVI

Stă Mynheer van Kook, armatorul bogat
Făcând socoteli în cabină,
Să afle din marfa'ncărcată'n vapor
Câștigul ce-ar fi să-i revină.

E bun cauciucul, piperul e bun,
Trei sute de saci, — merge strună.
Am aur și fildes, și totuș socot
Că marfa cea neagră-i mai bună.

Cinci sute de Negri, toți Senegalezi,
Aleși grijuliu pe măsură.
Au carne de piatră, tendoane de fier, —
Ce ieftină cumpărătură !

Am dat pentru dânșii un pic de rachiu
Și perle de sticlă pe-o ață,
Opt sute la sută câștig, de-mi rămân
Din ei jumătate în viață.

Trei sute de Negri îi voi descărca
În portul din Rio Janeiro.
O sută de galbeni bucată, așa
Plătește Gonzales Pereiro.

De-odată se smulge din gânduri van Kook,
Căci iată că intră'n cabină
Chiar el, van der Smissen, bătrânul chirurg :
O față scheletică, plină

De negi, care umplu și nasul prelung
Zvâcnind ca un roșu cărbune.

— Ei, felcerul meu, — îl întreabă van Kook,
Ce fac scumpii Negri, ia spune ?

— Da, tocmai de asta voiam să-ți vorbesc
Și chiar mulțumesc de'ntrebare.
Te-anunț că, de-odată, de-azi noapte, avem
O cifră de morți foarte mare.

Mureau zilnic doi, însă astăzi, deși
Aceeasi e supravegherea,
S'au stins trei bărbați și vre-o patru femei.
Făcui și'n registru scăderea.

Cadavrele toate le-am examinat,
Mișeii acestia-s în stare
Să facă adesea pe morții, știind
Că or să-i arunce în mare.

Le-am scos fierăria pe care-o purtau,
Cum fac de-obicei tuturor
Și'n valuri apoi i-am svârlit rând pe rând,
De cum s'a ivit aurora.

Pe loc, din adâncuri țâșniră spre ei
Rechinii cu boturi rapace.
Sunt toți pensionarii mei vechi, ei mă știu
Și carnea de Negru le place.

Pe dâra vaporului nostru, ei vin
De când am plecat, pasămite.
Mirosul de hoit îl adulmecă toți
Cu poște'ndelung stăpânite.

Așa e de comic să stai uneori
Privind cum înșfacă ei morții.
Un cap smulge unul, un altul un braț
Și ceilalți înghit alte porții.

Când totul e gata, ei saltă voioși
Lovind în vapor câte-o blană
Și ochii spre mine holbând, parcă spun
Adânci mulțumiri pentru hrană.

Dar Mynheer van Kook întrerupe oftând
Și pe van der Smissen întreabă:
— Dă-mi sfatul, ce oare pot face, să am
O mortalitate mai slabă ?

Răspunde chirurgul : — Să știi, cei mai mulți
Din vina lor proprie pică.
Miroase urît răsuflarea lor grea
Și aerul repede-l strică.

Câțiva au murit de tristeți fără leac.
Iar alții visând la răscoală.
Cu muzică, aer și o tură de dans,
Eu cred c'o să-i vindec de boală.

— Ei, bravo, — exclamă atunci van Kook.
Deștept felcer am. E mai tare
Ca Aristoteles, maestrul vestit
Al lui Alexandru cel Mare.

Da, muzică, muzică ! Negri mei toți
Să'nceapă serbarea pe punte.
Iar cel care nu va petrece dansând,
Să capete bicele crunte !

2.

Pe boltă puzderii de stele cuminți
Cu veșnica lor scăpărare
Ca ochii frumoși de femei, care-au plâns, —
Nostalgic se uită în mare.

O purpură fosforescentă s'a'ntins
Pe apele vechi ale mării
Și valuri se-alungă cu vechi voluptăți
Spre tivul de aur al zării.

Nici pânze, nici funii nu pare-a avea
Vaporul ce'n noapte se-avântă.
Dar sus, pe covertă, lumini strălucesc
Și muzica veselă cântă.

La vioară, cârmaciul, la flaut, un vechiu
Și-abil marinar, o vedetă.
Apoi bucătarul cu toba, în timp
Ce doctorul suflă'n trompetă.

O sută de Negri, femei și bărbați,
Răcnind se înlănțuie'n danțuri.
Cu fiecă pas, se aude în tact
Prelung, zăngănitul de lanțuri.

Ei bat dârz podeaua în chiot turbat
Și câte-o negresă nurlie,
Cuprinde cu drag pe tovarășul gol,
Gemând toată de bucurie.

Călăul e maistru de dans și el dă
Cu biciul încolo și'ncoace
În Negri mai leneși, spre a-i îmboldi
Să fie cu chef și să joace.

Și tara-bim-bum și tiri-dzin-dzin,
De pare că puntea se sfarmă.
Toți monștri marini din adânc sunt treziți
De-atâta tropolit și de larmă.

Rechini nesătui vin cu sutele iar,
De jur împrejur se înșiră,
Holbează lung ochii în sus spre vapor
Și-așteaptă mereu și se miră.

Nu-i vremea muncării și cască privind
Spre Negri încinși de văpaie.
De poftă, deschid boturi mari și adânci
Cu dinții de lungi fierăstraie.

Și tara-bim-bum și tiri-dzin-dzin,
Sus dansul sfârșit nu mai are.
Rechinii își mușcă chiar cozile lor
De foame și de nerăbdare.

Eu cred că de muzică nu-s amatori,
Precum nu-s și alte-animale.
Să nu te'ncrezi, spune-un mare poet,
In fiare cari nu-s muzicale.

Și tara-bim-bum și tiri-dzin-dzin,
Sus dansul nu se mai sfârșește.
Stă Mynheer van Kook, sprijinit de catarg
Și spune pios, creștinește :

— O, Doamne, te rog, către-aceșii păcătoși
De Negri, tu haru-ți trimite
Și cruță-le viața ! De te-au mâniat,
Tu știi că sunt proști, niște vite.

O, cruță-i în numele Fiului tău
Murind pentru noi toți pe cruce !
Căci de nu-mi rămân două sute din ei,
Afacerea mea, vai, se duce !

In românește de EMIL DORIAN

V. GOLANT

FORRESTALII IN LITERATURĂ

După cum se știe, răposatul mister James Forrestal întrunea în mod fericit, în persoana sa, trei calități: era ministru al „apărării” din U.S.A., bancher și dement furibund. Forrestal este o figură adânc simbolică. Intocmai ca și un alt posedat — Adolf Hitler — James Forrestal a întruchipat în persoana sa demența criminală a cercurilor conducătoare ale lumii capitaliste, aviditatea lor sângheroasă, sălbăticia, ura față de masele populare, ura față de cultură și progres.

Este deosebit de semnificativ faptul că Forrestal a început cu ce terminase Hitler. În ultima perioadă a celui de al doilea război mondial, când sub loviturile puternice ale armatelor sovietice se dărâma monstruosul edificiu al „celui de al treilea Reich”, neincoronatul stăpân al acestui imperiu punea cele mai serioase speranțe pe așa zisa „armă secretă”, care, în închipuirea lui bolnavă, trebuia să schimbe brusc mersul istoriei. Chiar până în ultima zi a războiului, până în ziua capitulării, savanții hitleriști, din ordinul fűhrerului lor, continuau să elaboreze febril tot felul de proiecte pentru distrugerea popoarelor. Unul din aceste proiecte prevedea, nici mai mult nici mai puțin, decât construirea un satelit artificial al pământului, o nouă „Lună”. Pe această Lună se prevedea instalarea unui sistem de oglinzi, capabile să concentreze razele solare asupra oricărui punct de pe suprafața globului și să ardă, cu ajutorul acestor raze, orașele cele mai mari.

După ocuparea Germaniei de Vest de către armatele anglo-americane, criminalii de război, care în timpul lui Hitler se ocupau cu perfecționarea mijloacelor de exterminare a oamenilor, au fost exportati în U.S.A., unde și-au găsit un adăpost confortabil sub aripa răposatului James Forrestal și a altor Forrestalii existenți în prezent. Odată cu ei, s’au mutat d’ncolo de ocean și planurile lor, până și cele mai absurde. Rămas orfan, acest copil al lui Hitler — proiectul de creare a unui satelit artificial al Pământului — a fost luat sub tutelă de însuși ministrul „apărării”. E adevărat, că pe solul american acest proiect a suferit unele modificări: s’a hotărât ca în locul sistemului de oglinzi optice gigantice, noua „Lună” să fie transformată într’o bază de unde să fie aruncate proiectile dirijate. Dar conținutul inițial al proiectului a rămas neschimbat: aceste proiectile dirijate, ca și oglinzile optice, trebuiau să aducă distrugere și moarte popoarelor lumii și, în primul rând, popoarelor

țării noastre sovietice, care au „îndrăznit”, fără să întrebe pe acești turbati, să-și creeze o viață nouă pe temelii solide și raționale.

Planurile lui Forrestal n'au trezit nici cea mai mică îndoială lui Harriman și celorlalți asociați ai lui la conducerea Statelor Unite și a țărilor marshallizate, până în noaptea când Forrestal a dat buzna din casa lui Harriman, în cămașe de noapte, sbierând că tancurile sovietice au pătruns în America. Pentru realizarea proiectului unei „Luni” artificiale au fost acordate sume importante din Bugetul statului, iar cei mai aprigi ațâțători la războiu socoteau acest proiect drept program minim. Programul maxim enunțat de acești psihopați prevedea folosirea nu numai a Lunei artificiale, ci și a celei adevărate, ba chiar și a planetei Marte în vederea agresiunii îndreptate împotriva Uniunii Sovietice. Numai sinuciderea demontului Forrestal și răsunetul amplu al acestui fapt i-a făcut pe stăpânii Americii să privească cu îndoială posibilitatea realizării unor asemenea planuri.

RĂZBOI ORICÂND ȘI ORIUNDE

Oameni cuprinși de boala lui Forrestal, putem găsi nu numai în toate compartimentele aparatului de Stat american, dar și printre literații burghezi de peste ocean. Aceasta se referă în primul rând la acei scriitori americani care excelează în confecționarea unei literaturi fantastice, cu iz științific și social (mai bine zis care furnizează și răspândesc maculatură sub titlul unei asemenea literaturi). Specificul acestui gen deschide în fața lor spații nemărginite, cu adevărat cosmice. E mai ușor să adormi atenția cititorului folosind fantasticul — mutând acțiunea cu milioane de ani în urmă sau în viitor, iar locul acțiunii stabilindu-l în stele sau alte lumi necunoscute, — să propagi ideile cele mai reacționare și mai antiumane, care, fără această sulemeneală, ar fi în stare să provoace desgustul chiar și atât de puțin pretențiosului „american mijlociu”.

Fără îndoială că opere literare de felul acestora l-au inspirat pe nebunul Forrestal. Deasemenea este neîndoios faptul că Forrestal și prietenii lui îi inspiră pe asemenea autori și chiar nemijlocit i-au îndrumat și-i îndrumază. Concomitent cu „recrutarea” diferiților generali și coloneli în aparatul de stat din U.S.A., s'a produs și o recrutare a tot felul de comandanți de oști și în literatura americană.

Demascând la una din sesiunile generale a O.N.U.-lui pe americanii ațâțători la război, tovarășul A. Vâșinschi, înfierând pe Forrestal și clica lui, a înfierat totodată și pe unul din acești „scriitori”.

„Un oarecare colonel Pickket, tânjind după război, caută, în povestirea intitulată „Întâmplarea din Spromtss”, să trezească în cititori poftele războinice împotriva unui „dușman necunoscut” dar care este numit și fără să i se spună pe nume, din moment ce în povestire este precizat teatrul operațiunilor militare în războiul descris: Arctica, Alasca... Despre acest teatru al viitorului război vorbesc destul de clar și denumirile inventate de autor pentru diferite puncte geografice din regiunea operațiunilor militare: „Crasnograd”, „Lovingorod”, „Amsc” și așa mai departe”, — a spus tovarășul Vâșinschi.

Povestirea fantastică a colonelului Pickket a fost publicată încă în timpul când Forrestal era ministru al „apărării” și când în cercurile autorizate din Washington el trecea drept om normal. Recunoașterea în mod oficial a nebuniei lui Forrestal, trecerea lui în împărăția umbrelor (prin intermediul unui

geam din pavilionul spitalului), și o serie de schimbări în rândul conducătorilor forțelor armate ale Statelor Unite, n'au adus o schimbare esențială în activitatea politică și literară a ațăătorilor la război. Continuă să existe aceea originală simbioză între acei ce patronază pregătirea unui nou măcel mondial și între tâlharii condeiului de toate nuanțele.

La sfârșitul anului 1949 a apărut în revista săptămânală „France Hebdomadaire” povestirea fantastică a lui Jane Roy și a unui oarecare colonel din „comandamentul general vestic”. După cât se pare, povestea poartă un titlu autorizat: „Planul Generalului Bradley”. Autorii povestirii, descriu realizarea planului de agresiune asupra Uniunii Sovietice, elaborat de președintele grupului unit al șefilor de state majore din Statele Unite, care în același timp cumulează și postul de conducător al comitetului militar al Uniunii Nord-Atlantice.

În acest plan, — care ne amintește de dispozițiile decedatului Hoffkriegerat austriac, — coloanele „armatelor europene” marșăluiesc brave spre Moscova, Len'grad, Odesa și alte puncte geografice din Uniunea Sovietică, cunoscute de generalul Bradley. Sprijinul acestei armate pestrițe și principalul furnizor de rezerve umane este... Elveția, care, după cum se știe, e vestită pr'n forța ei militară și prin populația ei numeroasă. Dacă murea Bradley, nici Forrestal n'ar fi putut spune ceva mai bun!

Pentru bancherii americani și literații care se află în serviciul lor, războiul — cea mai rentabilă dintre toate afacerile — este o stare normală a societății omenеști. În închipuirea lor, războiului îi sunt supuse toate timpurile, toate plantele și stelele.

Încă în perioada imediat următoare războiului, în Statele Unite a fost editată, cu titlul „Aventuri în timp și'n spațiu”, o vastă antologie a literaturii fantastică-științifice. Această antologie cuprinde 35 de nuvele și povestiri apărute între anii 1930—1940 și recunoscute de către redacția respectivei antologii drept „cele mai bune”.

În nici una din aceste „reșite” opere fantastico-științifice, nici măcar nu se amintește despre vreo invenție în folosul omenirii și care să-i ușureze dezvoltarea pașnică. Cele mai mari realizări ale științei, începând cu energia atomică, sunt puse în serviciul războiului — așa cum și sunt de fapt în America de astăzi.

După ce, în prefața acestei antologii, redactorii ei, R. Hill și D. Makkomas, amintesc de distrugerile provocate de cele două bombe atomice americane aruncate la Nagasaki și Hiroșima, ei trag din acest fapt următoarea concluzie, cu care vor să uimească: „Universul — ne aparține”. Autorii operelor tipărite în această antologie încep cucerirea universului prin instaurarea dominației monopolurilor americane asupra planetei noastre. Mijlocul pentru realizarea acestui scop este demult cunoscut, bomba atomică, acest idol al celor aserviți dolarului, idol detronat de știința sovietică.

Se înțelege că bombele care au distrus atâția oameni pașnici la Nagasaki și Hiroșima, nu pot să-i satisfacă pe canibali atomici. Fizicianul prezentat în povestirea lui L. del Rey, „Nervii”, „și-a băgat în cap ideea că trebuie să creeze o bombă atomică deosebită, care să ne ajute nouă (adică imperia-liștilor americani — V.G.) să spunem toată lumea”.

Fabricarea și depozitarea noii arme ucigăse — nu este un lucru ușor, dar cu ajutorul autorului, fizicianul amintit își realizează dorința: depo-

zitele companiei naționale pentru fabricarea energiei atomice gsm de enorme cantități de super-bombe atomice, a căroră explozie simultană ar putea distruge nici mai mult nici mai puțin decât 50 de milioane de oameni.

„Happy end” — exclamă entuziasmat autorul povestirii, ca și cum ar fi vorba de un sărut în film și nu de un preludiu revoltăor al unei orgii de distrugere și moarte.

Făurindu-și asemenea visuri de orgii sângeroase, ațâțătorii la război nu demult își închipuiau că numai ei singuri posedă secretul fabricării energiei atomice și că prin urmare, crimele de orice fel le vor putea săvârși fără a fi pedepsiți. „Visuri, visuri, unde-i dulceața voastră?” — pot să exclame ei acum, după ce comunicatul agenției TASS a arătat lumii întregi netemeinicia unor asemenea presupuneri.

Speranțe identice, dacă nu încă și mai mari decât în bombele atomice, au pus și pun americanii în proiectilele dirijate autopropulsate. Și unele și celelalte servesc în primul rând pentru distrugerea populației civile. Prima dată, astfel de rachete dirijate (V-2) au fost întrebuințate de către hitleriști pentru bombardarea Angliei în anii 1944—1945. Aceste proiectile n’au distrus nici un obiectiv militar, în schimb au costat viața a mii de femei și copii englezi; ele au dovedit însă imposibilitatea folosirii proiectilelor dirijate pentru o țintă anume, în cursul celui de al doilea război mondial. Dar acest lucru nu i-a derutat cu nimic pe agresorii americani: toate planurile lor se bazează pe distrugerea în masă a cât mai multor oameni pașnici și pe terorizarea celor rămăși în viață.

„Savanții” hitleriști, strămutați în Statele Unite, și elevii lor americani, nu dorm nopțile, numai ca să sporească puterea de distrugere a proiectilelor dirijate, așa fel încât acestea să omoare de cinci, de zece ori mai mulți bătrâni, mame și copii, decât în anii 1944—1945.

În același timp, în Statele Unite se duce un fel de campanie de reabilitare morală a lui „V-2”. Dacă am crede pe propagandștii din Wall-Street, proiectilul dirijat nu este atât o armă ucigătoare, cât un prim mijloc de comunicare interplanetară. Trecând cu impertinență sub tăcere prioritatea marelui savant rus C. E. Tialcovski, pionier în acest domeniu, acești propagandiști încearcă să prezinte pe călăii hitleriști și pe imitatorii lor americani drept binefăcători desinteresați ai omenirii, care deschid oamenilor drumul spre planete și stele. Tocmai această idee o propovăduiește Willy Ley în articolul său „V2 — nava-rachetă pentru transporturi”. În realitate însă, în mâinile imperialiștilor — proiectilele cu rachete dirijate (autopropulsate) au fost și vor rămâne arme de război și nicidecum un mijloc de cercetare a altor lumi. Despre acest lucru vorbesc toate probele, făcute în ultimii ani în Statele Unite, cu proiectile dirijate perfecționate.

Dar asemenea nimicuri, cum sunt faptele evidente, nu-l interesează pe U. Marlo, autorul povestirii „Sborul în întuneric”. Cu o stăruință, care ar merita o mai bună întrebuințare, el acordă lauri întăietății, în problema cucririi spațiilor interplanetare, acelorăși hitleriști. În povestirea lui Marlo, un grup de învățați hitleriști, care lucrează în zona de ocupație americană a Germaniei, realizează o navă-rachetă militară, în stare să ajungă în alte planete și să aducă Pământului nenorociri cumplite. Dar naștiții, nerecunoscători, în loc să predea această invenție purtătoare de moarte binefăcătorilor lor americani, încearcă s’o folosească pentru instaurarea, nu a imperialis-

mului american, ci a celui german renăscut. Pentru faptul acesta, autorul, care probabil este prea puțin inițiat asupra caracterului adevărat al relațiilor existente între militaristii americani și cei din Germania vestică, îi pedepsește cu moartea pe inventatori. În ultima clipă un aviator american reușește să doboare nava-rachetă care apucase să decoleze. Morala acestei fabule o enunță un alt ofițer american care asistase la această scenă instructivă. „Iar acum, trebuie să construim noi o asemenea navă” — spune el.

CÂND YANKEUL ÎȘI DĂ ARAMA PE FAȚĂ

În povestirea lui E. Russel, „Simbiotica”, americanii dispun nu de una ci de nenumărate nave de felul acesta. Și ei le folosesc în felul în care i-a învățat la timpul său marele teoretician al jafului colonial, Cecil Rhodes, care a exclamat odinioară: „Dacă aș putea, aș anexa și planetele”. „Eroi” povestirii lui Russel se comportă cu locuitorii îndepărtatei planete Simbiotica, exact așa cum s’au purtat pe timpul lui Cecil Rhodes, și se poartă astăzi apologeții dominației rasei anglo-saxone, cu populația autohtonă din Sudul Africii. E momentul să spunem că aceasta este deasemenea comportarea pe care o simt pe pielea lor negrii și indigenii din Statele Unite, din partea rasistilor americani.

Aterizând în Simbiotica, flăcăii din Alabama și Washington încep să acționeze după principiul: „Avântă-te mână, umăr desfă-te”. Iată mâna unuia din participanții expediției își face vânt și aruncă în massa populației băștinașe, una după alta, grenade atomice. Alt „kulturträger” își expune în felul următor programul de răspândire în rândurile populației Simbiotice a binefacerilor modului de viață american. „Noi vom scoate sufletul din toți acești verzi, cari locuiesc această planetă puturoasă” (locuitorii Simbioticei aveau pielea verde — V.G.). Este caracteristic faptul că acelaș personaj denuște pe locuitorii „băștinași” ai Simbioticei — „zuluși intercosmici”. Se simte că el e convins în sinea lui că camenii de culoare, indiferent unde s’ar afla ei, există doar pentru ca cei cu pielea albă să scoată sufletul dintr’âșii.

Tocmai această scoatere a sufletului este descrisă de turbatul rasist Russel în zeci de pagini. Ca să nu se repete, el împreunează cuvinte din jargonul pungașilor pentru denumirea omorului. Astfel, la pagina 232 a antologiei, americanii „sting” pe locuitorii Simbiotice, la pagina 235 yankeul, care este personajul ce ne povestește întâmplarea, îi frânge nu știu cui gâtul (care „trosnește ca un vrecas putred”); ceva mai departe, povestitorul îl „demontează” pe un locuitor al Simbiotice, care i-a căzut în mână, iar mai târziu „descoase” un grup întreg dintr’acești locuitori și așa mai departe.

Povestirea lui Russel este semnificativă nu numai prin aceea că în ea se desvăluie esența adevărată a filozofiei rasiste. Mai e de notat faptul că autorul încearcă să impună această așa zisă filozofie și altor ființe cu judecată, de pe alte planete. În expediția întreprinsă în Simbiotica iau parte și locuitorii din Marte, care judecă și acționează ca și americanii mai sus amintiți.

Yankeilor și martienilor le este ușor să scoată sufletul locuitorilor Simbiotice, din moment ce d’spun de o armă perfecționată, iar în fața lor se află niște ființe din carne și oase. Dar pe „Planeta-grea”, descrisă în

povestirea cu același titlu de către L. Gregori, nu-i chiar așa de ușor să-ți nimicești aproapele: locuitorii acestei planete dispun de niște arme primitive, dar în același timp au pielea și mușchii impenetrabili și sunt de o putere extraordinară. Ei se cîmăgesc într'adevăr, foarte stăruitor unul pe altul, cu ce nimeresc, dar rezultatele acestei activități intense sunt foarte modeste. Ieșirea din această situație imposibilă vine pe neașteptate prin sosirea de pe altă planetă a unui aparat sburător, care este înzestrat cu arme atomice. Unul din locuitorii „planetei grele” reușește să pună mâna pe această armă, și povestirea se termină cu o scenă, în care, spre mulțumirea deplină a autorului, acest fericit „sfârtecă în bucăți” pe toți reprezentanții altei planete sau rase.

Propaganda războinică și rasistă înfloarește și paginile altor numeroase opere din literatura fantastico-științifică a Statelor Unite, incluse în antologia analizată sau care n'au fost demne de această cinste. În povestirea lui R. Gallun „Semințele întunericului”, îndepărtații urmași ai omenirii contemporane se pregătesc să invadeze planeta Venus, ai cărei locuitori trebuie să fie „nimiciți de flăcări” în timpul operațiilor de ocupare. Un oarecare Jameson, autorul povestirii „Crinii vieții”, caută să justifice teoretic acest plan canibalic, explicându-ne că „bășinașii din Venus sunt leneși, lipsiți de conștiință și vicioși”. În povestirea lui Baucer, „Qui în R”, cucerirea planetei Venus este înfăptuită. Unul din personagiile acestei povestiri — după cum se vede un mare amator de expresii elegante — caracterizează în felul următor această victorie cosmică a yankeilor. „Noi am smuls de pe locuitorii lui Venus nădragii, pe care aceștia nu-i poartă”. Dar iată și roadele acestei victorii americane: locuitorii din Venus aduși cu forța pe Pământ pentru diferite munci locuiesc în niște ghetouri separate și sunt supuși la tot felul de umilințe din partea huliganilor rasiști. Baucer povestește, — cu amănunte demne de un reporter care descrie linșarea unui negru în Statul Tenessey sau un nou pogrom în Haarlemlul din New York, — cum li se iau acestor nenorociți locuitori din Venus aparatele de respirat, fără de care ei se află în situația peștilor aruncați pe mal.

Dacă dela viitorul îndepărtat și cel apropiat, ne vom întoarce spre trecut, vom găsi și aici fără greutate motive cunoscute. Astfel, în povestirea lui P. Miller, „Grăunțe de nisip ale timpului”, planeta noastră acum 20 de milioane de ani devenise teatru de război între reprezentanții a două rase, care au venit de pe un corp ceresc necunoscut; și printre altele, așa cum se întâmplă doar în închipuirea murdară a rasiștilor, și aici bărbații negri fugăresc o femeie albă.

PERMANENTIZAREA ROBIEI

Cei aserviți capitalului tind să permanentizeze nu numai războaiele de jaf și cotropire ci și ticăloșiile societății exploatatorilor. Ei asigură pe cetitori că orânduirea capitalistă va dăinui veșnic și că ea există deja în toate celelalte planete locuite de ființe care raționează.

Autorii numeroaselor povestiri, care ne vorbesc despre viitorul Pământului, parcă s'au înțeles între ei să schimbe numele zeului lor, dolarul în „credit”. Dacă le-am da crezare, și peste o mie și chiar peste milioane de ani,

în orându'rea socială nu se vor produce schimbări esențiale și împărăția dolarului nu va avea sfârșit.

— Iar cine tinde spre schimbări de alt ordin, acela-i un simplu răsvrătit și un carierist — învață pe cetitori un oarecare Henlein, autorul povestirii „Drumurile trebuie să se miște” repetând plicticoasele teorii ale propagandei burgheze. În America, unde se petrece acțiunea acestei povestiri, pe la finele veacului nostru, cel mai important rol în viața economică îl joacă rețeaua de căi rulante care a înlocuit sistemul existent de transport. Lucrătorii care deservesc acest sistem de drumuri, primesc, după cum ne asigură autorul, un salariu bun și chiar o pensie la bătrânețe (iată ce progres !). Dar cu toată pacea existentă între clase, conducerea acestor căi rulante este încredințată unei oaste de ingineri militarizați, în fruntea căreia se află eroul povestirii — un fost militar, Heins. Acest personaj activ este convins că problema cadrelor de conducere se va putea considera soluționată definitiv numai atunci, când toate posturile de răspundere vor fi încredințate absolvenților unor academii speciale militarizate (după cum se știe, acest punct de vedere este acceptat în America de astăzi de foarte multe persoane, mult mai autorizate decât Heins: numai în Februarie 1948 au fost numiți 30 de generali, amirali și alți funcționari militari superiori în diferite posturi de răspundere ale guvernului din Statele Unite).

După cum se vede, povestirea lui Henlein are drept scop confirmarea teoriei amintită mai sus. În povestire, alături de virtuosul Heins este arătat și netrebnicul lui locțiitor Van Klik. Acesta instigă pe lucrători la grevă și, devenind conducătorul lor, distruge o porțiune de cale rulantă și amenință cu distrugerea întregii rețele — acest nerv principal al vieții economice. Toate acestea, el le face numai pentru a ocupa postul lui Heins.

Mult timp Heins nu poate înțelege motivul care l-a determinat pe locțiitorul său să se poarte cu atâta perfidie. Misterul se desvăluie pentru el abia atunci când cercetează amănunțit cazul lui Van Klik. Tot răul, după cum se vede, îl constituie originea proletară a celuiuia: provine dintr'un mediu muncitoresc, n'a studiat într'o academie specială, și de aceea, vorba vine, suferă de un „complex de inferioritate” care l-a împins să comită infracțiuni împotriva ordinii de conducere existentă.

Henlein îi opune lui Van Klik nu numai pe Heins dar și pe un „erou atât de pozitiv” ca Harwey, un „leader al muncitorilor” care, în timpul grevei, vine la Heins cu următoarele cuvinte: „Eu credeam că am să vă pot ajuta să-i găsiți pe instigatori”. E o imagine pe drept cuvânt foarte cunoscută. Transpuneți-l pe Harvey în zilele noastre și el va putea ocupa un loc de frunte în vârfulile conducătoare ale Federației Americane a Muncii, sau în Congresul Organizațiilor Profesionale de producție.

Mobilizând pe cursigii academiei militare, Heins lichidează fulgerător și greva și pe instigatorii ei. Dar el nu se mulțumește cu cele realizate, ci încearcă să tragă și concluzii din cele întâmplate. De prima am vorbit: — necesitatea deplinei militarizări a aparatului de conducere. O altă concluzie a lui Heins este tot atât de „actuală”: el se convinge că sistemul de control al cadrelor, folosit înainte de grevă, nu este suficient, că felul cum este organizată supravegherea lor, rămâne în urmă față de cerințele arzătoare ale momentului.

„....Chiar și Heins trebuie urmărit... Dar cine îi va păzi pe acești paznici?... Supraveghere și inspecție, control și supracontrol” — iată răspunsul. Astfel judecă autorul prin spusese lui Heins.

Aceste cuvinte scrise câțiva ani în urmă s’au dovedit într-o măsură oarecare, profetice : Henlein și-a arătat cu anticipație admirația față de sistemul actual de „verificare a loialității” — funcționarilor de Stat U.S.A. și a altor persoane. În anii de după război, Biroul Federal de cercetare a activității anti americane a împânzit întreaga Americă cu o rețea de urmăritori polițieniști, de spioni și provocatori. Clădirea enormă a acestui Birou din Washington e plină până sus de cele 60 milioane de denunțuri, cereri și rapoarte, referitoare la faimoasa „loialitate” a cetățenilor americani; și după cum dorea Heins, nu sunt scutiți de supraveghere nici „paznicii” cei mai sus puși ai „democrației” americane. Chiar și răposatul Forrestal, oricât de credincios paznic se arătase, și acesta se ruga stăruitor, cu puțin înainte de moarte, să fie lăsat în pace de agenții secreți puși să-l urmărească.

Prin calomnierea clasei muncitoare americane, prin calomnierea intelectualilor ieșiți din rândurile păturii muncitoare, prin propagarea militarismului și a urmăririi polițieniști, Henlein merită pe deplin să ocupe un post de conducere în Biroul Federal de cercetare sau în altă instituție asemănătoare gestapoului. După cum se știe, conducătorii acestor instituții exercită în prezent control asupra cercetărilor celor mai mari savanți americani, sub pretextul, ca să spunem așa, de ridicare a plutonierilor la înălțimea lui Voltaire. Din această cauză sau din alta, Henlein caută cu tot dinadinsul să-și arate „erudiția”. Acest bolnav fascist, pe care I. P. Pavlov nu l’ar fi luat nici în colecția sa de maimuțe, îndrăznește să numească experiențele celui mai renumit fiziolog al timpurilor noastre „foarte limitate prin importanța lor”. Ce să-i faci ! căteii uneori nu numai că latră la un elefant, dar când se’ntâmplă, murdăresc și pedestalele monumentelor ridicate geniilor științei.

E. Van Vogt, autorul nuvelei „Prăvălia de arme” urmărește de fapt aceleași scopuri murdare ca și Henlein, dar procedează cu mai multă prudență. Eternizând exploatarea omului de către om, el o transformă în lege pentru anul nouă mii al erei noastre. Van Vogt se prefacă că este de partea oamenilor simpli, de rând — victime ale măsurilor arbitrare luate de guvern și de monopolurile financiare viitoare, strâns unite cu guvernul.

Dealtfel, omul simplu al celui de al nouălea mileniu al erei noastre, nu-i chiar în întregime lipsit de protecție. Interesele lui sunt păzite de o organizație secretă care dispune de forțe aproape supranaturale. Membrii acestei organizații sunt gata oricând să vină în ajutorul celor oropsiți și asupriți să pedepsească răul. Dar cine sunt oare acești cavaleri fără prihană ? Răspuns la această întrebare ne dă însuși titlul nuvelei : „Prăvălia de arme”. Organizația secretă despre care este vorba — este o asociație... a fabricanților și vânzătorilor de arme.

Este caracteristic faptul că, deși Van Vogt subliniază cu tot dinadinsul scopurile filantropice ale acestei organizații, nu uită totuși să amintească de „business”. Obligând banca, care și-a înșelat depunătorii, să plătească o amendă mare, „Prăvălia de arme” reține în folosul ei jumătate din suma respectivă, pentru cheltuieli curente. Ne gândim că în aceste cheltuieli

se cuprinde și plata diversilor van vogți, care sunt gata oricând să demonstreze că negrul este alb, ziua-noapte, iar fabricanții de arme, cei mai buni apărători ai celor ce muncesc.

CALOMNIEREA ȘTIINȚEI ȘI A SPEȚEI UMANE

Ca și Van Vogt, și englezul Fowler Right, autorul povestirii „Creerul”, publicată în antologia americană de literatură fantastico-științifică, își pune masca prieteniei față de cei ce muncesc. Descriind războiul civil în viitoarea societate, el a hotărât să se alăture proletariatului. Impotriva cui? — Impotriva capitaliștilor, ați spune d-voastră. — Da de unde! În povestirea lui Right proletariatul este exploatat și chinuit nu de capitaliști, ci de savanți.

Fowler Right este sincer amărit de faptul că, pe rugurile medievale n'au fost arși toți oamenii de știință și toate cărțile lor. Această idee, care nu-i nici originală nici nouă, el o exprimă cu tot patosul de care este capabil.

„Odinioară, în amurgurile medievale, această umbră (umbră științei) a început să se întindă asupra lumii, dar oamenii d'n timpurile acelea i-au răspuns cu frânghie și foc și au îngropat în scrum fierbinte amenințarea, care ar fi putut să-i supună dominației lugubre a acestei umbre”.

Fowler Right pedepsește aspru omenirea contemporană pentru atitudinea ei împăciuitoare față de știință. Savanții din povestirea lui, ajungând la putere, se comportă necruțător față de poporul englez (astfel orașul Bristol este distrus complet — dispare fără urme). Câștigând războiul civil împotriva proletariatului, corporația de savanți, în fruntea căreia se afla un oarecare profesor, pe care autorul pe drept cuvânt îl aseamănă unui porc, își stabilește puterea nelimitată asupra Angliei. Dictatura savanților se manifestă în primul rând prin condamnarea la moarte a oricui s'a abătut cât de puțin, pentru cea mai mică deviere dela dieta prescrisă pentru popor. Afară de asta nouii stăpâni ai Angliei elaborează un vast program de cercetări științifice, pentru realizarea căruia, după cum se vede, au organizat masacrul dela Bristol.

Ce fel de cercetări vor ei să facă și ce folos vor aduce ele omenirii? Dăm cuvântul unuia din membrii oligarhiei savanților, pe care Fowler Right îl caracterizează ca fiind un tânăr, dar foarte capabil reprezentant al științei.

„Profesorul Bortin — citim noi în povestire — a comunicat că a terminat lucrările preliminare, necesare transplantării creierilor de copii la câini și invers... El are nevoie de un număr mare de copii; de aceea cere să i se înmâneze un ordin de rechiziționare a tuturor copiilor ce se vor naște în viitoarele douăsprezece luni și, dacă va fi necesar, să i se acorde dreptul de a da dispoziții persoanelor pe care le va socoti indicate, să procreeze copii în scopul amintit”.

Noi știm că în țările capitaliste există printre savanți unii degenerați, care în dorința de a-și servi stăpânii, prostituiază știința și fac cele mai josnice experiențe asupra oamenilor și copiilor vii. Noi mai știm că astfel de savanți canibali — sunt trup din trupul putred al sistemului capitalist, al acestui moloh care se îngrașă din sângele și sudoarea oamenilor. Activitatea lor criminală nu are și nici nu poate avea nimic comun cu adevărata știință. A demonstra însă că știința, prin însăși natura ei, este dușmană omului, iar savanții nu sunt decât niște criminali, așa cum face Fowler Right, înseamnă a-i ajuta pe acei care inoculează deșinuților cumă sau scot sângele, picătură cu

picătură, din trupuri de copii. Călăii Maidanek-ului și cei din Auschwitz au început prin a ofta după rugurile medievale, și au terminat cu construirea cup-toarelor perfecționate pentru arderea oamenilor. Este explicabil, prin urmare, de ce opera înjurioasă a lui Fowler Right a fost pe placul câțărătorilor de război americani, care vor să continue mârșava faptă a acestor călăi.

Ura împotriva progresului, care inspiră condeiul lui Fowler Right, răsește în operele numeroșilor furnizori americani de lectură fantastică. Această ură însă nu se revarsă numai asupra științei ci și a savanșilor care — cu toate vicleșugurile folosite de cei ce vor să le otrăvească conștiința — tind însetați, spre o adevărată cultură, spre un adevărat progres.

Astfel E. Macdonald, autorul povestirii „De propriile urechi” ponegrește huliganic poporul american, declarând, că numele de popor în actuala Americă, „il poartă masele vulgare, sgomotoase și desfrânate”.

Nu ne e prin urmare de loc greu să înțelegem de ce cartea de căpătâi a eroului povestirii lui Macdonald, erou care devine conducător al viitoarei societăți, este „Mein Kampf” a lui Hitler — această biblie a canibalilor, pătrunsă de ură și dispreț față de oamenii muncii.

În societatea viitoare, așa cum o descrie Macdonald, este cu atât mai ușor să conduci oamenii cu ajutorul rețetelor din „Mein Kampf”, cu cât acești oameni sunt prezentați ca niște dobitoace, care-și duc jugul robiei fără să crâcnească.

Să intri în voie stăpânului — iată spre ce, după cum ne asigură Macdonald, vor fi îndreptate toate gândurile oamenilor care vor trăi peste 30 de mii de ani. Nu e de loc de mirare, deci, că stăpânul unor asemenea robi va trăi ca un pașă turc în raiul lui Mahomed, fiind nevoit a lua măsuri de apărare a persoanei sale împotriva insistențelor prea-supuselor odalisce din cel de al treizecișidoilea mileniu.

Zugrăvind-u-i pe oamenii viitorului drept slugi supuse, lipsite complet, după cum scrie el, de „spiritul de luptă”, Macdonald, realizează, măcar pe hârtie, visul exploatatorilor de azi, care încearcă zadarnic să d'strugă pentru totdeauna, în masele populare, spiritul de luptă pentru libertate, spirit veșnic și nebiruit.

Pentru atingerea acestor scopuri, capitaliștii și năimiții lor încearcă, după cum știm, să convingă masele că viciile și instinctele josnice care bântuie printre oameni în orânduirea exploatatoare, sunt inerente naturii omenești. Și de aceea ar fi absurd să încerci a răsturna orânduirea capitalistă existentă și să înlocuești această orânduire cu alta nouă, bazată pe rațiune și dreptate.

Literatura fantastico-științifică vine să sprijine, pe cât poate, această propagandă. Cu toate că dolarii sunt denumiți „credite”, pentru ei se săvârșesc, și în cel mai îndepărtat viitor, crime identice ca cele din Chicago sau New York din secolul al XX. În „Prăvălia de arme”, de exemplu, fiul își jefuește părintele. În nuvela lui Henlein intitulată „Requiem”, mecanicul rachetoplanului, care face curse în lună, se ocupă cu contrabanda, la fel cum ar face când ar deservi „podul aerian” din zona de vest a Berlinului. În povestirea lui L. Podget „Dulăpiorul timpului”, avocatul Vanning, care a cumpărat cu un preț convenabil o nouă armă de exterminare o pune la dispoziția doritorilor, cu prețul de 3000 de „credite”, iar apoi, la procese, luând apărarea criminalilor reușește să obțină achitarea lor. Această povestire — ca de altfel

toate cele în gen detectiv american — conține destule sfaturi folositoare gangsterilor începători, explicându-le cum e mai bine să-și ascundă urmele.

În genul literar fantastico-științific, mania crimelor este tot atât de răspândită ca și în toate celelalte genuri ale literaturii reacționare americane.

„Ați visat cândva să făptuiți o crimă? V'ați gândit ce o să simțiți atunci, când veți împănța cuțitul până la mâner, într'un grumaz sbârcit, și-l veți răsuci până ce sângele rarefiat vă va colora degetele și va picura de pe mâini jos?”.

Cu această oribilă frază concepută de mintea perversă a unui sadic, începe nuvela lui P. S. Miller „Așa cum n'a fost niciodată”.

De această pasiune maniacă a crimei sunt cuprinși și locuitorii altor planete. Astfel în povestirea „umoristică” a lui F. Brown „Soarele stelar”, locuitorii din Deimos (un satelit al lui Marte) sunt caracterizați drept „mici giganți plăcuți, care omoară pentru simplul fapt că aceasta le face lor plăcere”.

Felul de viață și năravurile viitorilor locuitori ai Pământului, după cum ne asigură scriitorii reacționari din Statele Unite, vor corespunde întocmai felului de viață al actualilor vânători sălbateci de dolari. Omul care va trăi peste o mie de ani (povestirea „Qui In R”) ne descrie în felul următor cele întâmplate cu el după o beție obișnuită: „Tot ce-mi amintesc este momentul, când eu am simțit pe fața mea un picior. L-am mușcat, convins că nu este al meu și am încetat de a mă neliști din cauza asta”.

Nu se neliștește nici inventatorul descris în povestirea „Dulăpiorul timpului”. El construiește un „organ spirtos” din care curg direct în gura acestui alcoollic, în torente neîntrerupte, cocktailuri cu compoziția cea mai ciudată. „Organul” este singura lui bucurie în viață, iar restul invențiilor — o nimica toată.

Numai la beție se gândesc și locuitorii din Marte. În povestirea „Qui In R” problemele cele mai importante ale relațiilor între Pământ și Marte se soluționează favorabil, numai datorită faptului, că reprezentantului diplomatic din Marte i se servește cocktailul lui favorit, „Trei plante”.

OTRAVA UCIGAȘĂ A PESIMISMULUI

Oricât curaj își fac apologeții robiei capitaliste, încercând să lărgască până la infinit cadrul exploatării capitaliste în timp și în spațiu, chiar și cei mai mărginiți dintre ei văd clar sfârșitul inevitabil al acestei orânduiri.

Dar sfârșitul capitalismului pentru ei este egal cu sfârșitul lumii. Iată de ce actuala presă burgheză concepe — parcă ar fabrica gogoși — niște teorii absurde despre catastrofe cosmice și de altă natură care, cică ar amenința planeta noastră (aceste teorii pe măsură ce apar, sunt imediat demascate și desmințite de către savanții sovietici).

În operele cuprinse în antologia intitulată „Ăventuri în timp și spațiu” omenirea este distrusă în fel și chip: din cauza ciocnirii Pământului cu un meteorit (R. Rooklinn — „Liniște”), din cauza reacțiunii care apare în urma descompunerii atomilor din fier (A. Baster — „Adam fără Eva”), din cauza „unui bacteriolog revoltat” (R. Williams — „Întoarcerea robotului”), din cauza invaziei locuitorilor din Marte (R. Gallun — „Semințele întinericului”) etc.

Aceste opere parcă se îngână cu visele pline de ură împotriva omenirii ale obscuranțiștilor în literatură ca O'Neill și H. Miller, pe care i-a înfierat tovarășul A. A. Fadeev în expunerea sa făcută la Congresul mondial al partizanilor păcii.

Ideia pieirii Universului, care-i înspăimântă pe acești domni, reflectă și tristețea fără leac și frica instinctivă a claselor exploatatoare care se tem de moarte pentru viitorul lor. Imaginile grozave a tot felul de catastrofe au de altfel și un scop practic: să mențină dominația claselor exploatatoare prin otrăvirea conștiinței celor ce muncesc cu iadul cadaveric al pesimismului. Acela care va crede că mâine poimâine viața va dispărea de pe planeta noastră — desigur că nu va încerca să lupte pentru un viitor mai bun.

Tendința de a îndepărta pe muncitori dela lupta pentru un astfel de viitor se vedește și mai clar în ciclul de opere fantastice, în care decăderea sau dispariția omului este cauzată de revolta roboților. În prefața antologiei „Aventuri în timp și spațiu” redactorii acestei antologii afirmă cu toată seriozitatea că rezultatul viitoarei dezvoltări a automatei (de exemplu a autopiloților) va fi o „catastrofă”. Asemuind în mod arbitrar și absolut mecanic aparatele automate de reglare cu creerul omenesc, autorii acestei prefețe enumeră o serie întreagă de fapte, care după părerea lor, vor avea ca urmare inevitabilă apariția roboților. Iar ca o consecință a apariției roboților: „O lume nouă condusă de roboți”, „Dispariția omenirii în ultima explozie atomică”, „Întoarcerea omenirii la starea ei de viață primitivă” etc.

Perspective la fel de plăcute zăgrăvesc și autorii numeroaselor nuvele și povestiri cuprinse în antologie, sau rămase în afara ei. Roboții răsculați din povestirea lui G. Hass, „Cel care se putea comprima”, distrug cu sânguină orice urmă de civilizație a ființelor vii care i-au creat. În povestirea lui R. Williams „Întoarcerea robotului”, roboții care au emigrat de pe pământ în lumea stelelor, vizitează Pământul pe care a încetat orice urmă de viață. În povestirea lui L. Podget „Twonki” robotul își omoară stăpânul (nu degeaba, se vede, amintesc redactorii antologiei, în prefață, de „Frankenstein” al lui Mary Kelli).

În nuvela lui C. Bates, „Rămas bun dela stăpân”, robotul care vine în sbor pe Pământ de pe o altă planetă, se comportă din contră cu multă blândețe cu omul care îl însoțește. Dar această bunătate este un fel de bunătate a stăpânului față de câine ori pisică, deoarece în nuvela lui Bates, nu omul este stăpânul robotului — ci robotul stăpânul omului.

În nuvela lui C. Bates, „Rămas bun dela stăpân”, robotul care vine rului se desfășoară imaginea vieții din mileniul al șaselea al erei noastre. În această viață omul nu are loc — lumea e condusă de roboți. Roboții din povestirea lui Hugy, după cum observăm, au multe trăsături comune cu businessman-ii americani de azi. Primele modele ale acestor mașini care cugetă, construite de un inventator al secolului XX, își încep drumul vieții „șterpelind” ceasul din buzunarul inventatorului și pe urmă „curățind” un safeu într-o bancă.

Unii iubitori de roboți merg până acolo încât din milă pentru omenire ajung la compromise. Dar condiția pentru aceasta nu este altceva decât transformarea oamenilor în roboți. Oamenii din anul 2560, descriși în roma-

nul „Lumea lui A”, de Van Vogt au inimă electrică, iar în locul creierului au un foto-element. Și în definitiv de ce să nu prelungești viața „unor asemenea oameni”? Ei desigur nu vor mai încerca să facă greve; va fi deajuns să li se dirijeze creierul spre „Vocea Americii”.

După cum s'a arătat mai sus, nu degeaba vor scriitorii reacționari să sperie pe oameni prin zugrăvirea ororilor săvârșite de roboții răsculați. Capitalismul monopolist de astăzi este o frână puternică a dezvoltării științei și tehnicii în toate domeniile ce nu au legătură directă cu războiul. Acest lucru apare cât se poate de evident pentru mase. Dar dacă cetitorul va fi făcut să creadă că progresul tehnico-științific are drept urmare inevitabilă dominația roboților, atunci desigur acest cititor va binecuvânta pe monopolisti, care cumpără invențiile ca să nu le pună în circulație și distrug pe inventatorii cu care nu se pot înțelege.

.... Dimpotrivă, tocmai uzina și tocmai mașina vor da proletariatului posibilitatea să sfărme lanțurile robiei, să înlăture mizeria, să desființeze orice asuprire; trebuie numai ca din proprietate privată a diferiților capitaliști, mașina și uzina să devină proprietatea socială a poporului” — scria tovarășul Stalin în 1908¹⁾.

„Roboto-mania” celor aserviți capitalului e chemată să ascundă muncitorilor acest mare adevăr.

Printre scriitorii burghezi ai Americii se află și unii atât de miiloși, încât văd existența oamenilor în viitor chiar și fără transformarea lor în roboți, sau aservirea lor roboților. Pentru aceasta însă este obligatorie o condiție: delă capitalism omenirea trebuie să se întoarcă la epoca primitivă, ca pe urmă să se ridice din nou la cea capitalistă, și așa mai departe. Acești scriitori sunt adepții „teoriei ciclurilor”, enunțată de falsificatorii reacționari ai istoriei, care ne asigură de exemplu că în Roma antică a existat capitalismul și a dispărut odată cu căderea ei, iar mai târziu a apărut iarăși. Această teorie mincinoasă urmărește același scop pe care îl au și descrierile catastrofelor cosmice și de altă natură. Menirea lor este să-i obișnuască pe oamenii naivi cu ideea că orânduirea capitalistă este culmea dezvoltării societății omenești și prin urmare nu poate fi vorba de nici un socialism sau comunism.

Savantul prezentat în povestirea lui Van Vogt, „Distruătorul negru”, expune foarte pe larg această teorie ciclică pentru a putea explica distrugerea civilizației pe una din lumile din spațiile astrale. Dar în același timp el face o aluzie destul de transparentă la adresa planetei noastre, afirmând că în istoria oricărei societăți izbucnesc catastrofe neașteptate, care sunt urmate de o „revenire la starea animalică” și că tocmai o asemenea catastrofă va distruge civilizația „vest-europeană și americană” a secolelor XIX și XX. Așa dar toate peripețiile grozave descrise în „Distruătorul negru” i-au trebuit lui Van Vogt pentru a prezenta America secolului XX cu orânduirea ei capitalistă drept culmea creațiunii.

URLETELE MORGANIȘTILOR

Este interesant de remarcat că în anumite privințe obscurantistul Van Vogt a luat-o puțin înaintea camibalului american Vogt, care a fost demasc

1) I. V. Stalin: Opere, vol. 2, pag. 116, Ed. P.M.R.

de tovarăşul A. A. Fadeev în expunerea făcută la Congresul mondial al partizanilor păcii. Mai exact, Van Vogt nu atât i-a luat-o înainte lui Vogt, cât a repetat înaintea acestuia, scormirile preotului englez Malthus. Dacă adeptul lui Malthus, Vogt, binecuvântează războaiele şi epidemiile pentru faptul că sunt singura salvare a Pământului de pericolul suprapopulaţiei, Van Vogt, în schimb, răspândeşte ideile lui Malthus în întregul univers. În lumea în care se desfăşoară acţiunea povestirii „Distrugătorul negru”, civilizaţia dispare în urma unui război izbucnit din cauză că acei care-l deslănţiseră nu aveau destulă hrană şi fiecare din ei „ştia bine acest lucru” — probabil din operele lui Malthus sau ale lui Vogt.

După cum se ştie, apologia omorului în masă rezultă nu numai din ideile lui Malthus dar şi din pseudo-ştiinţa reacţionară a lui Mendel-Morgan-Weissman, cu care se împleteşte strâns. Tocmai pe această pseudo-ştiinţă se bazează „ştiinţa” burgheză despre perpetuarea speciei umane — eugenia. Aplicarea în practică a principiilor acestei „ştiinţe” a atras după sine, în cel de al treilea Reich fascist, atât uciderea în masă a bolnavilor şi oame-nilor debili cât şi sterilizări în masă. În America burgheză, ea a adus doar sterilizarea forţată a persoanelor declarate „inapte”. Indignarea masselor populare împiedică dezvoltarea acestei practici odioase în U.S.A. În literatura burgheză fantastico-ştiinţifică, această frână dispare şi eugenia se dezvoltă, ca să spunem aşa, în toată splendoarea ei.

În povestirea lui R. Jones, povestire care parcă în bătaie de joc poartă titlul „Renaştere”, toţi noii născuţi sunt supuşi unei examinări prin intermediul unei maşini speciale. Copiii pe care această maşină îi arată având tare, sunt imediat ucişi, fapt ce corespunde întocmai programei malthusiene a lui Vogt. Sterilizarea este întrebunţată pe o scară foarte largă. În povestirea „Qui In R”, sterilizarea este prevăzută în codul penal drept pedeapsă şi americanii viitorului amintesc mereu de ea.

Un adevărat rai pentru morganişti-mendelişti şi alţi adepţi ai eugeniei este lumea din spaţiile astrale descrisă de G. Bates în povestirea „Problema dimensiunii”.

Locuitorii Pământului, emigraţi în această lume, se hotărăsc să-şi rege-nereze neamul şi în scopul acesta invită un yankeu de rasă — pe doctorul Allissonn. Nu ne este permis în paginile unei reviste sovietice să descriem aventurile acestui doctor. O să spunem numai că Allissonn s'a arătat demn de încrederea acordată şi în foarte scurt timp a mărit numărul populaţiei acestei lumi ospitaliere cu 1722 indivizi.

Teoria şi practica mendeliştilor şi morganiştilor se reflectă în literatura fantastico-ştiinţifică din Statele Unite şi sub alt aspect. După cum se ştie, singura realizare a acestor pseudo-savanţi — sunt monştrii din lumea vegetală şi animală. O serie întreagă de asemenea monştri, cuprinzând până şi oameni cu capete de maimuţe, figurează în povestirea lui S. Dekamp „Girafa albastră”. Apariţia acestor monştri — după cum ne spune autorul — se datoreşte faptului că un oarecare original a instalat în parcul de animale din Africa de Sud un tub electronic de mare tensiune, iar radiaţiunile acestuia au influenţat „genii” anormalelor normale care, înmulţindu-se, au dat naştere la tot felul de monştri.

Aceste născociri ale mendeliştilor şi morganiştilor care vorbesc de influenţele radio-active şi alte emanaţii, asupra acestor „geni”, inexistenţi în

natură, sunt folosite pe larg de atomiştili războinici. Ei încearcă să convingă popoarele că un bombardament atomic aduce nu numai moarte şi distrugeri, dar că lasă în urma sa fenomene radio-actieve de aşa natură încât oamenii rămaşi în viaţă şi urmaşii lor devin nişte schilozi şi nişte sterili. Aceste născociri sunt desminţite de rezultatele observaţiilor asupra populaţiei din Nagasaki şi Hiroşima, dar ele persistă în literatura americană fantastico-ştiinţifică.

Astfel Aldous Huxley, acest reacţionar englez, care s'a mutat în prezent mai aproape de sursa dolarilor, zugrăveşte în romanul său intitulat „Esenţa şi maimuţa” o imagine desguşătoare a societăţii omeneşti, aşa cum apare ea după războiul atomic. În această societate, femeile nasc numai monştri şi degeneraţi. În povestirea „Adăpostul” de Van Vogt, emanaţiile radio-actieve ale soarelui transformă pe locuitorii unei îndepărtate stele în vampiri, fiinţe lipsite complet de orice simţuri şi emoţii, în afara de setea de sânge. Această pasiune a scriitorilor burghezi pentru tot felul de monştri nu este deloc întâmplătoare. Ea reflectă impotenţa ideologică şi artistică, degenerarea şi monstruoşitatea ştiinţei biologice şi a literaturii imperialiste.

GANGSTERII CELEI DE-A PATRA DIMENSIUNI

După cum se ştie, la baza filozofică a morganismului şi mendelismului stă idealismul. Acelaş idealism alimentează pseudo-ştiinţa fizicienilor burghezi, care, după cum e şi natural, recurg la literatura americană fantastico-ştiinţifică. În numeroasele romane, nuvele şi povestiri de acest gen, timpul este privit ca a patra dimensiune pe care poţi călători ca pe o şosea asfaltată... (pentru acest lucru, nu totdeauna e necesar să-ţi procuri măcar ceva asemănător cu „maşina timpului” a lui Wells). În antologia „Aventuri în timp şi spaţiu”, timpul figurează ca a patra dimensiune în 9 bucăţi din cele 35.

Dimensiunea a patra, în mâna scriitorilor americani reacţionari, ca şi în mâna filosofilor, fizicienilor idealişti, teologilor şi spiritiştilor reacţionari, serveşte cu credinţă şi devotament forţele oculte şi pe popi.

Una din speciile simandicoase ale ocultismului este, după cum se ştie, spiritismul. Căutând să propage cu tot dinadinsul spiritismul în seria sa de romane despre Lenny Bedd, Upton Sinclair se referă printre altele la „experienţa” celor două bătrâne englezoaice, care cică, au realizat o călătorie în timp. Este caracteristic faptul că redactorii antologiei „Aventuri în timp şi spaţiu” repetă cu toată seriozitatea aceste născociri în prefaţa antologiei. Mai mult, antologia conţine un articol (tocmai un articol, nu o povestire) care este intitulat „Călătoriile în timp se realizează”. Articolul descrie amănunţit „întâmplarea neobişnuită” a celor două fete bătrâne englezoaice, amintite mai sus. Plimbându-se la începutul veacului nostru prin parcul Triamon, ele s'au pomenit deodată strămutate în cadrul anului 1789 şi apoi fără nici un efort, pentru ele, s'au întors înapoi în secolul nostru materialist, unde cele povestite de ele n'au fost crezute de nici o persoană cu judecată sănătoasă. În povestirea lui de Courey, „Ei nu sunt oameni”, apare un strigo, căruia această a patra dimensiune îi dă posibilitate să treacă drept om viu.

În povestirea „Dulăpiorul vremii”, din această a patra dimensiune apare o mână misterioasă (probabil a providenţei), care îl pedepseşte cu moartea pe gangsterul, care a călcat una din legile lumii interlope. Acest răufăcător a înşelat pe un alt gangster — a furat de la el lucruri furate, şi a plătit fapta cu moartea. Astfel, în această povestire, morala gangsterilor se uneşte cu morala

popească (pedeapsa de sus), iar această unire este stinjită de filozofia și fizica idealistă. Potrivită îmbinare!

Se înțelege de la sine că această a patra dimensiune este deasemeni și o afacere strălucită. R. Miller, autorul povestirii „Așa cum n'a fost niciodată” ne vorbește de savantul Balmer, care face călătorii în viitor. Acest privilegiat al soartei „putea să ceară orice compensație pentru consultațiile date laboratoarelor industriale, universităților și speculanților particulari, care alergau după ziua de mâine”.

Această afacere nu se putea lipsi de binecuvântarea, ce-i drept cam înaltă, a cerului.

„Omul care călătorește în viitor, nu poate schimba acest viitor: chiar călătoria lui în acest viitor, face parte integrantă din viitorul care este determinat... Cei din vechime ar spune: „Așa a fost scris” — citim în povestirea lui Miller. Este interesant că Miller după ce apropie atât de mult pe cetitor de tronul ceresc, încearcă după aceea să bată în retragere subliniindu-și concepțiile „de liber cugetător”. Eroul lui Miller, care ne povestește întâmplarea descrisă, presupune că viitorul se găsește mai degrabă „imprimat pe matrița timpului și a spațiului, decât în cartea lui Dumnezeu”. Dar în ce constă deosebirea între „matrița timpului și a spațiului” și „cartea lui Dumnezeu” — acest lucru nu ni-l spune nici autorul, nici eroul său.

Tot atât de greu este să stabilim deosebirea între îngeri domnului și niște „spirite curate” care apar în povestirea „Cel care putea să se comprime”.

Aceste „spirite curate”, care depășesc tot ce e material, duc o muncă de lămurire în spirit filozofic idealist, corespunzătoare rangului lor și reușesc să-l convingă pe eroul povestirii de „deplină subordonare a materiei” influenței spiritului. Se vede că autorul povestirii, Hass, e gelos de lauriile sfântului Gheorghe; el dorește atât de mult să doboare balaurul materialist în cinstea domnului, încât nici nu observă cum aiureala îi întunecă „spiritul curat”.

În aceeași situație ridicolă, alături de Hass, se situează și D. Stuart, autorul povestirii „Fără memorie”. Universul real și nemărginit nu-l satisface pe Stuart. Învăluindu-și povestirea într-o ceață mistică, el caută să ne convingă că universul este limitat în timp și spațiu, cu alte cuvinte că a apărut din porunca celui de sus.

Pe această teorie străveche și de mult desmințită de știință, Stuart își bazează „noua” sa invenție „perpetuum mobile”, care a inspirat încă pe caricaturisti secolului trecut.

Sărăcia de idei a literaturii americane imperialiste fantastico-științifice, se poate compara doar cu sărăcia ei de formă. Zadarnic am căuta să găsim în aceste opere, măcar cea mai mică asemănare cu dezvoltarea logică a evenimentelor, care caracterizează romanele lui Jules Verne și ale lui Wells. Fantezia științifică reacționară se conduce mai curând de canoanele literaturii bisericăști, deoarece numai în amintita antologie „Aventuri în timp și spațiu” putem găsi mult mai multe minuni decât în toate viețile sfinților adunate la un loc.

Zadarnic ai încerca să găsești în aceste opere, imagini care să te poată reține. În ele oamenii vii nu se deosebesc cu nimic de roboții mecanici, care diferă unul de altul doar prin numere de ordine.

Aceste opere sunt scrise într'un dialect al tavernelor din Chicago și al studiourilor cinematografice din Hollywood. Ca să-l poți înțelege trebuie să ai neapărat în față un dicționar al jargonului întrebuințat de pungași.

VOR APARE CĂRȚI ADEVĂRATE

Privind acest torent fantastic de maculatură care inundă piața de cărți din Statele Unite, un observator superficial ar putea să tragă concluzia că masele de cetitori americani se mulțumesc cu asemenea „literatură” și nu doresc altceva mai bun. Această impresie însă este greșită. Despre aceasta ne vorbesc scrisorile pline de indignare care apar din când în când în coloanele celor mai răspândite reviste fantastico-științifice ca „*Amazing Stories*” și „*Astounding Science Fiction*”.

Ideea războiului și a agresiunii găsește din ce în ce mai puțini adepți chiar în rândurile micii burghezii. Un număr din ce în ce mai mare de americani încep să înțeleagă că războiul pe care-l pregătește Wall-Streetul, este o armă cu două tăișuri și nu o simplă „apăsare pe buton” urmată de un marș triumfal. Acest proces de revenire la realitate este reflectat într-o oarecare măsură în romanul fantastic al lui L. Engel și E. Piller „*Lumea în flăcări*”, în care este vorba de războiul sovieto-american. Autorii romanului pornesc dela o concepție greșită, considerând inevitabil acest război; în schimb, este semnificativ faptul că în roman sunt zugrăvite veridic toate ororile pe care le-ar aduce cu sine acest război poporului american. Ca agresori ai acestui război figurează actualii stăpâni ai Americii.

Magnatii dolarului încearcă să răpească poporului și visurile, așa cum îi răpesc pâinea, munca și sângele. Dar lumea muncitoare din America a visat și visează un viitor luminos, în care va dispărea exploatarea, războiul, discriminarea rasială, viitor care desigur va deveni un bun al poporului american ca și al altor popoare din lume. Ele visează timpurile când vor fi înlăturate toate piedicile care frânează astăzi dezvoltarea științei și a tehnicii, când cele mai mari realizări ale spiritului uman vor fi puse în slujba omului și nu a canibalilor.

Putem spera că atari începuturi vor duce în U.S.A. la dezvoltarea unei literaturi fantastico-științifice progresiste. Chiar și acum, cu toată influența exercitată de cercurile financiare în viața culturală a Americii, există destule premize obiective, care permit dezvoltarea unei atari literaturi. Realitatea sovietică și știința sovietică desmint zilnic aiurelile reacționare, pe care se bazează literatura fantastico-științifică burgheză și confirmă concepția optimistă și adevărat științifică a ideologiei marxist-leniniste totbiruitoare. Un american din zilele noastre ca să facă o călătorie în viitor n'are nevoie să recurgă la nici o „mașină a timpului”. În 1919, întorcându-se dela Moscova, scriitorul progresist american Lincoln Stephens, i-a aruncat în față negustorului de moarte de atunci și militanului atomic de astăzi Baruch, următoarele cuvinte semnificative: „Eu am făcut o călătorie în viitor și acest viitor își croește drum”. Acum acest viitor și-a croit drum definitiv nu numai la noi în țară ci și în multe alte state din Europa și Asia.

A arăta triumful acestui viitor în America — iată o sarcină demnă de scriitorii progresiști din Statele Unite. Realizarea acestei probleme va fi ușurată

prin faptul că istoria literaturii americane cunoaște opere fantastice nu numai de felul celor scrise de obscurantistul Edgar Poe, dar și pe cele scrise de scriitorul democrat Jack London. Operele social-fantastice ale acestuia, cu toate limitele și confuziile ideologice ale autorului, sunt pătrunse de ură neîmpăcată împotriva oligarhiei monopoliste și de încredere în victoria finală a celor ce muncesc.

Mai devreme sau mai târziu, scriitorii progresiști ai Statelor Unite, vor crea opere închinăte minunatei zile de mâine a omenirii, și deci minunatei zile de mâine a poporului american, opere create pe baza relațiilor de prietenie și pace cu toate celelalte popoare iubitoare de libertate.

TEORIE ȘI CRITICĂ

MIHAI GAFIȚA

SPECII LITERARE DE MARE ACTUALITATE

Popularitatea de care se bucură echipele teatrale, corurile, colectivele artistice, care activează în cadrul sindicatelor și căminelor culturale, — pătrunderea tot mai largă a ziarelor, revistelor și cărților în masse, — participarea oamenilor muncii în colectivele și echipele artistice dela orașe și sate, — dovedesc că masele sunt însetate de cultură. La concursul echipelor sindicale, organizat de curând de Confederația Generală a Muncii, au participat 96.000 oameni ca activiști ai acestor echipe și colective. La sate își duc activitatea peste 10.000 cămine culturale. Este suficient să ne oprim la aceste cifre, pentru a ne da seama că revoluția culturală care se desfășoară în țara noastră a pus în mișcare mase mari de oameni ai muncii, care se ridică tot mai dornici spre cultură.

Acest entuziasm al maselor, care se avântă spre noi și mărețe realizări, este sprijinit puternic și îndrumat cu grijă de Partidul clasei muncitoare, de Guvernul țării. Ritmul prefacerilor devine tot mai viu. Realizări însemnate apar pretutindeni, exemplele muncitorilor frunțași în muncă sunt urmate de tot mai mulți oameni, întrecerile cuprind mase din ce în ce mai mari. La sate, prin întemeierea gospodăriilor de stat, a cooperativelor de producție și consum, a întovășirilor în muncă, și mai ales a primelor gospodării agricole colective — jărănimea muncitoare a început să construiască socialismul. Toată această măreață activitate, care se desfășoară în țara întreagă, s'a impus atenției scriitorilor; ei au sesizat și oglindit în operele lor elementele vieții noi, socialiste, care apar și se dezvoltă.

În salutul adresat Conferinței scriitorilor din R.P.R., de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, tov. Gh. Gheorghiu-Dej a trasat scriitorilor o sarcină măreață: „Creați opere de înaltă valoare artistică, care să oglindească fidel năzuințele poporului nostru, ziditor al socialismului”.

Pe acest drum scriitorii au pornit cu convingere și au realizat lucrări de valoare. Au apărut în ultimii ani un număr de romane și piese de teatru, nuvele și poezii, tratând teme și dezvoltând subiecte pe care le ridică activitatea de construire a socialismului, analizând conflicte pe care le determină lupta de clasă în condițiile trecerii spre socialism și popularizând mărețul exemplu sovietic, realizările oamenilor muncii din țara noastră.

Astfel de opere sunt romane ca: „Mitrea Cocor” de Mihail Sadoveanu, „Negura” de Eusebiu Camilar, piese ca „Cetatea de foc” de Mihail Davidoglu, „Ziua cea Mare” de Maria Banuș, „Vadul nou” de Lucia Demetrius, nuvele ca „Noaptea din Iunie” de Petru Dumitriu, poeme ca „Lazăr dela Rusca” de Dan Deșliu.

Aceste opere literare răspund sarcinii importante de a fi arme în mâinile poporului muncitor, în acțiunea de construire a socialismului în țara noastră. Ceeace este esențial pentru literatura noastră actuală, este caracterul ei educator și organizator al masselor muncitoare în lupta împotriva dușmanului de clasă, în lupta pentru construirea unui trai fericit, în lupta pentru apărarea păcii.

Dar, pe lângă operele cu subiecte vaste, oglindind o întreagă desfășurare de situații și un întreg proces de transformare a oamenilor, ridicând probleme numeroase și variate — opere de o mare însemnătate în educarea masselor — activitatea largă de masă și ritmul prefacerilor din țara noastră, impune crearea și a altor opere literare, de proporții mai restrânse.

Activitatea de ridicare a nivelului cultural este dusă de echipe artistice, coruri, colective teatrale etc. în cadrul sindicatelor, a căminelor culturale. Aceste colective au nevoie de opere literare care — pe de o parte să răspundă problemelor arzătoare ale actualității, iar pe altă parte să fie realizate la un înalt nivel artistic, să aibă o mare putere de propagare a ideilor socialismului, de popularizare a exemplelor expuse. Piese ca „Ziua cea Mare” oglindind prefacerile, care au loc în satele noastre, „Vadul nou” cu subiectul din viața gospodăriilor agricole de Stat sau „Cetatea de foc” tratând probleme ale industriei noastre siderurgice, — sunt realizări de mare valoare; dar punerea lor în scenă de echipele ateneelor populare sau căminelor culturale, prezintă mari greutăți din cauza mulțimii personajilor, a decorurilor, etc. În schimb aceste echipe vor putea foarte bine prezenta o piesă într-un act cu decor simplu, cu persoane mai puține, o piesă care să fixeze un singur moment al realității construirii socialismului, luminându-l însă puternic. Deasemeni, cântecele scurte, dar cu un puternic ecou în mase, sunt de o mare însemnătate în munca de ridicare a nivelului lor cultural. La fel, în colectivele de lectură ale muncitorilor sau țăranilor muncitori, sunt mai greu de citit un roman sau o nuvelă de mari proporții, în schimb schițele literare oglindind realitatea vie cu tot atâta putere ca și romanul sau nuvela, — pot fi folosite cu mai multă operativitate, pentru a convinge și mobiliza în jurul sarcinilor, care stau în fața masselor muncitoare din țara noastră.

În această privință literatura noastră a înregistrat o rămânere în urmă. Scriitorii nu și-au pus decât rar problema oglindirii realității în schițe, cântece de masă, piese într-un act; materialul bogat pe care îl oferă viața de luptă și muncă a constructorilor socialismului, varietatea problemelor realității, au făcut pe scriitori să utilizeze mai ales specii literare de mari proporții: romane, piese, poeme mari și nuvele.

Valoarea unor astfel de opere, în cuprinsul unei literaturi, este de necontestată importanță. Dar nu e mai puțin adevărat că aceste opere presupun o documentare mai îndelungată, cu proces de elaborare de durată; în același timp puterea lor de pătrundere în mase necesită un anumit timp și în general, este mai anevoioasă. Aceste opere — valoroase

deci prin tematică — răspund cu o anumită întârziere problemelor pe care le ridică realitatea în transformarea ei, înregistrează o anumită rămânere în urmă față de ritmul viu în care înaintează construirea socialismului.

Schițele, cântecele de masă, piesele într'un act, și alte specii literare de proporții restrânse, pot îndeplini aceste două condiții, impuse pe de-o parte de însăși realitatea vie care se schimbă dela o zi la alta și de altă parte de necesitatea alcătuirii unui repertoriu actual și de calitate, necesar formațiilor artistice care activează în opera de ridicare a nivelului cultural al maselor.

Este vorba deci de posibilitatea pe care o are autorul de schițe, cântece de masă, scenete, etc., de a ține pas cu ritmul prefacerilor și în același timp de a răspunde problemelor de culturalizare a maselor, de a transforma literatura în puternic instrument de propagandă și educație.

În literatura noastră au apărut câteva schițe de valoare, care demonstrează că scriitorii care știu să sesizeze și desbată problemele cele mai arzătoare ale construirii socialismului, care aleg situații și oameni caracteristici pentru o întreagă stare de lucruri, și care își realizează operele la un nivel artistic ridicat — dau și în formă de schițe lucrări valabile, arme puternice în mâinile clasei muncitoare, ale țărănimii muncitoare. Astfel de schițe sunt — „Echipa de tractoare” de Ion Jipa, „Direcția mișcării hârtiilor” de S. Fărcășan, „Cadul lui Moș Eftime” de V. Em. Galan, „Brazde noi” de Sătō Andras, „Creionul” de Petre Iosif și altele.

„Echipa de tractoare” prezintă câteva aspecte ale muncii unor tractoriști, al căror responsabil înțelege îngust sarcinile sale; „Doar n'am venit aici să îndrumez. Eu am venit numa să ar!” spune tractoristul Preda Roșca. Situația creată de această atitudine a lui Roșca este exploatată de chiaburi și rezultatul se vede în refuzul multor mijlocași de a intra în întovășirea agricolă. Din critica ce i se aduce, Roșca înțelege doar că i se fac șicane; „Ce-om avea de împărțit, de-mi tot cauți răcă într'una? se adresează el primarului. — Munca și răspunderea Partidului... asta avem de împărțit. Și nu ne pricepem s'o facem... nici s'o împărțim!” îi răspunde acesta.

Insistând doar asupra unei singure probleme — aceea a înțelegerii din partea lui Roșca a rolului său de propagandist al formelor de colectivizare a agriculturii — autorul are ocazia să arunce în același timp o lumină și asupra altor probleme, legate strâns de prima: lămurirea țaranului mijlocăș șovăelnic și intrarea acestuia în cele din urmă în întovășire, rolul conducător al Partidului, alianța clasei muncitoare cu țărăimea muncitoare, toate acestea în condițiile ascutirii luptei de clasă, a luptei împotriva chiaburilor.

Problema principală a schiței: rolul tractoriștilor în acțiunea de transformare socialistă a agriculturii, este arătată mai larg; celelalte sunt doar schițate, sugerate, dar prin aceasta nu-și pierde cătuși de puțin intensitatea și cetitorul înțelege marea lor însemnătate.

Tot astfel, schița lui S. Fărcășan, „Direcția mișcării hârtiilor” este o violentă demascare a birocratismului dintr'o instituție în care — chipurile pentru a se asigura și coordona buna funcționare a diferitelor birouri! — s'a găsit necesară o direcție suplimentară care să se ocupe exclusiv — nu de rezolvarea hârtiilor, ci de „mișcarea” lor. Insuși titlul schiței indică

îndestulător satira mușcătoare conținută în subiect: direcția mișcării hârtiilor ca o nouă direcție într-o instituție cu funcționari înghețați în rutină și înămoliți în referate și registre, este expresia celui mai desăvârșit birocratism, pentru lichidarea căruia luptă clasa muncitoare condusă de Partid.

În schița sa, V. Em. Galan, se restrânge la povestirea unui singur aspect — la prima vedere lateral și deci neesențial al luptei pe care o duce țăranul muncitor, pentru întemeierea unei gospodării colective. Este vorba despre ducerea vitelor și a utilajului agricol la gospodărie. Soția lui Moș Eftime a primit să se înscrie în gospodărie, a fost de acord cu comasarea pământului, dar calul n'a mai vrut să-l dea. El crescuse de mic, îi era drag și se temea că nu va fi îngrijit bine. Autorul nu înfățișează mai pe larg gospodăria colectivă, nici nu ne prezintă probleme și frământări ale altor țărani. El arată doar cum calul, după ce fusese luni de zile îngrijit în grajdul gospodăriei, nu mai poate trăi în vechiul grajd, unde trăise ani întregi. Acest argument este hotărâtor pentru femeie, care va deveni o activistă de frunte în sat, și în același timp cititorul înțelege o serie întreagă de probleme, neenunțate direct, dar care se lămuresc prin această simplă și abia schițată expunere a rezultatelor pe care le obțin țăranii prin munca în comun.

Subiectul schiței „Brazde noi”, de Sütö Andras, care tratează tot tema atragerii țăranului mijlocăș în gospodăria colectivă constă în prezentarea unui singur moment. Autorul prezintă pe țăranul Hadadi Ioșka, care iese la arat, cu plugul său vechi, tras de două vaci slabe și mici. El dăduse ascultare sfaturilor chiaburilor și ieșise din întovărășirea țăranilor care aveau pământurile alături de al lui. Treaba merge încet și prost; vitele lui Hadadi se chinuie, trăgând plugul în pământul tare, în timp ce în pământul celor întovărășiți tractorul rășoarnă brazde adânci și drepte, care nici nu se pot compara cu arătura țăranului. Mai mult decât orice argumente de altă natură, pe Hadadi îl aduce în întovărășire această confruntare între aratul cu boii și cu tractorul.

Tot un singur moment expune și schița „Creionul” de Petre Iosif. Arestaji politici din Doftana duc lipsa unui creion pentru a putea transmite știri în afară. Unul din arestați, Vasile, zărește un creion în buzunarul gardianului. Minte lui Vasile imaginează nu plan; el provoacă pe gardian, acesta îl lovește cu brutalitate și în clipa când cade leșinat, Vasile are timp să smulgă călăului său, — fără să fie observat — creionul râvnit. Acest subiect deși sumar, aruncă o puternică lumină asupra eroismului comuniștilor în lupta ilegală, asupra legăturii care se menține între arestați și cei din afară, asupra chinurilor îndurate de comuniști din partea regimului de teroare burghezo-moșieresc.

Aceste schițe au avut o mare putere de pătrundere în masă. „Calul lui Moș Eftime” a fost citită în numeroase gospodării colective din țară, și în mii de sate. „Direcția mișcării hârtiilor” a fost tradusă și în alte limbi și a constituit un argument important în lupta pentru lichidarea birocratismului.

Ceeace caracterizează schițele de mai sus, este faptul că ele prezintă un număr limitat de personaje și situații, dar aceste personaje și situații

sunt hotărâtoare pentru înțelegerea justă a realității; ele deschid perspectiva asupra unor desfășurări mai largi, care aci sunt numai sugerate.

Dacă operele epice de mari proporții cum sunt romanul și nuvela răspund sarcinilor ridicate de construirea socialismului în țara noastră, prin complexitatea materialului, prin analiza creșterii eroilor tipici în situații tipice și prin perspectiva ce o deschid asupra viitorului — exemplele citate arată că tot atât de bine răspund și schițele acestor sarcini și că utilitatea lor este tot atât de mare. Ele sunt puternice instrumente de investigație în realitate, de cunoaștere a realității, mijloace de lămurire și de luptă împotriva dușmanului de clasă și pentru construirea unui trai fericit.

Isvorite din însăși faptele de viață, documente puternice ale vieții în transformarea ei revoluționară, schițele pot oglindi momente limitate în timp, cu acțiuni restrânse, evidențind doar câteva trăsături de caracter sau chiar una singură, dar toate aceste acțiuni și trăsături fiind cele esențiale, hotărâtoare, care sintetizează un întreg șir de fapte și acțiuni trecute și determinând un întreg șir de acțiuni viitoare.

În acest fel, specific lor, schițele oglindesc, ca și romanele și nuvelele, realitatea în transformarea ei revoluționară, surprind esențialul și-l tipizează, oferă exemple, soluții de viață, contribuind la acțiunea de transformare a realității. Schițele literare pot fi, ca și romanul și nuvela, opere făurite pe baza metodei realismului socialist, arme de preț în lupta pentru construirea socialismului.

Formă de oglindire a realității, schița literară, este puternic realistă, pentru că ea izvorăște din realitate, este determinată direct de faptele vieții. Gorki spunea despre schiță că ea stă la hotarul dintre nuvelă și studiu de cercetare. Între studiu și nuvelă, schița reprezintă o treaptă intermediară care folosește pe de-o parte metoda științifică de organizare și interpretare a materialului oferit de realitatea vieții, pe de altă parte metoda literară de expunere a acestui material, selectat după criterii artistice, axat pe o idee centrală, pătruns de spirit partinic.

În trecut marii scriitori realiști au utilizat schițele literare ca o armă importantă în lupta pe care au dus-o — Cehov, Turgheniev, Maupassant, au scris schițe. La noi în țară Caragiale a ridicat schița la un mare nivel artistic. El a criticat viu societatea burghezo-moșierească folosind schițele. Numeroase tipuri ale burgheziei, a cărei descompunere începea, sunt puternic conturate în ceea ce aveau esențial negativ, prevestitor al decăderii, și violent criticate, satirizate. Galeria de tipuri satirizate se completează cu critica întregii orânduiri burghezo-moșierești, a politicismului steril, a paradei patrioarde. Puternic inspirate din realitate, schițele lui Caragiale sunt realizate la un înalt nivel artistic, care le dă o mare putere de convingere, chiar pentru zilele noastre. Pe aceeași linie, dar la un nivel artistic mai scăzut, Gh. Brăescu denunță în schițele sale întunericul și atmosfera greoaie, care domneau în armata regimului bazat pe exploatare; deasemenea scriitorii G. Topârceanu, Al. Cazaban și alții — au în activitatea lor literară schițe de valoare, cu pronunțate elemente de critică socială.

În trecut schița se desvolta mai ales în perioadele când predomina realismul și era mijlocul prin care scriitorii exprimau nemulțumirile masselor, năzuințele, elanul lor. Cehov a trăit și a scris schițele sale în perioada

realismului critic, a avântului revoluționar care a dus la făurirea partidului muncitoresc social democrat rus și apoi la revoluția din 1905. Schițele lui Caragiale au apărut în epoca de creștere a mișcării muncitorești în țara noastră, care a dus la întemeierea, în 1893, a partidului clasei muncitoare.

Dacă trăsătura esențială a schițelor scrise în trecut a fost realismul — mijlocul de expunere a conținutului lor, de manifestare a atitudinii critice a scriitorului față de faptele vieții sociale pe care o oglindește și față de oamenii pe care-i prezintă, a fost în general satira.

Ca armă de luptă împotriva regimului burghezo-moșieresc, ca armă de demascare a exploataării, satira s'a manifestat în literatura noastră din trecut mai ales în schițe și teatru. În schițe, societatea nu era criticată în ansamblul ei, ci în elementele ei. Scriitorii satirizau o singură trăsătură, un singur aspect. Această situație era impusă de însăși construcția schiței; ea prezintă un număr limitat de elemente ale realității pe care însă le luminează puternic, le scoate cu putere în relief și, prin acest procedeu, impune cu mai multă ascuțime concluzia cu care trebuie să rămână cititorul.

Schița este o specie care a atras pe scriitorii contemporani.

Literatura sovietică este bogată în schițe: Mihail Șolohov (Pentru Patrie, Școala Urii, etc.), Boris Polevoi (Noi, Oamenii Sovietici), I. Reabov (Ani și oameni), Babel (Armata de cavalerie) și alți scriitori sovietici, au creat schițe de mare valoare.

Literatura noastră a dat câteva schițe reușite cum sunt cele analizate mai sus, și acestea nu sunt desigur toate câte s'au publicat.

Fără de cele din trecut, schițele actuale au câteva elemente care le diferențiază și le sporesc valoarea. Fără a pierde elementele de satiră caracteristice schițelor din trecut, schițele actuale sunt axate pe realitatea luptei de clasă, care explică trăsăturile caracterelor, determină acțiunea și poziția autorilor față de subiect — și personaje. Un obiectiv principal al schițelor actuale, obiectiv care, chiar dacă nu formează subiectul, — în orice caz reiese din concluzie sau din implicațiile generale ale subiectului, este victoria elementelor noi ale vieții socialiste asupra vechiului, prin demascarea și lichidarea dușmanului de clasă. Critica pe care o conțin schițele, se îndreaptă și împotriva mentalității învechite, a metodelor vechi de muncă, a lipsurilor și deficiențelor în activitatea de toate zilele. Schițele actuale pot și trebuie să prezinte o atmosferă nouă, situații noi, oameni noi.

Reiese de aici că schița literară poate îndeplini sarcina de mare însemnătate a literaturii, de a sesiza noul, și de a-l tipiza. Este vorba de noul care apare în toate manifestările oamenilor muncii din țara noastră, noul politic social, etc. dar mai ales, este vorba de a sesiza și tipiza elementele care atestă formarea și dezvoltarea unui om nou.

Străbătute de spirit partinic, evidențiind puternic trăsăturile omului nou, ale comunistului, descoperind mlădițele socialismului, care cresc și se dezvoltă, deschizând perspectiva revoluționară asupra viitorului și folosind mijloacele de expresie potrivite — schițele vor contribui astfel la făurirea unei imagini a realității în transformare. Această imagine generală este însă alcătuită dintr'un număr mare de imagini parțiale, oferite de schițe.

Ceeace leagă la un loc aceste schițe și le face să alcătuiască tabloul general al construirii socialismului, este sesizarea noului, a ceea ce se naște și se dezvoltă în lupta împotriva vechiului care se descompune și moare.

Structura însăși a schiței impune scriitorilor să lase la o parte neesențialul, să evidențieze numai ceea ce e esențial. În acest fel, schița este o specie literară, care ajută pe scriitori să lupte împotriva rămășițelor formaliste, să lichideze tendințele naturaliste.

Schița poate ține pas cu viața, ba chiar, așa cum spunea Maiacovski, poate s'o ia înaintea vieții măcar cu un ceas. Fapte sau situații care pot constitui subiectul unei schițe se întâlnesc în fiecare zi: o depășire de normă, o semnătură pentru pace, o cerere pentru reducerea normei, câștigarea steagului de frunză de către o brigadă agricolă, o demascare de chiabur, luarea unei hotărâri la o gospodărie colectivă și atâtea altele, iată tot atâtea subiecte de schițe foarte actuale, puternic legate de viață, oferite de viața însăși.

Un izvor pentru conținutul schițelor îl constituie materialul teoretic al Partidului. Un exemplu elocvent oferă Hotărârile recente ale C.C. al P.M.R. și ale Guvernului R.P.R. privitoare la pregătirea străngerii recoltei și la colectări. Aceste hotărâri sunt noi pași înainte pe drumul făuririi unei vieți noi pentru țărănimea muncitoare, al întăririi alianței acesteia cu clasa muncitoare. Ele au loc în condițiile ascuțirii luptei de clasă, când se petrec noi și felurite încercări ale chiaburilor de a sabota pregătirea străngerii recoltei, de a se sustrage dela colectări; în același timp, uneltele imperialiștilor, ale dușmanului de clasă, caută să se strecoare în locuri de unde să întârzie pregătirea mașinilor și uneltelor pentru țărănimea muncitoare. Este o sarcină de cinste pentru scriitorii noștri de a fi prezenți în această bătălie care a început pentru asigurarea străngerii recoltei, de a contribui cu arma scrisului la efortul poporului muncitor, de a crea „materialul necesar de propagandă și agitație vizuală, care va fi răspândit la sate prin organizațiile de partid și organizațiile de masă”, după cum spune importantul document al C.C. al P.M.R. și al Guvernului.

Această sarcină o pot îndeplini cu succes schițele literare; deasemenea p'esele într'un act, scenetele, și cu aceasta se ridică discuția asupra unei alte specii literare, oglindind un singur aspect, un singur moment al realității, specie care este piesa într'un act.

Problema piesei într'un act este în mare măsură asemănătoare cu aceea a schiței. Se poate spune chiar că piesa într'un act este corespondentul dramatic al schiței. Ea prezintă un singur moment de viață, limitat la desfășurarea unei acțiuni care nu depășește cincisprezece sau douăzeci de minute, aducând în scenă un număr restrâns de oameni și tratând o singură problemă.

Episodul prezentat pe scenă e doar o verigă dintr'un lanț întreg de evenimente și fapte. Este dela sine înțeles că în acest scurt interval de timp, eroii pozitivi nu-și pot evidenția toată bogăția lor de trăsături de caracter, după cum personagiile negative nu pot apărea în toată hidoșenia lor.

Există însă în realitatea vieții de toate zilele anumite momente când acțiunile se înlanțuie în așa fel, interesele oamenilor, problemele lor se întrepătrund în așa măsură, conflictele ating o asemenea intensitate, încât aceste momente dev'n culminante, hotărăsc acțiunea, determină tot ceea ce va urma. Momentele acestea, în care sunt prezentate toate elementele care ajută la înțelegerea unui întreg șir de întâmplări din trecut, luminează toată desfășurarea conflictului din clipa declanșării lui până la culminarea lui; în același timp, în aceste

momente se întâlnesc toate firele care hotărăsc desfășurarea ulterioară a evenimentelor. Rolul pieselor într'un act este de a sesiza, de a fixa și prezenta asemenea momente esențiale hotărâtoare, care impun oamenilor să-și afirme puternic anumite trăsături, să-și valorifice anumite calități, sau le determină un început de cotitură, a cărei desăvârșire spectatorul și-o poate imagina cu ușurință, din datele pe care le oferă piesa.

În linii generale, este aceeași problemă care se pune și la schițe, diferind însă modalitatea artistică de exprimare, dat fiind că piesa face parte din alt gen literar, — cel dramatic.

A prezenta pe scenele căminelor culturale dela sate piese într'un act cuprinzând momente esențiale ale procesului de transformare a vieții, este o problemă de acută actualitate în condițiile actuale. Piese într'un act, scenele, nu prezintă greutăți mari la punerea în scenă, pot fi montate într'un timp scurt cu un colectiv mai puțin experimentat și mai restrâns.

Marii scriitori ruși, Pușkin, Gogol, Cehov, Ostrovski, Gorki, au creat piese într'un act. În Uniunea Sovietică se desfășoară în prezent o largă acțiune a scriitorilor în direcția creerii de piese scurte, într'un act. În țara noastră, necesitatea alcătuirii unui repertoriu pentru colectivele întreprinderilor și căminelor culturale, a făcut să apară numeroase piese destinate acestor colective, piese publicate în Căetele Culturale C.G.M. în numerele Indrumătorului Cultural, în suplimentele diferitelor publicații. În același timp s'au tradus din piesele de acest fel apărute în Uniunea Sovietică.

Vom alege, pentru a le discuta, patru asemenea opere: piesa sovietică „O întâmplare la Graciovka” de Mihail Tunț, „Rămășagul” de Marin Grigorescu, „Holdele dau în spic” prelucrare și adaptare după o piesă a scriitoarei maghiare Magda Marias Hazai și „Cine a scris” de Ene Stanciu — dintre care primele trei au apărut în Indrumătorul Cultural în Decembrie 1949-Martie 1950, iar ultima în Căetul Cultural C.G.M. nr. 5/1950.

„O întâmplare la Graciovka” prezintă frământarea pe care o stârnește între oamenii unui colhoz știrea că unul dintre ei a fost decorat. Cu acest prilej autorul scoate în evidență câteva trăsături ale omului sovietic: patriotismul, spiritul muncii colective, modestia, dragostea de cultură. Cele patru pagini de text conțin un număr redus de replici, dar care conturează cu putere personagiile, — oamenii vii, activi, pasionați de muncă și plini de încredere în viitor — și oferă o imagine clară asupra vieții țărâmului colhoznic.

Piesa într'un act „Cine a scris” cuprinde o critică aspră adusă modului birocratic cum lucrează un șef de depou, mod de lucru care se transmite și altor oameni, având responsabilități mai mici. Șeful depoului nu sprijină pe inovatori, în schimb întrebuințează metode de comandă față de oameni, nu ține seama de sindicat, este rupt de masa muncitorilor. Un articol apărut în ziar desvăluie metodele învechite ale șefului. Conflictul este determinat de dorința acestuia de a afla „cine a scris” articolul. În aceeași piesă, sunt însă și alte probleme care sprijină problema centrală, dar în cadrul acțiunii principale intră doar ca elemente: problema inovațiilor, a ridicării cadrelor, a ploconirii în fața superiorilor ierarhici, a tendinței unor oameni aflați în munci de răspundere, de a înăbuși critica din masă, etc.

Aceste două piese — pentru a limita exemplele pozitive numai la două — au calități însemnate, care le transformă în adevărate arme de luptă, le

dau o mare putere de convingere. Oamenii sunt puțini și bine conturați, fiecare caracterizat prin câte una sau două trăsături esențiale, care îl diferențiază de ceilalți; conflictul actual, izvorât din viața de toate zilele, ilustrează teme importante din activitatea oamenilor muncii; spectatorul înțelege deplin tot ce a determinat nașterea conflictului ce determină desfășurarea acțiunii într'un anumit sens, și întrevede tot ce va urma în mod firesc; există un punct culminant de tensiune dramatică și, lucru important, aceste piese sesizează ceea ce e nou, tipic, exemplar, dau o soluție de viață. În plus, prin faptul că necesită un singur decor foarte ușor de realizat și personajii puțini cu o comportare obișnuită, — aceste piese într'un act pot fi jucate cu folos pe scenele dela orașe și sate, folosesc deopotrivă și masselor muncitoare dela orașe precum și țăranilor muncitori.

Celelalte două piese sunt exemple negative.

În „Rămășagul” de Marin Grigorescu, conflictul îl constituie un rămășag pe care muncitorul Petre îl impune unei muncitoare — Păuna: dacă echipa ei va pierde întrecerea, atunci Păuna se va căsători cu el. Acțiunea urmărește mai întâi încheierea rămășagului, deci declanșarea conflictului, și apoi felul cum Păuna pierde rămășagul, cum este părăsită de Dobre, logodnicul ei dinainte de rămășag și cum logodnica lui Petre se depărtează de acesta, tot din cauza rămășagului; cum însfârșit, totul se dovedește a fi doar o farsă, pentru a înfrânge înfumurarea Păunei. Conflictul acestei piese, acțiunea care îl ilustrează, sunt principal greșite. Autorul pune la baza întregii acțiuni ambiția: a Păunei de a nu pierde, și a lui Petre de a câștiga rămășagul; întrecerea socialistă în muncă este înlocuită prin eforturile pentru câștigarea unui rămășag; numeroși muncitori cu un nivel politic dezvoltat sunt mobilizați pentru a face o fară unei tovarășe, în loc de a-i face o critică; este lichidată înfumurarea Păunei, în schimb triumfă înfumurarea lui Petre; munca în uzină apare ca o problemă personală, ruptă de interesele întregii țări.

Piesa „Holdele dau în spic”, pune pe un spațiu foarte restrâns un mare număr de probleme legate de frământările țăranilor muncitori în condițiile luptei pentru transformarea socialistă a agriculturii. Este vorba de smulgerea țăranilor mijlocași de sub puterea economică și de sub influența chiaburilor și îndrumarea lor spre gospodăria colectivă. Cu o intensitate egală apar și alte probleme la fel de importante în satele noastre; alegerea organelor locale ale puterii de Stat la sate, vigilența împotriva uneltelor chiaburilor, ridicarea femeilor la munci de răspundere, schimbarea raporturilor în familie între soț și soție, lupta împotriva viciilor, cum e beția, și alte probleme ca acestea. Prin faptul că sunt atacate atâtea probleme, toate foarte importante și sunt aduse în același plan, ele pierd toate în intensitate, nu sunt deloc convingătoare.

Ceea ce trebuie subînțiat din capul locului este că acțiunea acestor două piese se întinde pe o perioadă largă de timp: în prima trei luni, în a doua mai mult de patru. Întâmplările sunt organizate — nu în acte ci în câte trei „tablouri” care de fapt nu sunt altceva decât niște acte mai mici. În piesa ultimă sunt necesare două schimbări de decor. Numărul personajilor este foarte mare: în prima sunt zece personaje centrale, în a doua sunt nouă. Este evidentă cauza pentru care aceste piese nu sunt realizate, nu conving, nu îndeplinesc rolul lor de a fi arme de cunoaștere a realității și de luptă pentru socialism. În primul rând cunoașterea superficială a realității, graba, con-

cepția greșită a autorilor asupra valorii artistice pe care trebuie s'o aibă creațiile artistice destinate echipelor teatrale ale întreprinderilor și căminelor culturale. În al doilea rând dorința autorilor de a comprima într'un text prea scurt cu replici prea puține, o acțiune largă, cu probleme a căror rezolvare cere personaje numeroase.

Deficiențele esențiale — schematismul, personajii multe și neconturate, probleme ridicate și nerezolvate, neargumentarea transformării oamenilor — sunt de natură a anula orice valoare a pieselor. Deși intenția autorilor a fost justă, deși temele sunt actuale, aceste piese rămân simple dialoguri, care, în loc să devină arme de luptă, pot duce d'împotrivă la demobilizarea oamenilor muncii, la formarea unei imagini greșite asupra felului cum să-și ducă ei munca, le dau un exemplu greșit.

Piesa într'un act poate fi o creație de mare valoare. Dar pentru aceasta ea trebuie să nu ridice probleme pe care nu le poate rezolva. A desbata o singură problemă, legată însă și de alte probleme ale realității, a prezenta pe scenă oameni vii, a desvălui în cursul unei acțiuni scurte oameni tipici, puternic individualizați, prin câte o trăsătură esențială, care să-i caracterizeze, oameni acționând în situații nodale, situații cheie, care rezumă un șir de situații și deschid drumul altora, care decurg în mod firesc din primele, a sesiza cu stăruință elementele noului, a le tipiza, pentru a oferi exemple de viață, iată sarcini cărora piesa într'un act le poate face față și care constituie pentru opera de construire a socialismului, un aport tot atât de prețios ca și al pieselor în mai multe acte, deci cuprinzând o acțiune mai întinsă cu probleme numeroase.

Pentru a caracteriza cântecul de masă și a arăta nu numai necesitatea lui ca armă de preț în lupta pentru construirea socialismului și pentru apărarea păcii, dar și valoarea lui agitatorie, mobilizatoare, puterea lui de a pătrunde în mase și de a le însuflă, vom aminti câteva fapte semnificative.

Furmanov, tovarăș al lui Ceapaev, neînfricatul luptător revoluționar spune: „Ah! Cântec! Cântec! Ce poți face tu din sufletul omenesc!” Furmanov a simțit el însuși puterea unui asemenea cântec: „Eroul Ceapaev trecea prin Urali”. Acest cântec a fost cântat de unitățile Armatei Roșii în războiul civil, cântecul a impresionat pe Furmanov care a scris nemuritorul roman despre lupta eroului Ceapaev. Titlurile cântecelor lui Vasili Lebedev Cumaci, — „Cine pornește cu cântecul, niciodată nu piere” sau „Hai, tovarășe, mai multă viață”, au devenit lozinci de luptă, îndemnuri în activitatea de toate zilele. Melodia georgiană Sulico, este azi cântată de zeci de popoare în zeci de limbi. Ostașii sovietici au botezat aruncătorul lor de mine, cu șase guri, cu numele Katiușa, eroina atât de cunoscutului și iubitului cântec, care a însoțit Armata Roșie în lupta ei eliberatoare împotriva hitlerismului.

Cântecele de masă au o mare putere mobilizatoare. Trăgându-și izvoarele fie din folclor, fie din activitatea poporului muncitor în luptă pentru făurirea unei vieți fericite; scrise în versuri scurte și limpezi cuprinzând un subiect actual și însoțite de melodii potrivite, aceste cântece cunosc o mare circulație, sunt învățate și cântate de oamenii muncii.

Vorbind despre cântecele de masă, Lenin a spus: „Cântecului vechi să-i punem în față pe cel nou. În cântecul popular să turnăm un nou conținut”.

Problema cântecului de masă prezintă deci un aspect dublu : este vorba pe de o parte de melodiile populare, sau de unele texte folclorice actualizate, iar pe de altă parte de texte noi care se creează, oglindind realități ale epocii noastre.

Cântecele care au circulat în popor în trecut, aveau de cele mai multe ori un conținut cu o perspectivă limitată. Unele cântece oglindind viața sate-
lor, erau pătrunse de o anumită descurajare, de credința în imposibilitatea unor prefaceri, în neputința de a îmbunătăți condițiile de viață. Acestui cântec, spunea Lenin, să-i punem în față cântecul nou, izvorât din lupta revoluționară a maselor, cântând victoriile poporului muncitor care zidește o orânduire nouă. Tot despre cântecele noi vorbea și Gorki. „Rusia are nevoie de cântece noi. Destul am cântat în gama minoră”.

Pe de altă parte, Lenin ne învață să valorificăm critic tezaurul folcloric, să turnăm un conținut nou, socialist, în vechea formă populară.

Poporul muncitor din țara noastră are o mare nevoie de acest fel de cântece. Să ne gândim numai la viața nouă a colectivităților în agricultură, a tractoriștilor, a brigadierilor agricoli, a muncitorilor care luptă pentru plan, a utemiștilor, a pionierilor, — acestea pot da din belșug teme pentru cântecele noastre.

Dar aici se ridică în primul rând problema textului. Textul unui cântec de masă este de fapt un poem puternic, oglindind o anumită problemă, un anumit aspect al realității, dând expresie unui anumit simțământ al poporului muncitor. Literatura sovietică are numeroase asemenea poeme și cântece de masă. Creatorul multora din ele este poetul Mihail Isacovschi.

La noi, un asemenea cântec pe care azi îl știu și-l cântă masele din ce în ce mai largi este „Cântecul pentru Stalin” de Anatol Vieru și Mihai Dragomir. Cuvintele acestui cântec sunt însuflețite de dragostea înflăcărată a poporului nostru pentru marele conducător al omenirii muncitoare. Autorii au știut să aleagă și mijloacele de expresie literară și melodia — în așa fel potrivite, încât opera lor a găsit un larg ecou în mase și contribuie la adâncirea dragostei lor pentru tovarășul Stalin.

Cântec remarcabil este și „Toba pionierilor”. Ceea ce caracterizează în primul rând textele acestor cântece este atașamentul poezilor pentru subiectele alese de ei și spiritul patinic de care au fost ei călăuziți.

Alături de poemul epic de largă respirație care oglindește realități complexe și constituie pentru literatura în versuri, ceea ce nuvela și romanul sunt pentru proză, sau piesele în mai multe acte pentru teatru — este necesar poemul oglindind un singur aspect, condensând un subiect în versuri puține dar puternice și de un nivel artistic superior.

Poemul care poate deveni cântec de masă, spune poetul sovietic Mihail Isacovschi, este caracterizat prin cuvinte simple și mărețe, care curg ușor și liber. Fiecare vers comunică ceva nou, succesiunea versurilor creează impresia mersului înainte, al creșterii și dezvoltării elementelor noi ale realității. Poemul acesta nu poate fi încărcat cu amănunte, el e dinamic, mobilizator. Uneori poate avea un subiect, poate da oamenilor cunoștințe noi asupra unor anumite sectoare ale vieții. El are alteori legătură cu motivele populare, dar imprimându-le un suflu nou, folosind folclorul în mod creator. Forma versurilor este aleasă, nivelul lor artistic ridicat. Însuflețit de un puternic

spirit de partid, poemul, cântecul de massă, devine astfel, alături de schiță și de piesa într'un act, armă importantă în mâinile poporului muncitor.

După cum am căutat să arătăm, valoarea unei opere literare nu stă doar în mulțimea problemelor ridicate, în bogăția materialului de viață prezentat ci în puterea ei mobilizatoare, educativă, în măsura în care opera literară, oglindind realitatea ajută la cunoașterea realității și la transformarea ei, oferă exemple și contribuie la lupta poporului muncitor. Constă în felul cum răspunde problemelor celor mai imediate pe care le ridică viața, practica luptei de construire a socialismului. Constă, în sfârșit, în îmbinarea dintre conținut și subiect, în stilul, în realizarea artistică a operei.

Problema esențială este deci problema creerii caracterelor tipice în situații tipice.

În specii literare ca schița, piesa într'un act, cântecul de massă și altele înrudite — pamfletul, portretul, jurnalul — poate fi oglindită tot atât de bine ca și în roman, poem, etc. realitatea vie. Valoarea lor este dată de puterea cu care sesizează esențialul, relevă noul și-l tipizează, — și nu de întinderea lor; este dată de puterea de a oferi exemple vii de urmat — și nu de complexitatea problemelor atacate. Există scrieri care atacă numeroase probleme, prezintă un număr mare de personaje, urmăresc o acțiune largă desfășurată în ani întregi și pe un spațiu geografic întins — și totuși aceste opere nu au putere de convingere, pentru că nu izbutesc să redea oameni tipici în situații tipice. De altă parte există scrieri de o mare valoare, care oglindesc doar un singur aspect al realității, un singur moment, o acțiune limitată, cu personaje puține, cărora li se evidențiază doar câteva trăsături de caracter — dar toate acestea fiind tipice, reprezentând noul, care crește și se desvoltă.

Inercarea de a clasifica schițele, piesele într'un act, cântecele de massă într'o categorie denumită „gen scurt”, nu corespunde importanței acestor forme de oglindire a realității.

În primul rând dimensiunea unei opere literare, numărul ei de pagini, nu poate fi un criteriu în știința literară. În al doilea rând denumirea „gen” care se atribue schiței, scenei, cântecului, este de natură a produce confuzie. Genurile literare sunt în număr de trei: epic, din care fac parte schițele, dramatic din care fac parte piesele într'un act și liric din care fac parte cântecele de massă în majoritatea lor, unele din ele putând aparține, prin subiect și acțiune, genului epic. A considera schița, scena, sau cântecul drept un „gen” literar deosebit, fie el și scurt, înseamnă a înlocui un „gen” literar printr'o „specie” literară.

Schița, piesa într'un act, cântecul de massă sunt forme în care poate fi reflectată realitatea, deci sunt specii literare. Dealtfel nu se simte nevoia de a introduce o clasificare a operelor literare având drept criteriu — întinderea lor; o atare clasificare, pe lângă că ar fi nefolositoare, ar micșora însemnătatea schițelor literare, a pieselor într'un act, a cântecelor de massă.

În fața scriitorilor stă sarcina măreață de a oglindi realitatea în transformarea ei revoluționară, de a sesiza ceea ce este nou, ceea ce se desvoltă, de a contribui la educarea oamenilor prin puterea exemplelor, cu alte cuvinte de a fi „inginerii sufletelor omenești”. Schițele, piesele într'un act, cântecele

de masă pot oglindi direct prefacerile care se petrec în țara noastră, pot fi opere de mare valoare, care să însemne o contribuție activă în opera de construire a socialismului.

Scriitorii au sarcina de a contribui prin operele lor la acțiunea de ridicare a nivelului cultural al poporului și în special al țărănimii muncitoare, ținută ani întregi în întuneric și neștiință de regimul burghezo-moșieresc. Lupta împotriva rămășițelor capitaliste, pentru lichidarea grelelor moșteniri ale acestui regim, lupta dusă de pe poziția clasei muncitoare în spiritul Partidului, împotriva dușmanului dinlăuntrul și din afara țării, lupta împotriva vechiului sub toate formele de manifestare, poate fi și trebuie dusă și cu ajutorul schițelor, pieselor într'un act, cântecelor de masă. Valoarea acestor specii literare ca arme puternice de luptă, este mare și prezintă azi o importanță concretă deosebită. Mănuind metoda realismului socialist, răspunzând problemelor arzătoare ale actualității, arătând mereu calea pentru înlăturarea piedicilor care stau în calea poporului muncitor, pentru a merge mereu înainte spre progres, spre fericire, scriitorii se situează astfel în primele rânduri ale acestei lupte mărețe pentru socialism, și aduc o contribuție importantă la marea cauză a popoarelor.

HORIA BRATU

NUVELE NOI

Avântul nuvelisticii este astăzi una din expresiile cele mai caracteristice ale dezvoltării noii noastre literaturi. Avem un important număr de nuvele, ceea ce dovedește că scriitorii noștri se străduiesc să răspundă problemelor celor mai arzătoare ale luptei maseilor muncitoare pentru construirea socialismului în țara noastră.

Evoluția nuvelisticii este marcată de câteva jaloane mai importante: în primul rând, apariția în Martie 1949, a volumului „20 de Nuvele”, cuprinzând unele din cele mai bune lucrări apărute până în acel moment, oglindind primele victorii ale noii noastre literaturi. Prezența temelor noi ale actualității, încercarea din partea scriitorilor de a interpreta, de pe poziții juste trecutul de luptă al poporului și propria lor experiență de viață — erau elemente care dovedeau că în nuvelistica noastră se făcuse un început de cotitură.

Un alt moment important care a scos în evidență dezvoltarea nuvelisticii a fost concursul organizat de Ministerul Artelor, — Iunie 1949, — când au fost prezentate un mare număr de nuvele, zugrăvind aspecte de seamă ale construirii socialismului.

Nu este întâmplător faptul că cele mai multe nuvele au apărut în ultimele nouă-zece luni, după discuția dela Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. în legătură cu sarcinile criticii literare. Într-adevăr, această discuție, punând ca sarcină centrală Uniunii Scriitorilor, redacțiilor revistelor și ziarelor — sprijinirea creației literare a tinerelor talente, lărgirea cadrelor de scriitori, a creiat condițiile înmulțirii reușitelor în sectorul nuvelisticii.

A vorbi de progresele nuvelisticii noastre înseamnă a le examina și a le înțelege în perspectiva succeselor construirii socialismului care determină și explică aceste progrese nu numai în linii generale, dar și particularitățile lor esențiale.

Deasemeni, nu se pot despărți progresele literaturii noastre, și implicit progresele nuvelisticii, de însușirea creatoare într-o măsură din ce în ce mai mare — de către scriitorii noștri — a experienței literaturii sovietice, nu se pot despărți de traducerea în fapt, într-o formă cât mai desăvârșită, a principiului leninist al spiritului partinic bolșevic. Înțelegând din ce în ce mai clar rolul educativ al literaturii, scriitorii noștri s-au pătruns în același timp

de necesitatea legării concrete a creației literare de problemele mari ale construirii socialismului. Această înțelegere nouă a rolului literaturii e factor hotărîtor și în rezolvarea problemelor artistice; cu cât scriitorul înțelege mai bine că opera sa trebuie să se adreseze masei muncitoare, să sprijine ceea ce este nou și înaintat în viață, cu cât mai ascuțit știe el să vadă problemele, să pătrundă în esența vieții — cu atât valoarea artistică și puterea mobilizatoare a scrisului său este mai mare. Tocmai din cauza neînsușirii sau a însușirii insuficiente a acestor principii de creație literară, unii scriitori ajung, pe alocuri la procedee simpliste, la acțiuni născocite, la naturalism, la schematism.

În nuvelele care zugrăvesc probleme ale construirii socialismului în sectorul industriei, eroul principal este omul nou care, dezvoltându-și cele mai bune calități ale sale în procesul muncii socialiste, organizează la rândul său munca, o face mai ușoară, mai productivă. Nuvele ca: „Povestea lui Ion Lăscan” de Petre Dragoș; „Stratul cu țiței” de O. Măgureanu; „Primăvara” de H. Zincă; „Linia de foc” de I. Șerbu; „Costea s’a luminat” de Maia Radovan; „Dar asta încă nu-i nimic” de M. Iosif, au ca subiecte succesele obținute de oamenii muncii în activitatea lor, inovațiile, educarea în spirit socialist a celor ce muncesc, etc. Ele arată că muncind pentru construirea socialismului în condițiile ascuțirii luptei de clasă, oamenii muncii luptă împotriva vechiului, demască dușmanul și uneltele sale. Tema centrală a acestor nuvele o constituie, așadar, lupta și munca oamenilor muncii; ea este ilustrată printr-o mare varietate de subiecte, care oglindesc însăși diversitatea aspectelor realității. Iată câteva din ele: Fiindcă la lăcătușerie piulițele se filetau încet și prost, Ion Lăscan eroul nuvelei lui Petre Dragoș, caută o nouă metodă de filetare, pentru a îmbunătăți calitatea piulițelor; însă găsind-o, orgoliul pune stăpînire pe el și Lăscan se izolează de ceilalți muncitori, refuzându-le ajutorul în punerea la punct a inovației: până la urmă, cu sprijinul tovarășilor săi de muncă, Ion Lăscan va înțelege că inovația presupune o colaborare tovarășească, asimilarea unei experiențe colective. În nuvela Maiei Radovan „Costea s’a luminat”, personagiul central Costea, lucrează cu înfrigurare să pună la punct un procedeu pentru îmbunătățirea calității fontei, procedeul pe care patronul și inginerul-șef nu voiau să-l pună în aplicare. Abia după naționalizare când fabrica este luată din mâinile exploatatorilor, Costea își vede realizat visul. În „Primăvara” nuvelă de proporții mai mari, autorul Haralamb Zincă, urmărește evoluția lui Vlaicu Negoită, — muncitor conștient, numit director al unei întreprinderi naționalizate — precum și a soției sale Tina, care-și dă seama că numai ridicarea ei politică și profesională o pot apropia cu adevărat de soțul ei; în aceeași nuvelă, Pandelescu care se ocupase în trecut cu boxul, întâmpină din această cauză rezistență din partea camenilor; aceștia nu au suficientă încredere în proiectul său de transformare a unui proces tehnic; dar, sprijinit de îndemnul și sfaturile lui Stancu, secretarul organizației de partid, Pandelescu izbutește să înfrângă prejudecățile. Nuvela „Dar asta încă nu-i nimic” de Mira Iosif, prezintă problema recalificării Luciei, o fostă funcționară, cu un nivel de viață înapoiat, care devine muncitoare conștientă într-o fabrică.

În „Stratul cu țiței” de Octav Măgureanu, datorită vigilenței muncitorilor, este demascată o uneltilă a foștilor patroni, geologul Rupea, care pune oamenii să sape sonde dându-le indicații tehnice greșite pentru a le sabota

munca. Bucsi, directorul unei fabrici intră în conflict cu soția sa, fiindcă aceasta cumpără prosoape — „un chilipir” — dela niște grofi scăpătați care urmăreau să se strecoare pe această cale în fabrică, („Numai din pricina prosoapelor” de Nagy István). Acestea ar fi, pe scurt, schematic, subiectele unora dintre nuvele; de fapt ele cuprind o mare bogăție de fapte, din care se desprind chipuri adevărate, eroii cresc în acțiune, se eliberează de pecinginea mentalității burgheze; apar trăsături noi care se cristalizează în procesul muncii care, educă și căleşte oamenii.

Activitatea lui Ion Lăscan, eroul din nuvela lui Petre Dragoș, dovedește noua sa atitudine față de muncă: el luptă împotriva rutinei, pentru căutarea de noi metode de lucru, și aceasta cere un efort intelectual intens; el are perspectiva muncii, a telurilor ei. Superioritatea lui morală apare evidentă în comparație cu moș Cotârcă, (personagiu din aceeași nuvelă), om vechiu în fabrică, priceput, care are și el dragoste pentru muncă, păzește și el bunurile fabricii, („Am furat noi tarozii, de nu-ți pasă de ei?” spune el unui uceric), se îngrijește într-un fel și de calitatea produselor, fiind serios atins de faptul că piulțele vor sta strâmb pe manivelele pentru care sunt destinate; dar Moș Cotârcă rămâne totuși la vechea atitudine rutinieră; în loc să caute mijloacele pentru a înlătura defectele de fabricație, el preferă să scape de răspundere, să arunce dificultățile în spatele altora.

Trăsăturile pozitive ale lui Lăscan nu sunt totuși singurele care definesc o înaltă conștiință de clasă: aceasta trebuie să-și găsească expresia și în comportarea față de colectiv în colaborarea tovarășească. În acest sens, este de observat, că în loc ca procesul descoperirii dispozitivului să-i întărească legăturile cu tovarășii de muncă, la Ion Lăscan se produce un proces invers: inovația îi deșteaptă vanitatea, îl îndepărtează o vreme de colectiv, îl descumpănește. Este nevoie de ajutorul Partidului, de ajutorul tovarășilor, ca el să înțeleagă că întrecerea socialistă presupune — nu concurență, nu dorința de a câștiga singur întrecerea, ci și ajutorarea celor rămași în urmă.

Nuvelele noastre arată cum însăși viața din uzină desvăluie rolul hotărâtor al Partidului în procesul transformării oamenilor. Bărăgia, secretarul organizației de Partid, din nuvela aceasta nu-și preocupă nici măcar pe patul de suferință efortul pentru a contribui la limpezirea cu un ceas mai devreme a lui Lăscan. Înțelegem astfel că sensul vieții lui Bărăgia constă în munca de Partid, în munca de îndrumare și ridicare a oamenilor. Andriuș, din aceeași nuvelă, membru de Partid și el, se pricepe prin comportarea sa tovarășească să trezească inițiativa creatoare a muncitorilor din fabrică. În „Stratul cu țigări” colaborarea dintre factorii de răspundere din schelă, — directorul Aca-sandrei, secretarul organizației de Partid, Arion, inspectorul Savu — constituie o pildă de conducere colectivă. Ei își dau unul altuia ajutor în muncă — dar în același timp se critică și se controlează reciproc. Datorită acestei unități, problemele cele mai importante pot găsi în scurt timp o rezolvare justă.

Un loc important îl ocupă — în nuvela „Primăvara” — relațiile dintre comuniștii conducători ai fabricii; directorul Vlaicu este pentru toți un exemplu prin spiritul său gospodăresc, prin inițiativa, prin energia sa. Dar el uită de colaborarea dintre conducerea administrativă, organizația de partid și sindicat. De aceea el dovedește o slabă vigilență și — ignorând formele diverse pe care le îmbracă lupta de clasă, încredințează un important post unui inginer care se dovedește în cele din urmă o unedită a fostului patron.

Tot în nuvela „Primăvara” se arată, însă, și un conducător sindical care a fost depășit de evenimente, care a pierdut simțul noului și în consecință nu ține pasul cu vremea și nu crește odată cu ridicarea oamenilor muncii. El se culcă pe laurii „experienței sindicale”, uită că viața merge înainte și nu mai are încredere în forțele creatoare ale oamenilor. Inchistat în propriul său orgoliu, când cineva îl critică el crede că este „încă unul care nu-l mai înțelege”.

Progresul nuvelisticii noastre se vedește și în înfățișarea formelor ascuțite, actuale, ale luptei de clasă, în cadrul bătăliei producției.

În acest sens, nuvela lui O. Măgureanu este ilustrativă. Autorul arată cum — cu cât lupta de clasă se ascute, cu atât mai ascunse, mai perfide devin metodele prin care dușmanul de clasă caută să saboteze eforturile oamenilor muncii. Un mare merit al nuvelei îl constituie faptul că în ea se arată cum noua atitudine față de avutul obștesc se concretizează printr-o vigilență sporită, care nu rămâne doar un atribut al unuia sau altuia din muncitori, ci antrenează întreaga masă în demascarea dușmanului de clasă.

Oglindind probleme specifice ale industrializării socialiste, nuvelistica noastră pune cu ascuțime problema tehnicianului.

Apare în fabricile noastre intelectualul de tip nou, care știe să susțină inițiativa creatoare a masselor, care este legat organic de clasa muncitoare, aducând în activitatea sa principialitate ideologică și spirit organizatoric. Așă este de pildă, Stoicu din „Primăvara” care cunoaște pe toți muncitorii, le știe posibilitățile și urmărește cu dragoste creșterea lor și tot așa este și Brebu din „Stratul cu țigări”.

Pe de altă parte, alte nuvele se ocupă cu problema tehnicienilor de tip vechi, care s-au format la școala burgheză și posedă o puternică experiență de muncă. Desigur, problema nu poate fi redusă la înregistrarea unui singur tip de tehnician, căci realitatea arată că există poziții diferite, reflectând capacitatea sau incapacitatea tipului respectiv de a se transforma, concepția lui de viață, clasa din care face el parte.

Asfel, Opreșan („Costea s'a luminat”) este tipul inginerului care, în ciuda unei îndelungate practici într-o fabrică a exploataților, înțelege că locul lui este alături de clasa muncitoare; el contribuie la creșterea productivității, la sprijinirea lucrătorilor cu talente tehnice, a inovatorilor. Mai puțin legat de activitate, de fabrică, este inginerul Stoian („Linia de foc”), om îmbibat încă de spiritul rutinier și birocratic, rămășiță a felului de a munci sub patronat. Dar, luptând cu această mentalitate anacronică, biruindu-și tendințele individualiste, el reușește în mare măsură, să se transforme, să se încadreze în noul ritm de muncă.

În acest proces de clarificare, premiza rămâne dragostea pentru profesiune; căci, chiar dacă mai suferă unele efecte ale educației burgheze, inginerii ca Opreșan sau ca Stoian, în măsura în care sunt buni specialiști, își dau seama, că abia orânduirea socialistă deschide cele mai largi perspective înfloririi adevăratei științe, legată puternic de producție.

Un alt aspect al problemei, oglindind de data aceasta ascuțirea luptei de clasă, este cazul tehnicienilor care continuă să fie în slujba dușmanului de clasă, servindu-l fie ca simplă unealtă, așa cum este inginerul Ionescu din „Primăvara” fie pentru a-i stoarce „un ban în plus”, așa cum este geologul Rupea, din „Stratul cu țigări”. Rupea îl servește pe fostul patron Momonea

fiindcă statul îi dă un salariu de „numai 20.000 lei”. Sarcasmul ieftin cu care privește munca și oamenii din jur, ridicula sa înfatuare de „om superior”, care salută ironic pe secretarul organizației de partid, băgându-și în acelaș timp un teanc de hârtii foșnitoare în buzunar (primite dela fostul patron, drept răsplată pentru mârșăvia sa) — aceste trăsături ilustrează un tip veridic de intelectual vechi care își prostituaază cunoștințele de specialist.

Împietirea vieții familiare cu viața de muncă colectivă este un alt aspect al noiei atitudini a oamenilor muncii față de viață. Prin faptul că femeia participă la munca de producție, se creiază condițiile unei reale egalități între ea și bărbat. Nuvele ca „Povestea lui Ion Lăscan” și mai ales „Numai din pricina prosoapelor” și „Primăvara” insistă asupra faptului că numai prin dărâmarea zidului artificial ridicat de burghezie între viața de fabrică și viața de familie, se pun bazele dezvoltării vieții noi de familie în societatea socialistă. În „Primăvara”, între Tina și bărbatul ei, Vlaicu — se sapă o prăpastie din cauza diferenței de nivel ideologic. Tina are sentimentul că a rămas în urmă și va lupta — după anumite ezitări — cu toată puterea pentru a lichida înapoierea ei. În „Numai din pricina prosoapelor”, frământările din căsnicia lui Bucsi Carol au ecou în fabrică: muncitorii îi cer să-și ducă munca politică și în familie — pentru a ridica nivelul politic al soției. În aceeași nuvelă se arată cum, în condițiile ascuțirii luptei de clasă, dușmanul încearcă pe toate căile să lovească în clasa muncitoare, fie chiar și în familie.

Un capitol din ce în ce mai însemnat al nuvelisticii noastre este închinat povestirii trecutului de luptă al muncitorimii noastre. Unele din aceste povestiri sunt scrise chiar de cei care au trăit în mod efectiv evenimentele narate sau care le-au cunoscut direct. Subiectele acestor nuvele sunt luate fie din lupta ilegală a Partidului: („Manifestul” de Petre Iosif), fie din lupta deschisă împotriva patronatului, a muncitorilor conduși de Partid, cum este, de pildă, povestirea lui A. Radu: „Pietrele Arse”. Dacă în „Manifestul” avem o pildă vie a devotamentului nemărginit, a abnegației totale a luptătorului comunist, care nu ezită să-și riște viața pentru cauză, — trăsăturile muncitorului miner, așa cum apar în „Pietrele Arse”, ajută la înțelegerea chipului omului nou, fiindcă în dârzenia, în combativitatea, în conștiința ridicată de clasă a acestor mineri care au luptat sub conducerea Partidului împotriva exploataților și uneltelor lor, găsim prefigurate premisele făuririi conștiinței socialiste. Într-adevăr, minerii împiedică distrugerea minei, înțelegând că ea va deveni într-o bună zi, un bun al poporului muncitor, că dacă încă în acel moment istoric ei sunt exploatați în mină, apoi va veni un moment când ea va fi a celor ce muncesc.

O altă nuvelă, „Nici ei n’au rămas în urmă”, evocă lumea lucrătorilor forestieri din munții Vrancei, în perioada frământată 1945-1947, în care se desfășoară și o parte din acțiunea nuvelei „Pietrele arse”. În timpul secetei, aiudoma minerilor d’n Sarul Dornii, dar fără conștiința de clasă a acestora, tăetorii de lemne luptă pentru obținerea unor condiții elementare de trai, împotriva exploataților și a complicilor lor, împotriva speculei chibaburilor care luau șapte piei de pe om pentru câteva kilograme de mălai. Însă, spre deosebire de muncitorii din „Pietrele arse”, lupta lor nu e determinată de conștiința de clasă, unitatea lor e mai mult spontană. Abia acum în împr-

jurările când, muncitorii forestieri au legătură cu elementele înaintate ale clasei muncitoare, se trezește conștiința lor de clasă.

Cele mai multe dintre nuvele au, așadar, la bază un bagaj însemnat de observații pentru a arăta în imagini artistice valabile, pe omul nou în acțiune. În acest sens pot fi date drept exemplu, pe deoparte nuvela lui Petre Dragoș („Povestea lui Ion Lăscan”) cât și „Stratul cu țigii” de O. Măgureanu, pe de altă parte nuvela lui A. Radu „Pietrele Arse”. La primii doi strădănimă de a da o imagine completă a realității se unește cu dorința de a răspunde la problemele arzătoare ale vieții.

În nuvela lui Petre Dragoș, ciocnirea între vechiu și nou este surprinsă cu multă atenție în sufletul eroului pozitiv, arătându-se rămășițele mentalității străine împotriva căreia luptă Ion Lăscan. Tocmai fiindcă reușește să dea o imagine fidelă, neschematică, demascării dușmanului de clasă, acțiunea din „Stratul cu țigii” are o desfășurare mai dramatică.

În nuvela lui A. Radu eroul este chiar povestitorul, care vorbește despre lucruri și oameni pe care i-a văzut, despre evenimentele la care a luat parte, povestind cumpănit și discret, însuflețind narațiunea cu comentariul său.

„Primăvara” de Haralamb Zîncă vădește deasemenea un efort apreciabil de a cuprinde realitatea în diferitele ei aspecte. Nuvela dă o imagine multi-laterală a vieții de fabrică, și ridică o serie de probleme din cele mai actuale, dela problema vigilenței, la problema împletirii vieții familiare cu viața de muncă din fabrică, ea pune în lumină tipuri reprezentative pentru diferitele categorii care participă la efortul de construcție, care împing înainte viața de fabrică — dela activiștii de partid până la ucenici. Autorul încearcă să ilustreze, prin prezentarea mai multor personaje, fiecare categorie — dându-și sama că un singur tip nu epuizează diversitatea vieții, aspectele variate ale unei probleme. Autorul a studiat fără îndoială viața și faptele; el cunoaște în mare măsură teoretic problemele pe care le atacă; însă nu le dă o justă rezolvare artistică. El arată mai puțin oamenii în acțiune și mai mult îi prezintă static, abstract. Unele din problemele pe care le pune autorul în această nuvelă sunt prezentate doar în discursuri sau în monologuri, în loc ca oamenii să le trăiască, în loc ca ele să reiasă din acțiune. De aceea, rezolvarea lor rămâne necoconvingătoare. De pildă se spune că directorul are o poziție greșită „față de intelectuali în genere și față de cei din întreprinderea noastră în special”; dar, deși aceasta ar trebui să reiasă din acțiune, survine doar ca un fel de concluzie, ea nu este ilustrată decât de vorbe, din exclamații („Ah, intelectualii ăștia!”). Tot așa, Lena, o muncitoare care vine în fabrică, întreabă pe inginer: „Pot lucra la două strunguri?” Dar nimic nu pregătește, nu justifică această dorință.

Pe același plan, se străvede în unele din nuvele o anumită tendință spre naturalism concretizată în punerea pe același plan a elementelor esențiale și neesențiale. În „Nici ei n’au rămas în urmă”, o serie întreagă de amănunte încarcă inutil acțiunea, slăbește tipicitatea personajilor (ca de pildă episodul morții lui Stancu). În același sens, autorul înregistrează — cu o bună doză de obiectivism — fără ierarhizare — elemente de însemnătate deosebită, acordând un spațiu disproportionat unor episoade colaterale — (redobândirea beschiilor, topoarelor) în loc de a insista asupra procesului de transformare care schimbă radical viața muncitorilor forestieri. Alături naturalismul se manifestă prin aplecarea exagerată spre „ciudățenie”, neverosimil, psiho-

logic. În nuvela lui Haralamb Zincă, întreg episodul intitulat „Inginerul”, conceput pentru a zugrăvi lășitatea și ipocrizia dușmanului de clasă este învăluit într-o atmosferă „stranie” personagiile par desprinse dintr-o lume ireală, au mișcări spasmodice — întreaga scenă este neverosimilă, extrasă dintr'un roman polițist. Aceasta trădează înclinația autorului de a sublinia aici printr'o acțiune crispată, teroarea de care sunt cuprinși Ionescu și soția sa, căci în loc să adâncească într'un tablou realist — monstruozitatea acestor cozi de topor, așa încât să trezească disprețul cetitorului, autorul prezintă o desfășurare senzațională netipică, care-i scoate mai degrabă isterici și „pitorești”.

Caracteristic pentru nuvelele ce se inspiră din viața muncitorilor dela orașe, este faptul că ele tratează în general aspecte concrete ale luptei de clasă ale avântului în muncă, ale educării socialiste în procesul muncii.

În acest sens conflictele trebuiesc axate pe problemele specifice și concrete ale producției, ținând seama de sarcinile care se pun muncitorilor astăzi ca: lupta pentru calitate, lupta împotriva rebuturilor, împotriva absențelor nemotivate, etc. Nuvelistica noastră va juca astfel un mare rol în munca de agitație, mobilizare și reeducare, pentru ridicarea producției și productivității muncii, pentru creșterea socialiste a oamenilor muncii. Ea poate ajuta mult la întărirea vigilenței. Deasemeni un bogat teren de subiecte este oferit scriitorilor noștri de acțiunea pentru stărpirea resturilor concepției burgheze de dispreț pentru femeie.

*

Prin faptul că în anul 1949 s'au înființat primele gospodării agricole colective, în literatura dedicată temelor satului s'a înregistrat o mare și importantă cotitură. Este vorba nu numai de subiectul propriu zis dar despre însăși perspectiva asupra proceselor sociale dela țară. Într'adevăr, prin organizarea primelor gospodării agricole colective la noi în țară, țărani săraci și mijlocași, cu ajutorul muncitorimii dela orașe, au început să pășească pe calea care îi va duce la izbăvirea de mizerie și de exploatarea chiaburilor, pe calea care îi va duce spre o viață îndestulată și luminoasă. Datorită acestui fapt, având deci în față elemente mai înaintate ale prefacerilor structurale, scriitorii au putut pătrunde mai adânc în țesătura complexă a realității, să pună mai bine în evidență liniile ei de desfășurare. Au apărut nuvele cu teme legate de constituirea primelor gospodării agricole colective — ca „Noptile din Iunie” de Petru Dumitriu, „Îndoiala” de Șerban Nedelcu, „Cât vezi cu ochii pământ” de Ion Jipa, — și în timpul din urmă, nuvele care zugrăvesc chiar viața — în plină desfășurare — a gospodăriilor colective, întărirea și dezvoltarea lor: în acest sens nuvele ca „Sămânță nouă” de D. Bărbulescu, și „Primăvara” de Gaius Niger, dovedesc că nuvelistica dedicată temelor gospodăriilor agricole colective merge spre o nouă etapă de dezvoltare.

Primele trei nuvele ne înfățișează evenimentele d'n preajma constituirii gospodăriilor agricole colective. În timp ce în „Cât vezi cu ochii pământ” și în „Îndoiala” acțiunea este centrată în primul rând asupra procesului de alăturare a mijlocașilor la gospodărie, în „Noptile din Iunie” sunt zugrăvite aspecte mai largi ale frământărilor dintr'un sat în ajunul colectivizării. Eroi acestor

nuvele sunt deci primii țărani săraci și mijlocași care au pornit pe calea unirii micilor gospodării țărănești în mari gospodării agricole colective.

În fruntea acțiunii pentru constituirea gospodăriilor agricole colective se află elementele înaintate ale satului, țăranii săraci ca Bucan din „Noptile din Iunie”, Stanciu din „Cât vezi cu ochii pământ” sau Niță Târcă din „Indoiala”. În urma acțiunii lor propagandistice, țăranii săraci ca Uță din „Noptile din Iunie” aderă cu entuziasm la gospodăria agricolă colectivă, în timp ce mijlocașii urmează mai multe căi: unii trec în gospodăria agricolă colectivă fără ezitare multă (ca Motolia din „Noptile din Iunie”, Stanciu din „Cât vezi cu ochii pământ”); alții care, ezitând la început, pășesc apoi cu hotărâre (ca Cristache din „Cât vezi cu ochii pământ” sau Marin Codriște din „Indoiala”); alții mereu șovăelnici, care cad ușor în plasa chiaburului (Ilie din „Noptile din Iunie” sau Chiram din „Sămânță Nouă”).

Rolul mobilizator și conducător în acțiunea de constituire a gospodăriei agricole colective îl are Partidul, în primul rând prin delegații Comitetului Central, prin activiștii de partid ca Nelă Lepădat („Noptile din Iunie”) — sau Grigorescu („Indoiala”) etc. Nelă Lepădat este tipul militantului comunist cu „suflet arzător și mintea rece”. Neobosit și tenace, el știe, printr-o serioasă analiză critică și autocritică — să descopere greșelile din muncă și să pornească la îndreptarea lor imediat ce le-a sesizat. În „Noptile din Iunie” iese la iveală în ultimul moment că în masa țăranimei sunt șovăeli serioase. Principalele acestor șovăeli se apucă să le caute Nelă Lepădat: „Am greșit, că n’am citit chiar eu proiectul de Statut și că nu i-am pus pe oameni să înțelebe, să-i putem lămurii. Astfel chiaburii au câștigat o zi”. Prin certitudinea pe care o inspiră țăranilor muncitori, prin căldura cu care le vorbește despre drumul care trebuie urmat, Nelă Lepădat are o mare influență în procesul de naștere al noii gospodării. În schimb, în nuvela lui Șerban Nedelcu, Grigorescu, delegatul județenei, apare ca un personaj abstract, lipsit de căldură, ca o apariție fugară, fără influență asupra oamenilor; el nu intervine activ, nu reușește să risipească îndoielile oamenilor — nu îndeajuns de lămuriri. Avram Saizu, Bucan, Maria Cebuc, Mihăilă din „Noptile din Iunie” Buculeț, Niță Târcă din „Indoiala”, Stanciu din „Cât vezi cu ochii pământ”, reprezintă în masa țărănească elementul cel mai avansat, cel mai puțin legat de proprietate. Condiția acestor eroi — chiar când au ceva pământ — este cea a proletariatului agricol, sau aproape de a proletariatului agricol. Ei reprezintă sprijinul principal în acțiunea de construire a gospodăriei agricole colective, sprijinul principal al clasei muncitoare la sate. Chiar când mai posedă câte un „pogon de caznă” acest pogon nu mai reprezintă o forță care să-i tragă îndărăt, ba dimpotrivă. În Avram sălășluște amintirea certurilor sângeroase pe care le-a provocat „sărăcia de pământ”, în Maria lui Cebuc, în Mihăilă — amintirea amară a robotei la chiaburii Gâdea sau Scăpău. Și tocmai în visul lor pentru îmbunătățirea vieții, vis care îi îndârjește în înlăturarea dificultăților, găsesc ei rațiunea de luptă: „Vom fi mai fericiți decât părinții noștri, iar copiii noștri vor fi mai fericiți decât noi”.

Interesul stărnit de cele povestite de țăranii români veniți în contact cu realitatea sovietică, interesul cu care sunt primite veștile despre colhozuri, arată ce mare rol joacă experiența sovietică în opera de alcătuire a noilor gospodării agricole colective. Ristea Bucan din „Noptile din Iunie” a fost prizonier în Rusia, și, ca și Mitrea Cocor al lui Mihail Sadoveanu, s’a întors de acolo cu o perspectivă nouă. „Am muncit la un colhoz în Urali și de atunci

am o seie în suflet să văd și aici ceea ce am văzut acolo, și să trăiesc și eu ca oamenii de acolo...! Eu le spun oamenilor de când m'am întors și toți căți am fost în război, și prizonieri, am spus cu toții: acolo e fericirea oamenilor"; și Stanciu din „Cât vezi cu ochii pământ" a auzit de „pogonul care hrănește zece guri și mai bine" din „Rosia". Smaranda lui Preda Boscod din „Indoiala", a fost în grupul de țărani muncitori, care au vizitat colhozurile din Uniune: la întoarcere ea nu mai prididește să povestească sătencelor ceea ce a văzut acolo. Spicul de grâu cu 250 de boabe adus dela un colhoz destramă îndoilele Floarei, care acum se convinge de marile avantagii ale gospodăriei agricole colective.

În sufletul mijlocașilor se dă o luptă crâncenă: puținele pogoane îi trag îndărăt, iar mizeria, sărăcia, amintirea exploatării moșierești, ura cumplită împotriva chiaburului, care-i menține într-o stare de dependență economică, îi împing să se alăture țăranimii sărace. Deaceia, mijlocașul oscilează și nu-și cunoaște deseori propriile sale interese, e victimă a zvonurilor chiaburești și a prejudecăților. Țăranii mijlocași ajung să cunoască astfel din plin amăgirile chiaburului, fie că acesta le-a rupt, am cu am, bucățică cu bucățică, din petecul de pământ — ca lui Marin Codirîște din „Indoiala" —, fie că chiaburul i-a determinat să-i muncească pământul pe degeaba, cu promisiunea vreunei moșteniri — ca pe Cristache din „Cât vezi cu ochii pământ" — sau că l-a îmbrobodit pe vreunul cu o fiică betșugită, ajungând în loc de ginere mai mult argat la curtea socrului, ca Odor din „Noptile din Iunie".

Alături de țăranii săraci, mijlocașii au cunoscut foamea, efectele secetei, ale recoltelor deficitare. Din rob al petecului său de pământ, pe care trudea fără spor și bucurii, Cristache speră că, pr'n împreunarea loturilor, va deveni adevărat stăpân al pământului, maestru al recoltelor bogate.

„Să rodească multă pămă, să nu mai răbdăm noi de foame niciodată". Și această speranță este întărită de încrederea pe care i-o inspiră faptul că vede în noua orânduială chibzuința aceea adâncă pe care a simțit-o din totdeauna în hotărârile Partidului. Ca și Cristache, Marin Codirîște privește alcătuirea gospodăriei agricole drept rodul politicii Partidului — sprijinirea consecventă a țăranimii muncitoare, apărarea hotărîră a intereselor sale, împotriva exploatării și jafului chiaburesc.

Oglindind aspecte ale construirii socialismului, nuvelele noastre arată că acolo unde politica de îngrădire a chiaburimei nu a fost dusă cu toată vigoarea, acolo unde nu au fost folosite toate căile pentru lămurirea țăranilor mijlocași, acolo procesul de clarificare al acestora este mult îngreunat, acolo intră mai puțini din ei în gospodăria agricolă colectivă, acolo zvonurile chiaburești prind teren: deaceia chiaburul Zane din „Sămânță nouă" îl determină pe Chiram să strice semănătoarea colectivului în pragul întrecerilor; deaceia și Gădea din „Noptile din Iunie" își manevrează nepoții și neamurile, cu amăgirea unei moșteniri. Asupra acestor mijlocași nelămurii sau căzuți sub influența chiaburilor, munca de convingere acționează în sensul trezirii conștiinței lor, a redeșteptării simțământului care-i apropie de țăranimea săracă (Ilarie din „Noptile din Iunie", Chiram din „Sămânță Nouă" văd că, deși nu intră în gospodăriile colective, ei nu sunt lăsați la voia întâmplării).

În unele nuvele care tratează problema gospodăriei agricole colective, munca activiștilor locali din sat este trecută pe al doilea plan.

În „Îndoiala”, Marin Codriște ezită să se înscrie în „colectiv” alături de Niță Târcă. Acest Niță Târcă este un activist de Partid și realitatea arată că tocmai reprezentanții Partidului se bucură de influență în massă; căci tocmai acolo unde Organizația de Partid a lucrat mai bine, ea a avut o influență mai mare și acolo s'au putut constitui primele gospodării agricole colective. Dacă în „Îndoiala” activitatea Organizației locale de Partid și a instructorului județean de Partid nu apare aproape de loc — nuvela lui D. Bărbulescu, „Sămânța nouă”, cu o acțiune care are loc la câteva luni după constituirea primelor gospodării agricole colective, exagerează lipsa de vigilență. Organizația de Partid nu urmărește cu destulă atenție demascarea sabotajilor. De fapt, ea nici nu există în nuvelă, nu se arată deloc colaborarea dintre Organizația locală de Partid și consiliul de conducere al gospodăriei, deși realitatea vieții arată că această colaborare este condiția esențială a unei bune activități a gospodăriei.

Sarcina nuveliștilor noștri este de a se opri mai îndelung asupra muncii organizațiilor de Partid. Organizațiile de Partid desvoltă în rândurile țăranilor din gospodăriile colective noua atitudine față de muncă și față de bunul obștesc, întăresc spiritul de vigilență al țăranilor muncitori împotriva chiaburilor și sabotajilor, împotriva uneltelor dușmanului de clasă.

Felul în care nuveliștii noștri prezintă acțiunile și uneltirile chiaburilor este foarte important, dat fiind că demascarea acestor acțiuni și uneltiri dă o valoare deosebită nuvelei, ajută la ascuțirea vigilenței țăranilor muncitori. Experiența construirii socialismului arată că, în încercarea lor disperată de a-și menține pozițiile, chiaburii recurg la tot soiul de mijloace dela cele mai subtile la cele mai fățișe. Nuvelele noastre ilustrează metodele diferite pe care le utilizează chiaburii pentru a se opune noului drum al țăranimii muncitoare. Gâdea din „Noaptea de Iunie”, care stă cu obloamele trase ziua în amiaza mare, nu este mai puțin periculos decât Scăpău (din aceeași nuvelă), care ucide pur și simplu oameni. Fiindcă lucrează pe ascuns, primul este mult mai greu de răpus, căci nu face nici o mișcare care să-l demaște direct. Împotriva manevrelor sale vigilența trebuie mult sporită, căci el este dușmanul cel mai chibzuit. Tunsoiu, un alt chiabur din această nuvelă, are deasemenea metodele sale: trimite pe frate-său să se înscrie la colectiv, să ia parte la ședințe și această tactică o urmărește cu perseverență, chiar atunci când acesta este demascat și exclus dela ședință.

Dar în prezentarea chiaburului, există unele deficiențe, datorite faptului că scriitorii preferă uneori — în loc să adâncească elementele care explică poziția dușmănoasă a chiaburului, să ofere o imagine șablonizată, schematică. În „Sămânța Nouă”, chiaburul Zane, care reușise să-l determine pe Chiran să iasă din gospodăria agricolă colectivă, mai mult încă — să saboteze, refuză să-i satisfacă acestuia cererea de a-i da grâu de sămânță. Firesc ar fi fost ca, într'un moment în care chiaburul este, indirect, greu lovit — întărirea poziției țăranimii muncitoare, prin construirea colectivului — să facă concesii pentru a-l avea pe Chiran ca unealtă. Din felul în care se desfășoară acțiunea rezultă totuși că Zane nu e dispus nici măcar la concesii elementare, că, indiferent de cele ce fac membrii colectivului, indiferent de atitudinea lui Chiran, indiferent de activitatea de lămurire, este inevitabil ca Zane să se demaște, împingându-l pe Chiran înapoi spre foștii săi tovarăși și să-l dea în vileag. A-l arăta pe chiabur lipsit de un elementar simț al realităților, care

să-l determine la unele concesii, a-l arăta că el se auto-demască în mod mecanic doar din pricina lăcomiei, înseamnă a strecura ideea că el nu este atât de periculos, că el nu utilizează mijloacele cele mai perfide în momentul ascuțirii luptei de clasă. Această interpretare duce la auto-liniștire, la o slăbire a vigilenței. Chiar în „Noptile din Iunie”, după ce vorbește despre metodele chiburului Gâdea, Petru Dumitriu nu-l arată totuși „în acțiune”. Cei 60 de „nepoți și fini” ar fi trebuit să preocupe mai mult pe Nelă, pe Oprea și Saizu, — căci, prin numărul lor, aceștia atârnam greu în socotelile cu privire la întemeierea gospodăriei agricole colective. În nuvelă nu se arată nici un fapt din care să reiasă că s’au luat măsuri pentru slăbirea și nimicirea influenței chiaburului.

Nu există nuvelă care, tratând problema gospodăriilor agricole colective, să nu pună și problema țăranilor muncitoare. Construirea socialismului la sate arată cât de importantă este acțiunea de a smulge femeile din ghiarele obscurantismului, de a înțelege că „femeile în colhozuri sunt o putere mare. A ține puterea asta sub obroc, înseamnă a săvârși o crimă”. (I. V. Stalin, Problemele Leninismului, ediția II-a, 693). În „Indoiala” de Șerban Nedelcu, Floarea se încapățânează să rămână afară din „colectiv”. Dar dacă Marin nu reușește s-o convingă, o conving în schimb faptele. O puternică figură de țăranică mijloacă a creiat Ion Jipa în „Cât vezi cu ochii pământ”. Mălina opune o rezistență îndărătnică. Instructorul de partid, simte această rezistență în însăși firea Mălinei și o aseamănă cu „ascuțirea oțelului care nu se lasă lucrat decât cu scule bune și meșteșug potrivit”. Este de semnalat totuși faptul că, în general, nuvelele de care ne ocupăm nu zugrăvesc țăranca muncitoare cu conștiința înaintată, activista militantă în acțiune în zilele bătăliei pentru constituirea gospodăriei. Infățișarea unor astfel de eroine, — în contrast cu țăranca asupra căreia întunericul în care a fost ținută a lăsat urme adânci, poate fi o pildă cu mare efect asupra țăranilor muncitoare.

Dacă trecem în revistă nuvelele consacrate gospodăriilor colective agricole, ne dăm seama că ele cuprind o serie de realizări de seamă. În măsura în care au adâncit mai mult realitatea, în măsura în care au cunoscut mai bine ansamblul condițiilor colectivizării, scriitorii au reușit să transpună într-o formă artistică mai înaltă fenomenele și materialul de viață acumulat. Cele mai realizate nuvele sunt „Noptile din Iunie” și „Cât vezi cu ochii pământ”. Aceasta ține de capacitatea scriitorului de a observa și înțelege realitatea, de experiența lui scriitoricească, de pregătirea lui ideologică. Cuprinderea științifică a realității i-a permis lui Petru Dumitriu diferențierea tipurilor, înțelegerea complexității problemei și a situației fiecărui țăran în parte. Tocmai fiindcă n’a privit problemele cu ochiul unui spectator, ci cu ochiul participantului direct, implicat în evenimente, Petru Dumitriu a putut să realizeze acele elemente care pun în valoare trăsăturile noi ale eroilor săi. Un personaj care întruchipează într-o puternică imagine artistică trăsăturile unei întregi categorii de țărani mijlocași este Mălina din „Cât vezi cu ochii pământ”. Mălina închide în ea o neîncredere care vine dintr-o amară experiență. Răspunsurile Mălinei vin cu greu, smulse cu greutate, vădesc un fel de fereală potrivită femeiei retrase, închise în sine. Ea a învățat să tacă, să strângă în ea — nu mai speră în fericire. Dar simte că ceva s’a schimbat. Comparând „Cât vezi cu ochii pământ” cu „Indoiala”, care prezintă, dease-

menea, transformarea mijlocaşului, vedem de unde provin deficienţele celei din urmă. Nu documentarea lipseşte nuvelei lui Şerban Nedelcu; dimpotrivă, el introduce o sumă de elemente care determină procesul de clarificare al Floarei şi în genere desfăşurarea evenimentelor. Dar ritmul povestirii nu urmăreşte gradajia evenimentelor, şi deci nu „prinde” pe cititor. Deşi teoretic scriitorul cunoaşte resorturile sufleteşti ale personajilor, acestea rămân scheme, fiindcă înălţuirea intimă a reacţiunilor sufleteşti lipseşte, ca şi motivarea imediată a gesturilor. Cea mai mare parte din text e ocupată de dialoguri, autorul nu pune în scenă o acţiune susţinută, cu oameni vii. Transformarea Floarei este prezentată superficial şi rămâne neconvingătoare.

Alături de nuvelele care ilustrează ritmul rapid al desfăşurării evenimentelor, chiar în momentul când gospodăriile agricole colective iau fiinţă, apar treptat şi alte nuvele, care descriu aspecte din însăşi viaţa gospodăriilor colective, dintr-o fază ulterioară constituţiei lor. Desigur, aceasta determină conflicte noi, fiindcă în viaţa gospodăriilor agricole colective intervin mereu noi elemente, care dovedesc o nouă atitudine faţă de muncă —, faţă de avutul obştesc, care dovedesc iniţiativa, priceperea sportivă a membrilor gospodăriilor agricole colective.

Într-o nuvelă recent apărută în Almanahul „Iaşul nou”, este zugrăvit un conflict isvorit din cea mai fierbinte actualitate a vieţii gospodăriilor agricole colective. Neculai, membru al gospodăriei agricole colective, are un proiect îndrăzneţ de transformare a islazului comunal într-o grădină de zarzavat. El intră astfel în conflict cu tradiţia satului şi chiar cu tovarăşii săi de muncă, cărora avantajile unei asemenea măsuri, care răsturna obiceiurile satului, nu le apăreau clar. În cele din urmă, mulţumită perseverenţei sale, sprijinului dat de secretarul organizaţiei de Partid din sat şi al judeţenei, el reuşeşte să convingă pe tovarăşii săi de foloasele planului său şi în acelaşi timp să l pună în aplicare. Este o pildă aceasta că scriitorii pot ilustra formele cele mai avansate ale procesului social la sate, contribuind astfel la popularizarea noului. În acest sens, un câmp larg se deschide pentru opere mobilizatoare şi de puternică agitaţie. Ele pot ilustra figurile noi care apar în viaţa satului şi animă această muncă, cu totul nouă: organizatorul de partid, preşedintele consiliului de conducere al gospodăriei, brigadierul agricol, etc; ele pot să înfăţişeze tipuri de oameni cu talente organizatorice, care se ivesc şi se afirmă în cadrul muncii în comun. În nuvelele noastre trebuie deasemenea să răsune critica împotriva răbufnirilor individualismului, în aşa fel încât ele să ofere un ajutor puternic în combaterea rămăşiţelor unor mentalităţi înapoiate. Desvoltându-se pe bazele puternice din prezent, nuvelistica noastră închinată gospodăriei agricole colective va putea să devină o armă puternică în acţiunea de transformare a ţăranului nostru.

Alte aspecte ale procesului de transformare socialistă a agriculturii: întovărăşirile, acţiunea staţiunilor de maşini şi tractoare, — sunt oglindite în câteva nuvele noi. S.M.T.-urile, întovărăşirile sunt mijloace pe care Statul le pune la dispoziţia ţăranului muncitor, mijloace care, pe de o parte îi ușurează traiul iar pe de altă parte îi arată limpede, prin fapă, foloasele muncii

în comun. Mulți țărani, care s'au întovărășit ca să-și lucreze pământul cu tractorul, văzând rezultatele excelente ale muncii mecanizate, ale agriculturii mecanizate, au înțeles că tractoarele lucrează mai bine pe locurile mai întinse, decât pe îngustele lor pogoane și, în chip firesc, a răsarit în mintea lor ideea comasării loturilor, ideea de a munci pământul în colectiv. Lui Marin Codriște îi părea rău că a pierdut ocazia înscrierilor în întovărășirile de primăvară și și-a pus în gând ca acum, la întovărășirea aceasta nouă, să nu piardă prilejul de a intra. Cristache (din „Cât vezi cu ochii pământ'") se „mîna cît de mare crește grâul pe tarlaua Gospodăriei de Stat". Ei au înțeles superioritatea marelui producții socialiste în agricultură, a formelor socialiste de organizare a muncii, avantajul aplicării unei tehnici înaintate.

Nu este de mirare, deci, că un mare număr de nuvele pun probleme legate de această părghie a transformării socialiste a agriculturii. În aceste nuvele, scriitori ca Ion Jipa („Brigada de tractoare", „E ușor de ținut minte", „Stalinețurile"), Petre Dumitriu („Să vii să-ți dau pâine"), Al. Gârneață („Se schimbă satul"), au arătat cum prin munca rodnică a tractoriștilor se strâng legăturile dintre sat și oraș: țărani se conving de avantajul introducerii unei tehnici înaintate și capătă încredere în nouile metode de muncă. Privită d'n această perspectivă, misiunea celor trimiși să vină în ajutorul țărănimii muncitoare este deosebit de importantă, fiindcă tractorul nu trebuie doar să răstoarne brazda, să înlăture rădăcinile și cioturile d'n miriști, dar și să destelenască sufletul oamenilor. Și e ușor de înțeles că în asemenea condiții, fiecare greșală se plătește greu, fiecare arătură făcută de mântuială, dă apă la moară chiaburului, care caută să semene neîncrederea în tehnică și în S.M.T., sub cuvânt că „tractoarele ară prost". Aceasta este în esență și problema pe care o ilustrează două din nuvelele citate: „E ușor de ținut minte" și „Să vii să-ți dau pâine". În amândouă, această problemă apare legată de problema ridicării nivelului politic al tractoriștilor: pentru a avea cît mai multe hectare arate, — Radu ară prost și la repezeală, prilej pentru chiaburi să răspândească zvonul că tractorul nu ară bine pământul. Dându-și seama de greșală, el va munci apoi, împreună cu Florea, „adversarul", său la întrecere, și va învăța dela acesta principiile comportării tovărășești, („E ușor de ținut minte"). Nu pentru a câștiga întrecerea, ci pentrucă îi place tînjeala și lenevia, tractoristul Șmecherie e gata să compromită munca cu tractorul pe câmpul mijlocașului Badea („Să vii să-ți dau pâine").

Alteori sunt ilustrate diferite conflicte pe care le determină lupta pentru mecanizarea agriculturii. „Stalinețurile", arată cît de important este factorul psihologic în acțiunea de atragere a țărănimii mijlocașe în albia construirii socialismului. „Stalinețurile" — tractoare sovietice uriașe, „cum nu mai văzuseră oamenii", — intră să spargă islazul. Până la venirea lor, o primă echipă de tractoare nu răsbise pământul învîrtoșat. De fapt, nu productivitatea islazului îi determină pe mijlocași să acorde o mare importanță arăturii, cît faptul că islazul avînd un pământ tare greu de destelenit, ei socoteau arătura pe islaz ca o „piatră de încercare" pentru puterea tractoarelor. Nuvela ilustrează în același timp și însemnătatea ajutorului sovietic în acțiunea de mecanizare a agriculturii.

Fiecare aspect al luptei țărănimii muncitoare împotriva exploataării chiburești a fost urmărit cu atenție de scriitori. În același timp, ei au arătat cum în această luptă se călește conștiința de clasă a țărănimii muncitoare.

În „La pândă”, A. Mihale zugrăvește formele ascuțite pe care le ia lupta de clasă în jurul colectării: chiaburii fac tot felul de combinații pentru a atrage de partea lor pe țăranii săraci.

Una din calitățile acestei nuvele este că autorul reușește să reflecte diferitele poziții ale țăranilor mijlocași, în raport cu chiaburii. Dar intrigă are unele aspecte cu caracter de aventură, autorul punând accentul pe desfășurarea în trepidatie a acțiunii și nu atât pe adâncirea personajilor. În „Economii lui Costea Dalbu”, Ion Jipa zugrăvește un șir de aspecte care se leagă de mica producție țărănească, de felul cum își desfășoară țăranii mijlocași produsele gospodăriei lor. Costea se convinge că numai la cooperativă poate să-și valorifice produsele mai cu folos, că numai prin cooperativă poate să cumpere mai convenabil. Scriitorul povestește cum atmosfera de suspiciune reciprocă, de concurență dintre mijlocașii care merg la târg cu aceleași produse și doresc să le desfășoare cât mai bine — face loc treptat unei atmosfere de încredere, de voie bună. Aici apare influența membrilor de partid, a lui Cerceluș din Comitetul de Plasă, care-i apără pe țăranii muncitori de jaful și specula negustorilor.

Temele din viața satelor au o dezvoltare deosebită în literatura noastră. Această dezvoltare este determinată de aspectele multiple ale luptei de clasă în diferitele etape ale transformării socialiste a agriculturii.

Nuwelele consacrate temei satului trebuie să caute să sprijine mai puternic activitatea măreață de construire a socialismului, căutând să răspundă imediat la problemele pe care le ridică munca și lupta țăranilor muncitori pentru un trai mai bun. Ele trebuie să oglindească formele cele mai avansate ale construirii socialismului la sate, forme care se dezvoltă sub directă acțiune a Partidului.

Căile pe care se dezvoltă nuvelistica noastră nouă sunt rodnice și este vădit că se îmbrățișează din ce în ce mai mult probleme din toate sectoarele. În cele mai multe s'au văzut roadele unei documentări sânguinoase, dacă nu chiar a unei experiențe de viață directă. O altă trăsătură caracteristică este numărul mare de nuvele cu teme și subiecte din viața satelor. Numărul mare de nuvele care vorbesc despre problemele țărănimii muncitoare este un fenomen îmbucurător și nuvelisții noștri vor putea găsi încă alte aspecte din realitatea bogată a satului în transformare. Pe de altă parte însă, unele sectoare importante ale realității, ca de exemplu viața din schelele petrolifere, viața uzinelor siderurgice, a metalurgiei prelucrătoare, sunt palid prezentate și scriitorii noștri își pot distribui forțele ținând seamă de necesitatea adâncirii problemelor din aceste sectoare. Lipsesc deasemenea nuvelele care să combată birocrațismul și în general se poate spune că nuvela satirică nu a atras pe scriitorii noștri.

Cadrelor nuvelistice noastre sunt în continuă creștere. Aruncând o privire în urmă, vedem că în ultimele 8-9 luni, au apărut un număr impresionant de nume noi în nuvelistică, numeroși scriitori tineri, care și-au făcut debutul

literar în ultimul an, în mare parte cu prilejul Concursului organizat de Ministerul Artelor în Iunie 1949: Ion Jipa, Aurel Mihale, A. Radu, O. Măgureanu, Vera Hudici, Ștefan Gheorghiu, Dumitru Mircea, etc., care au scris nuvele valoroase și a căror creștere este în plină desfășurare.

Nuvelistica noastră se dovedește unul din sectoarele cele mai active ale literaturii și îndreptățește mari speranțe. Ea se dezvoltă puternic pe drumul ogîndirii din ce în ce mai profunde, cu o cât mai mare putere artistică a procesului construcției socialiste, a muncii pașnice a poporului muncitor, în lupta pentru un trai mai fericit.

AL. C. CONSTANTINESCU

DIN PROBLEMELE ȘI SARCINILE LITERATURII PENTRU COPII

Ca și producțiile „literare” cu care imperialiștii se străduie și azi să otrăvească sufletul copiilor din America și din țările marshallizate, literatura pentru copii din țara noastră de pe vremea regimului burghezo-moșieresc exprima, în genere, ideologia claselor dominante, stând în slujba intereselor acestor clase exploatare. Ea propaga egoismul, misticismul, șovinismul, îndepărta pe copii de la cunoașterea realității, de luptei oamenilor muncii pentru o viață mai bună. Nivelul artistic al scrierilor pentru copii era extrem de scăzut: preocupați numai de câștig, editorii capitaliști nu se arătau deloc pretențioși în privința calității, căci pentru ei literatura era o simplă marfă.

Chiar în această vreme însă, scriitorii legați de popor au creat altfel de opere, valabile prin conținut și formă. Chiar dacă nu au scris special pentru copii, unele dintre lucrările clasicii noștri sunt la nivelul de înțelegere al vârstei respective, pot fi puse cu folos în mâinile copiilor.

Creangă, Eminescu și Ispirescu (în unele din basmele sale), inspirându-se din folclor, au scris pentru copii basme și povestiri minunate. Poetul A. Toma a scris și continuă să scrie pentru copii, la același înalt nivel artistic la care se află întreaga sa operă. Scriitorul M. Sadoveanu a publicat recent, în Editura Tineretului, o culegere de povestiri care, scrise în trecut ajută tineretul, după cum spune însuși autorul, „să poată prețui și onora cum se cuvine prezentul”.

Astăzi se dezvoltă și crește o literatură pentru copii, nouă și cu totul deosebită de cea din trecut. Această literatură izvorăște din transformările revoluționare din țara noastră, în care oamenii muncii construiesc socialismul.

Lucrări ca „Neghiniță” de Cezar Petrescu, „Nodul pământului” de Elena Mătasă, „Pentru zilele de vacanță” de Ion Pas, „Ograda minunată” de Cicerone Theodorescu, „Timpul stă în loc?” de O. Pancu-Iași, „Rici-Rici” de Al. Șchighian, „Ale noastre, ale voastre” de Ștefan Tita sau „Cei trei voinici” de Alexandru Corodan (Al. C. Constantinescu), dovedesc că scriitorii sunt conștienți de necesitatea de a da copiilor un mijloc de cunoaștere a lumii și de educare morală în cu totul alt spirit decât acela al trecutului. Neghinița din volumul cu același nume al lui Cezar Petrescu sau Iliuța din

„Nodul pământului” sunt copii care vor să cunoască natura și cărora autorii respectivi le oferă un frumos și amănunțit decor al munților și al pădurii. „Ograda minunată” înfățișează viața animalelor, a păsărilor curții, personificate, așa cum copilul mic vede și înțelege întreaga lume înconjurătoare. „Timpul stă în loc?” e o merituoasă încercare de educare morală a copilului pentru a-l obișnui să muncească planificat. „Cei trei voinici” este o povestire istorică, pătrunsă de spiritul luptei de clasă, din care copiii învață să biruie piedicile și să fie neînfrigați în fața dușmanului.

Cu toate slăbiciunile inerente începutului, o activitate rodnică se desfășoară la „Editura Tineretului” și în cadrul publicațiilor pentru copii — „Licurici”, „Pogonici” și „Pionierul”. — publicații care, din sarcina Partidului sunt editate și îndrumate de U.T.M.

„Ora copiilor” dela radio, activitatea U.F.D.R.-ului, Teatrul de păpuși, contribuie la întărirea aspectelor pozitive ale situației de azi a literaturii pentru copii.

Deasemenea, trebuie să menționăm. în ultimul timp, un început de avânt atât în ceea ce privește creația cât și în ceea ce privește frământarea problemelor literaturii pentru copii.

Acest avânt se datorește în primul rând faptului că, încă dela început, Partidul a urmărit literatura pentru copii din țara noastră și i-a dat sprijinul necesar. Ziarul „Scânteia” organul central al Partidului, a îndemnat și mobilizat pe scriitori. La fel a procedat „Scânteia Tineretului”, organ central al U.T.M.-ului. Datorită grijei Partidului pentru justa orientare și dezvoltare a acestei literaturi, se vedește azi o mai clară înțelegere a rolului ei atât din partea scriitorilor cât și a criticii literare.

Începutul de avânt al creației este reprezentat de cărțile apărute cu prilejul „zilei copilului”, precum și de cele în curs de tipărire. Basmul în versuri al Ninei Cassian, povestirile din viața pionierilor, de Gica Iuteș, povestirea din trecut a lui Potop, poeziile pentru preșcolari ale lui Radeș sau lucrarea lui Alexandru Corodan — „Luneta minunată” — reflectând viața atât de deosebită a copiilor din cele două lagăre care se înfruntă azi în lume, sunt numai câteva din cărțile care marchează acest început de avânt în ceea ce privește creația pentru copii. Articolele din „Flacăra” și din „Contemporanul”, anchetele întreprinse de aceste două reviste, ecoul lor în presa zilnică, toate acestea sunt primele semne de frământare a problemelor literaturii pentru copii, frământare menită nu numai să întrețină începutul de avânt al creației ci să-l adâncească și să-l desăvârșească.

Oricât de îmbucurătoare ar fi însă toate aceste aspecte pozitive, ele nu ne pot împiedica să vedem lipsurile încă mari ale literaturii noastre pentru copii.

Prefacerile revoluționare pe care le-a săvârșit și pe care continuă să le săvârșească poporul nostru muncitor condus de Partidul Muncitoresc Român, determină și revoluția culturală în țara noastră. Printre sarcinile mari ale acestei revoluții culturale e și aceea de a transforma literatura pentru copii — ca și literatura în general — într-o armă revoluționară cu care să înlesnim nimicirea ideologică a dușmanului de clasă și să ajutăm la clădirea materială și spirituală a societății socialiste.

Literatura pentru copii — în stadiul care se află azi la noi în țară

— e departe de a-și îndeplini acest rol. Scriitorii care scriu pentru copii sunt încă în urma timpului, în urma evenimentelor.

Această literatură nu se află încă la înălțimea sarcinei sale de a face educația revoluționară a copiilor, pentru ca forma din ei viitorii constructori conștienți ai socialismului și apărători ai cauzei păcii.

Astfel, noi nu avem încă o operă literară care să oglindească just realitățile de azi. Pădurea pe care o arată Elena Mătasă în „Nodul pământului” nu e localizată, nu zugrăvește un peisagiu al patriei noastre; ea poate fi o pădure de oriunde și de oricând. Cât privește pe Ionică, eroul cărții, el parcă dintr-o dată evadează din realitatea socială și trăiește în pădure exact în lunile în care poporul român, eliberat de Armata Sovietică, începea să sfărme jugul sclaviei capitaliste. În sihăstria sa, Ionică nu trăiește această mare cotitură istorică, ci află despre ea din zvonul pădurii și veștile pe care i le aduce... verita. Neghiniță e băiatul sărac dar „înfipt” al mahalelei, neavând nimic din trăsăturile copilului de muncitor pe care autorul ar vrea să-l reprezinte. Integrarea lui în existența socială și în frământarea revoluționară a timpului — povestirea se petrece cam pe vremea naționalizării marilor întreprinderi — se face prin simple afirmații sau sumare descrieri a aspectelor exterioare. În „Ograda minunată” se face greșeala — frecventă de altfel — de a se transpune lupta de clasă din planul social în planul animal cu fatalele consecințe de a nu mai putea fi fidel nici spiritului luptei de clasă nici legilor biologice. „Neamul” păsărilor de curte se luptă cu „neamul” celor hrăpărețe. Curcanul se jertfește pe altarul libertății, ispravă după care însuși autorul îl tratează drept „curcan prostovan”. În „Timpul stă pe loc?” avem două tipuri de copii. Unul pozitiv, despre care nu știm cum a devenit perfect și altul negativ care nu știm dacă are sau nu posibilitatea de a se îndrepta. Preocuparea autorului de a înlesni educația caracterului copilului nu depășește astfel forma schematică ce, ades, mai mult dăunează decât slujește scopului urmărit. Acțiunea în „Cei trei voinici” — cu tot caracterul ei istoric — se desfășoară în afara spațiului și chiar în afara timpului. Lipsa aceasta de localizare diminuează valoarea instructivă a povestirii și deci pe aceea educativă.

Nu vom face aici analiza tuturor cărților și lucrărilor apărute în reviste.

Dacă privim literatura pentru copii de până acum, putem spune că aproape niciunul din aspectele esențiale ale prefacerilor dela noi din țară nu sunt ogândite de ea. Construirea socialismului în industrie și agricultură, știința, școala, familia, organizațiile de pionieri, sportul, frumusețile naturii din țara noastră, niciunul din aceste aspecte nu și găsesc ogândirea în literatura pentru copii.

Principala slăbiciune a editurilor și a publicațiilor a fost aceea că nu au avut o concepție clară și sigură asupra mijloacelor artistice și pedagogice care trebuiesc utilizate pentru ca literatura pentru copii să-și îndeplinească rolul educativ revoluționar. De aceea, indicațiile date scriitorilor și desenatorilor au fost, adesea, pline de ezitări. Un exemplu îl oferă teama de fantastic și de miraculos. Fără a nega principal utilitatea fantasticului, publicațiile s’au temut să-l utilizeze pentru a nu falsifica realitatea și a nu da copiilor o educație idealistă. Ori, fantasticul nu falsifică realitatea ci

îi subliniază legile dacă se situează pe linia de dezvoltare a gândirii materialiste. Bineînțeles că o justă utilizare a fantasticului în basme presupune reconsiderarea folclorului nostru, ceea ce publicațiile nu au făcut.

C altă consecință a nesiguranței liniei artistico-educative a publicațiilor e faptul că indicațiile date scriitorilor au luat, câteodată, aspectul unui didacticism care nu are ce căuta în creația literară. Opera literară nu e o lecție. Ea trebuie să fie însă, un mijloc direct, viu și puternic de educație. Pentru aceasta, opera literară trebuie să fie cât mai desăvârșită ca formă și cât mai revoluționară în conținut.

Tot astfel se explică și faptul că multe din operele acceptate de publicații sunt schematice și nelocalizate. Aceste opere sunt astfel departe de a avea efectul educativ dorit și de a putea cultiva dragostea față de Patrie și admirația față de faptele eroice ale poporului nostru muncitor. Rezultă de aici că publicațiile nu au înlăturat încă, cu totul, spiritul cosmopolit care domina vechea literatură pentru copii, așa cum nu au știut încă îndeajuns să găsească mijloacele cu care să formeze, la copii, spiritul nou al internaționalismului proletar.

Dacă toate aceste slăbiciuni au dăinuit atâta timp, faptul se doarește — în mare măsură — și inexistenței unei critici literare în ceea ce privește creația pentru copii.

Ignorarea deplină a acestui domeniu a caracterizat activitatea criticii din ultimii ani. De aceea, răspunderea multora din slăbiciunile de până acum cad și asupra criticii care nu a cercetat, și cu atât mai puțin a îndrumat literatura pentru copii.

Pentru a lichida aceste lipsuri de până acum, pentru a întări și adânci începutul de avânt din ultima vreme, trebuie să clarificăm mai întâi câteva dintre problemele mai importante ale literaturii pentru copii.

Tovarășul Stalin a numit pe scriitori ingineri ai sufletelor omeniești. Această genială caracterizare e mai evidentă decât oriunde în literatura pentru copii.

Este cunoscută intensitatea cu care copilul trăiește emoția estetică. Pentru el, povestea pe care o citește sau desenul pe care-l vede în carte sau revistă sunt realități, adesea mai puternice decât lumea imediat înconjurătoare. Impresiile pe care le lasă lectura în mintea copilului sunt atât de ascuțite și de stăruitoare — prin repetata rețineră a povestirii — încât ele lasă urme pentru toată viața. Copilul se confundă cu eroul povestirii, valorile morale din trăsăturile psihice ale eroului povestirii devin ale lui.

Acestea fiind efectele indiscutabile ale oricărei lecturi, rezultă că, prin opera sa, scriitorul exercită o acțiune educativă.

Înrăurirea este pozitivă, dacă emoția artistică provocată are efecte favorabile asupra formării caracterului. Ea este negativă dacă emoția pervertește caracterul copilului și lasă — ades pentru toată viața — urme nefaste.

E bine să fie precizat lucrul acesta deoarece sunt unii scriitori care spun că ei nu vor să aibă de a face cu pedagogia, și că nu sunt și nu vor să devină pedagogi. Dar dacă prin scrisul, prin pictura sau prin orice

alt mijloc artistic faci, chiar fără să vrei, operă de educație, dacă, deci, tot ești pedagog, atunci, evident, e preferabil să fii un pedagog conștient decât unul inconștient. Nu-i numai o problemă de demnitate, ci mai ales de îndeplinire a misiunii, a rolului social. Forța cu care îți îndeplinești acest rol, efectele obținute, sunt în funcție de caracterul conștient al activității tale.

Atunci când te adresezi copiilor, problema se pune și mai ascuțit. Pentru a găsi mijloacele de a te face înțeles, de a-i emoționa, convinge și mobiliza pe copiii de diferite vârste, nu poți face abstracție de învățămintele pedagogiei.

Oglinzind prin imagini artistice realitatea, viața în dezvoltare, scriitorul face operă educativă cu mijloace artistice, adică cu mijloace mai vii, mai puternice și mai durabile decât acelea ale pedagogiei obișnuite. De aici valoarea excepțional-educativă a artei, de aci imposibilitatea de a separa literatura pentru copii de pedagogie. În literatura pentru copii, scriitorul făurește nemijlocit sufletul omenesc, fiind mai evident rolul său de inginer care construiește — pe planul moral — lumea de mâine.

De aceea nu poate fi indiferentă nici o carte, nici un rând, scris în domeniul literaturii în general și al literaturii pentru copii în special. Opera noastră de azi produce efecte mâine. Și de felul în care o concepem și o relizăm azi depind rezultatele de mâine.

Educația pe care o facem cu mijloace artistice trebuie să fie astfel făcută încât să făurim sufletele constructorilor lumii socialiste. „În țara noastră, a educa înseamnă a revoluționa” spunea Maxim Gorki. Acest adevăr e valabil nu numai în Uniunea Sovietică, care atunci construia socialismul și care azi construiește comunismul, ci peste tot unde se construiește socialismul, implicit în țara noastră.

Scopul acesta de a face prin arta noastră educație revoluționară trebuie să fie clar oricărui scriitor și mai ales celor care scriu pentru copii. Lucrul acesta va apare și mai evident dacă analizăm felul în care metoda realismului socialist se aplică în literatura pentru copii.

Metoda realismului socialist cere o zugrăvire realistă, veridică și istoricește concretă a vieții, a realității... Dar această realitate nu trebuie privită și înțeleasă static, metafizic, ci trebuie înțeleasă dialectic, în dezvoltarea ei revoluționară. Aceasta înseamnă că nu trebuie să privim numai în prezent, la ceia ce se schimbă neîncetat sub ochii noștri, ci să privim și în viitor, la ceia ce pregătim azi pentru a înfăptui mâine.

La primul congres al scriitorilor sovietici, din anul 1934, A. Idanov spunea că „literaturii noastre, care stă cu ambele picioare pe solidul fundament materialist, nu poate să-i fie străin romantismul, dar un romantism de tip nou, romantismul revoluționar. Noi spunem că realismul socialist este metoda de bază a literaturii și criticii literare sovietice. Iar aceasta presupune că romantismul revoluționar trebuie să intre în creația literară ca o parte componentă, deoarece toată viața Partidului nostru, toată viața clasei muncitoare și lupta ei, constă în îmbinarea celei mai aspre, celei mai lucide munci practice, cu cel mai înalt eroism, și cu grandioase perspective. Partidul nostru a fost întotdeauna tare prin aceea că a unit și unește maximum de simț practic în muncă cu o perspectivă largă, cu o permanentă avântare înainte, cu lupta pentru construirea societății comuniste”.

Cum se aplică aceste adevăruri de bază în literatura pentru copii?

Zugrăvirea realistă, istoricește concretă a vieții nu se poate face decât prin cunoașterea ei. Cunoașterea realităților e prima condiție a creației. Dar aceste realități trebuie să le cunoaștem nu numai pentru a le contempla ci pentru a face ca ele să devină material de gândire și izvor de acțiune practică.

„Dela contemplarea vie la gândirea abstractă și delă ea la practică — iată calea dialectică a cunoașterii adevărului, a cunoașterii realității obiective” spunea Lenin (în „Caiete filozofice” p. 146).

Pentru marxiști, cunoașterea nu e un scop în sine, ci o treaptă a gândirii și un mijloc de modificare, de transformare a lumii înconjurătoare. Pentru marxiști, numai atunci cunoașterea realității obiective e deplină, când ea modifică aceeași realitate în conformitate cu legile ei de dezvoltare, verificându-le astfel valabilitatea.

De aceia și în artă — care știm că e o formă specifică de cunoaștere a lumii exterioare — criteriul adevărului în cunoaștere, al exactității reflecției lumii exterioare, este practica. După cum obiectivitatea științei se verifică prin practică, tot așa „prin practica revoluționară a omului, prin rolul jucat de operele de artă în lupta de clasă se verifică obiectivitatea adevărilor artei” — spune A. I. Sobolev în „Teoria Leninistă a reflecției și arta”.

Care este rolul operei mele, care sunt efectele ei imediate și îndepărtate, cu ce contribuie ea, la dezvoltarea intelectuală și morală a copiilor astfel încât să participe activ la lupta pentru construirea socialismului la noi în țară? Iată întrebările pe care e necesar să și le pună orice creator, implicit — scriitorul pentru copii.

Să luăm un exemplu. O carte cu poze fără text. Doar cu animale sau obiecte înconjurătoare. E cea mai simplă carte ce poate fi pusă în mâna unui copil.

Cu ce scop i-o punem în mână? Pentru a-l face să cunoască lumea înconjurătoare. Aceasta este rațiunea pentru care un educator „călăuzit de învățătura marxist-leninistă” dă copilului o astfel de carte. Pentru a-l face delă început să observe că imaginea pe care o avem noi despre lumea înconjurătoare e conformă cu realitatea. Lucrul acesta, așa cum îl spunem noi acum, nu-l știe și nici nu-l poate gândi copilul. Dar dacă îl deprindem de mic să vadă că imaginea corespunde obiectului, atunci el se deprinde de mic cu gândirea materialistă. Iată de ce pictura din carte trebuie să fie realistă.

Dar dacă pictura din care e futuristă, cubistă sau, în genere deformantă, atunci nu-l mai deprindem pe copil de mic, cu gândirea materialistă ci cu cea idealistă. Căci dacă pictura nu e realistă, dacă imaginea nu corespunde realității, atunci copilul se deprinde să creadă că elementul prim nu e realitatea obiectivă ci ideea, și că lumea înconjurătoare e doar un produs al ideii, al gândirii. Încă odată, lucrul acesta nu e conștient în mintea copilului; dar poza de azi lasă urme pentru mâine, când — deprins de mic să vadă că imaginea nu corespunde realității — va primi, cu ușurință, morbul ideologiei idealiste.

Promovăm, fie materialismul, fie idealismul, prin concepția pe care o făurește despre natură și societate orice operă, începând cu cea mai simplă formă de artă pentru cei mai mici copii.

Să luăm o poveste cu animale. E iarăși un mijloc de cunoaștere a lumii înconjurătoare. Copilul personifică întotdeauna această lume înconjurătoare. Pentru el, masa, dulapul, scaunele sunt personaje care simt și vorbesc. Cu atât mai mult, florile sau animalele.

În filmul sovietic „Pădurea fermecată” este o istorioară cu o rățușcă cu guler cenușiu care, îndepărtându-se de mama ei, e gata să fie mâncată de vulpea cea vicleană și hrăpăreață. Iepurele, prietenul rățuștii o ajută să scape dar, cu aripa rănită de vulpe, ea nu mai poate sbura toamna spre regiunile calde. De aceea își petrece iarna pe un râșor. Până la urmă ea scapă de repetatele atacuri ale vulpei care își primește pedeapsa chiar dela rățușcă. Învățată de un cocoș de munte să sboare, ea atrage pe vulpe pe niște sloiuri plutitoare și vulpea se înecă. Primăvara, când stolurile se reîntorc, rățușca își regăsește mama, familia se reîncheagă, fericită.

Trebuie să precizăm, dela început, că în această povestire sovietică vulpea e vulpe, rața — rață, iepurele — iepure. Nici un fel de analogie forțată cu societatea omenească, nici un fel de identificare mecanică a peripejiilor din poveste cu acțiunea luptei de clasă. Și totuși, istorioara e pătrunsă de spiritul luptei de clasă.

Dece? Pentru că până la urmă, triumfă binele. Vulpea crudă este pedepsită. Rața nevinovată scapă. Cu ajutorul celorlalte animale prietene, familia se reface. Copilul învață că binele triumfă prin luptă și că numai astfel își primește răul pedeapsa — că unirea celor buni aduce victoria, că familia își apără fericirea nu prin izolare egoistă ci prin solidaritate cu cei ce luptă împotriva răului. Sunt aceste adevăruri utile în lupta noastră de clasă? Da. În societatea burgheză nu birue cel bun dar încă slab, ci cel puternic și rău. Acolo fericirea familiei nu se bazează pe solidaritatea cu cei ce luptă împotriva răului ci pe solidaritatea cu cei puternici și răi sau pe izolarea egoistă, pe dezertarea din luptă.

Nici într-o poveste ca aceasta cu rățușca, copilul nu judecă așa cum judecăm noi aici. El nu se poate ridica la generalizări teoretice. Dar el capătă de mic convingerea că prin luptă binele trebuie să triumfe, că solidaritatea celor buni aduce victoria asupra răului. Pe când din poveștile burgheze capătă convingerea că numai cel puternic și rău biruie, că izolarea e o virtute, că dezertarea dela lupta împotriva răului nu-i o lașitate, ci o datorie „sacră” față de interesele egoiste ale familiei burgheze. Printr-o astfel de educație, burghezia căuta să permanentizeze exploatarea și să înăbușe lupta de eliberare a popoarelor.

Mecanica aceasta intelectuală, deprinderea aceasta de a avea o judecată gata făcută pentru a stăvili orice acțiune eliberatoare, această mecanică intelectuală constituia și la noi forța societății burgheze, mijlocul cu care câțiva capitaliști stăpâneau milioanele de oameni ai muncii. „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus” spunea omul supus ideologiei burgheze — și o spun și azi aceia care încă nu au orientarea justă, aceia la care încă persistă influența ideologiei burgheze. Cel ce credea că „ce ți-e scris în frunte ți-e pus” nu se ridica până la o explicație filozofică științifică a lumii. El nu înțelegea că această expresie înseamnă predestinare, înseamnă

orânduire a vieții după voința unor forțe supranaturale, deci înseamnă misticism, idealism, al cărui scop final e resemnarea exploatatului în fața exploatatorului. El nu-și dădea seama că acceptând mecanic formula „ce ți-e scris în frunte ți-e pus” și conformându-și faptele și gândirea după ea el era sclavul ideologiei reacționare.

Să ne ridicăm acum la un gen superior povestirilor cu animale. Să examinăm basmul și elementele fantastice pe care le cuprinde.

Și prin folosirea elementelor fantastice putem da o educație progresistă, revoluționară, sau una reacționară. Depinde de poziția de clasă pe care ne aflăm.

Să luăm un exemplu: În basmul lui Ispirescu „Voinicul cel născut cu cartea în mână”, ni se povestește, între altele, că băiatului i-a fost încă dela naștere ursit să fie răpit de duhuri rele. Și așa se și întâmplă, la data fixată, către miezul nopții, se auziră bubuituri, duduiri îngrozitoare, și băiatul dispăru ca o nălucă.

Ce fel de fantastic e aici? E un fantastic pus în slujba concepțiilor reacționare. Dece? Pentru că întâmplările fantastice nu se desfășoară conform logicei posibilităților materiale ale lumii reale, ci conform logicei unor forțe supranaturale ce se pretinde că ar exista în afara lumii reale, forțe supranaturale pe care le admite numai idealismul. Fantasticul de aci, scoțând în evidență atotputernicia acestor forțe și „nimicnicia” omului în fața lor, promovează o atitudine de pasivitate, de resemnare, de supunere.

Fantasticul acesta e în afara legilor materiale. Nu mai e vorba, deci, de a putea descoperi vreodată aceste legi pentru a le putea stăpâni, ci dimpotrivă — dacă admii aceste forțe supranaturale — atunci ești obligat să fii mereu stăpânit de ele, deoarece funcționează și vin dintr'o altă lume care, întotdeauna idealistii au pretins că există, pentru a-i înfricoșa pe exploatăți și a încerca astfel să permanentizeze orânduirea exploatatorilor.

Nici aici nu e vorba de o judecată conștientă a copilului, când citește basmul. El nu știe că e vorba de o ideologie a exploatatorilor. Dar află — de mic — de existența acestor forțe supranaturale și se obișnuiește să aștepte dela ele eliberarea și fericirea. Care, bineînțeles, se lasă veșnic așteptată.

În fantasticul folosit în acest fel, eroul nu-i decât cu numele un voinic. El e în fond un bicisnic care săvârșește fapte extraordinare numai datorită forțelor supranaturale care îl ajută. Fantasticul idealist sădește în copil resemnarea și credința că numai dela forțe supranaturale poate aștepta vre-un ajutor, poate dobândi fericirea.

Dimpotrivă, fantasticul pus în slujba ideilor revoluționare e în conformitate cu legile lumii materiale și apare legat, în basm, de lupta eroului, de eforturile sale pentru a învinge puterile dușmănoase. Făt-frumos săvârșește lucruri fantastice, dar, până a le putea săvârși, birue prin curaj și perseverență numeroase piedici ce-i stau în cale. Se promovează astfel ideea că lupta împotriva răului e singura cale pentru a-l învinge, că omul poate învinge puterile dușmănoase, că poate supune chiar forțele naturii, dacă-i descoperă legile.

Când Făt-frumos zboară pe calul năzdrăvan avem de-a face cu un fantastic materialist care se desfășoară pe logica legilor materiale ale lumii,

deoarece dacă un cal nu poate sbura, zborul însă e posibil, e în conformitate cu legile lumii materiale. Dovadă că zboară păsările, dovadă că însăși omul a ajuns să zboare din clipa în care a cunoscut aceste legi materiale și le-a aplicat.

Dacă Ochilă vede peștișorul din fundul oceanului sau jânțarul din înaltul cerului, fantasticul acesta e un fantastic pozitiv, care ajută la educarea sănătoasă a copiilor, deoarece amplificarea vederii omeneste e posibilă în momentul în care descoperim legile materiale ale refracției.

Dacă Lungilă ajunge cu mâna pasărea ascunsă în dosul lunei, acest fantastic este pozitiv pentru că el se desfășoară tot pe logica posibilităților materiale. O călătorie interastrală nu este încă posibilă, dar ea nu contrazice legile materiale ale lumii reale. La fel, dacă cineva ar păși peste ocean, ar seca apele sau ar face să se ridice un palat cât ai bate din palme. Toate acestea nu sunt încă posibile, dar ele sunt în posibilitatea omului. Ele reprezintă ridicarea forțelor materiale și spirituale ale omului la a zecea, la a suta sau la a mia putere. Unele din aceste ridicări s'au împlinit. Avionul a realizat zborul visat pe calul năzdrăvan sau pe covorul fermecat. Microscopul a împlinit visul lui Ochilă, industria socialistă înfăptuiește îmbogățirea poporului într'un timp din ce în ce mai scurt, iar omul sovietic prefăce natura, ridicând perdele de păduri, asemeni lui Făt-frumos care aruncă o perie și se ridică o pădure.

Noi trebuie să privim fantasticul ca un mijloc cu care să trezim în copil dorința de a înfăptui în realitate minunile basmului cu ajutorul științei, și tehnicii socialiste. Fantasticul nu trebuie să-l dezarmeze, să-l facă să aștepte dela supranatural deslegarea tainelor naturii ci, dimpotrivă, fantasticul trebuie să-l facă pe copil să-și ascute și mai mult voința și imaginația creatoare pentru a descoperi legile naturii și a le stăpâni, încât să poată — când va fi mare — să înfăptuiască, cu ajutorul științei și tehnicii socialiste, minunile basmelor copilăriei.

Dacă metoda realismului socialist trebuie aplicată chiar în aceste prime forme de creație artistică pentru copii, unde necesitatea ei e mai puțin evidentă, cu atât mai mult ea e necesară în nuvele, în romanul, în teatrul sau poezia pentru copii, care oglindesc în mod mai direct realitatea socială.

Scriitorul trebuie să privească această realitate nu static ci în mișcare, adică în dezvoltarea ei revoluționară. Tot aici apare clară cealaltă trăsătură a realismului socialist, și anume sarcina scriitorului ca zugrăvirea artistică a realității să se împletească cu sarcina transformării ideologice și a educării oamenilor muncii în spiritul socialismului.

Întrebările: „Cu ce scop scriu? Cui folosește opera mea? Cum contribuie eu cu ea la lupta de clasă, la smulgerea copiilor de sub influența ideologiei burgheze și la educarea lor în spiritul socialismului?” — toate aceste întrebări se pun aici direct și cu toată amploarea lor.

Dar ca să-ți poți pune aceste probleme și să poți răspunde la ele printr'însăși creația ta, am văzut că trebuie să cunoști realitatea. Cum poți cu-

noaște obiectiv această realitate? Numai pornind de pe pozițiile materialist-dialectice. Numai așa poate fi clar scopul urmărit prin creație, numai așa poate fi structurată opera în așa fel încât să poată realiza obiectivele urmărite prin ea.

Este imposibil să înțelegi just și să reflecti adânc realitatea fără să-i cunoști legile de dezvoltare. „Numai un artist care a studiat legile vieții noastre sociale” — spune A. I. Sobolev în „Teoria leninistă a reflectării și artei”, — „poate să o vadă și să o redea în mișcare, în dezvoltare și nu încremenită, moartă, poate să determine în mod just ceea ce e vechi și dispare și să observe tot ceea ce crește, tot ceea ce e nou, să deosebească principalul de secundar, accidentalul de necesar, ceea ce e exterior de ceea ce e interior și numai atunci reflectarea lumii va fi exactă, cu adevărat obiectivă și autentică”.

Prima noastră sarcină e deci aceea a clarificării ideologice, încât atunci când vom porni la cunoașterea realității să o facem de pe pozițiile marxist-leniniste.

A doua sarcină de bază e aceea de a ajunge să cunoaștem profund realitatea, să analizăm și să alegem din ea ceea ce e esențial, tipic.

A treia e de a verifica obiectivitatea acestei cunoașteri prin practica revoluționară, adică de a ne preocupa de rolul pe care-l are opera de artă în lupta de clasă.

În privința celei de a doua sarcini de bază, aceea de a ajunge să cunoaștem profund realitatea — e știut de toți că schimbările revoluționare din țara noastră au transformat realitatea veche creînd una nouă, și ea e în permanentă dezvoltare. Avem azi în țară nu numai o realitate economică și politică nouă ci și una culturală și morală nouă. Se formează, sub ochii noștri, omul nou și e datoria noastră să contribuim la procesul măreț al acestei formări. Aici e rolul nostru de ingineri ai sufletelor omenești, rol cu atât mai evident când e vorba de copiii care cresc azi, dela început, în această nouă realitate. Căci prefacerile revoluționare din țara noastră au schimbat și realitățile vieții copilului.

Școala e azi alta decât aceea din trecut. Nu numai prin programa ei analitică, ci prin întreaga atmosferă în care se petrece viața școlarului, prin metodele de predare. Copilul nu mai e un izolat, iar clasa doar o sumă aritmetică de copii. Clasa formează un colectiv iar copilul e un element organic al acestui colectiv. Educația se face astfel în colectiv, prin colectiv și pentru colectiv.

Școala nu mai e o seră de crescut copii, izolată de societate. Școala e azi o parte componentă a societății noi, de care se leagă prin o înfinitate de fire și de preocupări.

Familia nu mai are și nu mai trebuie să aibă niciuna din caracterele familiei burgheze, a cărei unitate era bazată pe interesul personal al membrilor ei. Egoismul, individualismul trebuie să dispară. Apar atributele noi ale moralei comuniste. Familia e o celulă a marelui familii a întregului popor muncitor și fericirea membrilor ei e un rezultat al fericirii generale a întregului popor.

Patriotismul capătă astfel adevăratul lui conținut. Dragostea de patrie și de popor devine mobilul principal al străduințelor, al luptei și, la nevoie, al jertfei celor ce muncesc.

Acest patriotism nu are și nu poate avea nimic din intoleranța naționalismului burghez, din ura rasială și șovinismul lui criminal. Patriotismul omului socialist e pătruns de spiritul internaționalismului proletar, bazat pe solidaritatea internațională a tuturor oamenilor muncii — indiferent de rasă, națiune sau sex și pe ura împotriva exploatatorilor de pretutindeni — iarăși: indiferent de rasă, națiune sau sex.

Pe lângă școală și familie există azi o instituție nouă în țara noastră. E aceia a organizațiilor de pionieri. Aici, de mic, copilul e crescut în spiritul moralei proletare, capătă educația comunistă, sunt formate și dezvoltate în el atributele morale și intelectuale ale omului nou. Ce sursă mai splendidă de inspirație poate fi decât această plămădire, de mic, a omului nou? Și unde poți verifica mai bine, prin practică revoluționară, opera ta, unde poți urmări efectele ei decât aici unde mijesc și cresc cadrele noi ale societății socialiste? Aici poți vedea în ce măsură ai izbutit să zugrăvești veridic acest proces de formare a omului nou și — prin justa lui zugrăvire — cu ce ai contribuit la desăvârșirea acestui proces.

Până acum, viața pionierilor, clocotul acesta de formare a omului nou, nu s'a reflectat în opera de artă decât prin elemente exterioare: cravata roșie, tobele, lozincile. Copiii așteaptă însă să vină scriitorii în mijlocul lor, să trăiască — spun: să trăiască, nu numai să privească — viața alături de ei, împreună cu ei, să o reflecteze în arta lor, cu adâncul ei conținut.

Cunoașterea unor cazuri izolate sau cunoașterea numai parțială a noilor realități în mijlocul cărora trăiește copilul, nu poate sluji creației adevărate. Trebuie cunoscută întreaga realitate a copilului așa cum trebuie cunoscută întreaga realitate a construirii socialismului la noi. Numai prin cunoașterea generală a acestei realități noi și prin contopirea sufletească cu ea poți deveni cântărețul ei. Numai prin cunoașterea adâncă și generală a acestei noi realități poate artistul să tipizeze, să extragă ceea ce e esențial pentru a exprima apoi acest tipic în imagini artistice concrete.

Aceste imagini se întorc apoi în lumea copiilor și devin modele pentru ei. De felul modelelor pe care le prezentăm depind efectele revoluționare ale operei noastre. Aici e marele rol dar și marea răspundere a scriului pentru copii.

Răspunderea scriitorilor e cu atât mai mare cu cât, la noi, sunt încă destul de puternice resturile ideologiei burgheze — încât chiar pentru reeducarea celor mari mai avem de dat o luptă îndelungată și grea, împotriva influențelor mic-burheze. Ar fi de neiertat dacă am lasă să dănuie aceste influențe și pentru cei azi mici. Adică dacă am educa azi greșit pe cei mici pentru a fi nevoiți să-i reeducăm, apoi, mâine. De aceea, operele pentru copii nu ar trebui să aibă nici un „defect de fabricație”. Scriind pentru copii, trebuie să găsim cel mai desăvârșit mijloc de a le forma caracterul în spiritul moralei comuniste, de a crește constructori și luptători ai cauzei comuniste. Să nu uităm că ei sunt un aluat proaspăt, un material plastic aproape neatins. Cum îl vom modela? După chipul lumii vechi? Nu numai că nu poate fi permis lucrul acesta, dar în opera noastră nu trebuie să străbată nici o imperfecțiune cu rădăcini în lumea veche.

Literatura pentru copii nu trebuie să conțină nici o urmă a ideologiei burgheze, să nu transmită, nici o formă de viață a lumii putrede capi-

taliste, pe care să fim nevoiți, abia apoi, să o extirpăm din psihicul copilului. Dărâmand concepția de viață și falsele valori morale ale lumii capitaliste, literatura pentru copii trebuie să crească dela început, pe copil, în conformitate cu concepția de viață marxist-leninistă, cu morala comunistă, cu legile materiale și spirituale ale societății socialiste. Această lume, în desfășurare, trebuie să o reflecte literatura pentru copii; spre această lume, în permanentă desăvârșire, trebuie să-l facă pe copil să năzuiască operele create după metoda realismului socialist. Numai așa vom putea contribui la formarea acelor oameni noi, a acelei intelectualități noi care constituie unul dintre obiectivele de seamă ale revoluției culturale pe care o înfăptuim azi — ca urmare firească și necesară a revoluției sociale săvârșite de clasa muncitoare, condusă de Partidul ei.

Avem îndrumarea și sprijinul Partidului, avem mărețul exemplu al literaturii sovietice care a deschis drumuri noi și în domeniul scrisului pentru copii, trăim realitatea de prefaceri revoluționare din țara noastră, realitate care constituie cel mai mănos material de inspirație. Literatura pentru copii trebuie și poate deveni armă revoluționară, trebuie și poate deveni un desăvârșit mijloc artistic de educație a copiilor pentru a forma din ei viitori constructori conștienți ai comunismului și neînfricați luptători ai cauzei lui.

Care e însă calea prin care pătrundem mai bine în psihicul copilului și cu ajutorul căreia putem adânci mai mult atributele lui morale și intelectuale?

În primul rând, trebuie să ținem seama de faptul că scrisul pentru copii își schimbă conținutul și forma, își alege mijloacele artistice după vârsta celor cărora li se adresează opera, o diferență de doi ani fiind determinantă în această alegere.

Dacă pentru copiii mici — concomitent cu faptul de a-i învăța limba poporului cu comorile ei — esențialul e să-i ajutăm să cunoască lumea animală și vegetală, binele și răul, educându-le trăsăturile fundamentale ale caracterului, pentru copiii mai mari, esențialul e să-i facem să înțeleagă și să participe la problemele lumii sociale, la luptele ei și la eforturile de construire a socialismului. Pentru aceasta trebuie să le dezvoltăm, neîncetat inteligența, cu tot mai bogate cunoștințe și să le oțelim caracterul cu tot mai deosebite experiențe de viață.

Ceeace caracterizează psihicul copilului și în special al celor mai mici, e bogăția imaginației și puterea cu care această imaginație se exteriorizează, prinzând aproape consistența realului. De aici dragostea copilului față de tot ceeace satisface, în mod deosebit, nevoia lui de imaginație.

Prin intermediul acestor particularități ale vârstei vom pătrunde mai bine și cu efecte mai puternice și mai durabile în psihicul copilului. Va trebui, deci, să scriem cărți cu conținut strălucitor, cu fapte neobișnuite care să se desfășoare după logica unei bogate imaginații. De aceea, pentru copii dela 6 la 9 ani, basmul e calea prin intermediul căreia putem pătrunde și acționa mai adânc asupra lor. Pentru copiii mai mari, nu e nevoie de incursiuni în lumea imaginară a basmului, deoarece lumea reală e azi atât de bogată în fapte strălucitoare, impresionante încât ea pare ca o materializare a bas-

melor, o strălucită înfăptuire a năzuințelor populare exprimate, odinioară, prin intermediul basmelor.

„Naturii copilului îi este proprie tendința spre ceea ce e strălucitor, neobișnuit” — spunea Gorki. „Dar neobișnuit și strălucitor la noi, în Uniunea Sovietică” — adăoga el — este ceea ce e nou, și care e creat de energia revoluționară a clasei muncitoare. Tocmai asupra acestui lucru trebuie să îndreptăm atenția copilului. Tocmai acesta trebuie să fie materialul principal al educației lui speciale.

Strălucitorul, neobișnuitul, trebuie deci căutat în ceea ce e nou în jurul nostru, în ceea ce înfăptuiește nou energia revoluționară a clasei muncitoare: în uriașele sale realizări economice, în extraordinarele sale cuceriri științifice, în lupta sa pentru pace, dreptate și progres. Strălucitorul, neobișnuitul nu trebuie, deci, căutat în afara realităților de azi, ci în aceste realități, în bogăția extraordinară a faptelor clasei muncitoare și în uriașa lor semnificație, chiar când faptele sunt — aparent — mici. De altfel, aici stă — aș spune — tot secretul: în a găsi semnificația faptelor mărunte în aparență. A căuta neobișnuitul în afara realităților de azi înseamnă a reflecta inexact aceste realități și a rezolva greșit problema educării copiilor și a tineretului.

Concluzia, deci, e să nu inventăm, să nu evadăm din realitate, ci să redăm, să reflectăm, viața adevărată, conform realismului socialist care cuprinde, ca parte integrantă, romantismul revoluționar. Căci realitatea pe care o reflectezi în artă se prezintă ca un tot unitar. Nu poți vorbi de lupta de azi pentru construirea socialismului fără să întrezezi lumea de mâine spre care năzuiesc cei care construiesc azi socialismul. Romantismul revoluționar e cuprins în realitatea de azi așa cum lumea de mâine e cuprinsă în înfăptuirile noastre de acum. (Deaceea, un plan cincinal e tot ce poate fi mai romantic, el îmbinând prezentul cu viitorul, realitatea rece cu cel mai înaripat vis).

A trata, izolate, în spațiu sau în timp, problemele actuale, e a reflecta greșit realitatea de azi atât de cuprinzătoare și de tumultuoasă ca desfășurare. Deaceea, dacă ar fi să indicăm o rețetă de scris, ar trebui să spunem că nu vom realiza opere literare desăvârșite dacă nu vom fi cât mai cuprinzători în ele și nu le vom proiecta cât mai departe în viitor. Bineînțeles, în realizarea operei vom ține seama de posibilitățile de cuprindere și înțelegere ale copiilor, posibilități care variază în conformitate cu vârsta.

O particularitate a psihicului copilului e tendința spre imitație. Cum o vom utiliza? Cultivând-o ca atare, indiferent de conținut? Ar însemna să transformăm copilul într-o maimuță, într-o puiță fără personalitate. Tendința spre imitație trebuie utilizată pentru a sădi în psihicul copilului valorile morale necesare pentru a putea deveni un constructor avântat al socialismului și un luptător neînfricat al cauzei lui. Vom prezenta copilului exemple pozitive pe care să le imite, eroi ale căror calități morale să și le însușească. (Aici e de notat valoarea educativă excepțională pe care o au biografiile luptătorilor progresiști, ale eroilor clasei noastre muncitoare și în special ale marilor dascăli ai marxism-leninismului: Marx, Engels, Lenin și Stalin).

Care sunt acele calități morale pe care, prin imitarea exemplelor pozitive, trebuie să și le însușească viitorii constructori și luptători ai cauzei socialismului?

Sunt acelea ale omului nou, format în colectiv, prin colectiv și pentru colectiv. Dragostea de muncă; neînfricată perseverență în lupta pentru atin-gerea scopului just urmărit; veselia și setea de viață isvorâte din încre-darea în victoria socialismului, în fericirea pe care el o asigură omului și totodată din ura împotriva imperialismului și fascismului distrugător de bu-nuri materiale și spirituale; sentimentul datoriei, al onoarei, al atașamen-tului față de regim, al dragostei neîmurmurate față de patrie și față de Uniu-neă Sovietică, apărătoarea păcii, independenței și viitorului poporului nostru, dragostea față de tot ce se înfăptuește în țara noastră, față de trecutul nostru glorios, de lupta eroică a poporului nostru pentru libertate și progres; dragostea de știință, de cunoaștere a lumii pentru a o putea stăpâni și transforma; necesitatea de a înfăptui mereu ceva tot mai mareș și mai folositor poporului și umanității; nevoia de a se depăși mereu pentru a deveni tot mai perfect, pentru a putea fi cât mai util Patriei și regimului — toate aceste atribute morale trebuie să devină trăsăturile fundamentale ale luptătorilor de mâine, la a căror educare contribuie și scriitorii de azi prin mijloace artistice.

Cu astfel de eroi: eroi ai muncii, ai științei, ai creației, ai apărării patriei, ai luptei de eliberare a popoarelor în spiritul internaționalismului proletar, cu astfel de eroi vom putea construi socialismul și înfrânge toate uneltirile imperialiste.

Sarcina scriitorilor e, astfel, și aici, indisolubil legată de lupta pentru pace. Contribuind la formarea unor oameni cu caractere de oțel, mânați de pasiu-neă muncii, a cercetării științifice și a creației, oameni ce-și iubesc neîăr-murit Patria și Uniunea Sovietică, eliberatoare de popoare, scriitorii parti-cipă la lupta pentru pace, deoarece prin fiecare operă a lor ei contribuie la formarea luptătorilor și constructorilor lumii socialiste, lume nouă, bazată pe colaborarea frățească a popoarelor, eliberate de orice exploatare socială și servitute naturală.

Toate aceste sarcini sunt pentru noi mai ușor de îndeplinit, deoarece exemplul măreș al Uniunii Sovietice constituie un îndreptar pentru întreaga lume progresistă.

Literatura sovietică pentru copii trebuie să fie pentru noi un model, după cum model e pentru noi omul sovietic.

Utilizând experiența scriitorilor sovietici, va trebui să dezvoltăm și să desăvârșim literatura noastră pentru copii, inspirată din realitățile noastre, reflectând lupta eroică a poporului nostru muncitor care — după acelaș exemplu sovietic și utilizând aceiași experiență sovietică — construiește, și el, socialismul, pentru a-și asigura pacea, fericirea și viitorul.

La această construcție a viitorului fericit al poporului nostru trebuie să participe și scriitorii pentru copii, nu numai creînd opere desăvârșite care să șteargă greșita graniță calitativă dintre scrisul pentru cei mari și scrisul pentru cei mici, dar și ridicând cadre noi scriitoricești, ieșite din rândurile sănătoase ale poporului muncitor, cadre noi și numeroase fără de care nu poate exista, cu adevărat, o literatură pentru copii. Numai împlinind și această sarcină esențială, literatura pentru copii va putea deveni și la noi una din armele revoluționare cu care poporul nostru muncitor — condus de Partid — să dea azi, cu și mai binefăcătoare consecințe, lupta sa pentru

pace și progres, luptă pe care o vor continua copiii de azi, luptătorii neînfricați de mâine.

Viața copiilor de azi ai țării noastre începe proaspătă, strălucitoare, ca un răsărit de primăvară. Ce poate fi mai frumos, mai măreț decât să contribuim la formarea și desăvârșirea acestei vieți încât ea să nu mai poată fi întinată cu nimic, ci să devină tot mai strălucitoare și mai mănoasă în rezultate?

Răspunderea e uriașă dar și sarcina de o splendidă măreție. Scriitorii trebuie să fie la înălțimea acestei sarcini. Să meargă în pas cu timpul. Mai mult, să deschidă, în lumina înfăptuirilor de azi, perspective largi spre viitor, spre tot mai mărețe înfăptuiri.

Patria noastră are nevoie de oamenii acestor mari înfăptuiri. Are nevoie de constructorii de mâine ai comunismului și de apărătorii neînfricați ai cauzei lui.

Urișele forțe creatoare pe care le descătușează socialismul, trebuiesc conduse de oameni cu tot atât de uriașe capacități morale și intelectuale.

Să formăm acești oameni. Să-i educăm pentru ca ei să poată împlini marea sarcină a făuririi socialismului și comunismului. Căci rolul esențial al literaturii este acela de a pune mijloacele artistice ale scrisului în slujba operei de educare a omului nou.

„Dacă literatura noastră sovietică ar admite eliminarea covârșitorului rol educativ pe care îl are, aceasta ar însemna desvoltarea ei în sens invers, întoarcerea „la era de piatră” — spuneau A. A. Jdanov în raportul asupra revistelor *Zvezda* și *Leningrad*.

Întoarcerea înapoi nu poate fi îngăduită, și nici oprirea pe loc cum învață întreaga experiență istorică, lupta Partidului Comunist (b) al U.R.S.S.

Pionierii noștri au o deviză: „Tot înainte!” Nu ar fi oare fresc ca și scriitorii — în scrisul lor pentru copii — să-și însușească această deviză? Având clar scopul urmărit: „pentru cauza lui Lenin și Stalin”, adică pentru cauza revoluției, pentru cauza eliberării popoarelor, pentru cauza păcii și a progresului, pentru viitorul fericit al tuturor oamenilor muncii, să meargă și scriitorii: „tot înainte!”

AUREL MIHALE

PROBLEMA ESENȚIALULUI ÎN „VADUL NOU”

Referindu-se la rosturile artei, gânditorul democrat-revoluționar rus N. S. Cernâșevski, spunea, că „menirea superioară a artei este să fie manualul vieții”, ceea ce înseamnă că pe deoparte — arta trebuie să oglindească realitatea vieții, s'o pătrundă și s'o explice sesizând esențialul ei, iar pe de altă parte — că arta trebuie să zugrăvească viața, realitatea, în continua sa dezvoltare, în nestăvilita sa transformare revoluționară. Produs al societății omenești, puternic legată și determinată de condițiile vieții materiale ale acesteia, arta — literatura — trebuie să exprime însăși dezvoltarea societății pe linia legii de bază a dezvoltării sale, a luptei de clasă — și în același timp să răspundă într'un fel diverselor probleme ridicate de această dezvoltare, să intervină într'un mod activ în desfășurarea ei.

În acest sens, literatura — oglindind realitatea și mergând în pas cu ea — trebuie să fie un factor activ care să confirme și să consemneze, să sesizeze și să promoveze, tocmai ceea ce caracterizează trăsătura esențială a vieții — mersul său înainte —, adică tot ceea ce este nou, apare și se dezvoltă în societate, tot ceea ce se ridică cu fața spre viitor.

Cum poate face literatura aceasta? Tocmai orientându-se spre faptele concrete, noi și revoluționare ale vieții contemporane, cercetând și pătrunzând esența realităților noi, zugrăvind dezvoltarea acestora în dinamismul lor, înfățișându-ne veridic manifestările din ce în ce mai ascuțite ale luptei de clasă, ale luptei dintre vechiu și nou, redându-ne caractere tipice în împrejurări tipice — toate acestea prin intermediul și pe linia zugrăvirii oamenilor noi, — constructori neînfricați ai socialismului, — în baza mărețului proces de transformare socialistă a conștiinței lor, a creșterii lor morale.

Literatura noastră dramatică a făcut într-o anumită măsură, eforturi susținute în realizarea unor opere caracterizate prin aceeași trăsătură generală, a legăturii directe cu contemporaneitatea. Dacă ne referim numai la cele trei piese de teatru apărute în decursul ultimelor opt luni, constatăm că tematica lor este de o deosebită și strictă actualitate, ruptă din realitatea vie a zilelor noastre. În Ziua cea mare, Maria Banuș redă înființarea unei gospodării agricole colective, problemă care frământă astăzi lumea satelor noastre și care reprezintă, în complexitatea celorlalte aspecte ale vieții noastre, faptul de viață nou și principal pe linia transformării socialiste a agriculturii. În Cetatea de foc, Mihail Davidoğlu oglindește efortul

oamenilor muncii din țara noastră într'unul din sectoarele de activitate cele mai grele, cele mai importante: în industria grea. Lupta depusă pentru îndeplinirea Planului de Stat în producția fontei și a oțelului este determinantă în procesul general al construirii socialismului și redarea acesteia în cadrul transformării socialiste a conștiinței oamenilor, nu reprezintă decât oglindirea vieții noi, văzută în mișcare. Cu apariția ultimei piese de teatru a Luciei Demetrius, *Vadul nou* — dramaturgia noastră se îmbogățește cu încă o lucrare care aduce pe scenă realitatea unui alt sector al vieții noastre, tot atât de nou, tot atât de actual și de important.

Este vorba de aducerea în literatură a unuia din elementele importante ale sectorului socialist din agricultura noastră și anume, a gospodăriei agricole de stat.

Atacând o asemenea problemă, autoarea o debata în actualele împrejurări de viață, adică în condițiile în care luptând pentru construirea socialismului, clasa muncitoare din țara noastră — în alianță cu țărănimea muncitoare, — conduse de Partid —, dau lovituri puternice dușmanului de clasă, pozițiilor acestuia, uneltirilor și influențelor lui. Și deasemenea, în lumina importanței și rolului care revin gospodăriilor agricole de stat pe drumul transformării socialiste a agriculturii noastre.

Înainte și mai ales după publicarea acestei piese de teatru (*Viata Românească*, Nr. 4—1950) colectivul redacțional al *Vieții Românești* a organizat discuții pe marginea problemelor ridicate atât de tematica lucrării, cât și de realizarea ei artistică. Sperăm că, arătând în cadrul acestui articol rezultatul acestor discuții, vom ajuta atât autoarei cât și literaturii noastre în general, iar în mod practic, imediat, muncii de reprezentare a acestei piese pe scenele teatrelor noastre.

În perioada luptei pentru construirea socialismului, în locul formelor de viață vechi și reacționare, vestigii ale unei lumi pe cale de dispariție, astăzi se nasc forme noi, potrivite conținutului nou al vieții deschise larg spre viitor. Realitatea vieții noastre noi este într-o plină, adâncă și continuă transformare revoluționară, într-o măreață și neîntreruptă dezvoltare spre alte forme de viață, noi, superioare. Nu există sector de activitate omenească în care să nu qăsim deja concretizate și în plină dezvoltare mlăditele acestor aspecte noi de viață, prevestitoare ale lumii noi, socialiste. Apariția lor nu este nici decum întâmplătoare. Ele sunt strâns legate de însăși intimitatea procesului revoluționar al prefacerii din temelii a condițiilor vieții materiale ale societății noastre, de distrugere a vechilor relații economice și a vechilor instituții politice și sociale — bazate pe exploatare — de ascuțirea luptei de clasă în care are loc această istorică transformare și de însăși necesitatea organică, inevitabilă, a apariției lor, a creșterii noii societăți. Ele apar ca o concretizare a luptei dusă de clasa muncitoare din țara noastră, în alianță cu țărănimea muncitoare, — conduse de Partidul Muncitoresc Român —, pentru construirea socialismului, împotriva dușmanului de clasă din interiorul țării și a imperialismului agresiv anglo-american.

„Ofensiva socialismului împotriva capitalismului” — spune tov. Gh. Gheorghiu-Dej, secretar general al Partidului Muncitoresc Român — în ar-

ticolul „Lupta de clasă în România în etapa actuală”*) — „are loc în țara noastră prin întărirea industriei socialiste, creșterea comerțului de Stat și cooperatist și a sectorului socialist în agricultură: gospodăriile agricole de Stat, S.M.T.-urile și gospodăriile agricole colective”.

De aici, reese în mod clar, că importanța gospodăriilor agricole de stat nu este de loc secundară. Astăzi, ele ocupă un loc însemnat în sectorul socialist al agriculturii noastre, reprezentând o formă superioară a culturii pământului, cu mijloace mecanizate, în condițiuni agrotehnice înaintate, cu o organizare socialistă a muncii, etc.

În cadrul bazei economice sociale a țării noastre în actuala etapă a producției agricole socialiste, ci și pe linia mai generală a transformării so- stat le revin sarcini importante nu numai pe linia întăririi și dezvoltării producției agricole socialiste, ci și pe linia mai generală a transformării so- cialiste totale a agriculturii noastre. Gospodăriile agricole de stat consti- tue o verigă importantă din lanțul celorlalte realizări ale regimului de democrație populară, care contribuie în acelaș timp în mod efectiv la întă- rirea și dezvoltarea acestuia.

Despre importanța și sarcinile gospodăriilor agricole de stat, ne vor- bește „Rezoluția ședinței plenare a Comitetului Central al P.M.R. din 3—5 Martie 1949”, care spune:

„Gospodăriile agricole de Stat au de îndeplinit sarcini foarte importante în vederea organizării socialiste a agriculturii. Ele trebuie să devină centre puternice de dezvoltare a agriculturii noastre, care să pună la dispoziția ță- rănimii muncitoare semințe selecționate, să experimenteze noi soiuri de plante și noi metode de muncă agricolă, să crească vite de rasă pentru prăsilă, etc., să devină gospodării model, care să dovedească maselor celor mai largi ale țărânimii muncitoare superioritatea muncii agricole mecanizate, pe fe- renuri întinse, superioritatea metodelor științifice agrotehnice, superioritatea agriculturii socialiste asupra agriculturii particulare parcelare.. Gospodăriile agricole de Stat trebuie să-și însușească învățăturile agronomiei sovietice, care este agronomia cea mai înaintată din lume și să învețe din prețioasa experiență a sovhozurilor”.

Din acestea reese, că rolul Gospodăriilor agricole de Stat constă în primul rând în faptul că ele asigură Statului celor ce muncesc cantități masive de produse agricole necesare fie alimentării poporului muncitor, fie ca materie primă pentru o parte din industria noastră. În al doilea rând, gospodăriile agricole de Stat, — răspândite pe întreg cuprinsul țării noastre și în multe din satele noastre, — au în acelaș timp rolul unui organism edu- cativ pentru țărânimea muncitoare. Ele reprezintă un exemplu viu de orga- nizare înaintată, socialistă, a cultivării pământului. Aici vor vedea țărâanii săraci și mijlocași avantajul cultivării pământului pe întinderi mari, cu mij- loace mecanizate, în condițiuni agrotehnice înaintate și după metode și forme de muncă socialiste. Ei vor ajunge în mod nemijlocit la concluzia, că a rămâne la formele vechi, — individuale și capitaliste, — ale cultivării pământului înseamnă a rămâne mai departe în mizerie, lipsuri și nevoi. Deaceia, gospodăriile agricole de Stat constituie pentru ei un imbold grăi-

*) Articol apărut în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, Nr. 14 (74).

tor, concret și convingător, pentru grăbirea transformării socialiste a agriculturii pe linia înființării de noi și noi gospodării agricole colective. În al treilea rând, gospodăriile agricole de Stat reprezintă sursa unui ajutor însemnat pentru țărâimea muncitoare, săracă și mijlocașă. În faza actuală, în agricultura noastră domină încă mica producție de mărfuri — și chiar burimea mai păstrează încă poziții economice importante. Rolul gospodăriilor agricole de Stat este acela de a ajuta țărânimii sărace să-și îmbunătățească producția agricolă individuală, pentru că aceasta constituie încă baza producției noastre agricole. Acest lucru se realizează prin acordarea de semințe selecționate, prin punerea la dispoziție a reproducătorilor animali de rasă, prin ajutorarea cu mașini și unelte, prin sfaturi agrotehnice, etc., creindu-le astfel posibilitățile măririi cantitative și calitative a producției lor și a rezistenței și luptei lor împotriva chiaburimii.

Ne-am oprit mai mult asupra importanței și rolului gospodăriilor agricole de Stat pentru următoarele două motive: pe deoparte pentru faptul, că o clarificare cât mai amplă asupra importanței și rolului gospodăriilor agricole de Stat, va servi în mod fundamental ca punct de plecare în desfășurarea acestei discuții și, pe de altă parte, pentru a arăta, că orientarea politică a autoarei în ceea ce privește alegerea temei ce și-a propus a o trata — ne apare ca evidentă. Din complexitatea aspectelor realității zilelor noastre, — realitate care cuprinde deopotrivă multe fenomene vechi, pe cale de dispariție, dar și multe fenomene noi — care abia acum se nasc și se dezvoltă și care au în față perspectiva viitorului, autoarea a ales în mod just una din problemele de bază ale agriculturii noastre pe drumul transformării sale socialiste, un fapt nou al vieții noastre noi. Acesta nu face decât să ne indice atenția și grija care trebuie să ne preocupe în analizarea mai amănunțită atât a subiectului, a conflictului lucrării, cât și a realizării ei artistice.

Am văzut, că prin însăși tema pe care o atacă, piesa *Vadul nou* — a Luciei Demetrius — este de o strictă actualitate. Autoarea își propune să oglindească în lucrarea sa viața și munca oamenilor dintr-o gospodărie agricolă de Stat, adică un aspect și un moment din dezvoltarea sectorului socialist al agriculturii noastre.

Problema centrală a piesei este aceea a relațiilor dintre o gospodărie agricolă de Stat și țărâimea muncitoare a satului respectiv. Ea este concretizată în faptul schimbării cursului unui râu, care am de am aducea prin revărsarea sa însemnate stricăciuni, atât ogoarelor gospodăriei agricole de Stat, cât și satului. Dar micile avantaje pe care numai în parte le aveau țărâni muncitori de pe urma menținerii acestui râu pe albia veche, — exploatate de înrăurirea mascată a chiaburilor —, au făcut ca o bună parte dintre țărâni să se ridice împotriva acestei acțiuni a gospodăriei agricole de Stat. În jurul creerii unui vad nou pentru râul Dubău se încheagă și conflictul piesei.

Printre muncitorii agricoli ai gospodăriei și printre țărâni, schimbarea albiei Dubăului, produce o frământare neobișnuită. Șeful de culturi Vicent Rădoi și muncitorul agricol Valeriu nu sunt de acord cu această acțiune a gospodăriei, considerând că s'au nesocotit avantajele pe care râul le aducea și pentru gospodărie și pentru săteni. Împotriva lor se ridică muncitoarea

agricolă Natalia Preda — membră în biroul organizației de partid, mecanicul Mangovan, muncitorul agricol Ioachim și majoritatea celorlalți salariați ai gospodăriei, în frunte cu organizația de partid și conducerea ei.

În același timp se întrevede însă, că interesele pentru care Valeriu era împotriva acestei acțiuni, sunt de fapt interesele chiaburilor din sat Țăpan și Romică care au legături ascunse cu Valeriu cât și cu Melania Sătmăreanu. În aceste împrejurări, între Vicent și Natalia se înfrică un început de dragoste simplă, dar totodată caldă, umană.

Sezită de nemulțumirile țăranilor din sat, organizația de partid a gospodăriei, hotărăște să înceapă o muncă de lămurire printre țărani, spre a-i convinge de avantajele vadului nou. Însă, mai înainte ca acest plan să poată fi pus în aplicare, într-o seară în care și directorul gospodăriei și secretarul organizației de Partid era plecați, grupuri de țărani nemulțumi pătrund în gospodărie și cer stricarea vadului nou. Aici nu găsesc decât pe inginerul Sătmărean, pe Natalia Preda și pe alți câțiva. Încercarea acestora de a-i liniști și lămurii nu reușește. Țăranii amenință că trec la distrugerea vadului nou; li se alătură și Valeriu — unealtă a chiaburilor ce instigase țăranii — și chiar Vicent și inginerul Sătmărean care „conduce lucrarea” de distrugere a vadului în timp ce Natalia și ceilalți membri de Partid, pleacă la organizația de Partid din sat, după ajutor.

Curând însă, râul care curge deja pe vechiul vad — s’a revărsat din cauza ploilor, peste semănăturile gospodăriei și ale sătenilor. Salariații — conduși de Alexandru, secretarul organizației, — luptă din greu pentru stăvilirea apelor. Dar apele râului cresc, rup podul și amenințarea lor cu înecul ogoarelor, grădinăriei, etc., pare de neînlăturat.

La propunerea lui Alexandru, se hotărăște să se reîntoarcă râul pe vadul nou. Se organizează munca pe echipe, se aduce material și se începe lucrul. Plin de curaj, Alexandru conduce prima echipă. Munca e grea și primejdioasă; la ea participă și muncitoarele agricole în frunte cu Natalia. În timpul lucrului, unul din salariați, — Trică —, e prins de o bârnă în fundul apelor; e salvat de Alexandru. Această întâmplare și primejdie a apelor îl înfricoșează pe Vicent care fuge, cu puțin înainte de a intra la lucru echipa a doua pe care el o conducea.

Acum sosesc și muncitorii din târg, — chemați de Alexandru — și mai târziu un grup de țărani din sat, care le ajută la zăgăzuirea apelor.

Reintors, Vicent Rădoi are o explicație cu Natalia și Alexandru, în care, ambițios și mândru, reproșează lui Alexandru că l-a înjosit în fața Nataliei, că urmărește să i-o ia pe Natalia. Printr’un nou act de curaj Alexandru leagă un pylon înclinat de ape. Întoarcerea apelor pe vadul nou a reușit; ogoarele și gospodăria sunt salvate.

Dar organizația de partid și conducerea gospodăriei își îndreaptă acum atenția spre descoperirea dușmanului; Valeriu și într-o oarecare măsură Vicent, par suspecți. Bănuiala lor asupra lui Valeriu se întărește și prin faptul că doi din salariații gospodăriei prind pe soția lui vânzând peștele chiaburului Romică la târg.

Totodată, dintr’o discuție a Nataliei cu Vicent, reiese că Natalia nu-l iubește pe Vicent, ci pe Alexandru. Ambițios, mândru, ros de invidie, Vicent se simte jignit. El nu-și recunoaște nici greșala săvârșită prin fuga de la lucru. Pradă unui complex de contrarrietăți sufletești, el hotărăște să

plece din gospodărie și nici Natalia, nici Alexandru nu-l pot îndupleca să rămână.

Înainte de a părăsi gospodăria, Vicent descoperă că Melania și Valeriu erau uneltele chiaburilor din sat. El îi demască în fața lui Alexandru, a directorului, Nataliei și celorlalți salariați.

Piesa se termină cu o scenă în care țăranii din sat aduc pe chiaburii Romică și Țăpan legați, la gospodăria de Stat—pentru că aceștia încercaseră încăodată cu vorbe și bani, să ridice sătenii pentru distrugerea vadului nou.

Valoarea piesei *Vadul nou* constă în primul rând în faptul că autoarea a atacat din plin o temă nouă pentru literatura noastră, un aspect nou al realităților noastre. Căutând să zugrăvească transformarea socialistă a oamenilor, creșterea lor morală în nouile condiții de viață și de muncă — create de regimul democrației populare tuturor oamenilor muncii din țara noastră —, autoarea s'a oprit la acest element nou, socialist, gospodăria agricolă de Stat. Prin aceasta a dovedit inițiativă, curaj și justă or'entare în alegerea problemei, pentru că sesizarea noului, redarea lui cu ajutorul imaginilor artistice — mijloace specifice artei și literaturii — și prin aceasta confirmarea a ceea ce apare și se dezvoltă, este unul din elementele metodei realismului socialist. Deși în realitate gospodăriile agricole de Stat reprezintă numai o parte a sectorului socialist din agricultură, ele reprezintă tocmai ceea ce este nou, crește și, în lumina dezvoltării societății noastre, până la urmă va învinge. Deaceea, noul pe care-l sesizează și pe care-l aduce în literatură și pe scenă piesa *Vadul nou* reprezintă trăsătura principală a lucrării. El dovedește, că autoarea caută să imprime operei sale ritmul de dezvoltare al formelor noi de viață și chiar să precedeze deplina lor conturare. „Scriitorul” — spune A. A. Jdanov în *«Raport asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”»* — „nu poate rămâne în urma evenimentelor, el este dator să pășească în primele rânduri, în fruntea poporului, arătându-i calea dezvoltării sale”. Cu această lucrare, tovarășa Lucia Demetrius caută să realizeze sarcina pe care o au scriitorii, în general, de a merge în pas cu viața, în fruntea evenimentelor.

Așa dar, noutatea piesei *Vadul nou* trebuie căutată în conținutul său, socialist —, pe care îl oglindește în viața și munca oamenilor dintr'o gospodărie agricolă de Stat, temă care reprezintă un element nou, esențial, al societății noastre.

Lucrarea mai este valoroasă și prin aceea că autoarea își propune să pătrundă mai adânc problema gospodăriilor agricole de Stat, să caute să surprindă tocmai ceea ce este specific în viața oamenilor ce muncesc și luptă pentru dezvoltarea acestor gospodării și să arate importanța acestora pentru Statul de democrație populară și pentru țăranimea muncitoare pe linia educării sau ajutorării practice a acesteia. În intenția autoarei, construirea unui vad nou pentru Dubău trebuia să concretizeze tocmai rolul și importanța gospodăriilor agricole de stat, pe care le-am văzut mai sus. Deosemena, amintește în actul I, printr'o replică a lui Ioachim, că gospodăria a ajutat pe țăranii muncitori cu sămânță, cu tractoare și cu asistență medicală, iar efortul pe care salariații gospodăriei îl fac în actul II pentru

zăgăzuirea apelor, nu înseamnă decât apărarea ogoarelor gospodăriei, adică lupta pentru asigurarea unei producții agricole bogate.

Atât prin tematica sa, cât și prin conflictul său, lucrarea pune în mod concret și nemijlocit și problema alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Am văzut că una din sarcinile gospodăriei agricole de Stat este și aceea de a ajuta pe țăranii săraci și mijlocași pe diferite căi. În timpul revărsării Dubăului când sămănăturile gospodăriei și ale satului erau în pericol, o echipă de muncitori dela oraș îi ajută cu materiale și lucrând efectiv la întoarcerea apelor. Dar însăși prezența lui Alexandru, a directorului, a mecanicilor și tractoriștilor nu reprezintă în împrejurările de viață reflectate decât prezența elementului muncitoresc. Acestea fac, ca problema alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare să nu fie redată în mod abstract și neconvingător, ci în mod concret și veridic.

Positivă este și preocuparea autoarei de a arăta rolul Partidului ca forță conducătoare — în procesul luptei pe care oamenii o dau pentru învingerea greutăților, pentru satisfacerea intereselor generale ale colectivității, pentru educarea oamenilor pe linia eroismului în muncă, pentru grăbirea transformării socialiste a conștiinței lor, etc.. Din acțiune se vede, că organizația de partid a fost prezentă atât la luarea și înfăptuirea hotărârii de a schimba vadul râului, cât și în munca de lămurire a sătenilor despre justetea acestei măsuri, dusă de comuniștii din gospodărie. Dar rolul Partidului, ca inițiator și conducător al acțiunilor oamenilor ne apare și mai evident în actul al doilea, unde prin Alexandru, organizația de partid propune abaterea apelor într'unul din momentele cele mai grele și mai critice și animă pe ceilalți salariați la acțiune. Acest fapt este dovedit și de intenția pe care o are biroul organizației de a porni pe urmele dușmanului de clasă, care antrenează o parte din săteni, pe linia intereselor sale.

O altă problemă, strâns legată de noul pe care îl aduce lucrarea, este aceea a înfățișării oamenilor noi ai zilelor noastre, oameni care luptă și muncesc pentru construirea socialismului, eroi pozitivi ai acțiunilor îndrăznețe ale Partidului. Așa cum este zugrăvit Alexandru, — de pildă — este un tip luminos, cu spirit întreprinzător, muncitoresc, cu inițiativă, hotărât, și în același timp destul de uman. Nu mai puțin realizată este Natalia Preda — tipul femeii muncitoare de la țară, ridicată de Partid, conștientă de sarcinile sale, inimoasă, care înaintea relațiilor sale personale pune problema relațiilor de muncă și de luptă ale membrilor gospodăriei, dar totodată plină de căldura sentimentelor sale de dragoste pentru Alexandru. Asemenea lor mai sunt și alții, mecanicul Mangovan, muncitorul agricol Ioachim, etc... Așa cum i-a redat Lucia Demetrius, ei nu sunt schematici, ci trăesc, fiecare cu personalitatea sa diferită, fiecare cu problemele, cu calitățile și defectele sale.

Deasemenea, pozitivă este și încercarea autoarei de a arăta cum cresc oamenii piesei sale, cum se transformă în procesul luptei de clasă, în condițiile întăririi și ascuțirii acesteia, în condițiile manifestărilor ei tot mai ascunse și mai variate. Creșterea aceasta se observă într'un anumit fel la Vicent, la Natalia și chiar la Alexandru, ceea ce de fapt îl și ridică în ochii Natalei și ai cititorului.

Piesa Vadul nou ridică și rezolvă în același timp într'un mod just,

problema luptei neînfricate a oamenilor împotriva forțelor naturii și pentru transformarea acestora pe linia intereselor lor de viață și de muncă. Atât schimbarea cursului râului Dubău, dar mai ales lupta pe care o dau salariații gospodăriei pentru întoarcerea apelor lui furioase și în plină revărsare pe noul vad, arată, cum eliberați de sentimentele unei dominații mistice a naturii, oamenii Luciei Demetrius se găsesc pe o poziție conștientă, de explicare științifică a fenomenelor ei, de stăpânire și folosire a forțelor ei, de afirmare viguroasă a posibilităților omului de a domina natura. Și aceasta este cu atât mai valoros, cu cât în fruntea acestei lupte, autoarea a plasat în mod just comuniști cutezători ca Alexandru, Natalia, Mongovon, Trică, etc..

O altă încercare valoroasă a autoarei este aceea de a pune problema dragostei noi. Transformările revoluționare produse în structura societății noastre au promovat transformări, deasemenea fundamentale și în relațiile vieții sociale, în conținutul și manifestările concrete ale sentimentului de dragoste. Vorbindu-i lui Vicent, Natalia Preda va spune: „Nu-i vorba de noi doi în seara asta, îi vorba de toți și de toate” — sau „Cum să iubești un om fără gândurile lui? Trebuie să-l iubești întreg” — sau: „Vicente și de nu mai e dragoste, io tot aici oi fi, lângă tine, să ne sfătuim la ghine și la rău”. Aceasta înseamnă într-adevăr ceva cu totul nou față de vechiul înțeles al sentimentului de dragoste.

Și limba folosită de Lucia Demetrius în această lucrare constituie un lucru pozitiv, în sensul că ea ajută mult la localizarea acțiunii și la redarea specificului regional unde aceasta se desfășoară. Sunt unele pasagii cu adevărat frumoase, în care limba contribuie în mod activ la luminarea ideii. De pildă:

Natalia: ...Unde mi-o fost creșterea ce mi-a dat Partidul, care schimbă omu, îl învață să vadă în el și în jurul lui? și ce să fac acu, nene loachime? Că de-ași trăi lângă Vicent, ași minți toată viața.

Ioachim: Să grăești adevăru și la unu, și la altu. Cu cinste.

Natalia: Da'nu-i vorba de mine numa. Dacă Vicent se înfurie și în loc să se scuture de ale lui, se încâinește, se întărește în ele?

Ioachim: Vicent îi și el om de Partid. El poate să se înfurie o clipă, de soi rău ce e, da nu poate întoarce spatele la ce-o crezut și l-o pătruns, numa fiindcă l-a lăsat muierea. De numa în muiare stă credința lui, atunci nu-i vrednic de ea”.

Aceasta dovedește dragostea cu care autoarea s'a aplecat asupra limbii locale și modul creator în care în multe părți ale lucrării a reușit s'o folosească.

Dar cu toate aceste calități incontestabile, lucrarea are și o serie de slăbiciuni și lipsuri. Vom începe prin a cerceta care este raportul dintre ideea principală a conflictului creat de autoare — respectiv vadul nou al râului — și esențialul, tipicul realității ce oglindește lucrarea — respectiv problema gospodăriilor agricole de Stat.

Principala sarcină a literaturii și a artei în general, este aceea de a oglinzi în mod veridic realitatea, de a reda în mod nealterat adevărul vieții în continuă dezvoltare. Ori aceasta se poate face numai în măsura în

care faptele de viață, cât și imaginile și caracterele redată sunt tipice și înglobate în complexul unor împrejurări deasemenea tipice realității respective.

Un fapt este tipic atunci când el reprezintă tot ceea ce este mai esențial și mai general, tuturor faptelor de acelaș fel și în aceleași împrejurări de viață. Deaceea, nu poate fi tipic, deci bun pentru literatură, orice fapt care există sau care s'a întâmplat. Oricât de însemnate ar fi unele fapte de viață, oricât de mult ne-ar atrage spre a le prinde în imagini artistice, dacă ele nu reprezintă în acelaș timp esențialul și generalul realității ce dorim a oglindi, ele devin și rămân simple fapte secundare.

În lumina acestora, putem spune că tematica lucrării — problema gospodăriilor agricole de Stat —, prin însăși faptul, că acestea reprezintă un element nou, esențial al societății noastre în drum spre socialism —, este tipică relațiilor de muncă și de viață nouă socialistă, care au apărut și se desvoltă cu putere, astăzi, în țara noastră. De fapt, acesta și face ca lucrarea să se mențină pe linia realităților noastre în desvoltare.

Dar nu acelaș lucru putem să spunem și despre conflictul lucrării încheiat în jurul faptului de viață concret al „vadului nou“. După ce am văzut mai sus rolul și importanța gospodăriilor agricole de stat, ne este mai ușor acum să arătăm, că pentru viața dintr'o gospodărie agricolă de Stat sunt tipice acele fapte, care pe linia generală a activității sale corespund tocmai rolului și importanței pe care ea o are în viața oamenilor, în complexul formelor noi de viață socialistă. Este astfel tipic pentru o gospodărie agricolă de Stat felul de organizare socialistă a muncii, efortul conștient al muncitorilor din ea pentru realizarea unei bogate producții agricole, mecanizarea cultivării pământului pe întinderi mari, condițiunile agrotehnice înaintate în care se lucrează, etc. Este tipic deasemenea, rolul de organism educativ pe care gospodăriile agricole de Stat îl au pentru țărâ-nimea muncitoare a satelor, pe linia colectivizării gospodăriilor agricole individuale. Tipic poate fi și faptul în care se concretizează ajutorul pe care gospodăriile agricole de Stat îl dau țăranilor săraci și mijlocași, ajutor care să fie deasemenea tipic acestora.

Iată de ce, problema schimbării cursului unui râu, deși în realitate este un fapt de viață care a existat în chiar activitatea unei gospodării agricole de Stat, nu poate fi totuși tipică rolului pe care gospodăriile agricole de Stat îl au în general, în complexul și în perspectiva realităților noastre noi. Evident, că aceasta nu însemnează că autoarea nu putea folosi și faptul „vadului nou“. El putea fi luat ca un punct de plecare sau drept ceva secundar acțiunii principale, dar nu plasat și desvoltat pe primul plan al lucrării. Aceasta a făcut, ca celelalte fapte de viață mult mai specifice gospodăriilor agricole de Stat să i se subordoneze, să devină cu totul secundare. Și Maria Banuș folosește în „Ziua cea mare“ un fapt asemănător, acela al stăvilărilor, dar acolo el ne apare drept ceva care contribuie la determinarea problemei principale a luptei pentru înființarea gospodăriei agricole colective, fapte tipice sectorului de viață oglindit.

Dealtfel, urmările se vor vedea în continuare, în discuția celorlalte lipsuri ale lucrării. Și este și normal să fie așa, pentru că tipizarea — ca trăsătură caracteristică a metodei realismului socialist — constă tocmai în

tendința scriitorului de a crea imagini și caractere tipice socialiste în cadrul unor împrejurări tipice socialiste. Faptul „vadul nou”, legat de activitatea concretă a gospodăriei agricole de Stat, luat în forma brută, așa cum l-a oferit viața, nu a fost suficient pentru a oglindi veridic realitatea acestei gospodării. „Faptul — a spus Maxim Gorchi — încă nu e tot adevărul; el este doar materie primă din care urmează să se toarne, să se extragă adevărul real al artei. Nu se poate frige o găină împreună cu penele; ori, plocnirea în fața faptelor duce tocmai la urmarea că la noi se confundă ceea ce e întâmplător și neesențial, cu ceea ce e substanțial și tipic”. Este clar, că scriitorul trebuie să se apropie de viață cu tendința de a nu se opri la faptele izolate, întâmplătoare și neesențiale temei ce și-a propus a trata, decât în măsura în care este necesar și în care ele contribuie la determinarea esențialului, tipicului. Faptul schimbării unui curs de apă a fost și poate fi prezent în viața unei gospodării agricole de Stat dar nu poate trece peste limita contribuției sale la definirea rolului și importanței pe care în mod esențial, pe alte planuri, îl au acestea.

Așa fiind, putem spune, că este necesar ca prin opera sa scriitorul să fie în pas cu viața, cu ritmul de dezvoltare al realităților noi, cu frământările și lupta oamenilor pentru o lume mai bună, socialistă, etc., — și piesa tovarășei Lucia Demetrius reușește în mod sigur să realizeze aceasta —, dar pe acest drum, opera sa nu trebuie să fie lăaturalnică vieții, să nu meargă — deși în același ritm — pe delături, ci să stea în miezul cel mai adânc al vieții, oglindind tocmai esențialul, tipicul, sectorului de realitate ce reflectă.

„In gospodăriile agricole de Stat, în S.M.T. și acolo unde se vor crea primele gospodării agricole colective” — spune Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 3—5 Martie 1949 — „organizațiile de partid vor trebui să-și concentreze cele mai bune forțe pentru a ridica aceste gospodării la un grad înalt de organizare agrotehnică și a obține rezultate cât mai bune în munca de ridicare a nivelului de viață și de cultură a satului”. Cum este prezentat partidul în piesa *Vadul Nou*? Ceea ce ne apare mai evident, sunt membrii de partid, luați ca atare, în mod singular și foarte puțin organizația de partid, ca o unitate organizatorică, puternică și hotărâtă, cu rol conducător. Din lucrare, ne rămâne în minte mai mult figura lui Alexandru, a Nataliei și într-o mai mică măsură a altor câțiva comuniști, ca Mango van, Ioachim, etc. Dar nu vedem forța conducătoare a organizației, prezența sa hotărâtoare în momentele critice ale acțiunii, cum ar fi la sfârșitul actului întâi, în lupta pentru descoperirea și demascarea dușmanului de clasă din actul III, etc. Deasemenea, nu se simte nici prezența organizației de partid din sat, ceea ce, printre altele, a făcut posibilă și o redare prea accentuată a faptului mai puțin probabil al ridicării în masă a țăranilor nemulțumiți din sat.

Dealtfel, aceasta și face ca în momentele critice ale acțiunii organizația de partid să dispară în activitățile singulare ale membrilor de partid, uneori juste — ca aceea a lui Alexandru în lupta pentru întoarcerea apelor — dar uneori și nejuste, ca aceea în care comuniștii — neputincioși, părăsesc situația grea de la sfârșitul actului întâi, îndreptându-și efortul de care

depinde în realitate desfășurarea evenimentelor — în altă parte: „Nu ne-om pierde noi curagiu tocmai acu”, — zice Mangovan, pentruca apoi să continue: „...Haidem în sat!” — (!) Asemănătoare cu aceasta e și prezentarea lui Pătru, secretarul organizației de partid din sat, care în fond reflectă neprincipialitate în poziția sa față de dușman. Arătându-i-se că Valeriu era unealta chiaburilor Tăpan și Romică, el spune: „Ei, tovarăși, să-l lăsăm”.

Ori realitatea este cu totul alta; organizațiile de partid, comuniștii sunt dimpotrivă elementele cele mai înaintate, mai revoluționare și mai puternic ancorate în realitate, mai mult pătrunse de ideologia revoluționară a clasei muncitoare, pe o poziție partinică, principială, consecventă și combativă în fața dușmanului de clasă sau a umeltirilor și influențelor acestuia.

O altă problemă foarte importantă este aceea a luptei de clasă la sate. Cum se manifestă ea în etapa actuală? Ne-o spune tov. Gh. Gheorghiu-Dej în acelaș articol: „...Lupta de clasă se întefeste tot mai mult și ia forme tot mai înverșunate în perioada trecerii de la capitalism la socialism. Lichidarea claselor exploatatoare, adică construirea societății socialiste, are loc în condițiile ascuțirii luptei de clasă. Această lege absolută este deasemenea legea de dezvoltare a țărilor de democrație populară”. Și mai departe: „Lupta de clasă la sate se desfășoară în condițiile îngrădirii chiaburilor și a creerii primelor gospodării agricole colective”. Și mai departe: „Elementele chiaburești care își văd îngrădită posibilitatea de a jefui pe oamenii muncii, trec la acte teroriste, la acte de sabotare ale colectărilor și însă-mânțării, la încercări de compromitere a cooperativelor și în special a tinereilor gospodării colective. Cu viclenia sa caracteristică, chiaburul împrăștie tot felul de șvonuri mincinoase... Chiaburul folosește situația sa economică, legăturile sale, experiența sa și tradițiile înapoiate ale satului, căutând să-și mențină influența în sat”.

Toate acestea s’au dovedit din plin mai ales în compania însă-mânțării din primăvara aceasta și cu ocazia unui însemnat număr de procese ale chiaburilor criminali, care nu numai că au sabotat, au răspândit șvonuri mincinoase și au căutat să împedice în diferite chipuri acțiunile de transformare socialistă a agriculturii, ci au ajuns până la suprimarea oamenilor de Partid, a membrilor Comitetelor Provizorii, a țăranilor săraci, etc. Ceeace însemnează, că într’adevăr lupta de clasă este o lege absolută, este motorul dezvoltării regimului nostru de democrație populară, aspectul esențial al realităților din satele noastre.

Cum este reflectată lupta de clasă și cum este prezentat dușmanul de clasă în piesa „Vadul nou”? Din acțiune și mai ales dela sfârșitul ei, aflăm că însăși distrugerea vadului nou de către țărani a fost pusă la cale de chiaburii satului: Tăpan, Romică, etc. Deasemenea în piesă ne sunt arătate legăturile acestor chiaburi cu Valeriu și Melania. Tot așa, soția lui Valeriu este prinsă la târg cu peștele chiaburului, iar la urmă aflăm cum chiaburii încearcă încăodată să distrugă vadul Dubăului. Aceasta arată, că autoarea s’a preocupat de prezentarea luptei de clasă în lucrarea sa și a reușit să ne oglindească diferite aspecte ale ei, determinante în desfășurarea acțiunii. Dar aspectele concrete, directe, ale luptei de clasă, care apar pe scenă sunt reduse. Dintre ele, aducerea pe scenă a Ușei și chiar a chiabu-

rilor Tâpan și Romică în ultima scenă nu reușește să reprezinte în mod suficient problema. Acțiunea chiaburilor se întrevade numai din desfășurarea generală a conflictului. Ea nu ne apare pe scenă decât ca un rezultat al unei activități produsă dincolo de marginile acesteia. De ce? Pentru că autoarea a plasat pe primul plan conflictul Vicent-Natalia-Alexandru și abia pe al doilea plan celălalt aspect, și anume, conflictul de clasă. Deaceia și reese că problema principală a vieții noastre de azi, nu ar fi lupta de clasă — lege categorică a dezvoltării democrațiilor populare, — ci lupta împotriva rămășițelor educației burgheze din conștiința oamenilor. (Vezi Vincent). Deaceia și ura de clasă a cetitorilor se îndreaptă mai mult împotriva lui Valeriu, a Melaniei și uneori chiar a lui Vincent și mult mai puțin împotriva chiaburilor Tâpan și Romică. Ca urmare, și aducerea în ultima scenă a acestora pare nelegată de restul piesei, ceva insuficient pregătit, prea slab argumentat de acțiunea precedentă. În consecință nu ne apare destul de puternic, nu ni se impune, orientarea generală a activității viitoare a gospodăriilor agricole de Stat, direcția în care ele își îndreaptă eforturile ce în mod real contribuie la împingerea societății noastre spre înainte. Felul în care se face descoperirea dușmanului de clasă este redat nejust, nereal, din același motiv. Descoperirea uneltirilor chiaburilor nu ne apare ca rezultatul unei acțiuni organizate, pregătite de organizațiile de Partid sau de gospodăria agricolă de Stat, ci rezultatul unei acțiuni întâmplătoare. Vicent, numai în mod întâmplător află de legăturile lui Valeriu și Melaniei cu chiaburii. Ori, noi știm, că ceea ce este esențial în atitudinea față de dușmanul de clasă sau a uneltirilor acestuia în activitatea organizațiilor de Partid, a comuniștilor, a aparatului nostru de Stat, etc., etc., este tocmai prezența unei atitudini conștiente în descoperirea și demascarea lui pe linia unei ascuțite vigilențe de clasă. Și, în sfârșit, tot deaceia, autoarea a fost nevoită să creeze unele situații dramatice mai puțin reale. În momentele cele mai importante și decisive ale acțiunii, cum ar fi oprirea jăramilor ridicați pentru distrugerea vadului nou dela sfârșitul actului întâi, sau lupta eroică a salariaților gospodăriei pentru întoarcerea apelor (actul II), — lipsesc — în primul caz și directorul gospodăriei și secretarul organizației de Partid, iar în al doilea caz, directorul gospodăriei. Evident, aceasta a folosit autoarei la crearea celor două situații destul de dramatice. Dar dramaticul poate rezulta cu mult mai viguros, mai real și mai tipic tocmai din ciocnirea intereselor de clasă, din lupta dintre nou și vechi, din lupta pentru educarea socialistă a oamenilor, etc., etc., deci fără a neglija elementele esențiale ale realității, necesare de a fi prezente în împrejurările tipice respective. Ori trecând lupta de clasă nu pe primul plan, a fost necesar ca autoarea să creeze totuși situații dramatice pentru susținerea acțiunii, dar cum era și normal, acestea au fost create în limitele unor împrejurări netipice.

În ceea ce privește crearea personajilor, a caracterelor de care autoarea s'a folosit pentru a reda viața dintr-o gospodărie agricolă de Stat, am arătat că, în general, autoarea a reușit să aducă pe scenă oamenii noi ai realității noastre, constructori ai socialismului, că a reușit să nu ni-i prezinte schematic, ci dimpotrivă să ni-i zugrăvească în complexitatea lor in-

terioară, pe fiecare cu problemele și lumea lui, cu conținutul său sufletească specific. Alexandru Ganea, care reprezintă Partidul și clasa muncitoare; este un erou pozitiv bine conturat: cu inițiativă, hotărît, curajos, uman, etc. La fel muncitorul agricol Ioachim, la fel mecanicii Mangovan și Trică. Deasemenea, Natalia este un personaj realizat; ea reprezintă femeia ridicată de Partid, conștientă de sarcinile sale, clară în hotărîri și în același timp capabilă să înțeleagă adevărata dragoste. Și Melania, soția inginerului Sătmăreanu, care reprezintă unealta mascată a chiaburilor în gospodărie, este bine redată prin perfidia ei, prin intențiile sale ascunse, prin manifestările sale, chipurile, desinteresate, etc.

Insuficient de adâncit, însă, este caracterul inginerului Sătmăreanu: în actul I, el ne ar putea apărea ca un dușman, conducând acțiunea de distrugere a vadului nou. Motivarea dată de autoarea acestei acțiuni, că ar apăra materialele stăvilărilor, nu îl justifică pe deplin. În actul al II-lea, dimpotrivă, el este un om bine intenționat, conștiincios, harnic, și depune efort în munca pentru stăvilirea apelor. Deaceia conturarea dată caracterului său este inconsecventă.

Mai mult decât Melania Sătmăreanu, Valeriu ar reprezenta în intenția autoarei o poziție mai precisă a dușmanului de clasă. El este unealta directă a chiaburilor Țăpan și Romică. Dar din desfășurarea acțiunii, poziția aceasta nu este suficient de argumentată, de arătată. Scena prinderii soției sale cu peștele chiaburului nu este totuși principala motivare a situației sale, iar descoperirea legăturilor sale cu Melania și chiaburii este un act ultim nedeterminat anterior.

Țăranii din sat sunt deasemenea insuficient de conturați și de adânciți. Ei ne apar ca o grămadă de oameni neindividualizați. Nu cunoaștem nici un țăran din sat care să ne apară ca un personaj definit și mai ales, dintre toți, niciunul nu reprezintă un țăran sărac sau mijlocăș conștient, — comunist sau fără de Partid —, care să se opună acțiunii de distrugere. Totodată autoarea nu face nici o diferențiere, nici măcar formală, — între țăranii încă individualiști din sat și masa organizată a țăranilor din gospodăria agricolă de Stat, deveniți muncitori agricoli — elemente înaintate ale proletariatului agricol și ale țăranimii muncitoare. — „Avem în agricultura noastră o masă importantă de proletari agricoli... care alcătuiesc partea cea mai avansată a populației satești” — spune Rezoluția C.C. al P.M.R. din 3—5 Martie 1949.

În sfârșit, trebuie să ne oprim ceva mai mult la realizarea lui Vicent. În intențiile bune ale autoarei, Vicent trebuia să reprezinte chipul unui om șovăelnic, cu pronunțate trăsături negative ale unui caracter individualist, ambițios, mândru, cu amor propriu bolnăvicios, desconsiderând pe alții, etc., care pe măsura desfășurării acțiunii trebuia să crească și el din punct de vedere moral. Totuși, Vicent ne apare contradictoriu. Este în același timp salariat al gospodăriei, dar se gândește și la bucătica sa de pământ pe care o are în sat, intenționând să intre în gospodăria agricolă colectivă ce se va înființa. Este un salariat cu puternice trăsături de caracter ale țăranului individualist. Este un tehnician nou (șef de culturi) ridicat de partid din rândul țăranilor săraci (fusesse trimis în mod special la școală), dar totodată cu o mentalitate și o concepție de viață dominate încă de rămășițele educației burgheze. Problema care se ridică este aceea, că autoarea

motivează toate acestea prin trăsăturile negative ale caracterului său, și nu prin factorul determinant al situației sale economice de semiproletar agricol. Într-o anumită măsură aceasta și face de altfel, că transformarea lui Vicent la sfârșitul piesei să fie prea rapidă. Convingerea lui Vicent este determinată brusc de descoperirea întâmplătoare a uneltelor chiaburilor (a Melaniei și a lui Valeriu), și nu rezultatul unui proces care în realitate cere timp. Și tot această argumentare nejustă a lui Vicent, a făcut ca autoarea să nu ducă rezolvarea problemei lui până la capăt. Piesa se termină fără ca transformarea lui Vicent să fie desăvârșită. Deși el se întoarce în gospodărie, îi spune totuși lui Alexandru: „— Noi prieteni n'om hi (!)'' — și deasemenea: — „Tot oi-pleca... La colectivă, că acum s'a face''. În orice caz, nu aceasta era jinta spre care trebuia dusă dezvoltarea lui Vicent...

Am văzut cât de valoroasă este încercarea autoarei de a pune problema dragostei noi și cum autoarea a reușit să redea adevăratul conținut al acesteia. Dar în ceea ce privește rezolvarea justă a acestei probleme, ea nu este dusă până la capăt. Îndepărtat de Natalia, Vicent nu găsește — tocmai în acest fapt — punctul de plecare și factorul determinant al unei noi faze a creșterii sale morale, un motiv care să-i prilejuiască o ridicare sufletească potrivită dragostei Nataliei, ci dimpotrivă el se descurajează, se ambiționează, decade. Înaintea lui Vicent nu se deschide un drum pe care el să urce, să se înalțe, ci unul pe care coboară, lipsit de perspective.

Deasemenea, am arătat valoarea literară a limbei folosită de Lucia Demetrius, a dragostei cu care s'a preocupat de specificul său regional. Dar prin aceasta, autoarea a ajuns la o limită maximă posibilă, dincolo de care suntem mai aproape de stălcirea limbii populare-regionale, decât de valorificarea literară a acesteia. Așa, de pildă, printre altele — întrebuițarea repetată a cuvintelor „steți'', „vint'', „văzi'' — în loc de „sunteți'', „venit'', „văzut'' — nu face decât să lege acțiunea prea mult de loc, să îngusteze posibilitatea unei folosiri pe o suprafață mai mare a operei și uneori, chiar să dăuneze dramaticului.

Lipsurile de construcție ale lucrării se manifestă printr-o repartizare nepotrivită a punerii și rezolvării problemelor nodale ale acțiunii. Astfel, în actul I, introducerea în acțiunea propriu zisă a piesei și punerea concretă și mai adâncită a problemei sale centrale, — problema vadului nou — are o lungime prea mare față de dezvoltarea precipitată a sfârșitului acestui act. Unele momente ale acțiunii puteau fi reduse în favoarea argumentării mai amănunțite a acțiunii de distrugere a vadului nou de către țărani.

În actul al doilea, de fapt autoarea trece deja la rezolvarea problemei conflictului principal — problema vadului nou — prin întoarcerea apelor pe noua albie a râului. Și felul cum a realizat aceasta, face ca actul II să fie cel mai static, deși în fond se duce în cuprinsul lui acțiunea cea mai dinamică. Pe scenă, oamenii se odihnesc, mănâncă, povestesc, etc... Deasemenea, această rezolvare a problemei este determinată nu prin activitatea conștientă a salariaților gospodăriei, de a lămuri pe țăranii nemulțumiți de necesitatea vadului nou, ci este impusă nemijlocit de deslănțuirea neaștep-

tată a forțelor naturii, care în argumentarea generală a acțiunii, rămâne totuși un element exterior oamenilor.

Actul al treilea este cel mai bine încheiat, dar față de dezvoltarea generală a conflictului principal, — problema vadului nou, — ne apare prea întins, iar față de necesitatea creșterii acțiunii spre desnodământul final al piesei, secundar. El rezolvă nepotrivit problema demascării dușmanului de clasă și ocolește transformarea sufletească a lui Vicent. Deaceia și ultima scenă, când apar chiaburii legați și împinși de jăranii muncitorii, nu este suficient de pregătită și nu reprezintă organic punctul culminant al acțiunii, rezultat din creșterea progresivă a acesteia.

Principala cauză a acestor lipsuri este aceea a unei cunoașteri insuficiente, neadâncite, atât a satului dar mai ales a realităților gospodăriei agricole de Stat. Lucrarea dovedește în mod cert, că autoarea s'a documentat; dar în același timp arată că această documentare a fost făcută la una, sau la un număr foarte redus de gospodării agricole de Stat. Acest fapt a făcut ca autoarea să nu poată generaliza și surprinde trăsăturile generale, esențiale ale acestui sector de viață, să nu poată pătrunde întregul proces al activității gospodăriilor agricole de Stat în general și anume în ceea ce au ele mai specific, mai esențial, mai tipic. Autoarea cunoaște problemele gospodăriilor agricole de Stat, însă le-a văzut și le-a redat teoretic și mai ales parțial și nu în adâncă înfățișare a procesului muncii din aceste gospodării, în legătura organică a problemelor principale legate de importanța și rolul lor. „Realitatea” — spune Maxim Gorchi —, trebuie cunoscută în așa fel, ca și cum singur ai fi făcut-o” — ceea ce înseamnă, că scriitorului nu trebuie să-i rămână nimic ascuns, nimic nedescoperit, necunoscut — din laturile esențiale ale vieții ce vrea să oglindească în opera sa. Altfel va ajunge a reda o icoană incompletă, neadâncită și uneori ne-reală a vieții. Și prin aceasta, nu va ajuta cu prea mult, tocmai acțiunii de cunoaștere a adevărului ei.

Aceasta a și făcut ca și conflictul dintre oameni, de care autoarea s'a folosit în vederea conținutului vieții, și chiar unii dintre oameni — unele caractere — să nu fie luate din însăși miezul vieții gospodăriei agricole de Stat, și să rămână numai apropiate acesteia. Scriindu-i lui Maxim Gorchi, Lenin spunea, că: „Necunoscând viața, nu-i poți înțelege pe oameni decât... exterior”. — În acest caz, literatura nu poate ajuta decât în mică măsură tocmai oamenilor, pe drumul transformării, creșterii lor morale. Metoda realismului socialist cere scriitorilor în primul rând, zugrăvirea veridică a realității, adică redarea trăsăturilor sale tipice în împrejurări de viață tipice — și asta presupune neapărat cunoașterea adâncă, nemijlocită, a vieții. „Călăuzindu-se de metoda realismului socialist, — scria A. A. Idanov —, studiind în mod conștiincios și atent realitatea, străduindu-se a pătrunde cât mai profund esența procesului dezvoltării noastre, scriitorul trebuie să educe poporul și să-l înarmeze din punct de vedere ideologic”.

În urma discuțiilor pe care le-a avut cu colectivul redacțional al *Vieții Românești*, cu actorii și cu cetitorii, autoarea a și trecut la îmbunătățirea acestei lucrări. În limitele impuse de construcția și orientarea sa generală, o serie de greșeli au fost înlăturate, o serie de lipsuri au fost com-

plectate. Este necesar însă, ca această acțiune justă a autoarei să fie continuată și întărită și de munca de punere în scenă a piesei; în cadrul posibilităților regisorale să se țină cont de slăbiciunile semnalate și să se întărească anumite elemente esențiale, ca: rolul organizației de Partid, contactul și relațiile dintre gospodăria agricolă de Stat și sat, ajutorarea concretă a țăranimii muncitoare de către gospodărie, redarea manifestărilor directe ale luptei de clasă, argumentarea unei transformări mai îndelungate a lui Vicent, pregătirea ultimei scene în care apar chiaburii, etc... În felul acesta, munca de interpretare va ajuta în mod creator unei reprezentări care să contribuie efectiv la scoaterea în evidență a elementelor esențiale ale realității oglindite de lucrare.

Ținând seamă de toate cele de mai sus și de faptul că autoarea a făcut o serie de transformări valabile, necesare limpezirii acțiunii, piesa *Vadul nou* a Luciei Demetrius va deveni o lucrare valoroasă. Ea va ajuta oamenii muncii din țara noastră, muncitorilor agricoli și țăranimii muncitoare să-și mărească eforturile lor pentru îndeplinirea planului de Stat din agricultură.

Faptul cel mai valoros, însă, pe care-l ridică lucrarea, este acela al orientării pozitive a autoarei spre o tematică legată de realitatea nouă, contemporană, precum și a alegerii unui element nou, luat din această realitate și specific ei, caracteristic vieții în continuă mișcare. Oglindind lupta și munca oamenilor dintr-o gospodărie agricolă de Stat, — aspect nou, socialist, al societății noastre —, piesa *Vadul nou* dovedește că autoarea a reușit să meargă pe drumul realizării operelor sale, în pas cu viața, cu frământările și lupta poporului nostru pe drumul construirii socialismului. Opera aceasta a Luciei Demetrius, constituie, ca de altfel și cealaltă lucrare a sa — *Cumpăna* — o filă însemnată din „manualul vieții”, adică o parte integrantă din ceea ce este și trebuie să fie literatura vremii noastre. Și acesta trebuie să fie scopul și mândria oricărui scriitor legat de viață, de popor.

Dar în același timp, realizarea piesei *Vadul nou* va constitui pentru autoare și o experiență pozitivă în plus, din care poate trage toate concluziile necesare viitoarei sale activități scriitoricești, și cu deosebire pe aceea a necesității unui contact mai îndelungat și mai general cu realitatea și a pătrunderii mai adâncite, mai organice, a acesteia. Altfel eforturile sale, deși pozitive, vor rămâne mărginașe vieții, și respectiv operele sale nu vor reuși întru totul să reprezinte veridic realitatea în mișcare, în ceea ce ea mai esențial, mai tipic și mai corespunzător perspectivei sale. Ori, atât *Cumpăna* cât și *Vadul nou* dovedesc dimpotrivă, că Lucia Demetrius știe și poate să dea poporului muncitor operele literare pe care le așteaptă.

CAMIL PETRESCU: „TURNUL DE FILDEȘ” *)

Sub titlul *Turnul de fildeș*, Camil Petrescu a strâns într'un volum trei nuvele, dintre care prima, care a dat numele cărții, o cunoaștem dela publicarea în *Viața Românească*.

Prima novelă evocă tipul frecvent până mai ieri, al artistului izolat de realitate în ficțiunea „turnului de fildeș”. Mănușile pune față în două chipuri nu mai puțin plastice din galeria trecutului burghezo-moșieresc: acela palid și slinos al boemului bucureștean, și acela sfidător, pleznind de bani, imoral, al căpătușitului (afaceristului). Moartea pescărușului prezintă o scenă din „viața la țară” a moșierimii, viață, al cărei contrast între aspectele idilice și conținutul ei abject, cade sub privirile critice ale eroului *Ladima*. *Ladima* este personajul cu rol protestatar, favorit autorului, pe care îl întâlnim direct sau numai amintit, în gura altor personaje, în Patul lui *Procust*, în *nuvela 13 Decembrie* (apărută în *Cartea Poporului*) și chiar în *Mănușile*.

Zugrăvind aspecte din societatea burghezo-moșierească din jurul lui 1900, Camil Petrescu și-a concentrat focul criticii cu deosebire asupra raporturilor dintre clasele exploatare și artiști. Scriitorul examinează atât vederile fostelor clase stăpâni-

toare asupra artei și a artistului, demascând aservirea acestuia, scopurile înguste și josnice ale exploatare, cât și mizera iluzie a independenței cu care burghezia își leagă artiștii ce i se ploconesc. Cele trei nuvele au deci un substrat comun, care ne face să le cercetăm laolaltă.

Turnul de fildeș este cea mai valoroasă dintre nuvele. Bogată în situații și tipuri, nuvela tinde parcă să illustreze cuvintele biciuitoare ale lui Lenin din celebrul său articol: „Organizația de partid și literatura de partid”:

„Libertatea scriitorului, a pictorului, a actorului burghez, este doar o dependență camuflată, sub care se camuflează fățarnicia față de sacul cu bani, față de corupție, de întreținere”.

În această definiție, eroul nuvelei se încadrează de minune: *Paul Lomanesco* este un pictor care prin existența și stilul său de lucru reproduce cu o exactitate desgustătoare, mentalitatea și chiar portretul fizic al artiștilor epocii de apogeu a estetismului decadent. Cu un puternic dispreț, Camil Petrescu denunță într'însul amestecul de farsă, înfumurare și servilism care fac din acest pretins ascet al artei pentru artă, un rob al clasei sale adoptive, moșierimea.

Biografia secretă a lui *Paul Lomanesco* este un indiciu caracteristic. La origină, aristocratul pictor fusese un fecior de casă. Boieroaica *Irina Ruseanu*, plăcându-l întâi ca mascul,

*) Editura pentru Literatură și Artă Buc. 1950.

îl preluase dela stăpâna sa inițială, ca să-l educe apoi ca artist. Pentru aceasta îl trezise, îl „stilase” (dresase) și, punându-i în mână sa obișnuit întinsă (să ceară), o pensulă, îl instalase la Barbizon — locul istoric de inspirație al impresioniștilor. În mediul cosmopolit și frondist dela Paris, apoi din București, Paul Lomanesco ajunsese — cu banii surorilor Irinei Ruseanu, care-l luase în căsătorie —, un „as” al picturii de salon.

Camil Petrescu își învârtiște personajul acesta cu sufletul meschin pe toate fețele, cu răbdarea unui anatomist care disecă un cadavru în părțile lui componente. Prezentând rând pe rând situații diverse, în care pictorul se descoperă în toată goliciunea lui morală, scriitorul trezește în cititor creșterea treptată a sentimentului de revoltă. Totodată prin materialul convingător pe care ni-l pune la îndemână, putem recunoaște în acest snob și sterp industriaș de tablouri, nu un ins izolat, ci însăși orânduirea care l-a zămislit și îl cultivă, ca pe o podoabă a propriei sale descumperi.

Astfel ne cuprinde scârba când sclivisitul Lomanesco, lepădându-și aerele de silă față de arta oficială, acceptă propunerea nevestii lui, mai „practică”, de a executa o comandă a Statului. Explicația este foarte simplă: artistul „independent” cedează atracției unei mari sume de bani. Ceeace sporește disprețul nostru față de acest gest, nu este numai teatralismul pictorului, care trebuie să fie „înduplecat” să illustreze gara Ploștilor, — el care de obicei zugrăvea cucoane vaporase, — ci și faptul că pictorul știa prea bine că Irina obținuse să-i fie încredințată lui comanda, și deci.. nu avea a se teme de concurență. „Fățarnicia sacului cu bani”, trăsătură care domină firea lui Lomanesco, se manifestă și

mai evident în următoarea împrejurare: solicitat de un grup de pictori tineri, entuziaști dar săraci — tocmai fiindcă expresia viguroasă a talentului lor contravenea gustului monden — să le transfere comanda ministerului, „maestrul”, sprijinit de Irina, îi respinge. Cu tonul unui sfânt mincinos, care recomandă altora evlavia și puritatea, Lomanesco joacă comedia dezinteresării și a indignării. El reproșează cu un cinism senin colegilor săi mezini, dorințele lor „extra-estetice” de a avea bani, sub cuvânt că ar fi și nevrednice de ei și jignitoare pentru el, care „era prea nepământesc pentru asemenea chestiuni meschine”.

Dacă Paul Lomanesco încarnează tipul artistului beneficiar al orânduirii despre care afirmă că o detestă, Mihail Oproiu eicul nuvelei Mănușile, înfățișează tipul artistului ratat, victimă a aceleiași orânduirii, dar nu mai puțin complicele ei (ca și Lomanesco). Amândoi se consideră din familia artiștilor „puri”, fie că în primul caz e vorba de o specie de lux — crescută în salon —, fie că în al doilea caz este vorba de o specie de rând: boema târitoare în marginea societății. Spețele acestea fac parte integrantă din burghezo-moșierime. Una e o podoabă prețuită, alta oarecum disprețuită, totuși tolerată. Dar amândouă servesc la fel coaliția monstruoasă: Lomanesco flătăndu-i gusturile și adoptându-i metodele, este un burghez deghizat, care se simte foarte bine în mediul moșieresc; Mihail Oproiu, mic burghez pe cale de declasare, nutriend vagi sentimente de răsvrătire, care se împacă foarte bine cu năzuința de a se introduce în rândurile păturii avute, este cel mult un „revoltat în genunchi”. Așa îl caracterizează însuși autorul, prin intermediul lui Ladima, care îi precizează poziția în următoarea frază:

„Revolta iscată de dimineață se stinge la șase seara (la cafenea n.n.). Revoltați cu fruntea la pământ”.

Desigur că există între ei o deosebire, aceasta constă însă doar în faptul că, pe când Lomanesco poate să ațizeze poza detestării banilor, tocmai fiindcă îi are, Mihail Oproiu nu-și poate permite să-i disprețuiască decât în închipuire, deoarece în realitate le duce lipsa. Diferența dintre Lomanesco și Oproiu nu este esențială în comparație cu ceea ce îi unește: spunerea la poruncile burghezo-moșierimii. Prin urmare, din punct de vedere al rolului social ce trebuie să-l îndeplinească, amândoi aduc un serviciu prețios orânduirii exploatare: acela de a nu atinge prin creația lor, bazele ei de clasă, dimpotrivă, a le întări.

Cât de jalnică este situația lui Oproiu, tocmai fiindcă e șovăitor și laș, reiese din atitudinea sa la o masă unde îl poftise în mod umilitor, fostul său coleg de școală, Dimianu. El primește invitația jenat, gata să renunțe un moment, pentru ca în sfârșit, perspectiva ospățului ales, a decorului elegant, să-l seducă. Apoi, în timpul mesei, deși înregistrează cu oarecare rușine ieșirile grosolane ale lui Dimianu, aroganța cu care acesta își povestește isprăvile financiare și amoroase, și mila protectoare ce i-o arată, Oproiu nu este indignat. Dimpotrivă, el suferă mai degrabă de un complex de inferioritate față de succesul și siguranța de sine specifice lui Dimianu, acest burta-verde pretențios.

Desigur, Oproiu nu este capabil să ajungă vreodată un Dimianu. Aceasta însă nu atât fiindcă cariera și modul de viață al parvenitului îi repugnă, ci fiindcă în general, Oproiu nu are curajul de a fi ceea ce dorește și de a acționa pentru a-și realiza dorin-

țele. Oproiu este unul din acea categorie de tineri intelectuali neisprăviți, măcinați de sterile conflicte interioare, mai mult ori mai puțin conștienți de împărțirea nedreaptă a lumii, dar incapabili să-și însușească o poziție critică consecventă și cu atât mai puțin o convingere revoluționară. Mic-burhezi oscilanți prin însăși poziția lor de clasă, neputincioși să iasă din contradicția dintre sărăcia lor și sentimentele de simpatie pentru obijduiți, pedeoparte, și atracția către burghezie pe de altă, — tocmai pentru că le lipsește un țel bine determinat, — asemenea tineri devin niște ratați. Ei cad într'un fel de letargie care le înăbușe orice activitate creatoare; colindă mesele cafenelelor, redacțiile, măzgălesc la răstimpuri câteva versuri, socotindu-se niște inadaptabili la viața socială în general, și apostoli ai artei pure, așa cum se crede și Oproiu. În studiul său despre „Schifele din provincie” ale lui Șcedrin, Dobroliubov preciza că asemenea tineri își irosesc tocmai „darurile cu care sunt înzestrați”. Cât de bine se poate aplica lui Oproiu portretul atât de precis zugrăvit de Șcedrin: „Unii dintre ei nu fac decât să umble prin odaie în halat și papuci, fredonând câte un cântec, ca să le treacă uritul; alții strâng fiere și ajung niște mefistofeli de provincie; alții se fac geambași sau măsluitori de cărți; alții dau pe gât cantități enorme de votcă, iar alții își petrec timpul liber rumegându-și trecutul și protestând cu necaz împotriva prezentului... Toți domnii aceștia au comun în primul rând „viermele ce-i roade” și în al doilea rând faptul că la „ospățul vieții” nu s'a găsit un loc și pentru dânsii, în al treilea rând, firile lor nespuse de largi. Dar principatul e viermele... Tânărul începe să-și dea vag seama că se află în preajma lui ceva ce nu e

cum ar trebui să fie, ceva incoerent, contradictoriu, el se descoperă într-o ciudată contradicție cu tot ceea ce îl înconjoară, încearcă să protesteze împotriva acestei situații, dar cum nu posedă niciun fel de principiu viu necesar ca să se poată concilia cu cele înconjurătoare, nu-i rămâne decât zeflemeaua sau o pseudo-tragică indignare" (N. A. Dobroliubov: Opere alese, pag. 53).

Cercetând tipurile intelectualelor în societatea burgheză, Camil Petrescu se oprește și asupra lui Ladima, pe care îl prezintă pe o treaptă mai avansată decât Oproiu. Ladima este o fire mai dârză, a dus o viață nepătată și demnă 'n sărăcie, iar talentul lui polemic l-a pus în slujba demascării politicianismului burghez. De altfel, în nuvela Mămușile, am avut prilejul să verificăm luciditatea gazetarului Ladima: el a fost cel care a încercat să-i explice lui Oproiu condiția sa de „revoltat în genunchi”. Camil Petrescu ne previne însă că nu trebuie să ne așteptăm a întâlni în Ladima un revoluționar. Spre a dovedi maturitatea convingerilor anti-reacționare ale eroului său, Camil Petrescu îl supune parcă la un fel de probă de rezistență, asemănătoare cu aceea la care trebuie să răspundă Oproiu. În ade-văr, Ladima e și el chemat de un anumit boier Dinu la conacul acestuia, în Dobrogea, pentru o mică vacanță. În primele zile, Ladima pare a fi căzut în ispită, căci gustă cu o încântare mergând până la uitarea de sine, confortul unei camere curate, al meselor servite îmbelșugat de lachei, al plimbărilor pe alei cu flori rare. Ba chiar fericirea artificială pe care i-o împrumutase boierul din foisorul său îl și copleșește la un moment dat. Impresionat de peisaj și tihna conacului, La-

dima își retrăiește viața de privațiuni și muncă amarnică; dându-și seama că nu se va putea bucura de „un refugiu la țară” și plin de ciudă față de alți confracți căpătuți, el este cuprins de o criză de des-nădejde. „Se gândi că rămăsese iremediabilul chiriaș al camerei mobilate. Avea aproape 40 de ani, totul era prea târziu, viața și-o văzuse ratată, nimic nu mai putea începe și plânse mut și desnădăjdut sub instelarea diamantică a nopții dobrogene”.

Această stare de vrajbă, care este de fapt o amorțeală a intransigenței sale, a combativității, se rupe însă.

Ladima descoperă că boierul ospitalier și generos este de fapt un fost ofițer de administrație, inavuțit grație nevestei, cu banii ce aceasta îi storcea dela amant, — propriul colonel al bărbatului ei. Iar dedesubtul aparențelor patriarhale, al cuvintelor „omenoase”, al interesului pentru poezie exprimat de moșier, Ladima descoperă căinoșia proprietarului de pământuri, a exploatatorului țăranilor, — tătarii localnici. La aceasta se adaugă zvonul că soția boierului Dinu, al cărui mormânt cu fotografie în aur îl contemplase Ladima, pierise de mâna bărbatului ei, și nu se sinucisese, așa cum era versiunea publică. În fine, sălbăticia cu care boierul își asmuțea câinii asupra țăranilor și bucuria sadică cu care putea împușca un pescăruș, sub ochii îngroziți ai lui Ladima, îl umplu de revoltă pe acesta. Gazetarul părăsește moșia și odată cu ea, și ultimele iluzii cu privire la caracterul „nobil” al aristocrației.

Ca prezentare critică a regimului de exploatare, nuvela Moartea pescărușului constituie încă o măturie acuzatoare. Originalitatea ei față de nuvelele precedente constă, din acest punct de vedere, în demascarea

uneia din laturile caracteristice moșierimii, și anume ipocrizia cu care latifundiarul modern „cultivați” și „iubitori de poezie” își camuflează apucăturile brutale, caracterul hrăpăreț, neomenos. Figura blândă și distinsă a boierului care nu-și bate cu mâna lui țărani, ci își dresază câinii în acest scop, ne amintește pe moșierul din „Povestirile unui vânător” de Turgheniev, de care vorbea Lenin în articolul „În amintirea contelei Heiden”.

În fața noastră stă un moșier civilizat, cult, instruit, cu maniere gingașe, cu lustru european. Moșierul îl tratează pe musafir cu vin și discută probleme înalte. „Dece nu s’a fiert vinul?” întreabă el pe lacheu. Lacheul tace și pălește. Moșierul sună și fără să ridice glasul, spune slugii care a intrat: „Să se ia măsură... în privința lui Feodor”... Moșierul lui Turgheniev este și el un om „uman”... atât de uman, încât nu se duce el însuși în grajd să supravegheze dacă s’au luat toate măsurile pentru biciuirea lui Feodor. Este atât de uman încât nu se îngrijește de înmuierea în apă sărată a nuielor cu care va fi biciuit Feodor. Acest moșier nu-și va permite să-l lovească nici să-l certe pe lacheu, ca un om instruit ce este, cu maniere gingașe și umane: el ia măsură „numai de departe, fără zgomot fără scandal, fără „demonstrație publică”.

Alături de Turnul de Fildeș și Mănușile, Moartea persărușului sporește galeria exploataților. Camil Petrescu a individualizat fizionomiile respingătoare ale burghezilor, moșierilor și slugilor lor (ca Paul Lomnănescu), inspirând prin preciziunea acută cu care i-a zugrăvit în câteva momente, des gustul cititorului împotriva oligarhiei. Sub înrăurirea ideilor clasei muncitoare, și însuflețit de

ura acesteia împotriva foștilor asupritori și a ultimilor lor urmași, talentul de psiholog al scriitorului a câștigat considerabil, căpătând ascuțișul chirurgului care știe unde și cum să aplice cuțitul. Încercând să înțeleagă just raporturile dintre indivizi, și căutând să scoată în evidență poziția lor de clasă, ca factor determinant al structurii și atitudinii personajelor, Camil Petrescu dovedește că a trecut hotarele scrisului său anterior, — scris dominat de obsesia analizei excesive, de scoromonirea detaliilor și nuanțelor particulare, în dauna generalului, — și că se îndreaptă spre un mod realist de a judeca viața.

De aceea nuvelele actuale nu sunt simple portrete izolate unele de altele; ele alcătuiesc un adevărat triplic, o compoziție mai largă, ca trei episoade ale unui eventual roman al „epocii 1900”. În aceste nuvele-portrete fiecare personaj este legat de personajele celorlalte nuvele prin rădăcini comune de clasă, prin interese comune. De aceea Sinești și Irina Ruscanu din Turnul de Fildeș; Dimianu din Mănușile și Boier Dinu din Moartea pescărușului, sunt în același timp oameni vii, deosebiți unul de altul, dar și variați ale aceleiași faune burghezo-moșierești. Fiecare din ei ilustrează astfel câte o față a „lumii înalte”; Sinești, marele avocat și prietenul Irinei Ruscanu, întruchițează însăși practica favorită a aranjamentelor de culise; ascensiunea lui bruscă la postul de ministru de Justiție fiind un lucru obișnuit în timpul guvernării monstruoasei coaliții. Irina Ruscanu este tipul temei saloanelor și cabinetelor, moșieria tenace, ambițioasă și crudă; Dimian, burghez parvenit înfumurat și libidinos, — o figură de Cațavencu mai înrăit și mai periculos; boierul Dinu este latifundiarul viclean, onctuos,

care poartă masca „omului cumsecade”.

Toți aceștia, împreună cu Lomanesco, sluga lor în artă, sunt profitorii orânduirii exploatare aflate în descompunere.

Metoda de a descrie și critica putregaiul, aspectele exploatării, pe exploatare și pe servilii lor „artiști puri”, este însă îngreunată de rămășițele concepției vechi a scriitorului, de urmele psihologismului și ale obiectivismului care îl împiedică să vadă totdeauna esențialul. Discuțiile între Maria Sinești și Ruscanu, ori insistarea disproporționată asupra descrierilor naturii și stărilor sufletești ale lui Ladima, îngreunează acțiunea. Demascarea printr-o cercetare directă și nu prin reflectarea faptelor în sufletul eroului, ar fi sporit incomparabil vigoarea critică a nuvelei.

Dar problema principală pe care Camil Petrescu n'a soluționat-o încă în cele trei nuvele, este aceea a zugrăvirii personajelor pozitive. Atât Gelu Ruscanu care ar trebui să poarte într'însul germenul revoluționar în mijlocul atmosferei de putreziciune cât și Ladima, suferă — unul de lipsă de combativitate, altul de revoltă anarhică. Dacă despre Ladima, autorul ne avertizează că e mai mult un „independent”, un temperament anarhic anti-burghez, sincer dar nu încă un revoluționar, în schimb pe Gelu Ruscanu din „Turnul de Fildeş”, Camil Petrescu îl declară membru al mișcării muncitorești. Ori în afară de câteva replici pe care Ruscanu le adresează sfichiuitorului Lomanesco, referitoare la minciuna artei pure și la exploatare în general, — el nu acționează ca atare, în cursul nuvelei, de a cărei acțiune nu se leagă organic. Când să motiveze prezența lui Ruscanu în casa pictorului, scriitorul a atribuit acestuia o

intenție deadreptul romantică și a-nume dorința de a înapoia fostei sale iubite, devenită soția lui Sinești, scriitorile acesteia, și de a destăinui secretul dragostei lor, spre a se elibera de orice influență a trecutului său burghez. Gândul care ar părea luminos e totuși nemotivat. Ce nevoie are Ruscanu s'o caute pe Maria în casa lui Lomanesco, riscând abia să se compromită? Și mai ales de ce se angajează într-o discuție pătimașă, străbătută de accente de disperare cu aceasta? Așa cum e zugrăvit, Gelu Ruscanu îndeplinește mai curând rolul schematic al unui actor secundar, care trebuie să intre în scenă numai pentru a debita o replică și a o părăsi.

În ceea ce-l privește pe Ladima, acesta este evident încă un răsvrătit mic-burghez, a cărui credință pretins revoluționară este mai mult o expresie a sensibilității sale rănite (ca în Moartea Pescărușului) — Ladima rămâne o figură a intelectualului cinstit, demn, dar a cărui revoltă nu merge până la capăt, nu se cristalizează într-o convingere fermă care să-l ducă la lupta organizată în rândurile mișcării muncitorești.

Deși în zugrăvirea trecutului, Camil Petrescu a ogindit critic câteva tipuri ale „vechiului”, el n'a izbutit încă să sesizeze noul, viitorul revoluționar pe care îl vesteau și-l reprezentau la noi, chiar în perioada dinaintea primului război mondial, și elementele avansate ale intelectualității, dar mai ales muncitorii conștienți luptători pentru idealurile proletarietului. Cartea lui contribuie la accentuarea în cititorul de astăzi a urei de clasă, iar artiștilor le dă un sprijin în acțiunea de demascare și stărpire a mentalității estetiste. În schimb, Camil Petrescu n'a izbutit și

aproape n'a căutat să descopere în sânul lumii vechi, zugrăvite de el acele forțe progresiste, înaintate, care se conturau deacum, desfășurau lupta și aveau să aducă nimicirea regimului exploatator. Iată de ce în nuvelele sale, cu toate denunțările regimului asupritor, nu vedem pe asupriți și, mai ales, lupta lor. De aceea, dobândind un succes remarcabil în zugrăvirea eroilor negustori, Camil Petrescu nu ne-a dat nici unul pozitiv, reușit.

Mergând pe drumul parcurs în teatru, în care a zugrăvit personalitatea luptătoare a lui Bălcescu, legând-o de aspirațiile poporului, și străduindu-se să-și însușească metoda realismului socialist, Camil Petrescu va isbuti în viitor nu numai să ne întărească aversiunea față de chipurile urite ale exploataatorilor, dar și să reconstituie veridic, în toată amplexarea și lumina lor, figurile acelor care au luptat pentru sfârșirea canjurilor în care erau jinuți oamenii muncii.

M. Petroveanu

I. VITNER: VIAȚA ȘI OPERA LUI D. TH. NECULUȚĂ *)

Monografia privind viața și opera lui Neculuță se impune de la început cititorului, prin dragostea cu care s'a apropiat Ion Vitner de activitatea și de creația artistică a primului poet luptător, provenit din clasa muncitoare a țării noastre — în același timp prin spiritul științific de care a dat dovadă autorul în analizarea operei poetului și în stabilirea locului ce i se cuvine în istoria literaturii.

În opera de cercetare și reconsiderare a moștenirii noastre literare, punerea în lumină adevărată a lui Neculuță este de fapt o restituire. Poetul nu figurează în istoriile literare burgheze, el a trăit numai în conștiința clasei muncitoare, în rândurile căreia a luptat toată viața și pentru care literatura lui a fost o importantă armă de luptă. După trecerea aproape a unei jumătăți de veac de la moartea lui Neculuță, opera lui își primește locul cuvenit în istoria literaturii, datorită transformărilor revoluționare prin care trece țara noastră și în cadrul cărora are loc reconsiderarea patrimoniului cultural.

În alcătuirea unei monografii literare, autorului i se pun în față câteva probleme de istorie și critică literară; măsura în care aceste probleme au fost rezolvate, indică măsura în care monografia răspunde scopului pe care și l-a propus autorul ei și stabilește contribuția lucrării la opera de cercetare a moștenirii literare.

Prima problemă, căreia trebuie să-i răspundă o monografie literară, este de a prezenta epoca în care a trăit și a luptat scriitorul și — legată de epocă — viața lui, de a prezenta poziția lui față de evenimente, modul și măsura în care le-a înțeles și a participat la ele, atitudinea lui față de societate, în același timp influența pe care au avut-o frământările epocii în viața scriitorului. A studia această problemă a vieții desfășurate în epocă și legate de ea — este de o deosebită importanță în cazul lui Neculuță. Monografia alcătuită de Ion Vitner răspunde pe larg acestei probleme. Regimul de asuprire, în care a fost nevoit să-și ducă viața, lipsurile îndurate într-o societate bazată pe exploatare au făcut din muncitorul Neculuță

*) Editura pentru Literatură și Artă
Buc. 1950.

un revoltat împotriva nedreptăților sociale. Cum în timpul lui mișcarea muncitorească era în creștere și se ducea lupta pentru făurirea unui partid muncitoresc, Neculuță s'a alăturat acestei lupte; el a fost un activist de frunte al partidului social-democrat al muncitorilor din România. Viața lui s'a împletit cu viața mișcării muncitorești, a căpătat o orientare precisă; activitatea neobosită dusă de Neculuță în rândurile muncitorimii explică partea cea mai importantă, cea mai plină de fapte și realizări din viața sa.

Autorul reconstituie biografia lui Neculuță, pe baza puținelor date care ni s'au păstrat cu privire la viața poetului. Cititorul află din monografie destinul acestui om cu suflet ales, înzestrat cu deosebite calități și de o mare sensibilitate, silit de un regim de crâncenă exploatare să ducă o viață plină de suferințe și lipsuri. Visul său de a ajunge viorist, Neculuță a trebuit să-l părăsească pentru realitatea vieții de muncitor cismar. Cunoscând condițiile de existență ale muncitorimii, asigurându-și greu această existență, Neculuță a devenit cântărețul înflăcărat al luptei dusă de clasa muncitoare.

O altă problemă a monografiei literare este legată de studierea ecourilor pe care le-au avut frământările epocii și faptele vieții poetului în opera sa. Este vorba deci, de măsura în care opera literară a poetului a oglindit realitatea vie, în mijlocul căreia a trăit, de măsura în care putem înțelege epoca din elementele pe care ni le oferă opera. Acest studiu se completează prin cercetarea poziției pe care se situează poetul față de alții scriitori ai epocii sale, prin concepția de viață, realizările pozitive și limitele,

pe care le dovedește cercetarea operei sale.

Ion Vitner face o analiză a operei lui Neculuță, scoțând la iveală ecourile pe care le-a avut epoca de intense frământări, dintre 1870 și 1905, în versurile lui. Ceeace iese cu putere în evidență din monografie este faptul că Neculuță își începe opera în momentul în care alți poeți, care scriseseră de pe pozițiile clasei muncitoare — Mille, Pincio, Demețrescu, Beldiceanu — își încheiaseră propriu zis activitatea lor de luptă; poezia lui Neculuță este în această privință un mare pas înainte, ea oglindește o altă etapă a luptei clasei muncitoare, o etapă mult mai avansată. Prin critica violentă pe care o face societății burghezo-moșierești, dar mai ales prin înflăcă-rarea sa de a căuta drumul spre viitor și de a încerca să mobilizeze clasa muncitoare pe acest drum — prin conștiința sa de luptător pentru cauza generală a proletariatului, — Neculuță a ridicat poezia luptătoare la o înălțime neatinsă până la el. Prin aceste trăsături el a devenit primul poet revoluționar din țara noastră.

Chiar în epoca, în care elementele de proveniență burgheză și moșierească, aflate în mișcarea muncitorească, încearcă să devieze mișcarea, s'o transforme într'o remorcă a monstruoasei coaliții și în cele din urmă să încerce a o nimici (este vorba de trădarea „generoșilor”, petrecută la 1899, moment în care Neculuță ajunsese la maturitate de creație), poetul a rămas neclintit alături de luptătorii care au dus mai departe steagul marxismului. Versurile sale din această perioadă constituie un document de puternică acuzare a trădării „generoșilor” și o vibrantă chemare la luptă împotriva exploatații.

În acelaș timp însă, monografia arată în mod științific și limitele și șovăirile poeziei lui Neculuță, care sunt determinate de însăși limitele și șovăirile mișcării muncitorești din acea vreme. Ion Vitner indică unele momente de descurajare ale poetului, accente de pesimism și în special faptul că, deși Neculuță a sesizat necesitatea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, el nu a isbutit totuși să înțeleagă rolul conducător al muncitorimii în această alianță. Autorul insistă asupra faptului că acestea nu sunt simple slăbiciuni, ci efecte ale luptei cu ideologia dușmanului de clasă, răni căpătate în luptă.

În acelaș spirit științific, monografia analizează și alte aspecte ale operei lui Neculuță — teme din viața satelor exploatare, poezia naturii, a dragostei — stabilind aportul poetului la dezvoltarea poeziei revoluționare în țara noastră și scoțând în evidență faptul deosebit de important că Neculuță a transformat în adevăr literatura sa într-o ascuțită armă de luptă împotriva orânduirii burgheze, bazate pe exploatare.

Astfel poetul-cismar este prezentat în monografie în mod just ca un înaintaș de seamă al poeziei-armă de luptă, un înaintaș al cărui exemplu a constituit o tradiție sănătoasă a literaturii noastre înaintate.

O altă problemă a monografiei literare este de a lua o atitudine critică față de exegeza făcută poetului de către criticii și istoricii literari burghezi de-alungul anilor, și în acelaș timp de a scoate în evidență și a valorifica în mod științific, pe baza învățăturii marxist-leniniste, afirmațiile criticilor care au militat de pe pozițiile clasei muncitoare. Față de Neculuță, istoria și critica literară burgheză a păstrat

tăcere: „Nu răsfoiți în zadar paginile istoriilor literare burgheze!” — spune Ion Vitner. „Dacă veți găsi minimalizate și desfigurate operele lui Pincio, Mille, Traian Demetrescu sau Beldiceanu, nu veți găsi nicio informație cu privire la opera lui Neculuță... Pentru burghezie un cismar trebuie să facă încălțăminte și nu poate să facă poezie”. A denunța și demasca această atitudine a criticilor și istoricilor literari burghezi, de minimalizare și denaturare sau chiar de ignorare a literaturii scrise în spiritul clasei muncitoare, a stabili adevărul științific asupra poetului cercetat, în lumina învățăturii marxist-leniniste, este una din sarcinile la care are de răspuns monografia literară, sarcină căreia monografia alcătuită de Ion Vitner îi răspunde printr-o largă și prețioasă contribuție.

Ceeace trebuie relevat ca o realizare pozitivă esențială a monografiei alcătuită de Ion Vitner, este studierea operei lui Neculuță în lumina învățăturii marxist-leniniste, privind opera în legătură nemijlocită cu epoca și căutând în poezii ecourile vremii în care au fost scrise.

În acest fel, iese cu putere în evidență importanța operei lui Neculuță și meritul de seamă al acestui poet, de a fi înțeles cel mai bine sensul general al evenimentelor vremii sale și de a le fi oglindit în versurile sale.

Dar în această privință era necesară o mai strânsă legătură nu numai între epocă și operă, ci și între epocă și viața poetului. De asemenea, expunerea, în monografie, a vieții lui Neculuță înainte de a se fi prezentat epoca și nu dimpotrivă, este de natură să limiteze înțelegerea cititorului. Cunoscând mai întâi caracteristicile epocii în care s'a desfășurat viața poetului, și abea

pe urmă datele biografiei, cititorul poate face legătura dintre ele cu mai multă ușurință și cu mai mult folos decât invers.

În sfârșit, o altă problemă o constituie actualizarea operei poetului, care face obiectul monografiei, legarea lui de epoca noastră, cercetarea mesajului poetic al unei opere literare din trecut. Comunicarea experienței literare a unui poet care a luptat în rândurile clasei muncitoare, — mai mult chiar, a unui poet-muncitor, cum a fost Neculuță, pentru a oferi astfel un îndemn creatorilor noștri de azi este de o mare însemnătate pentru literatura noastră în dezvoltare.

Problema aceasta însă nu este suficient adâncită în monografie. Rolul lui Neculuță și al liricii sale în dezvoltarea liricii noastre revoluționare, învățămintele și mesajul poetic al operei sale pentru poezii noștri de azi, nu apar conturate în monografie.

În acțiunea de cercetare și reconsiderare a trecutului nostru literar, lucrarea alcătuită de Ion Vitner, asupra vieții și operei lui D. Th. Neculuță constituie o realizare de mari merite și deschide un drum. Adresându-se unui public larg, această monografie — cu toate că, pe alocuri, cuprinde unele lipsuri și formulări mai greu de înțeles — contribuie la cunoașterea vieții și operei primului poet muncitor din țara noastră. Metoda folosită de autor, a cercetării atente, însușită de dragoste pentru poet, dar în același timp pătrunsă de spirit științific și de conștiința luptei de pe pozițiile avansate ale clasei muncitoare — este o metodă justă de investigație în câmpul literaturii, în studierea moștenirii literare. Adâncind această metodă, lărgind-o și aplicând-o, aplicând cu hotărâre și consecvență spiritul de partid

în cercetarea operelor, istoria noastră literară va răspunde sarcinii de a pune în justa ei valoare creația literară din trecut.

Din acest punct de vedere, monografia alcătuită de Ion Vitner este nu numai un exemplu, ci și un îndemn, de a se trece la publicarea unei ediții științifice a operei lui Neculuță și de a extinde cercetarea asupra întregii noastre moșteniri literare.

M. Vlad

M. SADOVEANU : POVESTIRI *)

Ideea care leagă cele șase povestiri ale volumului, este arătată de M. Sadoveanu chiar dela început în Cuvânt către cititori.

„Acum aproape o jumătate de secol, când au fost scrise și publicate aceste povestiri, lumea muncitoare dela sate trăia în asuprire, sărăcie, ignoranță, superstiție...”

Prezentarea realității, descrierea unei societăți în care imensa majoritate a poporului se sbătea în mizerie va fi în primul plan al atenției autorului. Dar aceasta nu se face direct. Faptul că se adresa celor mici cărora trebuia să le spună lucruri atât de importante pe măsura înțelegerii lor, cât și împrejurările politice de atunci, au silit pe M. Sadoveanu să aleagă un mijloc mai ocolit. Legând viața oamenilor de a animalelor, a lăsat totuși să se întrevadă limpede condițiile grele de viață ale țăranului.

Sluga din Ianoș năzdrăvan pare un om lipsit de orice înțelegere. Dar nu din vina lui a ajuns Ion așa, ci

*) Editura Tineretului, Literatura pentru copii, Buc. 1950.

din vina boerilor care țineau pe țărani în cea mai neagră ignoranță. Ion nu iubește pe bietul măgăruș cu care face toate muncile. El bea în cârciumă, în timp ce sărmanul animal tânjește după un braț de fân. Numai lui Mitiță, copilul lui Ion, îi este milă de lanoș. Îi dă de mâncare, îi dă apă rece. În felul acesta Mitiță se apropie de sufletul animalului și totodată de cel al cititorului. Ion este un exploatat, la rândul lui, chinuște cu sălbăcie măgărușul. De aici reiese și ignoranța lui. Dacă Ion ar înțelege că animalul care muncește are drept la îngrijire, atunci i-ar fi ușor să înțeleagă că și el, care la fel muncește la același stăpân ca și lanoș nădrăvan, are drept la o viață mai bună, are drept la un trai omenesc. Dar Ion nu înțelege. Ion cel din poveste, Ion cel de acum o jumătate de secol nu înțelege.

Moș Vasile din Povestea cu iepuri e de fapt același Ion, la altă vârstă. Moș Vasile e un superstițios. El crede că în noaptea de anul nou, vorbesc animalele. E de ajuns să bea câteva pahare de vin ca să i se pară că în jurul lui s'au adunat iepurii care-i vorbesc cu voce omenească. Moș Vasile e de asemenea un exploatat ținut în întuneric. Nu a cunoscut nici o bucurie. O viață pierdută în slujba boerilor. Aceasta era bătrânețea celor ce munceau în regimul burghezo-moșieresc. Amintiri frumoase n'are bătrânul. În bordeiul rece, se mai ceartă încă și acum, singur, imaginându-și că are în față pe baba lui. Din cele câteva cuvinte pe care le spune, noi avem în față întreaga lui viață searbădă.

Dar sunt și alte aspecte din viața satului de altă dată. Aspecte tot atât de întunecate și care arată aceeași stare grea în care se sbătea

poporul. Ignoranța și superstiția babei Mărgărinta sunt un exemplu în această privință. Iliuță — a fost bolnav. El e trimis la țară pentru a se întrema.

Mișcarea în aer liber, atmosfera curată a satului, fac pe copil să se învioreze. Dar Mărgărinta e convinsă că ea a înfăptuit această minune prin descântecul ei.

Hultanul e povestea păsării de pradă. Această pasăre vine în chip mișelesc și răpește câte o găină din curtea babei Mărgărinta. De aceea el trebuie pedepsit ca orice tâlhă, ca orice netrebnic care îndrăznește să fure agoniseala muncitorului. Moș Sava îl pândește și îl împușcă. Hultanul era un hoț de rând, măcar că plutea în slăvi. El venea în zilele liniștite, sbura la mare înălțime și se repezea pe neașteptate. Nu va regreta nimeni moartea hultanului. Din contra, aceasta ne stârnește o adevărată mulțumire azi, pentru că ne amintește că și printre oameni au fost asemenea hultani care răpeau munca celor mulți. Intocmai ca și uliul din poveste, în societate au existat aceste păsări de pradă. Și mai există încă. Ei se numesc moșieri, burghezi, chiar buri. Iar dacă la noi au fost doborâți din înălțimea mincinoasă de unde își pregăteau loviturile lor mișești asupra poporului, apoi ei n'au dispărut încă. Ei se mai sbat, încearcă să se apere. Dar după cum hultanul a murit cu capul, zdrobit sub cisma grea a lui Moș Sava, așa vor sfârși și acești uli cu chip omenesc, zdrobiți sub pumnul uriaș al oamenilor muncii conduși de Partid.

Mihail Sadoveanu a scris aceste povestiri într-o epocă în care literatura pentru copii nu exista aproape de loc. Povești fantastice viclean ticluite, sau călătorii și aventuri imaginare, aveau menirea să distragă

atenția copilului dela realitatea socială, realitate care devenea din zi în zi mai neagră și mai tristă. În felul acesta clasele stăpânitoare se serveau de literatură ca de o armă îndreptată împotriva poporului. Sadoveanu leagă pe copil de realitate. Și în centrul acestei realități scriitorul pune omul, omul din popor crunt exploatat în timpul regimului burghezo-mosieresc. Omul acesta, ființă superioară, stăpân al naturii, trăiește totuși în condiții extrem de neomenești. Ion, sluga ținută mai rău ca un animal de un stăpân hrăpăreț nu mai are înțelegere pentru suferințele altora; Moș Vasile și-a petrecut viața servindu-și stăpânii și de aceea bătrânețea lui e tristă și goală; baba Mărgărinta crede în descânțele și farmece; Irinuța merge desculță prin zăpadă, vede de păsări și de vite, dar nu știe nimic de școală. Aceștia sunt oamenii despre care le vorbește Sadoveanu copiilor, iar împrejurările sunt pe măsura oamenilor. Prezentarea acestor oameni nu se face direct, ci prin folosirea unor întâmplări în care intervin și animale. Viața omului se împletește astfel strâns cu viața animalelor. Alegând ceea ce e reprezentativ în viața de toate zilele, și trasând doar liniile mari, autorul știe să se apropie de înțelegerea și sufletul copiilor. Nu numai faptul că e vorba de animale, de care copilul se atașează mai ușor, ci și mai ales pentru că povestirea nu se întinde nici pe spațiu mare, nici nu cuprinde vreo perioadă mai lungă, trezește interesul și ușurează la maximum înțelesul fabulei. Aceasta este o mare calitate a maestrului Sadoveanu, care arată astfel că în literatură pentru copii un scriitor de talent poate și trebuie ca în puține cuvinte să surprindă esențialul, concis și clar, adânc și complex.

„E bine ca tineretul din țara nouă să cunoască împrejurările trecute ca să poată prețui și onora cum se cuvine prezentul” spune M. Sadoveanu, tot în Cuvânt către cititori.

Intr'adevăr, din aceste Povestiri se desprinde imaginea din trecut a satului, cu toată mizeria inerentă unui regim de exploatare. Această prezentare critică a realității este însă mult atenuată de tehnica întrebuințată de autor. Atenția copilului, deși e atrasă spre realitate, nu cade însă întotdeauna asupra esențialului, deși acest esențial e sesizat în operă. Această limitare era impusă povestitorului de condițiile sociale existente în care își creaa și publica opera. Nici când n'ar fi permis burghezia să se dea copiilor o literatură care să critice deschis bazele regimului de asuprire. Ori, sarcina principală a literaturii pentru copii este de a-i învăța, de a-i educa. Și în primul rând trebuie să-i învețe să cunoască realitatea, să-i învețe să urască exploatarea și pe exploata-tori, și să iubească pe oamenii muncii și ai progresului. Acest lucru începe să-l facă Sadoveanu prin povestirile sale. Astfel că pentru epoca în care au fost scrise rolul lor era mare. Era un început pe o cale nouă, progresistă, a literaturii pentru copii tocmai în epoca apariției imperialismului. Măestria artistică a acestor povestiri arată totodată în mod clar că posibilitățile scriitorului își pot găsi aceeași largă desfășurare și în acest domeniu al literaturii pentru cei mici. Acest îndemn a rămas valabil și azi. Sadoveanu întâișea copiilor de acum cincizeci de ani cât de multă mizerie se adunase în satele românești. Denunța ignoranța, superstiția, mizeria. Povestirile lui stau mărturie pentru aceasta. Acum însă scriitorii găsesc la sate reali-

tați noi. Sarcina și îndemnul ce le vine din scrierile lui Sadoveanu este de a prezenta și copiilor aceste noi realități. De a le arăta cum prin muncă și luptă dărză se va sdrobi exploatarea, se va împrăștia complect întunericul, dispar superstițiile. Pentru ca alături de mărturia unor vremuri de „asuprire, sărăcie, ignoranță și superstiție” să stea luminoasă icoana realităţii a satelor de azi în plină prefacere revoluţionară.

G. Viniciu

„IASUL NOU” *)

Continuând munca începută prin cele două numere ale Almanahului Pentru pace și cultură — Luptăm, apărute în Aprilie și Noembrie 1949, numărul 3-4 al Almanahului filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Iașul nou, — reunește o bună parte din creațiile realizate în ultima vreme de poeți, prozatori și critici literari ieșeni.

Dela bun început trebuie remarcată bogăția și varietatea materialului publicat, bogăție și varietate care indică munca susținută ce o desfășoară această importantă filială a Uniunii. Cercetarea volumului scoate în acelaș timp în evidență interesul depus pentru descoperirea de noi elemente, ridicate din nescutul rezervor de creație artistică al masei muncitoare, de stimulare a activității tinerelor talente descoperite și de îndrumare a lor, ca și preocuparea de a antrena în opera de făurire a unei literaturi noi și

sănătoase pe prozatorii și poeții ieșeni consacrați.

Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea semnează alături de muncitorii M. Albu, Petre Pădureanu, autori ai unor poeme ce indică remarcabile talente de poeți, sau alături de țesătorul Lazăr Gucovschi autorul unei interesante recenzii despre romanul lui Boris Polevoi, Ateleul de foc.

Laolaltă cu operele acestea Iașul nou publică poeme, nuvele și articole de critică ale unor tinere talente care au început deja să se afirme, marcând dezvoltarea vieții literare ieșene.

Și dacă din acest punct de vedere, al îmbogățirii creației noastre noi, publicația filialei din Iași a Uniunii Scriitorilor oglindește drumul sănătos pe care această filială a pornit, trebuie spus că și conținutul materialului beletristic și critic prezentat, vădește în bună măsură o pozitivă activitate a forului coordonator al muncii condeierilor ieșeni. Fără excepție întreg materialul literar în versuri și proză abordează teme din realitatea de astăzi, se străduiește să reflecte cât mai veridic această realitate caută să fie o prezență activă, o armă a poporului nostru muncitor în efortul său de edificare a lumii socialiste. Lupta noastră pentru pace, ascuțirea luptei de clasă, realitatea uzinei de astăzi, a satului românesc în plin proces de transformare socialistă a agriculturii, în genere fenomenul de revoluționară transformare a omului în țara noastră, este prezentat sub multe din aspectele sale în tematica materialului publicat. Prin această bogăție și varietate de material prin calitatea unei bune părți din lucrările prezentate (în deosebi materialul de proză și cel critic) — publicația filialei din Iași a Uniunii

*) Almanahul Literar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Filiala Iași, Nr. 3-4.

Scriitorilor își atinge țelul propus, a acela de almanah al vieții literare actuale a lașului.

Proza epică, oglindind justa orientare spre teme actuale și de primă importanță, vădește și remarcabile calități în realizarea lor artistică. Prezentă prin cinci nuvele: Darasta încă nu-i nimic, de Mira Iosif, Bostanii de Ion Istrati, Barbă roșie de Alecu Ivan Ghilia, Lisaveta de Cos-tache Anton, și Primăvara de Niger Gaius, proza reușește să corespundă în bună măsură intenției autorilor respectivi de a îmbogăți literatura noastră cu noi și folositoare creații, militante pe avansatele poziții ale clasei muncitoare. Pilduitoare în această privință este nuvela lui Niger Gaius, Primăvara, care trebuie înscrisă printre primele noastre lucrări privitoare la viața și lupta oamenilor din gospodăriile noastre agricole colective în plină dezvoltare. La calitatea de a fi ridicat o problemă de cea mai mare importanță astăzi — aceea a activității sectorului socialist al agriculturii, — trebuie adăugat și meritul autorului de a fi pus în valoare cu iscusință și talent acest bogat conținut. Adâncind tema, studiind cu grijă realitatea de astăzi a gospodăriilor noastre colective, autorul a știut să desprindă aspecte esențiale din această realitate. Cu mult spirit de observație ne este prezentată viața colectivștilor, procesul de maturizare politică a lor, ajutorul prețios în munca practică pe care aceștia îl găsesc în literatura sovietică. Tot astfel nuvela Primăvara reflectă veridic și convingător felul în care țăraniile colectivști învață să-și ascute vigilența de clasă, să demaște și să combată uneltirile dușmanului, care face tot mai desperate și criminale încercări de a zădărnici progresul gospodăriilor colective.

Folosind o temă apropiată — exemplul pe care-l reprezintă pentru țăraniile muncitori, rămași încă la petecul lor de pământ, existența tinerelor gospodării agricole colective — nuvela lui Ion Istrati, Bostanii confirmă calitățile de prozator ale acestui scriitor. Ion Istrati cunoaște temeinic realitatea satului nostru și faptul acesta determină veridica redare a aspectelor prezentate.

Nuvela Bostanii este povestea unei văduve necăjite, care-și pune toată nădejdea în recolta de bostani semănați pe petecul ei de pământ. În gospodăria colectivă creată în comună n'a vrut să se înscrie, deși președintele este chiar fiul său. Văduva Aurica Dișei, se va dumiri însă până la urmă care-i singurul drum pentru a scăpa pentru totdeauna de amar. Se va dumiri atunci când țăraniile colectivști vor surprinde pe chiaburul satului, venit noaptea pe furiș să-i fure recolta — singura ei speranță — și-l vor sili să restituie și să transporte până la locuința vădanei bostanii încărcăți în căruță. Bătrâna va avea acum înțelegerea limpede a lucrurilor, va vedea clar cine-i sunt adevărații frați și cine îi sunt dușmani de moarte. Scrisă cu căldură, reliefând puternic situațiile și personagiile, nuvela comunică cetitorului ura împotriva odioșilor exploatare ai țărănimii muncitoare, prezentați sub adevărata și hidoasa lor față, comunică dragostea și înțelegerea pentru această lume a sărăcanilor, porniți, după veacuri de opresiune, pe drumul spre lumină, belșug și fericire.

Pozitivă este deasemeni în materialul de proză al Almanahului și preocuparea de a oglindi realitățile vieții de astăzi din uzinele noastre. Vizibilă prin nuvela Mirei Iosif Dar asta încă nu-i nimic, această preocupare se traduce și prin ale-

gere a unei teme extrem de interesante: aceea a procesului de transformare al unei tinere venite în uzină din mediul viciat al funcționării de tip vechi, și care își schimbă fundamental atitudinea față de muncă, întreaga concepție de viață sub influența clasei muncitoare, a Partidului. Eroina nuvelei reușește să se smulgă de sub înrâurirea fostului ei iubit — reprezentant al dușmanului de clasă — și să demaște întreaga bandă a acestuia, care sabota munca din fabrică prin intermediul unor cozi de topor ale fostului patron.

Lectura materialului de proză, vădind calitățile acestui sector — cel mai realizat din întregul material beletristic al Almanahului — scoate la iveală însă și o seamă de deficiențe, spre a căror înlăturare fiila Uniunii Scriitorilor trebuie să-și îndrepte atenția în munca sa de îndrumare. Insuficienta adâncire a realității pe care autorii își propun s'o înfățișeze îi duce pe unii la tratări schematice, determină unele prezențări abia schițate sau numai afirmații ale autorului, în locul reliefării puternice a eroilor și a situațiilor. Dacă nuvela Mirei Iosif bunăoară, scoate în evidență însemnate calități de povestitor, ea reflectă însă deficiența autoarei de a nu fi cercetat temeinic viața muncitorilor noștri din uzină, de a nu fi adâncit problema luptei dârze pe care aceștia o duc pentru sporirea productivității muncii, pentru înfrângerea tuturor greutăților, pentru demascarea și zdrobirea încercărilor de a lovi ale dușmanului. De aici și principalele scăderi ale nuvelei. Unele personaje sunt doar vag creionate deși prezența lor este indispensabilă acțiunii. Așa e cazul tipurilor de muncitori căliți în lupte, care în nuvelă reprezintă Partidul și care sunt schi-

țați în trăsături prea generale. La fel autoarea nu stăruie îndeajuns asupra influenței pe care neîndoios tocmai acești oameni o au, nu numai prin vorbele lor dar și prin faptele lor asupra eroinei, determinând astfel transformarea acesteia, ajutând-o să nu devină unealtă a dușmanului. O mai temeinică studiere a temei pe care și-o propune, o mai adâncită cunoaștere a realității pe care vrea s'o prezinte, înstârșit o mai minuțioasă verificare a textului înainte de prezentarea lui la tipar, o vor ajuta pe Mira Iosif să pună și mai bine în valoare în viitoare lucrări posibilitățile sale de prozator.

Scăderi asemănătoare putem constata și la celelalte două nuvele ale Almanahului: Lisaveta de Costache Anton și Barbă roșie de Alecu Ivan Ghilă. Și una și cealaltă se opresc asupra unor teme interesante și care, prin însăși bogăția lor, pot contribui la realizări artistice de mare valoare. Lisaveta prezintă politica noastră de clasă în așezarea impozitelor, oglindind acțiunea de îngrădire a elementului chiaburesc și de largă sprijinire a țărânimii muncitoare; Barbă roșie înfățișează procesul de transformare al unui țăran sărac și cinstit dar năpădit de patima beției. El reușește să scape de viciu datorită hotărâtorului ajutor dat de Partid, influenței transformărilor revoluționare ce se petrec, ca pretutindeni în țară, și în satul său. În loc de a reflecta însă sub variatele lor aspecte și în adâncime aceste transformări, în loc de a sublinia cât mai concret și cât mai plin prezența Partidului — atât de vie și de concretă în realitate, — înstârșit în loc de a surprinde în aspectele caracteristice diversele tipuri care dau consistență acțiunii, cele două nuvele se mulțumesc să

contureze mai precis doar câte un singur erou, lăsând pe ceilalți în penumbră. Acțiunea nu e astfel îndejuns justificată, nefiind prezentate suficient toate elementele ce o determină. Lipsurile acestea derivă neîndoiios din aceeași cunoaștere de suprafață a realității, dintr-o prea sumară luare de contact cu terenul. Tinerilor prozatori Alecu Ivan Ghilia și Costache Anton le revine sarcina de a munci mai mult pe marginea temei alese, sarcină care este cu atât mai imperioasă cu cât scrisul lor mărturisește posibilități ce trebuie să fie mai just puse în valoare.

Trebue să mai semnalăm ca o deficiență a nuvelisticei prezentată în Almanah, aceea vizibilă mai cu precădere în scrisul lui Ion Istrati: preocuparea de a folosi abundant „moldovenismele” cele mai rare și acestea nu numai când este vorba de a da culoare locală. Frazele capătă astfel un caracter căutat, devin mai puțin inteligibile, pierd din forța lor de comunicare.

În nuvela lui Istrati țăranii îl hartoaie pe chiabur, ploile s'au mai ogoit, unora li-i disanț când văd pe cineva că a strâns un car-două de bostani. Există în această căutare a forme — care se vâdește nu numai în goana după provincialisme — și primejdia ce decurge firesc dintr-o asemenea atitudine, aceea de a știrbi din unitatea organică dintre fond și formă, unitate care condiționează opera de artă viabilă și folositoare, de înalt nivel.

Autorul se pierde în descripții lungi, inutile în economia generală a nuvelei, înlocuind prin asemenea pasagii relatarea simplă, directă și deci cu atât mai pătrunzătoare a faptului pe care vrea să-l povestească. Pentru a istorisi, de pildă, surpriza și clocotul de indignare al

bătrânei văduve față de ticăloșia chiaburului, care s'a dus să-i fure singura avere, pentru a prezenta momentul dramatic al sosirii hoțomanului cu carul de bostani sub escorta severă a țăranilor colectivști, autorul recurge la o întreagă pagină descriptivă care începe cu acest peisaj:

„În liniștea dureroasă a satului potolit, amurgul învăluie zărilor într-o necuprinsă pânză neagră cenușie. Cum stă pe cornul prispei de din jos Anica Diței tresare când vede că peste drum la ferestrele casei lui Niță Juflă se aprind buburuze de lumină. Se scoală și fără să știe anume de ce, face câțiva pași către șleacu. Iarba ogrăzii e stropită de o rouă rece și stăruie ceața pe văi bulbuclându-se și către sătuc, dar în sufletul Anicăi Diței parcă se limezește ceva ca o zăriște puțin înflăcărată de văpăia unui răsărit de soare. Tot uitându-se cum în sat clipește luminile aprinse ici-colo, pe la case, Anica Diței simte că ceva nebănuit îi șterge mâhnirea din suflet. Pe nesimțite aproape, cugetul i se umple de o căință adâncă și începe a-și da seama către ea înseși că numai și numai din pricina chaburului de peste drum n'a fost în stare să simtă, barem odată în viață, miros de afumătură de porc în strachină”.

Pasagiul e caracteristic și pentru exemplificarea celor arătate mai sus și pentru faptul că el mai scoate în evidență greșala autorului de a atribui eroinei o transformare nejustificată în acest moment. „Pe nesimțite” bătrâna se căiește și vede clar că dușmanul ei este chiaburul. Afirmația e nesuștinută la acest stadiu al povestirii. Bătrâna va vedea într-adevăr clar lucrul acesta — și brusc, nu „pe nesimțite” — dar abea după ce va constata tâlhăria chia-

burului. Ori acest lucru este povestit mai târziu. Și autorul a știut să-l prezinte frumos, convingător, a știut să arate limpede elementele concrete care o ajută pe bătrână să-și vadă dușmanii. Așa dar explicația „psihologistă” care anticipează o explicație logică, bazată pe fapte nu-și are nici o justificare înovelă și complică o povestire care se cere cât mai mult legată. De altfel înclinația de a da fraze minuțios cizelate — poate numai de dragul strălucirii formale, — îl duce de câteva ori pe autor la înlăturarea felului simplu, direct, și deci cu atât mai valoros de a povesti. Sunt deficiențe care strică unitatea nuvelei și asupra cărora Ion Istrati trebuie să stăruie mult pentru a le putea înlătura cu desăvârșire din scrișul său, tot astfel cum de acelaș pericol trebuie să se ferească și ceilalți nuvelisti din almanah.

Cu aceste deficiențe proza acestui număr al „Iașului nou” se prezintă ca un sector în care putem înregistra realizări deosebit de promițătoare. Pe lângă calitățile arătate mai sus ea oglindește pozitivă strădanie de a trata pe concret, pe viu, o tematică actuală și viguroasă, oferind și din acest punct de vedere o pildă demnă de urmat.

Sectorul poeziei se prezintă însă într-o poziție de inferioritate față de proză. Bogat reprezentat, oglinzind și el aceeași preocupare de a răspunde problemelor majore ale poporului nostru muncitor, efortul de a face o literatură activ militantă, pătrunsă de spirit de Partid, acest sector înscrie însă ca principală deficiență a sa menținerea în generalități, neadâncirea temelor. Munca din birou, insuficientul contact cu realitatea, rămânerea la suprafață a lucrurilor, își arată astfel rezultatele. Caracteristice din acest punct de

vedere sunt poemele lui Darie Magheru (Manifest pentru viață) și George Damian (Cântec pentru viață) ca și poemul lui N. I. Pintilie „Pentru 1 Mai” din ciclul închinat marelui sărbători a oamenilor muncii.

Neoprindu-se la aspecte concrete, versificând o seamă de idei generale, acești poeți nu izbutesc acea realizare pe care ar fi dorit-o și la alegerea căreia i-ar fi ajutat o cercetare „pe viu” a realității. O altă deficiență a sectorului poetic, vizibilă și ea în o serie de poeme, este alunecarea spre tonul retoric, în locul dezvoltării temei cu mijloace specifice poetice. Poate fi citat în această privință poemul tov. Gh. Mărgărit Te iubesc grădinar al Republicii mele. Propunându-și să exprime dragostea oamenilor muncii pentru Partid, pentru forța ce transformă vechea țară, odinioară supusă exploatareii sângeroase, în Republica liberă și în plin avânt de astăzi, poetul nu izbuteste să păstreze accentele calde și pătrunzătoare realizate în unele pasagii, căzând în tratarea discursivă uneori chiar grandilocventă. Este de altfel o deficiență vizibilă și la N. Tașomir, autorul întinsului Poem al omului nou, în care se încearcă oglinzirea transformărilor din țara noastră sub multiplele lor aspecte. Cele două părți ale poemului, publicate în acest volum al Almanahului, se prezintă cu inegalități, cu fragmente în care sunt vizibile alunecări spre prozaism. Eliminarea acestor greșeli va pune desigur mai în valoare o muncă dificilă și de lungă durată, ca aceea care a necesitat crearea unui asemenea poem.

Dacă acestea sunt deficiențele poeziei prezentate de Almanah trebuie arătat că există o serie de excepții înfățișând tocmai calitatea artistică ce se poate obține prin evi-

țarea generalităților, a abstracțiunilor, a limbajului nepoetic. Poemele Pentru amândoi de I. Vișinovschi sau Cântecul strungului de Petre Pădureanu indică justa orientare a autorilor, care s'au oprit la aspecte concrete, au folosit limbajul direct, plin de prospețime și expresivitate. Petre Pădureanu bunăoară a găsit tonul just, limbajul adecuat pentru a comunica noua bucurie a înfrățirii dintre omul descătușat și unealta lui în lupta pentru belșug și lumină. La fel poetul muncitor M. Albu în poemul Un vis împlinit, vedește posibilitatea de a emoționa tocmai datorită exprimării directe, simple, viroase. Tot astfel Georgeta Sauciuc în Iașul nou, (cântecul orașului care după atâtea suferințe se trezește la viață); Al. Popovici în Cronică și în poemul Omul cu arma, închinat revoluționarelor transformări din armată; A. Andrieș în Tovarășul profesor (schimbările din școala de astăzi) află drumul direct spre înțelegerea și adevărul cititorului.

De remarcat deasemenea pozitivă contribuție a poezilor ieșeni la campania pentru pace care antrenează astăzi întregul nostru popor muncitor. Indrumând în această direcție cele mai experimentate condeie ieșene (Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea) antrenând și pe tinerii poeți, (I. Destelnica, I. Vișinovschi, Al. Popovici) filiala Iași a Uniunii Scriitorilor se dovedește și prin aceasta prezentă în miezul problemelor noastre cele mai însemnate. Poemele lui George Lesnea („Pentru pace”) și Al. Popovici („Semnez”) sunt contribuții directe la munca de mobilizare a poporului nostru în strângerea de semnături pe apelul care cere interzicerea armei atomice.

Sectorul poetic este întregit cu o traducere a poemului lui C. Simo-

nov „Patria” în care tălmăcirea — Anda Fulda — s'a străduit să redea fidel admirabila realizare a poetului sovietic.

Vădind prin bogăția materialului, prin atenția acordată noii tematici, posibilitatea unor bogate realizări, poezia ieșană trebuie îndreptată de către forul coordonator al muncii scriitorilor din Iași, spre adâncirea problemelor, spre evitarea tratării generale, spre fuga de retorism. În felul acesta ea va putea corespunde dorinței vizibile a poezilor ieșeni de a fi prezenți în lupta întregului popor muncitor pentru socialism, pentru pace. Și tot astfel poezia pe care o va publica Almanahul filialei în nouile sale numere, va putea fi mai mult decât este acum un model de creație pentru tinerii noștri poeți.

Sectorul critic al Almanahului poartă și el amprenta susținutei vieți culturale ieșene. Prezent prin câteva analize mai de amploare și printr-o serie de prezentări ale operelor literare recent apărute, acest sector indică prezența unor forțe capabile să asigure o critică literară mereu mai bogată și mai folositoare. Studiul lui Grigore Scorpan referitor la Semnificația socială a comediilor lui Caragiale, are meritul de a analiza pe text caracterul satiric, protestatar, al operei marelui dramaturg. Este vizibil în acest studiu efortul de a folosi în cercetare avansata metodă a criticii științifice, fixând cadrul istoric al epocii în care crează Caragiale, observând cu strictețe lumea ce o reprezintă tipurile caragialești, urmărind influența operei lui Caragiale asupra masselor. Aceleași concluzii despre seriozitatea muncii și despre stădania de a oferi

o analiză critică temeinică, le trage cititorul și în urma lecturii cronicei la cel de al doilea volum al romanului *Negura*. Cronicarul — I. Aronescu — observă just poziția de clasă pe care s'a situat Eusebiu Camilar în zugrăvirea neguroasei epoci a războiului criminal anti-sovietic, urmărește în ce măsură cartea este pătrunsă de spiritul de Partid. Criticul observă deasemeni deficiența de bază a romanului: neoglundirea suficientă a rolului jucat de Partidul Comunist în lupta împotriva fascismului, de această deficiență fiind legată și aceea a neadâncirii vieții politice din România în ansamblul ei. Contradițiile politice din interior trebuiau oglindite paralel cu episoadele frontului, tot astfel cum trebuia înfrățită realitatea de atunci a lăgărelor și închisorilor — adevărate școli de educație revoluționară. Tre-când poate prea ușor peste aceste deficiențe fără a le căuta cauza, I. Aronescu reușește totuși să dea o lucrare folositoare în înțelegerea uneia dintre cele mai valoroase cărți create de noua noastră literatură.

De mai mică eficacitate este însă critica *Almanahului* atunci când ea face analiza activității literare locale. Studiul intitulat *Privire asupra poeziei ieșene actuale* de N. Barbu, se mulțumește să enumere o serie de tineri creatori, notând sumar o seamă de calități și semnalând la fel de grăbit câteva deficiențe, fără a intra în analiza temeinică a lucrărilor de care se amintește. N. Barbu face caracterizări care nu pot ajuta pe tineri făuritori de versuri. De pildă:

„remarcabilă este puterea de su-gerare. În câteva trăsături cuprinse în cadențe precise, galopante, poe-

tul reconstituie încordarea și elanul întrecerilor”.

Sau:

„Un alt poet, acesta cu o viziune lirică mai gravă, cu un univers mai viu, mai bogat este Darie Magheru. Realitatea, viața este sesizată prin multiple antene și notată scurt, cu lapidaritate de sentință”.

Exemplele s'ar putea înmulți. Ele demonstrează o metodă de lucru streină de critica temeinică, științifică pe care învățăm acum s'o facem. Aprecieri ca „grațioasă incantație” sau „poetul se lasă furat de... rafinamentul filtrat cu suavitate”, sunt departe de a lămuri un tânăr creator, dornic să cunoască realmente deficiențele și părțile pozitive din opera sa, sau a altor scriitori citați. Asemenea fel de a face critică amintește stilul impresionist, inacceptabil în publicațiile noastre care trebuie să fie tribune de îndrumare și stimulare ale unei creații sănătoase pe baza unei analize critice științifice.

Dovedind preocuparea de a ajuta efectiv prin criticile lor, celelalte două articole privind activitatea literară a Iașului (I. Damaschin: *Un an de proză ieșeană* și Tr. Țanca: *Cenacul literar A. Toma din Iași*) nu adâncesc nici ele îndeajuns problemele pe care le discută. În această privință este necesar ca fi-li-aka să urmărească mai cu atenție creșterea muncii de critică literară, cu atât mai mult cu cât articolele privind comediile lui Caragiale sau romanul lui Eusebiu Camilar ca și unele observații critice ale tov. Damaschin și Tr. Țanca dovedesc că există forțele necesare unei munci temeinice de îndrumare critică.

Cu aceste deficiențe publicația fi-lialei din Iași a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. reușește totuși să în-

scrie în activitatea noastră literară o prezență folositoare. Bogăția și varietatea materialului, ca și posibilitățile pe care în bună măsură acesta le afirmă, făgăduesc nouile succese ale unei filiale încă tinere, având de luptat cu destule dificultăți, pe drumul sănătos pe care se îndreaptă cu pași siguri.

L. Sărățescu

A. N. OSTROVSCHI: „TEATRU” *)

Culegerea de teatru, cuprinzând patru piese de A. N. Ostrovski (Furtuna, Pădurea, Nu-i totdeauna praznic, Lupii și oile), recent editată de Cartea Rusă, pune la dispoziția cititorilor, într-o traducere îngrijită, câteva dintre operele marelui clasic rus care, prin valoarea sa excepțională se așează în primele rânduri ale dramaturgiei universale. Din Ianuarie 1847, data publicării primei sale opere literare (comedia *Intre rubedenii*) și până când ajunge să fie consacrat drept cel dintâi mare animator al teatrului rus, viața și opera lui A. N. Ostrovski se împletesc puternic, desfășurându-se într-o perioadă dintre cele mai agitate ale istoriei europene. Caracterul epocii reiese din următoarele câteva cuvinte ale lui Marx și Engels, în prefața lor la ediția rusă din 1882 a *Manifestului Partidului Comunist*:

„În perioada revoluției din 1848—1849, nu numai monarhiile europene, ci și burgheziile europene au văzut în intervenția rusească singura salvare împotriva proletariatului. Țarul a fost proclamat capul reacțiunii europene. Astăzi el e prizonier al re-

voluției la Gâtina, Rusia fiind detașamentul de avangardă al mișcării revoluționare din Europa”.

Desvoltarea economică a Rusiei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în special lupta în jurul problemei țărănești, a obligat pe noul împărat, Alexandru II, să se angajeze pe drumul reformelor burgheze și, în primul rând, pe acela al desființării robiei.

În geniala sa lucrare *Desvoltarea capitalismului în Rusia*, V. I. Lenin arată că, după 1861, capitalismul se desvoltă aci păstrând un caracter de nemiloasă exploatare a țăranimii muncitoare.

Industria ia un avânt mult mai mare decât agricultura; apare și crește rapid proletariatul industrial. Marii negustori, funcționarii înaltă și marii moșieri vor găsi în acest domeniu un teren favorabil îmbogățirii rapide. Ei vor rivaliza cu capitaliștii străini, în special francezi, care invadează Rusia, în exploatarea nemiloasă a poporului.

Dobroliubov, marele critic democrat revoluționar rus, care izbește cu putere prin articolele sale, în moșierimea și în autocrația țaristă, stigmatizând indiferentismul („oblovovșcina”, după numele eroului lui Gonciarov). El subliniază cu căldură interesul celor mai bune opere literare ale epocii pentru viața poporului, nădejdea lor într-o societate nouă, a viitorului. El încadrează pe A. N. Ostrovski în epocă și îndreptățește opinia care îl situează pe Ostrovski pe linia literaturii lui Gogol: zăgrăvirea cu o energie deosebită, a descompunerii nobilimei moșierești din Rusia, cu toate aspectele ei abominabile. Alexandru Nicolaevici Ostrovski (1823—1886) înfățișează tabloul anilor de după 1850. Aspectele vieții

*) Trad. de Valeria și Profira Sadoveanu, Cartea Rusă, București 1950.

rusești din această perioadă își găsesc o expresie sugestivă în comedile și dramele sale. „Zugrăvind-ne, — cum spune Dobroliubov, — monstruoșitatea relațiilor sociale contemporane, cu toate consecințele lor, piesele lui devin prin aceasta un ecou al năzuințelor care se îndreaptă către o mai bună orânduire”.

A. N. Ostrovski analizează și prezintă conflictele ce frământă o societate întemeiată pe ban și pe avere. O societate ai cărei membri sunt „lupi și oi”, în care „lupii” aleargă cu înfrigurare în căutarea celei mai îndemânate formule pentru acapărarea de averi, pentru a lua casa și pământul vecinului, pentru anularea unui testament nefavorabil, pentru valorificarea unei cambii, pentru încheierea unui contract oneros, pentru o executare silită. Iată bazele conflictului social surprins și tradus de Ostrovski în dramele sale: existența unei lumi în care ipoteca, polițele și falimentul erau inseparabile de „fericirea” sau „nefericirea” oamenilor. O lume pe care poetul o detestă din fundul sufletului și pe care o demască fără cruțare.

Creația lui literară s’a călăuzit de cunoașterea realității sociale înconjurătoare, de lectura clasicii — Pușchin, Griboedov și Gogol — și de îndrumările lui Belinski și Dobroliubov. A. N. Ostrovski era un spectator fidel al Teatrului Mic. Cei opt ani de zile, cât a fost nevoit să funcționeze în diverse servicii juridice, i-au fost de mare folos, dându-i posibilitatea să urmărească pe viu procesul dezvoltării și descompunerii societății burghezo-feudale țariste. Ostrovski a văzut perindându-se prin fața lui oameni din cele mai variate categorii sociale: nobili, negustori, funcționari, mici-burghezi; el trebuia să cerceteze cu deamănuntul

tot felul de cazuri de pe tărâmul afacerilor și de pe cel al vieții de toate zilele. „Acestea — se arată în prefața culegerii de față — desvăluiau în toată urîjenia ei sărăcia morală a negustorilor mari și mici, a șperțarilor și a delapidatorilor de bani publici, oameni cu sufletul atins de putreziciune — precum și aspecte ale adevăratei suferințe umane, ale beznei adânci, ale înjosirii în care zăceau cufundați oamenii simpli din mica burghezie”.

Prezentând această lume, Ostrovski arăta de fapt spectatorului adevărata întâișare a Rusiei țariste dela jumătatea veacului trecut. Loviturile lui se îndreaptă în special împotriva aristocrației, pe ai cărei reprezentanți îi întâlnește așa cum sunt — ca oameni de nimic, meschini și imorali. Așa sunt Raisa Gurmâjscaia din Pădurea și Apolon Murzavețchi din Lupii și oile reprezentanți tipici ai unei societăți în descompunere, detracți meniji să stârnească desgustul și revolta oricărui om cinstit.

Ostrovski biciuște apoi cu egală violență și pe reprezentanții marelui burghezii: pe negustorii și fabricanții bogați, ca atunci când îl prezintă pe Ahov din Nu-i totdeauna praznic și pe „negustorii cu vază”, cămătari nemiloși, ignoranți și brutali, ca Savel Dicoi și Marfa Cabanova din Furtuna, pe bogătașii satelor, pe funcționarii judecătorești și uneltele lor.

Intreaga simpatie a autorului se îndreaptă, în schimb, spre oamenii nevoiași și cinstiți, care fie că încearcă să „spargă coaja” năravurilor societății, fie că sunt victime nevinovate ale acestora, reprezintă rezerva sănătoasă a marelui popor rus: muncitori, țărani, meseriași, mica burghezie încă necoruptă, suferind toți din pricina exploatării nemiloase

a moșierimii și burgheziei a căror stăpânire era constințită prin statul autocrat țarist.

În teatrul lui Ostrovschi, baza conflictului dramatic este banul. Personajul său pozitiv va intra în conflict cu idolatria vânzării-cumpărării. El este un revoltat sau o victimă — și de cele mai multe ori și una și cealaltă.

Zestreă, de pildă, stârnește cele mai puternice conflicte. În jurul ei sunt construite cel puțin o treime din piesele lui Ostrovschi. Astfel, atât Axiușa din Pădurea cât și Glafira din Lupii și oile sunt fără zestre; numai că ele se deosebesc după felul în care reacționează în fața acestei lipse. Până la urmă, Axiușa își va întemeia un cămin bazat pe dragoste reciprocă și muncă onestă, pe când cealaltă, căpătuindu-se prin mijloacele cu care a deprins-o o societate imorală, va umple galeria femeilor „de lume”, a paraziților și a exploataților.

În Furtuna (scrisă în 1859) autorul desvăluie raporturile dintre membrii unei familii rusești bogate și situează acțiunea în orașul Calinov, pe malul Volgăi. Familia Cabanov are patru membri: bătrâna Cabanova, văduva unui negustor bogat, ea însăși cămătăreasă și negustoriță, fiul ei Tihon Ivanovici, un om lipsit de voință, dependent de averea și bunul plac al bătrânei; soția acestuia, tână și nefericita Caterina, și Varvara, sora lui Tihon. Despotismul sălbatic pe care Cabanova îl exercită asupra celorlalți, în numele „bunelor apucături din bătrâni”, se extinde și asupra concetățenilor mai nevoiași. Relațiile familiale dintre Cabanovi sunt identice cu acelea din familia negustorului Dicoi, care își umilește cu cruzime nepotul, pe Boris Grigorievici, un tânăr instruit, dar sărac.

Dicoi are o atitudine de aroganță brutală față de oricine are de primit bani dela dânsul. După fiecare mârșăvie, fie că se îmbată, „ca să uite”, fie că dă acatiste la biserică. La fel de bisericoasă este și Cabanova. Atitudinea lui Ostrovschi față de bigotismul religios reiese, însă, și mai evident din ridicolul cu care aco-peră pe bătrâna „cucoană cu doi lachei”, o maniacă religioasă. Viața în oraș este descrisă precum urmează de meseriașul autodidact Culighin, — unul dintre personajii pozitive ale dramei (în conversația sa cu Boris): „Moravuri crude în orașul nostru, domnule; deprinderi sălbatece. La cei mici, numai întuneric și mizerie. Și nu vom putea niciodată să ne scuturăm de robia asta, domnule, deoarece prin muncă cinstită, mai mult decât o coajă de pâine nu se poate agonisi. Iar cine are bani, acela se străduiește să-l îngenunche pe cel sărac, ca din munca lui de haram să adune tot mai multă avere”.

În orașul Calinov, oamenii se văd odată pe săptămână, când ies dela biserică. Atunci, „oamenii cu vază” se adună cu cei de o seamă cu ei, iar „proslimea” se izolează la o parte. Când împrejurările îi amestecă, așa cum se întâmplă la un moment dat, cei „cu vază” se simt obligați să-și manifeste neplăcerea, scuipând și înjurând. Iar când țăranii vin să le vândă câte ceva, „chiar când le vând în pierdere, tot cu înjurături se aleg”. În schimb, negustorii sunt înjurați de nobilii ofițeri. Când părătesc o astfel de rușine, se răzbună, lovind și înjurând pe cei de acasă.

În acest orașel „furtuna” izbucnește atunci când Caterina, înfrângând „apucăturile din bătrâni”, se îndrăgostește de Boris, și vrea să fugă cu dânsul. Dar Boris este prea

slab; Caterina însăși își pierde până la urmă curajul și se omoară. În același timp, Vanja Cudriaș, un tânăr aflat în serviciul lui Dicoi, și Varvara, izbutesc să fugă din oraș, ca să înceapă o viață nouă în altă parte. Ei sunt ajutați de Glașa, fată în casă la Cabanova.

Aducând în prim plan sbuciumul și sfârșitul tragic al Caterinei, autorul a urmărit să stârnească ura și indignarea puternică împotriva tuturor celor ca Dicoi și tuturor Cabanovilor din Rusia, împotriva întinericului în care acești monștri ai capitalului înțeleg să țină poporul în numele tradițiilor pravoslavnice.

Replicile din „Furtuna” sunt străbătute de sentimentul de revoltă, pornit din adâncă dragoste de patrie și de popor a lui Ostrovski. Ele sunt adesea citate ca documente puternice de acuzare împotriva asupritorilor. Ostrovski crează personagiul tipic al „samavolnicului” (unul dintre cele mai izbutite din literatura rusă a sec. XIX-lea) pe care îl ținutește la stâlpul infamiei.

Figura Caterinei, pe care N. A. Dobroliubov o numește „o rază de lumină în împărăția întinericului”, centralizează toate firele tragice ale acțiunii. Ea încearcă, cu slabele-i puteri, dar condusă de o pasiune sinceră și tinerească, să spargă crusta groasă de prejudecăți și superstiții, alimentate de raporturile sociale, care o reduc și pe ea la starea de servilism în care se află toate femeile din îndepărtatul orașel de provincie, laolaltă cu femeile din toată Rusia țaristă. Furtuna de revoltă profundă, care o susține întru realizarea așteptărilor nu o poate conduce mai departe. Ea nu se sprijină pe niciun element exterior la nivelul ei. Deaceia, „furtuna” acea-

sia nu izbutește, în cele din urmă, decât să o asvârle în apele reci ale Volgăi. Caterina rămâne ca simbol și devine un îndemn la distrugerea vechilor raporturi sociale, nedrepte. Dorința unanimă a celor mai buni fii ai poporului rus, creștină lor nezdruclă într-o schimbare violentă, într-o „furtună” înnoitoare, luminează numeroase opere literare și articole de presă din aceea perioadă în care țărănimea fusese înșelată și înfrântă, iar proletariatul nu era îndejuns de puternic. Pentru multă vreme încă, a această dorință clocotitoare va caracteriza publicistica revoluționară, care preamărește fericirea bătăliei pentru libertate, care chiamă furtuna, prevestitoare a victoriei apropiate asupra lumii celei vechi. Insuflețit de acest patos, Ostrovski își merită numele de „părinte al teatrului rus” pe care i-l atribue istoria literară sovietică.

În jurul anului 1870, Teatrul Mic din Moscova, care păstrase cele mai bune tradiții ale interpretării scenice realiste a lui Scepchin, era primul teatru din Rusia. În această epocă, Teatrul Mic a reprezentat cele mai multe dintre operele lui Ostrovski, având în fruntea distribuției actori de cea mai mare valoare, ca M. Ermolova, creatoarea rolului Caterinei din Furtuna, și Prov Sadovskii, prietenul și colaboratorul apropiat al dramaturgului. Interpretarea lor, pătrunsă de căldura sincerității și profund mobilizatoare, îi situază în rândul premergătorilor teatrului realist contemporan.

Situația actorilor, ca și a autorilor dramatici nu era deloc de învidiat, în ciuda succeselor obținute la rampă, dacă nu erau luați sub oblăduirea directă a curții. Ostrovski însuși a suferit de hărțuială sărăciei până aproape de sfârșitul

vieții. Hotărându-se să introducă între eroii comediei *Pădurea* (1871), un actor, el îl prezintă ca un personaj pozitiv. Actorul ambulant Ghenadie Nesciastlivțev, deși sărac, lipit și uneori caraghios din pricina aereilor sale de geniu neînțeles, este un om cinstit și hotărît, care se opune manevrelor josnice ale „nobilei” moșierite Gurmâjscaia, izbutind să contribuie la fericirea necăjitei Axiușa.

A. N. Ostrovski întărește cu măiestrie atmosfera de fătărnice, de viciu și de înșelătorie care dăinuiește în lumea moșierimii ruse. El descoperă și elementul nou, al chiaburului care ajunge repede ciocoi, speculând nevoia de bani a moșierului și dreptul la speculă asigurat de nouile legiuri ale statului.

Ostrovski folosește prilejul spre a pronunța depe scenă un puternic act de acuzare împotriva tuturor exploataților, lăsând să se înțeleagă deslușit că teatrul său slujește apărării culturii și libertății poporului. Atunci când la criticile lui Nesciastlivțev moșierul îi răspunde disprețuitor („Comedianți!...”), acesta dă următoarea replică usturătoare:

Nesciastlivțev: Comedianți? Nu, noi suntem artiști, artiști nobili, iar comedianți sunteți voi. Noi, dacă iubim, iubim cu adevărat; dacă nu iubim, ne certăm sau ne batem; dacă ajutăm, ajutăm până la ultimul ban câștigat cu trudă. Iar voi? Toată viața vorbiți de fericirea obștească, de umanitate. Și ce-ați făcut? Pe cine ați hrănit? Pe cine ați mângâiat? Vă îngrijiți numai de voi, vă căutați numai plăcerea voastră. Comedianți, bufoni, sunteți voi, nu noi.. „O, oameni, oameni! Pui de crocodil! Lacrimile voastre — apă. Inimile voastre — oșel rece. Sărutările — pumnale în piept. Lei și leopardii își hrănesc pulii, ulii rapaci se

îngrijesc de pușori, iară ea, ea... Asta-i iubire pentru iubire? O, dacă ași putea fi hienă. O, dacă ași putea să asmut asupra acestei generații infernale toate fiarele sălbatice ale pădurilor!”...

Milonov: Dar dă-mi voie, pentru cuvintele astea poți fi tras la răspundere.

Bulanov: Direct la polițai. Suntem cu toți martori...

Nesciastlivțev: (către Milonov) Pe mine? Vă înșelați! (Scoate piesa lui Schiller „Hoții”). Cenzurat. Privește. Aprobă pentru reprezentare. Eu simt și vorbesc ca Schiller, iar tu ca un târcovnic. Ei, destul. La drum. Adio”.

Ironia și amărăciunea autorului se ascunde destul de transparent sub humorul cald care însuflețește comedia. Nu numai odată, hărțuit de autorități și exasperat de lipsuri materiale, Ostrovski a decis să renunțe la teatru, spre a se întoarce după aceea la arta aceasta atât de potrivită să-i servească drept armă în lupta împotriva lumii vechi, la arta care-l va consacra, încă în viață fiind, „creator al teatrului rus”.

Exploatarea monstruoasă a muncitorilor și țăranilor ruși le va permite fabricanților și capitaliștilor să realizeze beneficii fabuloase. Ecoul acestor afaceri în stil mare răsună și în piesele lui Ostrovski, — iar dintre cele cuprinse în culegere în Nu-i totdeauna praznic și Lupii și oile.

Minunata comedie „Lupii și oile”, scrisă în 1873, prezintă două lumi de speculanți și paraziți puse la întrecere. Pe de o parte nobilii, care jecmănesc după vechiul tipic, cu aroganță feudală și fătărnice bisericască, iar pe de altă funcționarii mei și ciocoimea îmburghezită care folosește pe larg chichițele raporturilor bănești și judecătorești la modă

într-o Rusie care pășit pragul capitalismului.

Acțiunea se petrece tot în provincie. Meropa Murzavețcaia este și ea o „stântă”, o filantroapă de ochii lumii, care nu se dă în lături dela cele mai murdare potlogării ca să pună mâna pe averea Evlampiei Cupavina, o văduvă tânără și bogată, cam ușuratică. În sprijinul acestei pungășii bătrâna își asigură complicitatea unei adevărate bande de onorabili escroci, care pun la cale jaful sub forma unei căsătorii forțate cu nepotul Murzavețcaiei, un tânăr ofițer țarist, bețiv și hoț. Dar tocmai când „oia” urmează să fie tunsă de bogata ei lână, își face apariția în arenă un nou „lup” mai puternic, Vasili Ivanovici Bercutov, un moșier afacerist din vecinătate. Acesta are experiența combinațiilor financiare pe picior mare și izbuteste să înfrângă cu ușurință manevrele înapoiate ale celorlalți. Mai mult încă, prinzându-și rivalii în propria lor capcană, îi șantajează, pentru ca până la urmă să obțină însăși complicitatea lor întru devorarea oiței.

Urmărind dezvoltarea conflictului principal, Ostrovski nu neglijează o serie de fapte și caractere secundare cu care completează tabloul societății sale. El lasă să se înțeleagă că adevărații înșelați și exploatați nu sunt episodicele „oițe” de felul Cupavinei, ci meșteșugarii, țărani și femeile lor, pe care atât „lupii” cât și „oile” din piesă îi jupoaie fără milă. Autorul se face ecoul revendicărilor acestor categorii sociale exploatate, din chiar primele scene ale piesei.

Comedia este condusă cu o deosebită pătrundere a realității sociale, cu o știință desăvârșită a oglinzirii situațiilor prin dialoguri pline de tensiune.

O satiră la fel de mușcătoare, scrisă cu vioiciune, este „Nu-i totdeauna praznic”, o comedie în care Ostrovski ridiculizează pretențiile bogătaşilor de a avea lumea întregă la picioarele lor. Fabricantul și negustorul Alhov rivalizează cu amplotiatul și nepotul său, tânărul Ipolit, la mâna Agniei, o fată frumoasă și săracă. Până la urmă, în ciuda promisiunilor și a amenințărilor bogatului și bătrânului Alhov, Agnia se mărită cu Ipolit. Replica finală a desamăgitului Alhov nu se referă însă numai la nenorocul lui în dragoste. Ea exprimă limpede situația din ce în ce mai puțin dominantă în care se află clasa exploatatoare, pe măsură ce se trezește conștiința maselor muncitoare și se apropie „fustuna”:

„Ah, nu mai e de trăit! Nu mai e de trăit! Nu se mai știe de frica rudelor, bogății au ajuns să fie batjocoriți.. Unde-s obiceiurile vechi, pe care te puteai bizui?... Ori umblă vre-un diavol printre oameni și-i scoate din minți? Dece nu-mi stați acum la picioare după rânduiala veche? Dece să stau eu în fața voastră, batjocorit fără nici o vină? Dece?”...

Încă de acum o sută de ani, teatrul rus ocupa un loc de frunte în lume. Revizorul lui Gogol și Prea multă minte strică de Griboedov erau scrise la acea dată, în vreme ce Ostrovski vine să ridice cortina de pe împărăția țaristă a obscurantismului, desvăluind adevăruri usturătoare nu numai pentru clasa dominantă din Rusia, dar, în măsură egală pentru întregul occident în care relațiile burgheze luaseră locul celor feudale, înlocuind o exploatare prin altă. „Bunul plac pe de o parte, — scrie Dobroliubov — și o slabă conștiință a drepturilor proprii de pe altă parte, iată cau-

zele din care derivă toată monștruoșitatea relațiilor sociale analizate în cele mai multe dintre comediele lui Ostrovschi. Revendicarea egalității de drepturi, a respectului față de om, iată ce se desprinde, pentru orice cititor atent, din adâncurile acestei monstruoșități”.

A. N. Ostrovschi se încadrează în acea strălucită pleiadă de scriitori, care aduc, în veacul al XIX-lea, la cunoștința lumii întregi valoarea inegalabilă a literaturii ruse moderne, geniul creator al poporului rus și limba lui de o excepțională bogăție și expresivitate poetică. Această minunată pleiadă de scriitori are în frunte personalități ca: Turghe-nev, Gonciarov, Salticov-Scedrin, Uspenschi și Lev Tolstoi. Teatrul lui Ostrovschi este considerat, pe drept cuvânt, cîntecul și mîndria literaturii ruse.

Este de la sine înțeles că fașificatorii burghezi ai istoriei dramei trec cu ușurință peste aceste realizări de valoare mondială, spre a considera drept întemeietor al dramei moderne pe Ibsen. Cu toate acestea, Ibsen apare abia douăzeci de ani mai târziu, în 1870, aducând în scenă conflicte pe care Ostrovschi le prezentase cu măiestrie de pe o poziție incomparabil mai avansată. Pe drept cuvânt deci, tot peste hotare, alte voci glăsuiau: de ce oare Ibsen și nu Ostrovschi?

Critica progresistă din Apus a subliniat la rândul ei acest caracter de originalitate — iar în ce privește lumea capitalistă, de actualitate — a teatrului lui Ostrovschi. Acum cinci ani apărea la Londra o culegere de piese ale dramaturgului, în traducere engleză, „Ostrovschi privea viața cu încredere — scrie traducătorul în prefață: influența morală a pieselor lui Ostrovschi este cu mult mai adâncă decât aceea a pieselor con-

venționale. Ostrovschi este un scriitor de importanță mondială. Nici Maneta (din Ghinionul unui înțelept!) nu aparține numai epocii sale: chiar astăzi o putem tot atât de bine găsi la Londra ca și în orice alt punct al globului.. Un mare geniu al teatrului rus, un mare clasic”.

De sigur, conflictul dramatic al lui A. N. Ostrovschi nu ar putea fi pus la baza dramei contemporane din țările în care capitalismul a fost înfrânt. Ele au rezolvat și rezolvă într'un chip nou, superior, problema relațiilor dintre individ și societate, prin desființarea exploatarei omului de către om. Cu toate acestea, în epoca construirii socialismului și comunismului, Ostrovschi este unul dintre cei mai iubiți clasici, prin ceea ce constituie caracterul de seamă al operei sale: expresia veridică a realității, îmbinată cu o arzătoare încredere în viitorul fericit al marelui popor rus și al tuturor popoarelor. Astăzi — după exemplul acestuia—popoarele desfășoară lupta împotriva exploatarei capitaliste, împotriva imperialismului. Creația marelui realist rus îmbogățește patrimoniul lor cultural, face parte din patrimoniul umanității progresiste iubitoare de pace și libertate.

M. Bucur

A. GONCIAR: „STEGARII”, „PRAGA DE AUR” *)

Cu „Praga de Aur”, apărută de curând, se încheie trilogia lui Arca-die Gonciar, „Stegarii”.

Această „augustă epopee a Războiului Național”, cum o numește

*) A. Gonciar: „Stegarii” (1949). „Praga de aur” (1950). — Ed. Tineretului.

criticul sovietic Ermilov, ne zugrăvește eroicele fapte de armă ale unui regiment de Gardă, din câmpa când, eliberând teritoriul Patriei de hordale cotropitoare hitleriste, Armatele sovietice încep să le urmărească mai departe, spre Berlin, până la victoria finală.

Diviziile germane, demoralizate dar numeroase, se apără cu înverșunare, părăsind poziție după poziție, retrăgându-se mereu mai adânc, spre viziuna lor, spre Berlin. Din formidabila mașină de război, pe care Hitler o plimbase prin Europa și cu care se lăudase că va repurta împotriva Uniunii Sovietice o „victorie fulgerătoare”, a rămas o armată sistematic învinsă, — care se bate cu îndârjirea desnădejdiei, dar care se nevoită să se retragă mereu în fața marșului impetuos al Armatei Roșii.

În prima ei parte, trilogia lui Gonciar cuprinde faza în care armatele sovietice, trecând dincolo de frontiera Patriei lor, pătrund în România și o eliberează de sub jugul fascist. Aceasta este partea intitulată „Carpații”. După ce, prin lupte eroice, armatele sovietice străbat munții Transilvaniei, autorul descrie, în partea a doua a trilogiei, „Dunărea Albastră”, eliberarea Ungariei (primele două părți au fost publicate, în traducerea românească, împreună, sub titlul comun de „Stegării”) — în ultima parte, „Praga de Aur”, fiind oglindită campania care a dus la eliberarea Cehoslovaciei. În întregul ei, trilogia lui Gonciar constituie un fragment al temei „marei furtuni”, cum au fost numite strălucirile contra-ofensive ale Armatei Roșii. Romanul lui Gonciar arată, prin întreg conținutul său, în ce fel a fost posibilă înfrângerea celei mai puternice mașini de agresiune pe care a cunoscut-o istoria.

Obținând până atunci victorii ușoare și neîntâlnind încă un adversar hotărât să lupte într-adevăr, hitleriștii au estimat greșit valoarea combativă a Armatei Roșii, au subestimat hotărârea și tăria de neînfrânt a puterii sovietice. Tovarășul Stalin a demască, în cuvântarea dela 3 Iulie 1941, planurile monstruoase ale imperialismului german, care urmărea restabilirea regimului de exploatare, transformarea în robi a oamenilor sovietici, germanizarea lor. Popoarele sovietice, chemate de Stalin la luptă, s’au ridicat ca un singur om, gata în orice clipă pentru apărarea Patriei, pentru cauza dreaptă a apărării libertății și integrității ei. Unul din personagiile lui Gonciar, Homa Haeșchi, luând un ironic ton de „amicizie”, dojenește pe dușman cu aceste cuvinte: „— Hei, Frițe, Frițe, nu ți-am spus eu în 41 că o jumătate de lume ai s’o străbați cu minciunile tale, dar că de întors n’ai să te mai întorci?”. Soldatul sovietic își apără o patrie pe care o simțea, cu putere, a lui, deaceia s’a luptat el cu eroism, deaceia era el sigur că va învinge.

Gonciar ne prezintă pe eroii săi în neconținute lupte, bătăndu-se cu un nedesmințit eroism. Ei luptă pentru că și iubesc cu înfocare Patria. Un cald și inspirat imn închinat dragostei de patrie, așa ne apare cartea tânărului scriitor ucrainian. Soldații lui Gonciar îndură cele mai aspre greutăți, trec uriașe piedici în calea lor, deoarece ei sunt însuflețiți de sentimentul înălțător al dragostei. „— După părerea mea” — spune un sergent din „Stegării”, — „în primul rând dragostea face ca armatele noastre să înainteze. Grea și amară dragoste, luminată și stropită de sângele nostru... Dragoste față de toți asupriții, față de toți oamenii muncii de pe pământ. Asta-i

puterea noastră. Deaceia suntem noi mai puternici decât oricare altă armată". Gonciar ne arată că astfel a fost posibilă înfrângerea armatelor germano-fasciste, întoarcerea faimosului blitz-krieg într-o usturătoare și definitivă înfrângere a celor ce l-au deslănțuit.

Înarmat cu puternica armă a realismului socialist, autorul urmărește desfășurarea războiului în viața de fiecare zi a personajilor, în scene emoționante desprinse din marele torent al contra-ofensivelor Armatei Roșii, surprinde trăsăturile esențiale ale cetățenilor sovietici, încordați în lupta împotriva vrăjmașului.

Momentele teribile, care — în 1941 — au întrerupt dezvoltarea pașnică spre comunism, sunt demult depășite — înflăcăratul patriotism sovietic și-a dat roadele, încrederea în justețea cauzei s'a arătat îndreptățită, ura neclintită împotriva invadatorilor își dovedește valoarea ei nimicitoare. Gonciar ne prezintă eroii săi — soldații și ofițerii unei companii de aruncătoare de mine, — învățând la aspra școală a războiului. Lupta este un neconținut prilej de verificare a oamenilor, a ideilor care îi însuflețesc.

Iată-l pe Homar Haețchi, podoliarul plin de humor, în clipa când — în munții Transilvaniei — trebuie să escaladeze o stâncă înaltă, abruptă, lucioasă, pe care toți ostașii trebuie să se cațere cu ajutorul unei funii. La început, operația aceasta i se pare mult prea primejdioasă, aproape imposibilă. Când însă ajunge în vârful stâncii, un imens sentiment de forță și bucurie îl cuprinde. El își amintește cuvintele comandantului poltic al regimentului, maiorul Voronțov, care adăesându-se soldaților în clipa în care companiile se pregătesc să urce stânca, le citează istoricele cuvinte ale lui Suvorov: „Pe acolo pe unde trece căprioara, trece

și soldatul nostru. Pe acolo 'pe unde nu mai trece nici măcar căprioara, pe acolo, totuși, soldatul nostru izbutește să treacă".

Acțiunea e simplă, de o grandoare implacabilă. Accentul cade pe analiza mentalității eroilor, pe resortul moral care le susține comportarea. Ei sunt ostași ai Marelui Uniuni Sovietice, conștienți că aduc eliberarea de sub jugul imperialismului german popoarelor pe al căror teritoriu național urmăresc pe dușman. Eliberarea țării noastre este descrisă de autor cu căldură. Eroii lui sunt pretutindeni primiți cu flori și scena în care cei doi ofițeri sunt întâmpinați de muncitorii unei mine în sunetele „Internaționalei" este emoționantă. Ostașul stalinist este primit de muncitorii înaintați ca reprezentant al unei lumi noi. Aceștia știu că ostașul sovietic este reprezentantul demnității și al libertății. În clipa când pictorul ungar Ferencz, care vine în întâmpinarea trupelor sovietice, începe să vorbească de Ungaria, ostașii sovietici îl ascultă cu respect, îi dau toată atenția: ei știu să respecte dragostea de patrie a oricui, deoarece și ei își iubesc patria lor și i se jertfesc cu drag. Astfel, Gonciar a reușit să înfățișeze, prin situații și personaje tipice, formele în care se manifestă internaționalismul proletar la ostașii sovietici, în viața lor de front.

Oameni simplii, acești eroi al căror renume a depășit hotarele țării lor, nu văd nimic deosebit în actele lor de vitejie, — li se par firești. Principiile acestui eroism, ei le-au căpătat în viața socialistă pe care o trăiesc, deaceia le-au devenit proprii, indestructibile. Când locotenentul Cernâș, care a riscat să-și găsească moartea (aruncându-se în fața unui tanc german și distrugându-l cu grenade), este întrebat dacă s'a gândit la

actul său, la valoarea lui tactică și psihologică, Cernâș explică actul său de eroism pr'n aceea „putere admirabilă care-i conducea mâna și pașii săi” și care este, de fapt, conștiința sa socialistă. Deaceea, comandantul batalionului, Ciumacenco, îi și răspunde că el înțelege foarte bine acest lucru. Înainte de război, Ciumacenco fusese electrician și lucrase la o centrală electrică de înalt voltaj. Cu prețul vieții sale, el a reparat o ruptură produsă pe linie, lucrând fără să întrerupă un curent de 35.000 volți. Eroismul în muncă a educat pe cetățeanul sovietic; în momentul când, pe front, luptă, apărându-și Patria, el nu face decât să prelungească un sentiment pe care societatea socialistă l-a dezvoltat în fiecare din cetățenii săi.

Tipurile de eroi pozitivi abundă. Cu locotenentul Brianski, Gonciar a reușit să personifice tipul ofițerului sovietic. Autorul ni-l zugrăvește grav, aplicat, mișcat de sentimente profunde, nobile, inebriabile. El își recunoaște forța abia atunci când o încearcă în fața inamicului. Brianski iubește, ca orice om sovietic, pacea, munca. În momentul când Patria îl cheamă, el își strânge cărțile de matematică și pleacă pe front. Dar aici, acest matematician nu uită să-și aplice cunoștințele pentru a îmbunătăți metodele de luptă. El își notează cu grijă observațiile pe care le face neîncetat asupra tirului aruncătoarelor de mine de sub comanda sa. Carnetul său de observație va fi moștenit de Cernâș, atunci când Brianski va muri ca un erou, la „cota 805” din munții Transilvaniei. Astfel, experiența dobândită pe câmpul de luptă este trecută neîncetat din mână în mână. Totodată, Gonciar a accentuat aici (ca și în numeroase alte scene) apariția noului, efortul inovator al lup-

tătorului sovietic. Brianski vede clar, el are mintea pătrunzătoare, a ofițerului stalinist, înarmat cu știința marxism-leninismului. „Aproape uitând ce înseamnă odihna și somnul, aidoma unui entuziast experimentator, el calcula noi formule suplimentare pentru tirul de sus și altele pentru tirul de jos”. În clipa în care îl anunță pe Cernâș că, în cazul că i se va întâmpla ceva, acesta va trebui să ia în păstrare carnetul, Brianski adaugă: „Ar fi păcat, ca experiența noastră, dobândită cu un astfel de preț, să se irosească. Cine știe?... Este posibil ca ea să mai poată folosi cândva, aceluia care poartă cravata de pionier. Știi bine cât de mulți dușmani are patria noastră”. Dragostea de Patrie însușește fiecare cuvânt, fiecare faptă a lui Brianski și atunci când, luptând ca un viteaz, el va cădea răpus la „cota 805”, el va porni la luptă îndemnându-și ostașii cu cuvintele: „Pentru Patrie! Pentru Stalin!”. Neobosit în a găsi mereu alte metode mai eficace de luptă, Brianski este cel care, în fața nouilor condiții de luptă pe care trupele sovietice le întâmpină în munți, reușește să inventeze un nou tip de șei pentru cai. Animalele nu mai puteau duce șeile obișnuite, prea grele; în curând, întregul regiment va utiliza „șeile tip Brianski”, valorificând ideile novatoare ale locotenentului.

Autorul a dovedit așadar, o forță deosebită în prezentarea tipurilor reprezentative.

În linii largi și sigure, se desprinde figura impresionantă a maiorului Voronțov, locțiitorul politic al comandantului de regiment. Voronțov prezintă tipul comunistului, al conducătorului bolșevic ce inspiră încredere ostașilor. El este un adevărat conducător al masei. Voronțov știe să deslănțuie ekanul spre victorie, să îndemne la depășirea oricărui ob-

stacol. El întârșește marile idei luri ale lui Lenin și Stalin. În figura lui Voronțov, Gonciar a știut să prezinte, în pagini de o deosebită valoare artistică, prezența Partidului, elanul mobilizator al bolșevicului neobosit. Voronțov este în permanență preocupat de oamenii săi, le cunoaște toate necazurile și, la rugămintea ostașilor, scrie nenumărate scrisori în Patrie. Când Homa Haețchi i se plânge maiorului că președintele colhozului refuză să-i dea soției sale paiele necesare pentru învelirea acoperișului, Voronțov nu pregetă să scrie președintelui, cerându-i să asculte cererea femeii. Puțin timp după aceea, aceasta îi scrie lui Haețchi că președintele s'a executat și îl roagă să aducă mulțumiri maiorului Voronțov. Din această grijă pentru ostașii săi, din căldura cu care se apleacă asupra durerilor fiecăruia, ca și din înalta valoare morală a acțiunilor sale, se desprinde imaginea luminoasă a comunistului, — pretutindeni și oricând gata să îmbărbăteze soldații, mereu neobosit, în fruntea tuturor. Maiorul Voronțov este puternic zugrăvit, cu umerii săi puțin încovoiați, cu ochii săi cenușii, cu vocea ușor răgușită, — „ceva foarte civil, greu de sesizat, emana din acest om”.

Soldații și ofițerii trăiesc cu vigoare, aduc un suflu puternic de viață și sunt însuflețiți de devotament, de mândria de a apăra cauza Patriei Socialiste — cauza dreaptă a comunismului.

Figura micalită a podolianului Homa Haețchi aduce o notă de căldă umanitate în paginile cărții lui Gonciar. Haețchi are o vervă simplă, curcitoră, un umor inepuizabil, care face deliciul tovarășilor săi de luptă. Autorul ni-l întârșește crescând treptat — dela colhoznicul care se teme de moarte, la soldatul sovietic conștient de misiunea lui istorică

(soldat al unei armate eliberatoare) — pe măsură ce se oșelește în nenumărate bătălii la care ia parte. Autoul ne desvăluie frumusețea sufletului acestui om simplu, inteligența sa vie. Colhoznicul Homa are o minte ascuțită, iar judecata sa politică este sigură. Scena în care Homa Haețchi pătrunde în parlamentul ungar, constituie unul din episoadele cele mai realizate ale romanului. Adresându-se pictorului Ferencz, care strânge de pe jos foile risipite ale vechilor legi ungare: — „Șterge-le” — spune el, — „dar șterge-le bine, Ferencz. De bună seamă că s'au cuibărit acolo și molii. Poți lăsa legile bune, dar pe cele rele svârle-le în foc! Iar în locul lor pune altele noi, dintre acelea care să facă să nu mai fie război”.

Gonciar a văzut în Homa Haețchi pe unul din milioanele de soldați, un simbol al vitejiei și puterii poporului sovietic. Pe măsură ce acțiunea romanului se desfășoară, Homa înțelege din ce în ce mai bine că el însuși deține o părticică d'n mărețul rol istoric al Patriei sale și că acest rol el îl datorește Puterii Sovietice și Partidului. A. Gonciar a reușit să dea o imagine convingătoare a rolului pe care-l are Partidul în organizarea victoriei.

La fel a izbutit autorul în crearea figurii locotenentului Cernâș. Gânditor, pătruns de marea sarcină ce i se încredințează, acesta reprezintă noua generație stalinistă. Cămosomolist, Cernâș este un luptător conștient, creator, care găsește noi metode de luptă. El face mereu experiențe și reușește să obțină, printr'o observație îndelungată a tirului aruncătoarelor de mine, un foc mai rapid și mai eficient.

O întreagă serie de alte personaje vin să întărească puternica impresie de măreție simplă, umană, pe

care o degajă trilogia lui Gonciar. Figura telefonistului Macovei, imaginea luminoasă a Șurii Iasnogorscaia, a fraților Denis și Roman Blajenco, a cercetașului Cazacov sau a adjutantului Vasia Baghirov, toate acestea rămân chipuri neșterse, însuflețite de un patriotism nemărginit.

În „Praga de Aur”, a treia parte a trilogiei, regăsim aceleași personaje care ne-au devenit familiare din primele două părți ale „Stegarilor”. Armatele sovietice își continuă marșul victorios pe pământul Cehoslovaciei. Pretutindeni, locuitorii cehi așteaptă pe soldații sovietici ca pe salvatorii lor. Armatele sovietice se îndreaptă spre Praga, unde locuitorii s’au răsculat și luptă, ridicând baricade pe străzi, împotriva nemților.

E primăvara anului 1945. Pe măsură ce trupele sovietice înaintază, primăvara izbucnește parcă cu mai multă putere: „Înaintând, ostașii sovietici aveau impresia că însăși noțiunea timpului depinde de dâșii, de ritmul ofensivei lor, și cu cât se svârleau înainte mai vertiginos, forjând în lupte râurile reci și umflate sau sufocându-se în marșurile fierbinți, cu atât li se părea că se apropie mai repede primăvara”.

Intinericul este stășiat. În viața națiunilor îngenunchiate de fascismul germani, o nouă epocă se deschide. E primăvara omenirii, a popoarelor smulse din ghiarele fascismului. Ele își vor lua acum soarta în propriile lor mâini și vor începe să-și clădească o nouă viață, bazată pe eliberarea de exploatarea omului de către om, pe muncă pașnică, pe colaborare frățească cu celelalte națiuni. Acest lucru este posibil numai datorită armatelor sovietice eliberatoare, care aduc omenirii, odată cu înaintarea lor triumfală, primăvara.

Prin Praga despresurată de

hoardele hitleriste definitiv înfrânte, regimentul de Gardă, cu stindardele fâltând în vânt, trece mai departe, părăsind orașul în nestârșitele ovații ale locuitorilor Capitalei, îndreptându-se spre Berlin.

„Un regiment ca oricare altul, semănând în totul cu alte regimente, care au trecut pe acolo, în acea zi.

Strânsă, coloana monolită, cu steagul desfășurat, cu fața spre soare...

Așa va trece el prin toată Praga, scrijelind pe zidurile capitalei cehoslovace celebrele sale indicatoare. Astfel, va ieși din oraș îndreptându-se spre pulberea aurie a îndepărtatelor drumuri necunoscute.

Trecut prin toate încercările.

Gata de-a înfrunta orice”.

Tașcu Gheorghiu

S. MSTISLAVSCHI : „PASĂREA PRIMĂVERII” *)

Ațiunea acestui roman înfățișează cîștigul unul din cele mai însemnate momente ale glorioaselor lupte duse de muncitorimea rusă împotriva țarismului: epoca dintre 1895—1905.

Autorul a avut în fața sa o temă deosebit de grea, dacă ne gândim la materialul vast ce trebuia sintetizat. „Pasărea Primăverii” e un roman biografic de factură nouă, romanul unei vieți care se desfășoară în mijlocul luptei clasei muncitoare din Rusia țaristă, — izbutind să ne redea aspecte esențiale ale acestei lupte.

Literatura burgheză oferă numeroase exemple de biografii, vieți romănțate și romane istorice, în care adevărul istoric este sistematic deformat, faptele esențiale ascunse sub maldărul de aspecte secundare.

*) Ed. de Stat, Buc. 1950.

Din aceste lucrări se desprinde net dezorientarea și, de fapt, fuga de adevăr a autorului, neputința lui de a mișca eroii în cadrul istoric al epocii, dar și, de cele mai multe ori, intenția precisă de a diforma realitatea.

Departat de a fi o asemenea carte, „Pasărea Primăverii”, operă a unui scriitor care a trăit faptele descrise, este o frescă vie, dinamică, în care accentul cade pe adevărul istoric, pe ceea ce este esențial în viață, în epoca dată — o carte în care oamenii trăiesc intens, luptă și întrezăresc limpede zorii biruinței. Acest lucru se datorește, desigur, participării active a autorului la evenimentele pe care le zugrăvește, spiritului care îl însuflețește.

Născut în anul 1879, S. Mstislavski a intrat încă din tinerețe, în rândurile studenției revoluționare, activând apoi întreaga sa viață pentru cauza clasei muncitoare, desfășurând totodată o activitate literară susținută (două din romanele sale: „Acoperișul lumii” și „În sânge”, au apărut în 1905). Totuși, opera sa nu a fost prefăcută la adevărata ei valoare decât după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Principala sa carte rămâne „Pasărea Primăverii” apărută în 1946, — câțiva ani după moartea sa.

Prin faptul că, în acest roman, Mstislavski a pus în centrul acțiunii un personaj istoric, figura luminoasă a unui neînfocat revoluționar și activist de frunte al cauzei revoluției proletare, N. Baumann, opera sa are un caracter biografic; totodată, în jurul acestui erou este prezentată viața unei întregi epoci, cu luptele, frământările și victoriile activiștilor de partid, premergătorii oamenilor sovietici de astăzi. Lupta neobosită și nestăvilită, dusă de bolșevici sub îndrumarea lui Lenin,

pentru organizarea clasei muncitoare din Rusia țaristă într-o forță unitară, capabilă să doboare silnicia și exploatarea, este zugrăvită în linii puternic-realiste, în culori vii. Pe acest fond de luptă se profilează figura blândă, cu ochii veșnic surzători, a lui N. Baumann, cunoscut în ilegalitate sub numele de „Graci” — graurul —, pasărea care vestește sosirea primăverii.

Acțiunea romanului începe în 1902, când Baumann, urmând indemnul lui Lenin, cu care se afla în Elveția, părăsește traiul oarecum tihnit pe care-l ducea în această țară și după ce trece, cu ajutorul muncitorilor letoni locali, granița strict supravegheată a Rusiei, revine în patrie, pentru a relua viața plină de primejdii a luptătorului „iscrist” în ilegalitate.

Intensificarea luptei pentru crearea partidului unic muncitoresc social-democrat din Rusia, pentru zdrobirea „economistilor” — principalii adversari ai făuririi unei asemenea Partid — îl determină pe Lenin să elaboreze și să realizeze planul primului ziar al marxiștilor revoluționari pentru întreaga Rusie, „Iskra”.

„Iskra” avea rolul să pregătească încheierea ideologică și organizatorică a unui partid revoluționar condus de o teorie înaintată. Lenin „a elaborat în mod genial bazele ideologice ale partidului marxist. Principiile teoretice dezvoltate în „Ce-i de făcut”, constituirea mai târziu temeliei ideologice Partidului Bolșevic”. (Istoria Partidului Comunist (Bolșevic) al Uniunii Sovietice — Ed. III. P.M.R., pag. 46).

Iscristii, partizani devotați lui Lenin și cauzei poporului, au devenit activiști nu numai pentru răspândirea ziarului, a ideilor ziarului, ci și pentru încheierea cadrelor

partidului, ducând o muncă conspirativă, în cele mai grele condițiuni, muncă conspirativă pe care autorul o evocă în toată amploarea și adâncimea ei.

Il întâlnim pe Baumann în centrul industrial Proșin, unde își începe activitatea, organizând și conducând la reușită — cu ajutorul unor muncitori hotărâți și a învățătoarei Irina — prima grevă de protest împotriva unor noi micșorări a salariilor de mizerie.

Purtând peste tot torța marxism-leninismului, Graci se străduiește să ridice neconținut nivelul ideologic și conștiința muncitorilor, ținându-i în întuneric de către exploatare. În felul acesta, el crește pretutindeni oameni cu adevărat devotați partidului, activiști neșovăelnici, care personal îl iubesc și-i urmează îndrumările cu entuziasm și cuiaj. Dar la Proșin se izbește pentru prima oară de rezistență, pentru moment camuflată, a menșevicilor „economisti”, precum și de o „coadă de topor” a patronilor, maistrul Mihailciuc. După prima grevă începe permanenta goană dintre Graci și tovarășii săi și Ohrana sesizată de răspândirea manifestelor îndemnând la grevă.

Dejucarea în repetate rânduri a poliției țariste, putredă și coruptă, trezește în cititor disprețul și ura față de reprezentanții ei și admirația pentru iscusința, îndrăzneala și abnegația bolșevicilor, răspânditorii „Iscrei”, ziarul care propaga învățătura lui Lenin.

E sesizată măreția de caracter a unor figuri de bolșevici, ca învățătoarea Irina, muncitorul Cozuba, Senguia și atâția alții, în raport cu mârșăvia, lașitatea, lăcomia, corupția și incapacitatea reprezentanților regimului țarist.

Meritul lui Mstislavski mai e și

acela de a sublinia rolul determinant al activistului bolșevic, în creșterea cadrelor de partid. Cozuba, de exemplu, e unul din nenumărații muncitori care se formează la școala partidului, sub îndrumarea lui Baumann, devenind el însuși un activist dotat cu o voință inflexibilă și cu un nivel ideologic ridicat. Cozuba este, de altfel, una din cele mai atrăgătoare figuri ale cărții. El este tipul proletarului conștient care și-a însușit învățătura partidului și o propagă cu entuziasm, mândrie și iscusință.

Pe aceeași linie se situează și învățătoarea Irina, a cărei personalitate revoluționară se dezvoltă de asemenea sub influența lui Baumann. În toate acțiunile ei, Irina dă dovadă de spirit de sacrificiu, de devotament neșărmurit pentru cauza proletariatului.

În felul acesta ni se înfățișează împede creșterea cadrelor revoluției, odată cu creșterea luptei partidului și călirea oamenilor săi, a bolșevicilor, în focul ilegalității.

Inchisorile și evadările se succed pentru Baumann și ceilalți agitatori iscriști, acțiunile care nu le reușesc sunt rare, iar nereușita nu-i încovoie niciodată, ci le sporește voința. În această înclăștare are un rol preponderent lupta deschisă pe care leniniștii trebuie s'o susțină acum cu menșevicii trădători, care sabotează toate acțiunile bolșevicilor. Sciziunea formală se produce odată cu izbucnirea războiului ruso-japonez, când menșevicii, între altele, distrug manifestele tipărite de Baumann și Irina, — manifeste care îndemneau muncitorimea să refuze participarea la măcelul organizat de clicile militariste și burghezomogierești ale ambelor imperii.

Fără fondurile, pe care puseseră mâna menșevicii, și fără alte aju-

toare, lupta bolșevicilor devine tot mai grea. Ea este primejduită atât de vânătoreala din ce în ce mai înverșunată a Ohranei, cât și de atacurile menșevicilor, care devin seră unelte ale exploataților.

Tipurilor meschine, timorate și josnice ale trădătorilor menșevici, le sunt opuse luminoasele figuri de luptători bolșevici.

În urma unui denunț, Baumann și soția sa, Nadejda, care îi este și o vajnică tovarășe de luptă, sunt arestați și închiși la închisoarea Tuganscaia, unde domnea cel mai aspru regim. Dar tovarășii din închisoare și de afară, reușesc să mențină legătura cu Lenin și cu ceilalți fruntași. Activitatea bolșevicilor se intensifică din nou. Incepe agitația pentru eliberarea celor din Taganka și pentru organizarea grevei generale.

Între timp, Baumann declară greva foamei. Temându-se de înverșunarea masselor, justiția burgheză se vede nevoită să-l elibereze pe cauciune.

Temnițele țariste, adevărat infern — pe care astăzi nu ni le mai pot aminti decât închisorile americane, în care „gradul trei” ocupă un loc demn de discipolii Ohranei și ai Gestapoului — apar în toată hidoșenia lor. Totuși, potrivit tradiției lor de luptă, bolșevicii înfruntă încercările cu sânge rece, rămânând senini, neînduplecați, mereu încrezători în victoria cauzei. E elocvent, pentru tăria încrederii în izbânda luptei lor, pasagiul eliberării lui Baumann:

„Dinspre aripa celor politici, dela etajul al doilea se auzi strigând o voce sonoră:

— Baumann? Eliberat?

Baumann se întoarce spre geamurile cu gratii. La ferestre apăruă fețe și mâini.

— Cu bine, Graci!...

Baumann ridică brațul în sus și strigă din răspuțeri:

— Mă voi întoarce după voi! În curând! Trăiască revoluția!

Gardianul se opri. Dinapoi venea în trap al doilea gardian:

— Domnule Baumann, nu este permis...

Baumann le făcu încă odată semn cu mâna celor de sus și se îndreptă spre poartă.

În urma lui, dela geamuri porni un cântec revoluționar.

Greva generală este declarată și Graci, abia eliberat din temniță lucrează cu intrigare pentru mobilizarea și organizarea unor mase cât mai largi. Când greva generală este pe cale să se transforme în revoluție pentru răsturnarea regimului, țarismul, sperând să-i înșele pe muncitori, întrebuițează tactica lansării unui manifest în care se anunță așa-zisa „constituție”, prin care se acordă, chipurile, libertăți poporului. Unii, mai slabi, se lasă îmbătați de momeala reacțiunii și pe străzi, ridică osanale „constituției”. Însă bolșevicii, muncitorii și studenții legați de partid, nu se lasă amăgiți și pornesc în frunte cu Graci la marea manifestație care va evolua în revoluție. Sub drapele roșii, ei se scurg în valuri nestârșite pe străzile Moscovei. În această zi glorioasă, Graci, care mergea în fruntea coloanelor, văzând un grup de „muncitori” stând cu brațele încrucișate în poarta unei fabrici, îi îndemnă să se integreze în coloanele de manifestați. De această clipă profită Mihalciuc, — același Mihalciuc — dela Proșin — agent al țariștilor — pentru a-l ucide mișelește pe Baumann.

Cartea reușește să ne pună în față oglinda luptelor pline de jertfe pentru pregătirea cadrelor revolu-

fiei, pentru organizarea clasei muncitoare într-o forță capabilă să răstoarne capitalismul. Această forță isvorăta din luptă este partidul.

Un larg suflu evocator, o mare încredere în viață, claritate, nivel literar remarcabil, iată însușirile care disting romanul lui Mstislavski, roman care poate fi socotit un imn dedicat celor ce urmând calea trasată de Lenin partidului bolșevic, organizându-i și consolidându-i cadrele, au grăbit apariția Marelui Revoluții din Octombrie și a anilor de construire a socialismului.

Mstislavski nu plutește la suprafața lucrurilor, în funcțiunea de istoriograf, de simplu narator al evenimentelor. Înarmat cu o înțelegere justă, marxist-leninistă, a faptelor, însuflețit de dragoste puternică pentru cele ce povestește, pentru eroii săi și pentru lupta lor, el pătrunde realitatea, analizează conștiința de luptători a personajilor sale, — ceea ce dă romanului caracterul de operă valabilă, încheată ideologic și matură artistică.

„Pasărea Primăverii” este o operă de mare valoare educativă pentru oamenii muncii din țara noastră — o armă puternică în lupta lor pentru construirea socialismului și, prin aceasta, pentru apărarea hotărâtă a păcii.

George Cozla

I. EFREMOV : „CORĂBII ASTRALE” *)

În fantezia științifică a lui I. Efremov, adevărul e respectat cu cea mai mare strictețe. Povestirea sa nu denaturează realitatea ci o continuă. Efremov adâncește cu atenție viața și imaginile sale păstrează, pretu-

tindenți pecetea realității sovietice. Dacă gândirea omului sovietic se înalță până la cele mai îndrăznețe visuri, lucrul acesta se datorește noilor condiții în care viața lui se desfășoară în societatea sovietică. Visul său nu e un act „gratuit”, individual, ci se împletește mereu cu interesele poporului, cu dragostea fierbinte pentru Marea Patrie a socialismului. Gândirea sovietică — înrăpată de faptele mărețe ale societății în care lanțurile opririi au fost pentru totdeauna sfărâmate, în care socialismul a fost realizat și se luptă pentru construirea comunismului — se ridică până la astre, întorcându-se pe pământ mai îndrăzneț, mai vie, căutând să îmbogățească colectivitatea cu minunate rezultate ale investigațiilor sale.

În povestirea lui Efremov, Corăbii astrale, cititorul poate urmări, cu ușurință, toate aceste linii de forță. Se poate spune că povestirea sa e neobișnuită. Da. Dar neobișnuitul acesta se găsește la „hotarul posibilului” după expresia scriitorului sovietic V. Ohatnicov. Visul său, „nu o ia rasna într-acolo unde mersul firesc al evenimentelor nu poate să ajungă niciodată”, pentru că la baza lui stă știința marxist-leninistă.

Descoperirile cercetătorilor sovietici au făcut ca știința să atingă culmi pe care știința burgheză nu le-a atins și nu le poate atinge niciodată. Aceste minunate descoperiri au dat noi aripi fanteziei.

În povestirea Corăbii astrale e vorba de cercetările unui tânăr paleontolog chinez, Tao-Li, asasinat de fasciști în 1940, pe când se întorcea dintr-o expediție, în munții Sicanului, unde găsisese uriașe grămezi de oase de dinozauri. Unele din ele prezentau un semn curios: o străpungere ovală ca și cum ar fi fost

*) Editura Tineretului, Buc., 1950.

făcută de o armă. Se cunoștea că străpungerea fusese făcută pe viu. Ținând seama de faptul că omul apăruse pe pământ cu 70 milioane de ani după epoca în care trăiseră dinosaurii, nu era posibil ca această străpungere să fie rezultatul acțiunii omenestii. Savantul sovietic Șatrov leagă însă descoperirea lui Tao-Li de teoria astrală a fostului său elev, Victor, ucis și el de nemți în 1943. În caetele acestuia, pe care savantul le găsește într'un tanc răsturnat în apropierea Moscovei (Victor fusese tanchist) stăteau mărturie numeroase calcule, care arătau că în decursul milioanei de ani o altă planetă, dintr'un alt sistem solar, s'ar fi putut apropia atât de mult de pământul nostru încât străbaterea spațiului interplanetar ar fi fost cu putință. Presupunând că pe o asemenea planetă existau oameni, ei ar fi putut, așadar, să coboare pe pământ, lăsând acele curioase semne ovale.

Pentru a verifica cele două presupuneri, savanții Șatrov și Davâdov fac o serie de cercetări.

În decursul acestora, interesele științei se împletesc în mod minunat cu interesele producției țării.

Știința marxist-leninistă a descoperit legile esențiale ale dezvoltării naturii și societății. Epoca stalinistă a dus la o înflorire fără precedent științei și tehnica. În interesul colectivității, savanții sovietici au pus în practică toate aceste descoperiri. Astrologul Victor sau paleontologul Tao-Li au căzut pradă bestialei furii fasciste. Dar nici fasciștii germani și nici un fel de imperialiști nu vor putea să atingă vreodată izvorul nesecat al forței Statului Sovietic, forța motrice a dezvoltării sale: gândirea sovietică, patriotismul sovietic. Cei doi savanți, Davâdov și Șatrov, sunt conduși, în cercetările lor, de o nes-

pusă dragoste de patrie. De aceea, în această carte, povestirea fantastică se deslășoară într'o neîntreruptă înlănțuire cu viața patriei.

În Cazahstan începuseră uriașe lucrări, într'un șir întreg al munților Tian-Șan, pentru construirea unei rețele de canaluri și uzine hidro-electrice. Era un prilej minunat de a verifica cercetările lui Tao-Li, deoarece în depunerile superioare ale acestor văi existau nenumărate oșminte de dinosauri. Savanții nu rămân însă izolați în decursul temerarelor lor investigații. Cei 900 muncitori de pe șantier arată atâta interes pentru găsirea „crocodililor cu coarne” încât se oferă să scormonească și ei pământul. Și astfel, cu ajutorul muncitorilor și al studenților, savanții sovietici găsesc dovezi de care aveau nevoie; în marele osuar din Cazahstan, ei descoperă un craniu de dinosaur având acelaș semn oval și alături de el un craniu asemănător celui omenesc, precum și rămășițele unei arme puternice. Ceeace trebuia demonstrat fusese demonstrat, prezența craniului și armei dovedeau că în epoca îndepărtată când trăiau dinosaurii o corabie astrală se apropiase de pământ făcând posibil sborul interplanetar.

Dar nu acesta era lucrul cel mai principal. Savantul Davâdov leagă această descoperire de unele gânduri care îl preocupau foarte mult în ultimul timp. Găsindu-se pe țărmul insulei Havai, în Pacific, el asistase la un teribil ciclon oceanic care distrusese, în câteva ore, frumoasa insulă. El se gândise atunci că forțele necunoscute care pun în mișcare scoarța pământului sunt un ecou al transformărilor atomice suferite de substanța astrală, stinsă în trecutul extrem de îndepărtat. Savantul își dă seama ce importanță

poate avea pentru patria sa descoperirea de noi focare de reacții atomice. Teoria lui se precizează și se clarifică în urma convorbirilor pe care le are cu elevii săi în legătură cu importanța paleontologiei pentru viața sovietică. El ajunge la concluzia că paleontologia — deși se ocupă cu studierea celei mai îndepărtate istorii a pământului — poate fi o armă folosită, poate răspunde intereselor imediate ale țării, scopul ei primordial fiind acela de a îmbogăți viața omului sovietic, de a lupta pentru apărarea și înflorirea patriei. Davâdov e sigur că în Kazahstan va găsi noi focare de reacții atomice, în resturile de uraniu rămase din epoca de formare a pământului. Savanții își vor continua cercetările în acest sens. Rezolvând o problemă, ei au descoperit alta. Concluziile lor au devenit mai îndrăznețe; orizontul lor s'a lărgit.

Dar, pentru că spațiul planetar să fie învins și întâlnirea cugetelor împărtășită pe diferite planete să fie posibilă, trebuie, în primul rând, ca popoarele proprii noastre planete să fie strânse într-o singură familie înfrățită, puternică și liberă și pentru că lucrul acesta să devină o realitate trebuie apărută pacea, trebuie sfărâmată pe întregul glob exploatarea.

Iată cum — spre deosebire de povestirile fantastice burgheze — această fantezie științifică a scriitorului sovietic Efremov nu poate fi separată de realitățile vieții, de țelurile luptei actuale.

Subiectul, compoziția, peisagiul, nu trăiesc independent. Ele exprimă imaginea centrală și aceasta e: munca plină de noblețe a savantului sovietic pusă în slujba colectivității, dragostea fierbinte pentru patria celei mai înaintate forme de

viață — Patria Socialismului, bastionul păcii.

Virgil Teodorescu

ION PUȚURI: „ORBECANII” *)

Problema luptei pentru construirea socialismului la sate prin întărirea alianței clasei muncitoare cu țărânimea muncitoare, sub conducerea Partidului, este de o arzătoare actualitate.

Cunoașterea felului în care s'a desfășurat în trecut lupta Partidului pentru realizarea acestei alianțe și pentru rezolvarea problemei țărănești, poate fi deosebit de utilă în momentul de față, prin învățămintele pe care le putem scoate din experiența trecutului. Faptul că a sesizat importanța acestei probleme și că a luat-o drept punct de plecare al noului său roman, constituie un merit de seamă al lui I. Puțuri.

Într'adevăr, în „Orbecanii”, acțiunea se petrece în jurul anului 1933, într'un sat din Oltenia. Autorul își propune — și în parte izbutește să arate cât de crunt erau exploatați țărânii muncitori și cum numai lupta clasei muncitoare condusă de Partid constituia o împotrivire eficace, reală, în fața regimului burghezo-moșieresc; iar alăturarea țărănimii la această luptă era singura cale pentru a răsturna acest regim și a soluționa astfel și problema țărănească.

Imaginea satului, așa cum ne apare în „Orbecanii” este cu totul alta, decât în romanele influențate de ideologia burghezo-moșierimii. Lupta de clasă e prezentă pretutindeni: oamenii se împart în exploatați și exploatați și între ei se duce o luptă necruțătoare. Mai mult încă — și în această privință romanul lui I.

*) Editura pentru Literatură și Artă, Buc., 1950.

Pujuri este deschizător de drum — ni se arată acțiunea partidului la sate în epoca în care fusese silit să-și continue lupta în adâncă ilegalitate.

Viața satului ne este prezentată în bogata ei complexitate de tipuri și aspecte. Țăranii muncitori sunt numeroși și diferențiați unul de altul. Luminoasă este figura lui Marin Tucă, veteran din războiul 1916-1918, care știuse să tragă învățăminte din cele văzute atunci când „s'au răsculat Rușii”, ba socotea de a lui datorie să lămurească și pe alții, tot atât de necăjiți ca el, dar mai puțin dumiriți asupra drumului de urmat. Când află că Radu, fiul lui Moș Nicolae, a fost condamnat pentru comunism, el mângâie pe bătrân astfel: „Să nu fii supărat, unchiule, că băiatul știe ce vrea. Eu am văzut revoluția cu ochii mei în 1918. Am văzut cum da poporul rus de-a dura cu boierii. La ei nu mai sunt moșieri de atunci. Țăranul rus e liber”.

Bine conturat este și Moș Nicolae: mai șovăelnic, își pleacă uneori spinarea, pentru ca alteori ura și disprețul lui să izbucnească deschis, ca în cuvintele spuse Ministrului avertiscan venit în propagandă electorală: — „Pe noi, domnule ministru, pe noi ne mănâncă băncile și cămătarii. Țăranul muncește până cade jos și n'are nimic. Unde se duce munca lui?” Moș Nicolae trăește; îl simțim aproape, prin dragostea lui caldă pentru fiul mereu în primjdie, dragoste care intră în conflict cu convingerea lui în necesitatea acelei lupte primejdioase.

Interesantă, deși abia schițată, e figura lui Costică Neagu, unul dintre puținii țărani de pe atunci care știau să citească și care păstra ca pe o comoară câteva cărți pe soba din ungher. El ajută pe tineri să plece la învățătură, înfrângând rezistența

părinților orbiți de prejudecăți, ținută în întunec de clasele exploatare.

Și alături de aceștia sunt înfățișați și alți țărani muncitori sau mijlocași — unii mai dârji, alții mai șovăelnici (ni se povestesc și cazuri în care unii dintre ei cad complet sub influența exploataților) — dar toți suferind de pe urma exploatații. Siliți de nevoi, ei împrumută de la chiburi și apoi — strânși de gât de datoriile care, socotite cămătărește, nu scad ci cresc neîncetat, deși ei muncesc din răspuțuri — se văd izgoniți de pe pământul și chiar din bordeiul lor. Procesul acesta este caracteristic pentru o vreme în care — așa cum se sublinia și în „Chema-rea către țărani” a Congresului V din 1932, al P.C.R. — „pământurile voastre (ale țăranilor muncitori) sunt vândute tot mai mult cu toba și ajung în mâinile moșierilor și ale țăranilor bogați”.

Iată, de pildă, povestea lui Cioabanu:

— „Îți mai aduci aminte de bordeiul meu la marginea satului, spre Săliște?... Trebuie să-ți aduci aminte. Curând, curând, n'o să-l mai am. Mi-l ia Balosache. Oamenii știu pricina. Nu l-am pierdut nici la cărți, nici la chef. A murit bietul tata, Dumnezeu să-l ierte. Trebuia să-l îngrop. Ce era să tac? Să-l las neîngropat, să-l mănânce câinii. Bani de înmormântare n'aveam. Sunt om sărac, cum știe fiecare. Așa că m'am dus la Balosache și am luat o mie de lei. De aici mi se trage cu bordeiul. Pentru o mie de lei am dat încă una și încă una și încă una, până le-am pierdut șirul. Nu știu câte i-am mai dat. Acum nu pot să-l mai dau, căci n'am de unde și pierd bordeiul”.

De aceea, ura împotriva exploataților, la început mocnită, crește, până ce izbucnește în acțiunea de protest în masă la procesul în care martorii

țărani, sprijiniți de muncitori, se transformă în acuzatori publici.

Galeria exploatatorilor este și ea bogată. Alături de Balosache — prezentat cam schematic, deși în trăsături viguroase — stau alții, ca Biserăricaru de pildă, chiabur mai perfid, care-și țese cu răbdare pânza de păianjen, devenind proprietarul unei mori și primar în sat. Popa Tuță — fiul lui Balosache, blestemă pe sătenii „răsvrățiți” și-i amenință cu focul iadului, sperând să-i înduplece în felul acesta să renunțe la procesul împotriva lui Balosache.

— „Sunteți niște pismași și răvniți la avutul altuia! Gheena o să vă înghită pentru păcatul ce-l faceți. În smoală clocotită o să fierbeți, blestemăților!”

Într-o lumină odioasă ne sânt înfățișați în special jandarmii. Plutonierul Pălimar îl ține pe Radu toată noaptea, legat cu lanțuri, ca un câine, de patul pe care el doarme sforăind, după ce a benchetuit cu soția șefului de post. Tot astfel Făcăleț, spaima satului Gioroc, nu se dă în lături să se înțeleagă și să facă afaceri cu hoșii de rând.

Apar în roman deasemeni: avocați veroși, judecători aflați în slujba clasei exploatatoare, ba chiar un ministru averescan și un deputat social-democrat de dreapta.

După cum se vede, tabloul e destul de complex și variat: nu numai prin mulțimea eroilor prezentați, dar și prin chestiunile atinse: exploatarea sub diferitele ei forme, rolul jandarmilor, al preoților ce apără interesele exploatatorilor, justiția de clasă, căldășia dintre partidele burghezo-moșierești și acțiunea trădătoare a social-democraților de dreapta; pe de altă parte, revolta țăranilor exploatăți, lupta dusă de clasa muncitoare și partidul ei, pentru rea-

lizarea alianței cu țărănimea și pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, importanța exemplului sovietic, etc.

Și totuși, romanul nu poate fi considerat drept un succes. Cum se explică aceasta? Socotim că greșala fundamentală constă în faptul că autorul nu izbuteste să desprindă esențialul de secundar. Romanul seamănă cu un mozaic: sunt schițate multe aspecte, dar neînchegate într-o ordine logică, organică. Faptele stau pe acelaș plan de importanță, ba se întâmplă chiar ca tocmai ceea ce este principal să fie lăsat în umbră. Neșesizând și nereliefând esențialul într-o justă perspectivă istorică, autorul nu izbuteste să oglindească veridic realitatea.

Înfățișându-ne personagile negative, I. Puțuri conturează deosebit de puternic tipurile de jandarmi. Ceva mai slab conturați artisticeste, deși prezenți masiv în roman, sunt chiaburii. Moșierii lipsesc cu totul. Coaliția acestora cu marea burghezie din țară și de dincolo de hotare, infeudarea lor la interesele marilor trusturi internaționale, deasemenea.

Neierarhizarea faptelor falsifică realitatea; ceea ce înfățișează autorul este exact opusul situației reale din acel moment istoric. Jandarmii, ori cât de brutali și căinoși, nu erau decât niște unelte. A-i reliefa în mod deosebit, înseamnă a îndrepta ura cititorilor numai asupra lor. Deasemeni, greșit ni se pare a pune masiv în centrul atenției noastre numai pe chiaburi. Căci, în epoca despre care vorbim, ascuțișul luptei la sate se îndreaptă în primul rând împotriva moșierimii, țăranii luptând pentru pământ. S’ar putea răspunde: bine, dar în satul Gioroc nu era nici un moșier. Se prea poate să fi fost așa. Dar scriitorul nu trebuie să fotografieze realitatea în mod naturalist. El

nu trebuie să se oprească la „cazuri izolate”, ci să zugrăvească fapte tipice. Chiar dacă, întâmplător, în satul Gioroc nu există moşieri, prezenţa lor în marea majoritate a satelor din ţara noastră arată că situaţia din acel sat nu era tipică.

Numai înfăţişând şi pe moşieri, în roman realitatea ar fi fost oglindită veridic.

Căci, care era realitatea în acel moment istoric? Ne-o spune clar un document pe care autorul îl citează dealtfel în şapte pagini de text aproape neîntrerupt, fără a face din cuprinsul documentului însuşi conţinutul viu, înfăţişat în imagini artistice, al cărţii; mai mult încă, ajungând chiar să contrazică acest document prin felul cum înfăţişează faptele în roman. Documentul despre care este vorba — chemarea către ţărani a Partidului Comunist Român după Congresul V, din 1932 spune: „fraţi şi tovarăşi! Pentru ce trăiţi voi aşa de greu? Pentrucă fabricile şi băncile, pământurile şi pădurile sunt în mâinile capitaliştilor şi ale bancherilor, pentru că ei au în mână lor puterea. Deaceia capitalişti şi boierii vă pot exploata şi asupra pe voi în toate chipurile, atât prin biruri, datorii şi dobânzi, nebuneşti, cât şi prin dijme şi preţurile de monopol”.

Aşa dar duşmanul principal era coaliţia burghezo-moşierească. În prezentarea situaţiei dela ţară moşierimea nu trebuia să lipsească iar efectele coaliţiei cu marea burghezie trebuiau să se simtă prin biruri, preţuri de monopol, etc. Nimic din toate acestea nu apare concret în roman.

Anii dinainte de 1933, sunt ani grei de criză. Criza economică mondială s'a împletit cu criza agrară şi a agravat situaţia ţăranilor. Contractând împrumuturi împovăraătoare în străinătate şi vânzând ţara trusturilor in-

ternaţionale, lansând ca o diversivă legea conversiunii datoriei agricole, care urmărea în acelaş timp o întărire a proprietăţii moşiereşti şi chiar bureşti, capitalişti şi moşierii aruncau urmările crizei pe spinarea maselor muncitoare. Nici aceasta nu se vede concret în roman. Nicăieri nu ni se înfăţişează faptele ca urmări ale unei crize mondiale. Exploatarea pe care o suportă ţăranii nu este localizată în timp, în condiţiile specifice ale momentului istoric respectiv.

Dacă trecem acum să cercetăm personajele pozitive, constatăm şi aici, aceeaşi răsturnare a scării de valori, care falsifică realitatea. Cei mai conturaţi eroi pozitivi sunt ţărani, nu muncitori industriali. Mai mult încă, se ajunge să se atribue acestora un nivel ideologic mai ridicat. Din contră, muncitorii sunt slab reprezentanţi şi palid înfăţişaţi. Dacă facem abstracţie de eroul principal, Radu, nu mai întâlnim decât figura lui Mitru — ţăran devenit muncitor la Griviţa şi membru al Partidului Comunist Român, tip energic, dărz şi activ, dar abia schiţat de autor — şi câteva chipuri de muncitori care apar episodic, unii dintre ei definiţi numai prin nume, simple prezenţe. Iniţiativele aparţin ţăranilor. Marin Tucă invită pe Radu în Castra Nova, el adună oamenii, el organizează prima şedinţă. Tot el organizează şi pe a doua şi pe a treia. Radu nu face decât să dea curs invitaţiilor repetate şi să-şi fină la momentul oportun discursul. Pare mai mult un conferenţiar decât un organizator, un „intellectual generos” decât un activist de Partid. Şi este ciudat faptul că, la aceste şedinţe organizate de Marin Tucă — şedinţe cu caracter conspirativ la care totuşi ajung să participe „vre-o şaptezeci-optzeci de ţărani”, — problema centrală o consti-

tue colhozurile. Radu le dă țăranilor tot felul de lămuriri, se alege chiar o comisie care să colecteze câte două băncicioare de grâu dela fiecare țăran pentru ca să se adune fondul necesar trimiterii clandestine a doi delegați în Uniunea Sovietică. Delegații vor controla lucrurile la tața locului și vor raporta apoi despre cele văzute în colhozuri. Discuția se poartă în așa fel, încât uiți că lucrurile se petrec în 1932, și ai impresia că asisti la ședința de constituire a unei gospodării agricole colective în zilele noastre.

Și Radu se ocupă cu astfel de vișuri în 1932, în loc să organizeze și să mobilizeze pe oameni pentru țălurile acțiunii imediate în cadrul luptei care, în această epocă, se ducea pentru a da pământ țăranilor. Ori, în această vreme, nu putea fi vorba de colectivizare ci se punea acut problema luptei împotriva burghezo-moșierimii exploatare, care tindea să sărăcească pe țărani, să le acapareze pământurile, întărind astfel proprietatea moșierească și chiar burească. Deaceia se spunea și în documentul de partid citat: „Partidul Comunist vă cheamă să organizați comitete țăărănești de acțiune pentru apărarea averii și pământului vostru de vânzări silite și de sechestrare”.

Dar Radu, parcă n’ar fi fost activist — și încă activist de frunte — al Partidului Comunist Român! Semnificativ pentru lipsa de tipicitate în prezentarea unui activist al Partidului Comunist Român este faptul că Radu nu dă deloc atenție muncii organizatorice în sat. Deasemenea el acționează izolat din proprie inițiativă și așa cum îl taie capul. Multă vreme, nici măcar nu ține legătura cu Partidul. Abia într’un târziu, când are nevoie de ajutor, pentru că țăranii care participaseră la ședința conspira-

tivă, fuseseră arestați și trimiși în judecată, eroul nostru își găsește timp să facă drumul până la Craiova pentru a relua legătura cu Partidul.

Dând o imagine neveridică asupra realității, ni se pare greșit și felul cum e înfățișată situația politică din Caracal. Muncitori și țărani, membri ai partidului social-democrat, întruniți în ședință a Partidului social-democrat, strigă: „Trăiască Moscova, trăiască internaționala a III-a” și, pe această chestiune sparg întrunirea, silind pe deputatul socialist venit dela centru să-și ia tălpășița. Și toate acestea într’un județ în care — după declarația autorului nu exista nici organizație de partid, în care abia cu o seară înainte doi dintre muncitorii cei mai înaintați fuseseră lămuriți rapid de către Radu asupra rolului nefast pe care-l joacă partidul social-democrat.

Greșala fundamentală de a nu scoate în evidență ceea ce este esențial — greșală ale cărei urmări le-am văzut în prezentarea eroilor, — apare tot așa de clară și în construcția romanului. Nu numai că, după cum am subliniat mai sus, unele împrejurări sunt netipice; dar și întreg modul de construcție al cărții. Conținutul nu cerea prezența a două subiecte separate. Și totuși, acțiunea pornește întâi în satul Castra Nova, având drept centru ședințele conspirative, în care se discută despre colhozuri, pentru ca apoi să se îndefunde. După dibuiri, ea pornește din nou dela început, având drept centru procesul intentat chiaburului Balosache. De notat că și acest al doilea conflict, mai interesant, nu izbucnește în împrejurări tipice, ci e declanșat de cearta dintre flăcăi, pentru fete. Autorul insistă pe larg asupra felului cum se înfruntă cele două grupe de flăcăi din sat prin cântece

(săracii cântă Internaționala). În schimb, se trece ușor peste primul act de răzbunare al chiaburilor care închid și snopesc în băți la primărie pe Iliuță, fratele lui Mitru. De fapt, deabia aci — la capitolul XVI, pe la pagina 270 din totalul de 330 cât cuprinde volumul, începe o acțiune mai încheată: se împletește Chemarea Partidului către țărani pentru înființarea unor comitete de acțiune cu procesul contra lui Balasache. Taberele se organizează în luptă: deoparte bogătanii, care folosesc toate mijloacele de presiune, — denunț, momire cu bani, amenințări ale receptorului, ale popei, și ale judecătorului; de altă parte, țăranii muncitori sprijiniți de muncitori, difuzând Chemarea Partidului, ridicându-se până la acțiune de protest în masă. Dar și de data aceasta — în aceste ultime 60 de pagini — momentul cel mai dramatic al luptei, uciderea lui Tulucă, este abia amintit. Oamenii nu dau nici o urmare faptului, nu ni se arată cum jertfa lui Tulucă crește ura lor, puterea lor de luptă. Nu aflăm răspicat nici măcar cine l-a omorât pe Tulucă; chiaburii, sau vecinul său Fane, cum se svonise în sat? Acțiunea curge apoi mai departe, fără legătură cu moartea lui Tulucă, căreia autorul nu știe să-i dea locul convenit în desfășurarea subiectului.

Este semnificativ deasemenea faptul că tot ce e mai important în carte este înfățișat indirect, prin povestire, uneori chiar prin povestirea unei povestiri. (Radu povestește țăranilor ce-și amintește el că a povestit Matei, despre colhozurile din Uniunea Sovietică). Așa ne este înfățișată viața de cruntă exploatare a țăranilor într-o epocă de criză, așa ne este înfățișată viața și lupta muncitorilor dela orașe. (Pentru a arăta mai bine bazele alianței clasei mun-

citoare, condusă de Partid, cu țărănimea, în preziuma evenimentelor din 1933, ar fi fost necesar să cunoaștem mai bine, prin fapte, și viața muncitorilor; nu era deloc greu ca teatrul acțiunii, să fie mutat mai din vreme și mai des la oraș, împletindu-se astfel acțiunea din sat cu aceea din oraș).

Dealtfel, metoda nejustă a prezentării indirecte, prin vorbe în loc de fapte, este un procedeu la care autorul recurge neîncetat. Firul acțiunii se întrerupe mereu pentruca eroul să-și amintească diverse lucruri, sau pentru ca oamenii să-i povestească pe rând câte ceva. E caracteristic din punctul acesta de vedere capitolul IX: Radu merge la ședința organizată de Marin Tăcă. Pe drum, întâlnește pe Niță, care-i povestește pe treizeci de pagini cum și-a făcut Biserica moara; mai departe întâlnește pe Burtă, care-i povestește cum a îndrăznit moș Nicolae să înfrunte pe un ministru averescan (două pagini) — și cu asta se încheie un capitol!

Fapte secundare intervin la tot pasul, fără nici o legătură cu acțiunea principală, fără a contribui cu nimic la ducerea mai departe a acestei acțiuni. Capitole întregi sau scene sunt intercalate astfel arbitrar (episodul cu morții din sat, — cu nebunul, cu întoarcerea lui Radu, în sat, iarna, și întâlnirea lui cu lupii, etc.). Nevoind să renunțe la nimic din materialul pe care-l cunoaște, autorul se lasă ispitit să vâre în roman tot ce știe, indiferent dacă aceasta servește sau nu scopului urmărit, tema și ideia cărții. Se comunică de pildă, pe pagini întregi obiceiul la îngropăciune și chiar texte folclorice, bocete, fără ca acestea să servească desfășurarea acțiunii.

Nu lipsește nici forma mai brutală a naturalismului, introducerea unor

episoade care scot în evidență partea animalică din om: întorcându-se dela o ședință în Castra Nova, Florea, tovarășul de drum al lui Radu, este apucat de dureri de burtă, pentru că băuse prea mult must. Și autorul crede că nu poate trece cu vederea un fapt atât de nesemnificativ. Supărătoare sunt și unele expresii triviale nejustificate. Înăbușit sub o masă zdrobitoare de elemente inutile, de amănunte uneori direct stricătoare, esențialul se pierde. Cititorul trebuie să facă un efort pentru a reconstitui, singur, firul — și așa destul de slab — al acțiunii principale, care ar fi trebuit să concretizeze tema și ideea operei.

Deasemeni lucrarea suferă din punct de vedere artistic și din cauza utilizării unor formule reluate din articole de gazetă sau discursuri. La un moment dat, așa cum aminteam mai sus, — pentru mai multă ușurință, autorul citează pe pagini întregi Chemarea Partidului către țărani, socotind că astfel e scutit de obligația de a-i concretiza cuprinsul prin fapte și oamenii vii, în imagini artistice. El uită statul pe care Engels îl dădea scriitorilor într-o scrisoare către Minna Kautschi: „Cred că tendința trebuie să reiasă din însăși situația și acțiunea cărții, fără ca să fie formulată în mod exclusiv”.

În concluzie, după cum arătam și la începutul recenziei, „Orbecanii” cuprind și unele elemente pozitive: înfățișarea luptei de clasă la sate în preajma lui 1933, lupta Partidului pentru realizarea alianței cu țărâni-

mea în această epocă. Elementele acestea pozitive se cuvin prețuite, mai cu seamă dacă ne gândim la progresul realizat de autor în raport cu lucrările sale anterioare, de pildă „Două paie la trei măgari”, în care materialul era prezentat aproape fără nici un fel de criteriu de selectare și se reducea adesea la simpla fotografiere naturalistă a diferitelor aspecte din copilăria unui om născut la țară.

Totuși, lucrarea de față prezintă scăderi grave. Aci autorul este preocupat de a înfățișa lupta de clasă și munca Partidului la țară, într-o anumită epocă istorică; dar el nu izbutește să desprindă esențialul de secundar, tipicul de nesemnificativ, nu izbutește să oglindească în imagini artistice verdice, istoricește concrete, realitatea.

De aceea, — prin viziunea confuză a situației istorice, prin naturalismul în care alunecă, prin înlocuirea vieții cu scheme, formule și citate, lucrarea nu ajunge să fie convingătoare, mobilizatoare. Și e păcat, căci o atare operă ar fi fost deosebit de utilă în lupta actuală: pe frontul intern, în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare, cu țărânimea muncitoare, sub conducerea Partidului pentru construirea socialismului, pe frontul internațional, prin demascarea acțiunilor trădătoare din trecut ale social-democrației, acțiuni care se continuă și azi când se vedește tot mai clar rolul ei de slugă a imperialismului anglo-american ațâțător la război.

Eugen Campus

CĂRȚI NOU

MAI — IUNIE 1950

EDITURA P. M. R.

CLASICII MARXISM- LENINISMULUI

FR. ENGELS, Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om. Ed. II (24 pag., 8 lei).

FR. ENGELS, Despre relațiile sociale în Rusia. Ed. II (20 pag., 6 lei).

POLITICE

*** Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri al R. P. R. privind pregătirea și executarea la timp a strîngerii recoltei și executarea planului de colectări pe anul 1950.

Decret pentru stabilirea regimului de colectare a produselor agricole vegetale.

Hotărîrea Consiliului de Miniștri cu privire la colectarea produselor agricole vegetale (72 pag., 7 lei).

S. M. PETROV, Al cincilea volum al Operelor lui I. V. Stalin (32 pag., 8 lei).

P. FIGURNOV, Ascuțirea crizei generale a capitalismului în perioada de după război (28 pag., 8 lei).

*** Vigilența popoarelor va zădărnici planurile ațățătorilor la război (28 pag., 8 lei).

V. DINU, Lucrarea lui I. V. Stalin „Despre bazele leninismului” (Curs ținut la Universitatea C. I. Parhon), (48 pag., 10 lei).

P. NICULESCU-MIZIL, Raportul lui I. V. Stalin la Congresul al 18-lea al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice (Curs ținut la Universitatea C. I. Parhon), (56 pag., 12 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID

*** Ascuțirea luptei de clasă în condițiile trecerii dela capitalism la socialism. Ascuțirea vigilenței proletare. Ed. II (40 pag., 5 lei).

*** Schimbarea raportului de forțe după cel de al doilea război mondial în favoarea lagărului socialismului și democrației. U. R. S. S. în fruntea lagărului democratic și antiimperialist în lupta pentru pace. Ed. II (48 pag., 5 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA SATE

*** Lupta pentru pace sarcina tuturor oamenilor muncii din țara noastră. Sarcinile Comitetelor de luptă pentru pace dela sate. (48 pag., 5 lei).

*** Sarcinile organizațiilor de bază dela sate în lupta pentru îndeplinirea și depășirea Planului de Stat în agricultură pe 1950. (48 pag., 5 lei).

PENTRU CERCURILE DE POLITICĂ CURENTĂ

*** Sarcinile luptei pentru pace (20 pag., 4 lei).

*** Hotărîrea Guvernului sovietic cu privire la reducerea plăților reparațiilor datorate de Germania.

Popoarele din țările coloniale și dependente în lupta împotriva ațățătorilor de război, (16 pag., 4 lei).

IN AJUTORUL AGITATORULUI

*** Întărirea vigilenței, sarcină de cinste a fiecărui om al muncii din Republica Populară Română. (46 pag., 6 lei).

- *** Munca în Gospodăria Agricolă Colectivă izvor de belșug și bunăstare pentru țăranii colectivști. (36 pag., 6 lei).
- *** Cine sunt dușmanii unirii și înfrățirii oamenilor muncii. (32 pag., 6 lei).
- *** Despre agitația vizuală (80 pag., 10 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

- K. VOROSILOV, A. Nagy Háború Honvédo lángeszű hadvezére.
(Genialul conducător al Marelui Război pentru Apărarea Patriei) (24 old., 6 lei).
- GH. GHEORGHIU-DEJ. Az osztályharc jelenlegi szakasza Romániában.
(Lupta de clasă în România în etapa actuală) (20 old., 4 lei).
- *** Hogyan harcoljanak Népköztársaságunk dolgozó paraelettasszonyai a békéért és jobb életért.
(Cum trebuie să lupte țăranca muncitoare din Republica noastră Populară pentru pace și o viață mai bună) (48 old., 8 lei).

ESTI PARTTANFOLYAMOK RÉSZÉRE CIMŰ SZOROZATBAN (Pentru cursurile serale de partid)

- *** A Román Népköztársaság alkotmánya. A Néptanácsokaz államhatalom szerve.
(Constituția R. P. R., Sfaturile Populare, organe ale puterii de Stat) Ed. II (40 old., 5 lei).
- *** A R. M. P. a szakszervezeti mozgalom vezetője és irányítója. A szocialista verseny — a szocializmus építésének kommunista módszere.
(P. M. R. conducătorul și îndrumătorul mișcării sindicale. Intrecerea socialistă, metodă comunistă de construire a socialismului) Ed. II (56 old., 5 lei).
- *** A R. M. P. feladatai a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének megerősítéséért és a mezőgazdaság szocialista átalakításáért folyó harcban.
(Sarcinile P. M. R. în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii) Ed. II (48 old., 5 lei).
- *** Az osztályharc kiéleződése a kapitalizmusról a szocializmusra való áttérés szakaszában. A forradalmi éberség fokozása.
(Ascutirea luptei de clasă în condi-

țiile trecerii dela capitalism la socialism, ascutirea vigilenței proletare) Ed. II (40 old., 5 lei).

- *** A párt harca a dolgozók életemvonalának emeléséért.

(Lupta partidului pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc) (48 old., 5 lei).

FALUSI SETI PARTTANFOLYAMOK RÉSZE CÍMŰ SZOROZATBAN

(Pentru cursurile serale de partid dela sate)

- *** A szovjet mezőgazdaság a villág legfejlettebb mezőgazdasága. A kolhoz szervezetek. Hogyan él a kolhoz paraszt. (Agricultura sovietică, agricultura cea mai înaintată din lume. Cum este organizat un colhoz și cum trăiește țăranul colhoznic). (32 old., 5 lei).
- *** A kollektiv gazdaságok alapszabályzatáról. (Despre Statutul Gospodăriilor Agricole Colective). (40 old., 5 lei).

„PÁRTPOLITIKAI KÖRÖK RÉSZÉRE” CIMŰ SZOROZATBAN (Pentru cercurile de politică curentă)

- *** A Béke Hívei Világkongresszusa Allandó Bizottságának Felhívása. A Román Népköztársaság Allandó Békevedelmi Bizottságának Felhívása. Követeljük az atomfegyver feltétel nélküli betiltását. (Apelul Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii. Chemarea Comitetului Permanent pentru apărarea păcii din Republica Populară Română. Să cerem interzicerea fără condiții a armei atomice) (16 old., 4 lei).
- *** A békeharc feladatai. (Sarcinile luptei pentru pace). (20 old., 5 lei).
- *** A szovjet kormány határozata Németország jóvátétel-fizetési kötelezettségeinek leszállításáról. A gyarmati és függő országok népeiaháborús szűtők elleni harcban. (Hotărîrea guvernului sovietic cu privire la reducerea plății datorate de Germania. Popoarele din țările coloniale și dependente în lupta împotriva ațățătorilor la război). (16 old., 4 lei).

AZ AGITATOROK RÉSZÉRE CÍMŰ SZOROZATBAN (In ajutorul agitatorului)

- *** Harcoljunk az 1950. évi állami terv

nagyszerű feladatainak teljesítéséért.
(La luptă pentru realizarea mărețelor
sarcini ale Planului de Stat pe 1950)
(48 old., 5 lei).

IN LIMBA GERMANĂ

W. I. LENIN: Drei Quellen und drei Bestandteile des Marxismus. II. Auflage (Tre izvoare și trei părți constitutive ale Marxismului). Ed. II (S. 16, Lei 8).

GH. GHEORGHIU-DEJ: Der Klassenkampf in Rumänien in der gegenwärtigen Etappe. (Lupta de clasă în România în etapa actuală). (S. 24, Lei 4).

*** Die Rumänische Arbeiterpartei, die Partei des neuen Typus, führende Macht in der Rumänischen Volksrepublik. (P. M. R. Partid de tip nou, forță conducătoare în Republica Populară Română). (S. 44, Lei 5).

*** Die aktuellen Aufgaben des Kampfes für den Frieden. (Sarcinile luptei pentru pace). (S. 20, Lei 4).

IN DER SAMMLUNG „KÄMPFER FÜR DIE FREIHEIT DES RUMÄNISCHEN VOLKES“

(Colecția „Luptători pentru libertatea poporului român“)

I. RANGHET: Bela Brainer (Bela Brainer). (S. 40, Lei 10).

EDITURA DE STAT

A. BEK, Șoseaua Volocolamscului. Ed. II. (224 pag., 75 lei).

E. GHEORGHE, Petrolul în politica lumii. (60 pag., 30 lei).

P. JILEMNICKY, Cronica (368 pag., 150 lei).

E. LANN, Dickens (380 pag., 200 lei).

PABLO NERUDA, Poeme (80 pag., 80 lei).

R. M. DU GARD, Familia Thibault (392 pag., 80 lei).

*** Oamenii muncii evrei demască sionismul (48 pag., 5 lei).

ȘTIINȚA POPULARIZATĂ

N. ȘERBANESCU, Lucrul la mai multe mașini. (32 pag., 10 lei).

JURIDICO-ECONOMICE

I. VEITMAN, Analiza activității între-

prinderilor industriale. (212 pag., 140 lei).

*** Instrucțiuni pentru planificarea costurilor de producție și a reducerii prețului de cost în industrie (49 pag., 12 lei).

*** Instrucțiuni pentru completarea formularelor privind calculațiile prețurilor, etc. pe trim. I 1950. (28 pag., 20 lei).

*** Colecția de legi pe luna Aprilie 184 pag., 120 lei).

M. V. ZIMILIEVA, V. I. SEREBROVSKI, V. I. SCUNDIM, Manual de Drept Civil Sovietic. (430 pag., 470 lei).

S. ABRAMOV, Procesul civil sovietic. (316 pag., 200 lei).

*** Repertoriul general al legislației în vigoare. (580 pag., 360 lei).

MEDICINA

Prof. M. STURZA, Manual de balneologie, (204 pag., 310 lei).

S. V. MOISEEV, Manual de igienă generală. (624 pag., 650 lei).

AGRICOLE-AGRONOMICE

A. DIACENCO, Perdele forestiere în zona semiaridă. (128 pag., 32 lei).

M. P. ELSUCOV și N. S. CONIUȘCOV, Despre pășuni și întreținerea animalelor la pășune, (76 pag., 8 lei).

T. D. LASENCO, Agrobiologia. (560 pag., 315 lei).

B. MILEONUȘCHIN, Un vis împlinit (88 pag., 25 lei).

*** Organizarea muncii de recoltare și seceriș. (32 pag., 5 lei).

I. SMIRNOV, Biografia lui Williams. (188 pag., 60 lei).

E. ȘCERBINA, Apicultura. (340 pag., 175 lei).

EDITURA ACADEMIEI R.P.R.

A. TOMA, Pușkin, făclie peste veacuri. (22 pag., 25 lei).

BARBU LAZĂREANU, Eminescu, om al cărții. (18 pag., 25 lei).

IORGU IORDAN, Influențe rusești asupra limbii române. (98 pag., 30 lei).

BULETINUL ȘTIINȚIFIC

Seria: Matematică, Fizică, Chimie, Tom. II Nr. 1 (92 pag., 50 lei); Tom. II

- Nr. 2 (108 pag., 50 lei); Tom. II Nr. 3 (80 pag., 50 lei).
 Seria: Geologie, Geografie, Biologie, Științe Tehnice și Agricole. Tom. II Nr. 1 (66 pag., 50 lei).
 Seria: Științe Medicale, Tom. II Nr. 1 (84 pag., 50 lei); Tom. II Nr. 2 (88 pag., 50 lei); Tom. II Nr. 3 (86 pag., 50 lei).
 Seria: Științe Istorice, Filosofice și Economico-Juridice, Tom. II Nr. 1 (52 pag., 50 lei).

LUCRĂRI SPECIALE

- *** Sărbătorirea Prof. C. I. Parhon la împlinirea vârstei de 75 ani (28 pag., 60 lei).
 *** Sărbătorirea Poetului A. Toma la împlinirea vârstei de 75 ani (48 pag., 60 lei).
 *** Sărbătorirea savantului sovietic V. P. Filatov la împlinirea vârstei de 75 ani (32 pag., 60 lei).
 Studii și Cercetări de Istorie Medie, Nr. 1 (242 pag., 100 lei).

SERIA: ȘTIINȚE GEOLOGICE,
GEOGRAFICE ȘI BIOLOGICE

Tomul II.

- MIHAI RAVARUȚ, Contribuțiune la flora și vegetația nisipurilor dela Matca-Ivești-Hanul Conachi, jud. Tecuci, (22 pag., 25 lei).
 MIRCEA SAVUL și CORNELIA BO-TEZ-POSTELNICU, Geochimia vana- diului în Republica Populară Română. (24 pag., 25 lei).
 C. BOGOESCU, Noi studii sistematice și biologice asupra ephemeropterelor din Republica Populară Română. (18 pag., 25 lei).
 CONSTANTIN POPOVICI, Prolungirea funcțiilor neanalitice. Integrarea prin condiții la limită. (40 pag., 25 lei).
 CONST. GH. MACAROVICI și D. CEAUȘESCU, Studiul sulfamidelor prin metoda conductometrică (64 pag., 25 lei).

Tomul III

- Z. FEIDER, Acarieni noi în R. P. R. (30 pag., 25 lei).
 EMIL POP și IOAN CIOBANU, Analize de polen în ghița dela Scărișoara. (32 pag., 25 lei).
 CONST. C. GEORGESCU și MARIA CIUCA, Răspândirea jneapănului sau

pinului de munte în R. P. R. (24 pag., 25 lei).

SUSANA OCSKAY și I. DUMITRIU-TĂTĂRANU, Contribuțiuni la studiul fagului din R. P. R. (26 pag., 25 lei).

SERIA: MATEMATICĂ, FIZICĂ,
CHIMIE

Tomul III

- TIBERIU POPOVICIU, Asupra funcțiilor de o variabilă reală a căror mulțime de definiție este reunirea a două submulțimi de monotonie opusă (16 pag., 25 lei).
 ALEXANDRU FRODA, Numere-indice cumulate (48 pag., 25 lei).
 G. D. CRISTESCU și R. GRIGOROVICI, Studiul terței de înaltă frecvență. (18 pag., 25 lei).
 PETRU SPACU și FLORICA POPEA, Contribuțiuni la studiul cloriodaților. (40 pag., 25 lei).
 I. KAUFMANN, Despre funcțiile analitice uniforme peste tot continue, având o mulțime singulară perfectă și total discontinuă.
 R. CERNĂTESCU și MARGARETA P. PONI, Derivați halogenați ai bazelor organice cu azot în nucleu. (24 pag., 25 lei).
 LUCIA DOBRESCU-PURICE, Ecuațiile electrodinamice în cristale. (24 pag., 25 lei).
 NICOLAE BARBULESCU și FLORICA BARBULESCU, Asupra densității totale și parțiale a amestecurilor binale (24 pag., 25 lei).
 RADU M. ROȘCA, Despre o clasă de congruențe dublu ciclice. (40 pag., 25 lei).
 I. CĂDARIU, Formarea hidrocarburilor benzenice prin polimerizarea acetilenei. (16 pag., 25 lei).
 FL. ȘERBĂNESCU, Câteva proprietăți caracteristice ale legilor de capitalizare în legătură cu scadența medie (20 pag., 25 lei).

SERIA: ȘTIINȚE MEDICALE.

Tomul II

- A. KREINDLER, E. CRIGHEL, I. OLTEANU, N. CRIGHEL, ȘT. PAVEL, A. CORNELEAC, V. VOICULESCU, V. CHIVU, J. FINKELSTEIN, Cercetări asupra crizei vegetative din cursul accesului de epilepsie experimentală. (26 pag., 25 lei).
 C. I. PARHON, ISABELA POTOP, ELLA FELIX, CORNELIA FOCȘANEANU, CORNELIU PETRESCU, Acțiunea fracțiilor lipidice extrase din

glandele endocrine asupra compoziției chimice a diverselor organe. (14 pag., 25 lei).

C. I. PARHON, A. PANU, MARCELA PITIȘ și TH. PASCU, Cercetări histologice asupra glandelor endocrine la diverse rase de iepuri (26 pag., 25 lei).

V. NIȚULESCU, M. GEORGESCU, J. MARDARE, E. FILIP, A. BELCHIȚA și M. ZILBER, Cercetări asupra parazitismului intestinal în diverse colectivități. (28 pag., 25 lei).

O. SAGER și V. VOICULESCU, Contribuțiuni la studiul experimental al fiziologiei căilor cortico-mezencefalice pentru mișcările de verticalitate ale globilor oculari. (32 pag., 25 lei).

C. I. PARHON, A. PANU, M. PITIȘ, și TH. PASCU, Cercetări de endocrinologie comparată la păsările de baltă. (16 pag., 25 lei).

ȘT. S. NICOLAU și A. STROE, Modificări histopatologice ale pielei în sueta miliară infantilă; incluziunile citoplasmice ce caracterizează aceste leziuni (24 pag., 25 lei).

E. SORU, G. COSTESCU și M. PADURARU, Acțiunea streptomycinei asupra complexului enzimatic bacterian. (20 pag., 25 lei).

N. CONSTANTINESCU, M. CHELARESCU și C. DRAGOMIR, Cercetări experimentale asupra imunității în febra recurentă umană. (28 pag., 25 lei).

A. OPRESCU și V. CIUREA, Atacurile de simulide în 1949 și patogenia acestora. (20 pag., 25 lei).

A. OPRESCU, Răspândirea ixodidelor pe teritoriul R. P. R. (28 pag., 25 lei).

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

ȘI ARTĂ

I. PUȚURI, Orbecanii. (274 pag., 120 lei).

VERONICA PORUMBACU, Anii Aceștia. (64 pag., 45 lei).

GEO BOGZA, Inceputul epopeii, (64 pag., 18 lei).

EDITURA „CARTEA RUSĂ”

*** Succesele astronomiei în U.R.S.S. (64 pag., 16 lei).

*** Premiile Stalin. (64 pag., 20 lei).

*** Sovhozurile (32 pag., 12 lei).

*** Cele 16 Republici. (128 pag., 55 lei).

*** Eroinele câmpiilor colhoznice. (32 pag., 8 lei).

Prof. I. VORONTOV, Inceputul și sfârșitul lumii. (28 pag., 15 lei).

IN LIMBA MAGHIARA

A. PUSKIN, Ruslan es Ludmila (Ruslan și Ludmila). (96 pag., 65 lei).

*** Az idő és a kalendarium. (Timpul și calendarul) (24 pag., 10 lei).

IN LIMBA GERMANĂ

*** Die Kriegsbrandstifter (Atățătorii la Război). (40 pag., 30 lei).

*** Ansichten der Sowjetmenschen über den Frieden (Părerile oamenilor sovietici despre pace). (16 pag., 7 lei).

IN LIMBA SARBA

*** Misljenje sovjetskih o miru. (Părerile oamenilor sovietici despre pace, (16 pag., 7 lei).

ANALELE ROMANO-SOVIETICE

Seria : Matematică, Fizică, Chimie, Nr. 3 (144 pag., 100 lei).

Seria: Istorie, Filosofie, Nr. 3 (136 pag., 100 lei).

Seria : Medicină, Nr. 12 (88 pag., 100 lei).

Seria : Silvicultură — Industria Lemnului, Nr. 1 (80 pag., 100 lei).

EDITURA CONFEDERAȚIEI

GENERALE A MUNCII

A. D. CRALOV, Protecția împotriva incendiilor în industria textilă. (68 pag., 45 lei).

*** Prelucrarea metalelor prin așchiere. (168 pag., 110 lei).

GH. CHIRAN, GH. DONȚOV, N. D. MIHAIL și I. DUMITRESCU, Mai mult petrol pentru patrie, pentru pace. (48 pag., 18 lei).

*** Grija stalinistă pentru copii. (48 pag., 22 lei).

*** Sudura autogenă și electrică a metalelor. (144 pag., 110 lei).

*** Prelucrarea la cald în forje. (116 pag., 100 lei).

IN LIMBA MAGHIARA

L. CHIȘINEVSCHI, Az Állami Társadalambiztosító 1950 évi költségvetése. (Bugetul Asigurărilor sociale de Stat pe anul 1950) (80 old., 18 lei).

- *** A Sportkollektiva (Colectivul sportiv) (64 old., 20 lej).
- *** A gyermekek iránti szétválasztott gondoskodás. (Grija stalinistă pentru copii) (44 old., 22 lej).

IN LIMBA GERMANĂ

- *** Die Sicherheitstechnik bei schweren und gefährlichen Arbeiten. (Tehnica securității în muncile grele și periculoase). (36 S., lei 15).
- L. CHIȘINEVSCHI, Das Budget der staatlichen Sozialversicherungen für das Jahr 1950. (Bugetul asigurărilor sociale de Stat pentru anul 1950) (845 S., Lei 18).
- *** Die stalinistische Sorge für das Kind. (Grija stalinistă pentru copii) (48 S., Lei 22).

EDITURA TINERETULUI

LITERATURĂ

- A. MALTZ, Așa e viața (64 pag., 18 lei).
- MARK TWAIN, Aventurile lui Huckleberry Finn. (176 pag., 85 lei).

POLITICE

- *** P. M. R., făuritorul și conducătorul U. T. M. (68 pag., 15 lei).

LITERATURĂ PENTRU COPII

- C. RADEȘ, Vin la joc, (24 pag., 16 lei).
- NINA CASSIAN, Nică, fără frică (64 pag., 75 lei).
- GICA IUTEȘ, Povestiri (84 pag., 50 lei).
- V. POTOP, Nucul. (132 pag., 60 lei).
- N. CONCEALOVSCAIA, Hai să socotim. (16 pag., 50 lei).
- N. MUSATOV, Copiii din Stojari (196 pag., 70 lei).
- E. ILINA, Guliă Coroliovă (176 pag., 80 lei).
- *** Cercul nostru de aeromodelism (Partea II). (56 pag., 55 lei).

PUBLICAȚII PERIODICE

- Pentru sezoanelor noastre, Nr. 6 (64 pag., 50 lei).
- Poezie, cântec, joc, Nr. 4 (32 pag., 60 lei).
- Tineretul lumii, (Nr. 4-5) — Revistă lunară editată de F.M.T.D. (40 pag. 25 lei).

EDITURA „CULTURĂ FIZICĂ ȘI SPORT“

- L. S. OSIPOV, Gimnastica în producție. (72 pag., 45 lei).
- *** Tenis de masă — Tehnică — tactică — stil (56 pag. 40 lei).

„SCRISUL LIBER”
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
BUCUREȘTI
STR. DOBROGEANU GHEREA, 5

Rugăm stăruitor pe cititorii și colaboratorii noștri să ne comunice observațiile lor critice privitoare la materialul publicat de noi și să ne facă sugestii și propuneri referitoare la cele ce doresc să găsească în cuprinsul revistei.

Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondenților noștri în cel mai scurt timp.

R E D A C Ț I A : Bd. Ana Ipătescu, 36. București, 3
Telefon: 2.29.82 și 2.14.91.

ADMINISTRAȚIA: Bd. Ana Ipătescu, 39. București, 3
Telefon: 2.40.70.

ABONAMENTE ANUALE

Instituții de stat, Organizații de masă și abonamente individuale	lei 1200
Intreprinderi economice	lei 2400

Cont virament Banca de Stat, 038080

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării Dir. Exp. Poștale nr. 167.220/1949